

Infants i adolescents acollits pels seus familiars: què en sabem, què en coneixem?

Carme Montserrat Boada

Generalitat de Catalunya
**Departament d'Acció Social
i Ciutadania**

Infants i adolescents acollits pels seus familiars: què en sabem, què en coneixem?

Autora
Carme Montserrat Boada

Generalitat de Catalunya
**Departament d'Acció Social
i Ciutadania**

Biblioteca de Catalunya. Dades CIP:

Montserrat Boada, Carme

Infants i adolescents acollits pels seus familiars : què en sabem, què en coneixem?

Bibliografia

I. Bosch, Josep Lluís II. Catalunya. Departament d'Acció Social i Ciutadania III. Títol

1. Acolliment familiar - Catalunya 2. Famílies d'acollida - Catalunya
364.65-058.866(467.1)

- © de l'edició: Generalitat de Catalunya
Departament d'Acció Social i Ciutadania
- © del text: Carme Montserrat Boada
- © foto coberta: Carme Montserrat Boada
- 1a edició: novembre de 2007
- Tiratge: 500 exemplars
- Dipòsit legal: B. 16.576-2007
- Disseny i producció: gama, sl
- Impressió: Thau, sl

Nota: Per no fer feixuga la lectura amb dobles formes, quan usem nens, nois, acollidors, pares, fills, germans, avis, treballadors... ens referim a individus dels dos sexes, llevat que en el text, s'hi especifiquin puntualment diferències de gènere.

Hi ha molts motius per dedicar una tesi doctoral tan densa i extensa com aquesta a la figura de l'acolliment de l'infant en família extensa, però m'agradaria destacar-ne només tres.

El primer és que es tracta d'un recurs alternatiu per a aquells infants que no poden viure amb els seus pares i mares, i que ofereix, a més, mantenir la xarxa de relacions més properes, no desvinculant l'infant del seu entorn social natural.

El segon és el recurs de protecció que millor evita la provisionalitat de la situació del o de la menor, perquè pot no tenir final i això implica estabilitat i, per tant, evadeix la vulnerabilitat de l'infant.

El tercer es tracta de l'increment progressiu que aquesta mesura de protecció està obtenint dins la nostra societat i, en concret, dins dels àmbits amb més problemes d'exclusió social.

La Secretaria d'Infància i Adolescència aposta en ferm dins les seves línies polítiques d'actuació per potenciar i donar suport econòmic, psicosocial i educatiu a aquesta figura de l'acolliment de l'infant en família extensa que, ara per ara, és la que millor substitueix el nucli familiar primari, entès aquest com el format per les persones progenitores.

No és insignificant l'interès que susciten tesis com la que aquí es publica que aporten no sols un treball de recerca valuós, sinó propostes clares que es poden traduir en programes que s'adaptin a la realitat que els nostres infants viuen, i que permetin millorar el seu desenvolupament com a persones lliures i integrades a la societat.

El Departament d'Acció Social i Ciutadania, a través de la Secretaria d'Infància i Adolescència, vol fer seves les reflexions que s'exposen en la valuosa tesi de la senyora Carme Montserrat, i coincideix amb ella en la necessitat de donar un millor suport a aquest recurs de la família extensa per tal d'adaptar una tradició antiga a les necessitats modernes i sempre en benefici de l'infant.

Índex

Agraïments	13
Pròleg a càrrec del doctor Ferran Casas	15
Introducció	17
1. Elements per a una fonamentació teòrica	21
1.1. La perspectiva dels estudis sobre benestar i qualitat de vida	21
1.2. Els nous plantejaments sobre la participació social dels infants	24
1.3. L'enfocament ecològic del maltractament infantil	27
1.4. Aportacions dels estudis sobre la resiliència	30
2. Els acolliments d'infants i adolescents en família extensa	33
2.1. Algunes dades demogràfiques sobre l'evolució de la família a tall d'introducció	33
2.2. Benestar i sistemes de protecció: tendències actuals dels sistemes de protecció a la infància	37
2.2.1. Evolució i tendències actuals dins dels sistemes de protecció infantil	37
2.2.2. Els acolliments en família extensa dins dels sistemes de protecció a la infància	40
2.3. Aproximació vers el concepte d'acolliment en família extensa	45
2.4. Aportacions de la recerca científica al coneixement i la comprensió dels acolliments en família extensa	49
2.4.1. Abast i limitacions de les investigacions	49
2.4.2. Aportacions de les recerques pel que fa a les característiques d'aquests acolliments	54
2.4.3. Estudis de l'impacte dels acolliments en família extensa en el benestar infantil	58
2.4.4. Recerques centrades en el procés d'intervenció des dels serveis	75

3. Els acolliments en família extensa dins del sistema de protecció infantil a Catalunya	81
3.1. Aspectes legislatius	81
3.2. Aspectes administratius i d'organització	84
3.3. Dades de Catalunya i Barcelona ciutat	87
3.4. Descripció dels acolliments en família extensa a la ciutat de Barcelona. Aportacions d'un estudi recent	90
4. Disseny i metodologia	99
4.1. Disseny de la recerca	99
4.2. Objectius	99
4.3. Població i mostra	100
4.4. Instruments per a la recollida de dades	101
4.4.1. El qüestionari	101
4.4.2. L'observació participant	103
4.4.3. Els grups de discussió	104
4.5. Procés de recollida de dades	105
4.6. Anàlisi de les dades	107
5. Resultats	111
5.1. Les percepcions i les avaluacions sobre les relacions familiars en els acolliments en família extensa	112
5.1.1. Resultats dels qüestionaris	112
5.1.2. Resultats de l'observació dels grups de suport	115
5.1.3. Resultats dels grups de discussió amb els acollidors	117
5.2. Les percepcions i les avaluacions sobre les situacions dels nens i nenes acollits en diferents àmbits	118
5.2.1. Resultats dels qüestionaris	118
5.2.2. Resultats de l'observació dels grups de suport	122
5.2.3. Resultats dels grups de discussió amb els acollidors	125
5.3. Els sentiments dels acollidors en el desenvolupament de la seva tasca	125
5.3.1. Resultats dels qüestionaris	125
5.3.2. Resultats de l'observació dels grups de suport	128
5.3.3. Resultats dels grups de discussió amb els acollidors	129
5.4. Les expectatives de futur pel que fa a l'acolliment	130
5.4.1. Resultats dels qüestionaris	130
5.4.2. Resultats de l'observació dels grups de suport	131
5.4.3. Resultats dels grups de discussió amb els acollidors	132
5.5. Les satisfaccions amb l'acolliment i les satisfaccions dels nois en cinc àmbits de la vida	133
5.5.1. Resultats dels qüestionaris	133
5.5.2. Resultats de l'observació dels grups de suport	136
5.5.3. Resultats dels grups de discussió amb els acollidors	137
5.6. Les necessitats, les aspiracions i les expectatives de millora pel que fa a aquests acolliments	137
5.6.1. Resultats dels qüestionaris	137

5.6.2. Resultats de l'observació dels grups de suport	141
5.6.3. Resultats dels grups de discussió amb els acollidors	143
5.7. Els professionals i el seguiment dels acolliments en família extensa . .	143
5.7.1. Resultats dels qüestionaris	143
5.7.2. Resultats de l'observació dels grups de suport	143
6. Discussió	145
6.1. Discussió d'alguns resultats de caràcter transversal	145
6.2. Discussió dels resultats segons algunes característiques de l'acolliment i dels subjectes que el protagonitzen	147
6.3. Discussió dels resultats segons els set objectius específics	149
6.3.1. Les percepcions i les avaluacions sobre les relacions familiars que es donen en els acolliments en família extensa . .	149
6.3.2. Les percepcions i les avaluacions sobre les situacions dels nois acollits en diferents àmbits	151
6.3.3. Els sentiments involucrats en la tasca d'acollir tal com són expressats i avaluats pels mateixos acollidors i atribuïts pels professionals	154
6.3.4. Les expectatives de futur pel que fa a l'acolliment	155
6.3.5. Les satisfaccions amb l'acolliment expressades pels diferents agents implicats, i en cinc àmbits de la vida dels nois	157
6.3.6. Les necessitats, les aspiracions i les expectatives de millora pel que fa a aquests acolliments	159
6.3.7. L'opinió dels professionals referent al seguiment d'aquests acolliments	160
7. Propostes	161
8. Conclusions	165
Referències bibliogràfiques	171
Webs consultades	181
Índex de sigles	183

Agraïments

El fet que aquesta publicació sigui realitat el dia d'avui és fruit de la col·laboració i el suport de moltes persones i institucions sense les quals no hagués estat possible. Per començar, agraeixo a les dues administracions, l'Ajuntament de Barcelona i la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència, que m'hagin permès dur a terme la present recerca. D'una banda, dins l'àmbit municipal, el suport que m'han proporcionat la Carme Busquets, la Carmina Català i la Carme Vidal ha estat cabdal pel que fa al desenvolupament del projecte. Vull expressar el meu reconeixement cap als professionals dels EAIA de Barcelona, en especial els dotze que van ser els facilitadors dels grups de suport d'acollidors: Asun i Loida, Dolors i Neus, Anna Maria i Lali, Margarita i Silvia, Josep Maria i Maria, José Esteban i Marta. D'una altra, des de la DGAIA, la meva gratitud vers les persones que hi treballen i en especial vers l'Araceli Lázaro, que ha fet possible l'arribada a bon port d'aquesta publicació. També dirigeixo el meu reconeixement a la resta dels professionals, i sobretot als acollidors i acollidores de Barcelona, especialment els que han format part dels grups de suport, i als nois que van contestar els qüestionaris.

En l'àmbit acadèmic, l'Institut de Recerca sobre Qualitat de Vida de la Universitat de Girona m'ha proporcionat un marc excel·lent per poder desenvolupar l'estudi en profunditat. Deixo constància especialment del meu agraïment vers el doctor Ferran Casas, atès que ha estat tot un privilegi tenir-lo com a director de tesi, tant per les seves aportacions valuoses com pel seu suport proporcionat des del primer dia en què vaig exposar-li la recerca en el marc dels estudis de doctorat.

Finalment, agraeixo l'acceptació, la col·laboració i el suport que m'han proporcionat els membres de la meva família, especialment en Xavier Matheu. Els ànims per part dels meus fills, pares i germans, així com de les amistats, han estat presents en tot moment i han contribuït a fer que el projecte arribés a bon terme.

Pròleg

Aquest llibre constitueix una aportació important en la tasca d'omplir buits en el coneixement de la realitat que viuen molts infants i adolescents del nostre entorn. Crec que cal destacar diferents aspectes d'aquesta aportació, per assegurar que no passin desapercebuts al lector.

En primer lloc, la situació estudiada no afecta un nombre insignificant d'infants i adolescents. Cal que, com a ciutadans, ens preguntem com és que fenòmens que afecten tants «ciutadans menors d'edat» tinguin avui en dia tan poca presència en les reflexions sobre els problemes socials, potser amb l'excepció d'uns pocs casos mediàticament «aparatosos», gens representatius del conjunt d'aquest col·lectiu. De fet, la població infantil i adolescent acollida en família extensa no sembla objecte de cap preocupació social, és sistemàticament ignorada als debats mediàtics i és considerada secundària en les actuacions socials públiques. Els resultats de la recerca presentada aquí contribueixen a donar visibilitat a aquest conjunt de població.

En segon lloc, la temàtica abordada és de rabiosa actualitat des de la perspectiva de la recerca científica. La qüestió no és sols que manquen més estudis en aquest àmbit. El més destacable és que l'estudi exposat aquí està fet partint d'un plantejament poc habitual, però epistemològicament potent, bo i incorporant la perspectiva de la qualitat de vida: per comprendre un fenomen social complex, cal disposar del punt de vista de tots els agents socials que hi són implicats. En recollir opinions i avaluacions de tres grans conjunts d'agents socials implicats (les famílies acollidores, els infants i els adolescents acollits, i els professionals que donen suport a aquestes famílies), l'autora ens aporta una visió especialment rica de la situació, i ens permet contemplar el fenomen com mai no l'haguérem vist si sols haguéssim disposat del punt de vista de qualsevol d'aquests conjunts d'agents.

En tercer lloc, i com a aportació més conceptual, aquest treball ens ajuda a resituar el mite de la transmissió generacional dels maltractaments, que durant tants anys ha representat l'argument principal, en molts contextos, per frenar la promoció de l'acolliment en família extensa, malgrat tenir-hi a favor el principi de normalització. Aquesta recerca ens aporta evidències de com l'acolliment en família extensa pot ser, en molts casos i sota un seguiment professional adequat, la solució més satisfactòria fins ara coneguda. Això no exclou que en alguns casos detectables, aquest tipus d'acolliment no sigui ni el més apropiat ni el més segur per a l'infant o l'adoles-

cent. Però per a un gran nombre de casos ben avaluats i treballats professionalment, sí que ho pot ser. Si a això hi afegim que també pot ser una de les alternatives menys costoses econòmicament, el que tenim davant nostre és un gran repte per a les futures polítiques socials de protecció infantil.

En quart lloc, els resultats són nous i de rellevància social, en el sentit que aporten evidència de les línies en què cal treballar, tan professionalment com en el nivell de les polítiques d'infància, per tal d'aconseguir resultats positius mitjançant programes d'intervenció social ben dissenyats i ben avaluats. Els grups de participació i d'altres dinàmiques implicatives dels agents socials estudiats resulten ser una aportació decisiva per millorar els resultats dels programes d'acolliment en família extensa.

En cinquè lloc, el fet de preocupar-se pel benestar personal dels infants i els adolescents acollits i de les famílies acollidores (és a dir, per les seves satisfaccions vitals) no és sols una pura curiositat científica o apuntar-se a un tema de moda o d'actualitat. L'autora, amb la recollida d'aquestes dades, mostra una convicció personal que, fins i tot en la recerca científica, les percepcions, les avaluacions i les aspiracions de les persones tenen el seu pes trascendental com a components de la realitat, i poden ser assumides com a indicadors de canvi social positiu. El benestar psicològic dels implicats resulta ser un bon indicador d'èxit (no l'únic, ni de bon tros), tant en l'àmbit personal com en el col·lectiu, dels programes d'intervenció social.

Per molt que es tracti d'una tesi doctoral, aquest conjunt d'aportacions que es desprenen d'un sol treball no hagueren estat possibles sense la concurrència de diverses qualitats en la protagonista de la seva realització: un gran rodatge i un llarg compromís en la pràctica professional amb infants i adolescents i les seves famílies, particularment l'experiència de més de deu anys en un EAIA; una vocació per fer recerca aplicada i útil per a la millora de les polítiques socials, ja mostrada amb la seva participació en treballs anteriors; gran sensibilitat, rigor i responsabilitat a l'hora de recollir dades per desenvolupar una recerca amb moltes implicacions socials; gran capacitat de treball i constància en la revisió, la comprovació i la reflexió a l'entorn de les formulacions existents, per tal d'avançar en l'aprofundiment dels aspectes més teòrics i conceptuals abordats.

He d'acabar aquesta introducció deixant constància que l'experiència de dirigir la tesi doctoral de la Carme Montserrat ha estat doblement gratificant: primer, per la satisfacció de poder articular recerca i pràctica professional de rellevància social, repte en el qual em sento especialment compromès i que l'autora del present treball em va permetre compartir amb ella; segon, per haver aconseguit allò tan desitjable, que el director de tesi també hagi après moltes coses i s'hagi enriquit personalment i científicament al llarg del procés de col·laboració amb la doctoranda (en aquests moments ja doctora), cosa que resulta francament recompensant.

Més enllà de tot això queda el sentiment d'haver consolidat una xarxa de bones relacions interpersonals que obren l'esperança a seguir compartint, amb d'altres col·legues d'aquest àmbit, les aspiracions de desenvolupar recerca que sigui aplicable i útil per a la millora dels drets i les condicions de vida dels infants i els adolescents.

Ferran Casas
Catedràtic de psicologia social
Universitat de Girona
Llinars del Vallès, 10 de juny de 2007

Introducció

La recerca que presento va néixer de dues arrels principals una de les quals té els seus orígens en la tasca desenvolupada en l'àmbit de la protecció a la infància durant anys, cosa que em va permetre copsar la necessitat de contribuir a la realització d'estudis científics. En aquest àmbit contrasta la *poca* investigació existent amb la *gran* producció de programes d'intervenció psicosocial i educativa que s'hi porten a terme. Aquests, però, no sempre tenen la base científica necessària per aconseguir els objectius que es proposen. Podríem dir que en el camp de la infància i les famílies en situació d'alt risc social, el divorci entre acció i investigació es fa palès d'una manera especial.

L'altra arrel es troba en l'àmbit acadèmic referit als estudis de doctorat. Aquests em van proporcionar coneixement científic per poder dur a terme, en un primer moment, un estudi descriptiu sobre els acolliments d'infants en família extensa des de la perspectiva de la qualitat de vida, centrat a la ciutat de Barcelona. Aquest estudi em va permetre conèixer les característiques d'aquesta població. Els seus resultats (Montserrat, 2006a) van mostrar factors positius pels quals està justificat poder potenciar aquest recurs de protecció infantil, quan sigui possible, enfront dels altres dos: l'acolliment residencial i els acolliments en família aliena. D'altra banda, també van mostrar uns punts febles on incidir més directament i poder tenir en compte en el disseny de futurs programes adreçats a aquesta població.

A partir d'aquest primer estudi es va iniciar pròpiament el treball de la tesi (Montserrat, 2006b) explorant, de forma sistemàtica, les diferents percepcions, avaluacions, expectatives i satisfacció expressada pels acollidors, els nens i les nenes que són acollits, i els professionals que fan l'estudi i el seguiment dels acolliments en família extensa. La present publicació recull el treball de tesi i també inclou en el capítol tercer el primer estudi descriptiu.

Ara bé, per què estudiar aquests acolliments? Tradicionalment, en la majoria de les cultures, els familiars són els que assumeixen la cria dels nens en absència dels seus pares i mares; no hi ha res de nou en el fet que els avis, els oncles o els germans grans es facin càrrec dels infants quan els progenitors no poden: constitueix un patró cultural en la majoria de les societats. Però el que és nou i recent en els països occidentals, des de fa unes dues dècades, és el fet que algunes d'aquestes situacions han començat a formar part dels sistemes de protecció infantil. La im-

portància d'aquests acolliments dins del sistema i la seva tendència creixent, ressalta enfront dels pocs recursos i la poca atenció que se'ls proporciona, i on les investigacions són encara escasses i molt recents.

En el capítol inicial s'exposen les principals perspectives teòriques que han servit de marc a la recerca encetada. Un primer punt clau és la seva fonamentació en la perspectiva dels estudis sobre qualitat de vida; és a dir, s'han recollit dades dels principals agents implicats que han aportat perspectives diverses, algunes coincidents i d'altres discrepants, per tal que en definitiva puguin contribuir a implementar en un futur millores d'acord amb les dades obtingudes.

Amb moltes connexions amb la perspectiva dels estudis de la qualitat de vida, hi ha les teories més properes a considerar la participació social dels nens, especialment els aspectes relacionats amb el dret a participar en els assumptes que els afecten directament en la seva vida, bo i tenint en compte l'interès superior de l'infant reflectit en el 1989 a la *Convenció de Nacions Unides sobre els Drets de la Infància*. Quan un nen és acollit vol dir que, com a mínim, es prenen dues decisions: la de deixar de viure amb el seu pare/mare i la de decidir amb qui va a viure.

D'altra banda, al marc teòric que fonamenta els acolliments en família extensa, també s'ha incorporat la perspectiva ecològica del maltractament, que aporta explicacions des d'un model interactiu o multicausal i ens suggereix que és una varietat de factors la que contribueix a aquest fenomen. Des d'aquest enfocament assoleixen una rellevància especial els sistemes comunitaris, les xarxes familiars, d'amics i veïnals en què estan els infants.

Per acabar la part de fonamentació teòrica, ens fem ressò de les teories basades en el concepte de resiliència, en tant que el nen com a subjecte pren un protagonisme especial, defugint en gran mesura l'explicació de la reproducció intergeneracional del maltractament.

En el segon capítol s'entra de ple a revisar la teoria i les principals recerques centrades en el tema que ens ocupa: els acolliments d'infants i adolescents en família extensa i on veurem com es fa palesa la importància que han adquirit en la majoria de països occidentals. A tall d'introducció, i abans d'entrar plenament en el tema dels acolliments, s'exposen algunes dades demogràfiques sobre l'evolució de la família, per tal de contribuir a entendre les famílies extenses actuals. A partir d'aquí s'aprofundeix en les tendències actuals dins dels sistemes de protecció a la infància i el paper que dins d'aquests ocupen els acolliments en família extensa.

Conegudes les coordenades espai-temps d'aquest fenomen, ja s'aborden pròpiament les definicions del concepte d'acolliment en família extensa. Es revisen les contribucions de les principals recerques del coneixement i la comprensió d'aquest tema. Per començar, interessa explicar l'abast i les limitacions de les investigacions, per poder així centrar, de manera més acurada, les aportacions de les recerques pel que fa a les característiques d'aquests acolliments. De totes les aportacions, es fa un esment especial als estudis que tracten l'impacte d'aquests acolliments en el benestar infantil, buscant els que consideren la perspectiva dels nens i exposant la qualitat de l'atenció que reben en diferents àmbits, analitzant les relacions que tenen amb els seus progenitors i germans mentre estan acollits, el caràcter estable d'aquesta forma substitutòria, així com les recerques que s'han centrat en la perspectiva del procés d'intervenció des dels serveis.

En el tercer, es mostra el fenomen dels acolliments en família extensa dins del

sistema de protecció infantil a Catalunya. En aquest capítol es fan dues aportacions fonamentals. La primera permet contextualitzar el fenomen a Espanya i a Catalunya i és la que fa referència als aspectes legislatius, administratius, organitzatius i a les dades actuals relatives a protecció infantil. La segona aportació, la qual ja hem esmentat al principi, és una descripció dels acolliments en família extensa a la ciutat de Barcelona.

Amb el capítol quart s'inicia la part empírica exposant el disseny i la metodologia que s'han seguit, els objectius de la recerca, alhora que es detalla el procés de recollida de dades i la seva anàlisi posterior. En el capítol cinquè es mostren pròpiament els resultats de la recerca, organitzats segons els objectius específics que prèviament s'havien marcat, per tal de poder desenvolupar la seva discussió en el capítol sisè.

Ateses l'extensió i la riquesa de les propostes de millora que els diferents agents socials implicats fan sobre els acolliments, s'ha cregut convenient dedicar de forma íntegra el capítol setè al seu desenvolupament. Finalment en el capítol vuitè, s'exposen les conclusions del present treball.

1. Elements per a una fonamentació teòrica

1.1. La perspectiva dels estudis sobre benestar i qualitat de vida

El fet que el plantejament de la recerca faci referència a les percepcions i les avaluacions dels acollidors, els infants i els adolescents acollits i els professionals dels serveis que els atenen es fonamenta en la perspectiva dels estudis sobre qualitat de vida. L'objectiu de la recerca és avançar en la línia d'analitzar les convergències i les discrepàncies de les diferents perspectives pel que fa als acolliments en família extensa, per, més endavant, poder revertir en millores d'acord amb les dades obtingudes, i, en definitiva, promoure la qualitat de vida tant dels nois i les noies com dels seus acollidors. És per això que s'inicia el capítol amb aquest apartat i es desenvolupa aquest estudi en el context de l'Institut de Recerca sobre Qualitat de Vida (IRQV), partint de la seva definició:

*«L'IRQV, conceptualitza la **qualitat de vida** com una funció de l'entorn material i de l'entorn psicosocial. En aquest sentit es proposa aprofundir en el coneixement tant de les condicions materials com de les percepcions, les avaluacions i les aspiracions de les persones que acompanyen el seu «ben-estar» personal i social. Aquest aprofundiment interessa tant en relació amb el conjunt dels ciutadans d'un territori com en relació amb els membres de diferents col·lectius específics».*

En la recerca elaborada, el col·lectiu específic, el formen els acollidors, els nens i els professionals implicats en els acolliments en família extensa. Abans d'entrar en el tema específic i sense ànim de fer una exposició exhaustiva, es farà un breu recorregut centrat en la perspectiva dels estudis sobre qualitat de vida. El concepte de qualitat de vida és complex, tant pel seu contingut com pel seu mètode d'investigació científica, i engloba des de les condicions de vida o benestar social fins a l'enfocament més subjectiu, com pot ser la satisfacció personal. Sobre **benestar social**, la definició de Moix (1986) es refereix a *l'ordre social per a promoure la satisfacció de les necessitats individuals que són compartides, així com les necessitats pluripersonals*.

Aquest concepte de qualitat de vida té lligams amb el camp d'estudis dels indicadors socioeconòmics i del indicadors de condicions materials de vida, i considera

des de la igualtat d'oportunitats fins a la distribució de recursos i els drets socials (Casas, 1996). Però ja Campbell (1976; dins Casas, 1989) va defensar que els indicadors sobre les condicions materials de vida havien de ser considerats com a *subsidiaris, ja que descriuen les nostres condicions de vida però no mesuren directament la nostra experiència*, i més tard, amb Inglehart (1990), ve l'anàlisi més a fons dels *nous valors postmaterials en les societats tecnològicament avançades*, que emergeixen amb la identificació de nous problemes socials, i en conseqüència de nous camps d'investigació que consoliden els conceptes d'*indicadors socials, avaluació de programes i qualitat de vida* (Casas, 1996). La qualitat de vida, doncs, a més del benestar social, engloba la idea de benestar psicològic o subjectiu, la qualitat ambiental, la promoció social i la participació social (Casas, 1996). Diversos autors (Diener, Veenhoven, Michalos, Huebner, Cummins, Sirgy) han desenvolupat nombrosos estudis en les dues darreres dècades sobre qualitat de vida entesa sota diferents noms: benestar psicològic o subjectiu, satisfacció vital, satisfacció en àmbits de la vida, felicitat, competència conductual, optimisme vital, qualitat de vida percebuda (Casas, 1998).

Ressaltem el concepte de satisfacció amb la vida de Veenhoven (1994) quan es refereix al fet que la satisfacció és *un estat mental, una apreciació valorativa d'alguna cosa* que conté tant *apreciacions cognitives* com *afectives*. La satisfacció pot ser temporal o estable. La satisfacció amb la vida és *el grau amb què una persona avalua la qualitat global de la seva vida en conjunt de forma positiva*. Els conceptes de *benestar subjectiu* o la *felicitat* s'utilitzen sovint com els seus sinònims (Veenhoven, 1994). En aquest sentit, a la present recerca es considera la satisfacció global amb la vida com un component del benestar psicològic.

D'aquest autor, Veenhoven (1994), interessa, també, destacar l'anàlisi que fa sobre el mesurament de la satisfacció amb la vida. La pràctica més comuna acostuma a ser mitjançant preguntes directes, senzilles, en un context de disseny d'enquesta, al mateix temps que identifica alguns problemes de validesa i fiabilitat dels instruments de mesurament. Pel que fa a la validesa, es pregunta sobre possibles biaixos de desitjabilitat normativa i social quan les persones contestem sobre la satisfacció. Conclou, però, que és possible que les persones estiguem majoritàriament satisfetes amb la vida, i que malgrat que pot resultar-nos molt negativa en certs moments i aspectes, quan la valorem, decanem la balança del costat positiu. Sobre la fiabilitat, poden donar-se biaixos en l'apreciació de la persona que està contestant i en les seves respostes: pot dependre de l'entrevistador, de si és anònim, de si són d'autoaplicació o d'heteroaplicació, de la seqüència de les preguntes. Són qüestions que s'han tingut en compte en la recerca presentada aquí.

Dins d'aquesta diversitat d'estudis també destaca un altre autor, Cummins (2000) i el seu *Comprehensive Model* de qualitat de vida, la seva definició operativa que permet el mesurament tant de la dimensió objectiva com de la subjectiva (percepció de benestar). El seu caràcter de gran abast permet aplicar-lo a tota la població independentment de les característiques específiques del grup. Cummins va intentar identificar elements comuns d'entre les recerques sobre qualitat de vida del conjunt dels autors. Aquests aspectes reconeixen el seu caràcter *multidimensional*, els diferents àmbits de la vida que engloben (tot i que varien d'una recerca a l'altra), però no tots tenen la mateixa importància per a les persones i les diferents cultures.

En les seves recerques sobre la *teoria de l'homeòstasi cultural* de la satisfacció

vital dins dels estudis sobre la qualitat de vida, Cummins (1997) mostra, pel que fa a les mitjanes poblacionals, que l'interval més habitual de respostes es mou entre els valors de 70 i 80 punts sobre 100, en els països occidentals. Hi tornarem a fer referència en l'apartat de la discussió dels resultats de la investigació.

Estableix l'existència d'*amortidors (buffers)* que fa que les persones puguem adaptar-nos a les diferents situacions i aquestes són les que regulen la nostra qualitat de vida subjectiva (Cummins, 2000). Només en condicions de vida molt negatives aquests *amortidors* deixen de fer de coixí i llavors la qualitat de vida subjectiva pot descendir per sota dels 60 punts. En el seu model sobre la qualitat de vida subjectiva (Cummins, 2000) parla dels determinants de primer ordre (personalitat), els de segon ordre (amortidors interns que obeeixen processos cognitius) i els de tercer ordre referits al medi ambient (experiència). Resumint, d'aquest autor interessa l'intent de buscar punts en comú entre els diferents autors i teories, el concepte dels amortidors, que pot ser un camp interessant per a desenvolupar en el marc de la protecció infantil, la definició dels àmbits i el desenvolupament dels instruments de mesurament. Aquests últims (Cummins, 1997), junt amb els d'un altre autor, Huebner (1997) i els de Casas, Figuer, González i Alsinet (2002), han servit de base a l'hora de confeccionar la part del qüestionari de la present recerca referent als aspectes de satisfacció vital expressada pels nens.

En la definició de qualitat de vida a l'inici d'aquest apartat 1.1, llegíem «...aprofundir en el coneixement de les percepcions, les avaluacions i les aspiracions de les persones que acompanyen el seu ben-estar personal i social.» Ara bé, quan les persones són infants i adolescents, els estudis que s'hi dediquen i que consideren la seva perspectiva són bastants menys. Marriage i Cummins (2004) comparteixen aquesta idea amb altres autors, que són crítics en l'oblit en què ha estat la població infantil i adolescent i afegixen que els estudis que enfoquen cap a ells, sovint ho fan per avaluar l'impacte que té en el seu benestar psicològic, per exemple, una discapacitat, i no tant pel que fa a l'avaluació més general de la vida.

Així i tot, són de destacar els nombrosos estudis de Huebner i el desenvolupament de diferents escales a la dècada dels 90 sobre el benestar psicològic en infants i adolescents, com la *Multidimensional Student's Life Satisfaction Scale (MSLSS)*, o, més recentment (Huebner, 2004), amb la revisió d'escales sobre benestar psicològic en infants; també Cummins ha adaptat la *Comprehensive Quality of Life Scale (ComQOL)*, que en principi va ser dissenyada per a població adulta, a la franja d'edat d'entre els 11 i els 18 anys. D'altra banda, trobem les recerques centrades en les percepcions dels nens sobre els seus drets (Ochaita, Espinosa, Grediaga, 1994), les percepcions i les avaluacions sobre la seva vida familiar (Van Gils, 1995) i els nombrosos estudis de Casas, com el recent estudi hispanoitalià sobre la percepció dels seus drets (Casas i Saporiti, 2005). El tema de la participació dels nens, tant pel que fa a la investigació com a la participació social, serà ampliat en els apartats següents.

Ara bé, si aquestes recerques són escasses, els estudis dins l'àmbit específic de la protecció a la infància, pel que fa a la qualitat de vida, estan encara en una fase molt poc desenvolupada. En general, dins l'àmbit de la intervenció social dirigit a la infància en situació de risc social, es continua sovint posant excessiu èmfasi en els problemes, fent un abús dels indicadors negatius ni que sigui degut en part a la tradició històrica. S'utilitzen uns llistats interminables de dificultats i carències relatives

als nens, a la seva família i al seu entorn, amb poca presència d'indicadors positius que facin èmfasi en les seves potencialitats, els aspectes positius del funcionament familiar o de l'entorn i els exemples de bones pràctiques dels professionals. Sembla, però, que aquests darrers indicadors estan aflorant amb més força últimament.

La utilització més comuna dels indicadors ha estat la de l'avaluació de casos i de programes socials, i han tingut una funció de donar visibilitat a problemes socials relacionats amb la infància que estaven invisibles (Casas, 1989; 1996; 1998). Amb aquests s'ha intentat també descriure i comparar situacions des de diferents territoris. Ara bé, fent-nos ressò de la disputa fonamental sobre els indicadors socials (Plessas i Fem, 1972; citats per Casas, 1996), continuen guanyant la batalla *les necessitats d'acció immediata i el poc rigor i la validesa científica des de les instàncies administratives*. Actualment podem dir que des de les instàncies administratives hi ha unes dades que es registren cada any però costa trobar un conjunt de dades articulades conceptualment i molt més uns models amb indicadors, malgrat l'esforç científic sobre el tractament del tema (González, 2002). Hi ha un enorme batibull on cada administració (local, autonòmica, central) treballa pel seu compte sense saber quina és la seva base teòrica conceptual. Les teories han avançat, però la seva articulació en la pràctica es troba encara enrere i enredada en aquest camp.

De totes maneres, s'ha de reconèixer que tant en els programes d'intervenció social com en les investigacions més recents s'observa cada vegada més la incorporació de factors de protecció; un exemple d'això va ser la recerca publicada amb el títol *Riesgo y protección en la población infantil: factores influyentes según los profesionales de la Comunidad de Madrid* (Casas, González, Calafat i Fornells, 2000) amb la proposta d'un sistema d'indicadors que incorporava tant els factors de risc com els de protecció social.

Finalment, per acabar aquest recorregut breu, d'entre els aspectes positius que Casas (1998) destaca sobre el fet d'incloure la perspectiva dels estudis de qualitat de vida en l'àmbit de la intervenció psicosocial, interessa assenyalar-ne quatre, pel fet d'estar molt lligats amb l'objecte d'estudi que presentem:

- La incorporació d'una perspectiva positiva en un àmbit ple de conceptes amb connotacions negatives (com pot ser el maltractament infantil) que pot repercutir directament en l'àmbit d'intervenció.
- El fet d'afavorir que els professionals no transmetin únicament una percepció pessimista del fenomen, cosa que pot procurar defenses als ciutadans davant d'aquests.
- L'articulació entre els nivells individual i social.
- El seu paper en l'àmbit de la promoció i la prevenció que fa que alhora pugui ser assumit des de diferents *perspectives comunitàries i interdisciplinàries*.

1.2. Els nous plantejaments sobre la participació social dels infants

En l'apartat anterior s'ha apuntat que en els estudis i les dades sobre població infantil que hi ha, *la perspectiva de la recollida de dades quasi mai està centrada en el nen* (Casas, 1994a). La seva participació, un dels *components claus en el camp de*

la recerca pel que fa a les implicacions del concepte de qualitat de vida referides a la infància (Casas, 1994a), és encara poc respectada, fins i tot en els programes socials que els afecten directament. *Les representacions socials sobre la infància* (Casas, 1998) han estat presents en les recerques científiques sobre els nens, en el sentit que sovint no s'inclou la perspectiva dels nois en considerar-se que *encara no són responsables o no saben ser-ho*, i comptant com a vàlides les valoracions que els seus adults (progenitors, professionals) fan sobre ells. En bona part de les recerques centrades en el camp de la protecció infantil s'acostuma a preguntar als professionals i a fer buidat d'expedients.

S'ha vist com en les darreres dècades ha anat creixent un consens per considerar els drets dels infants com a drets humans; l'aprovació per les Nacions Unides de la Convenció sobre els Drets dels Nens el novembre del 1989, ratificada per molts països (a Espanya va entrar en vigor el 5 de gener del 1991), n'és un exemple clar. Des de llavors un dels punts centrals del debat, que és el que especialment interessa per a la recerca, és el de la **capacitat legal dels infants i els adolescents per exercir els seus drets amb independència** (Verhellen, 1992). L'article 12, que preveu el dret a expressar *l'opinió en tot assumpte que els afecti*, és un article clau que reconeix el nen com a protagonista, en paraules de Verhellen *com a copartícp en la societat* (Verhellen, 1992). Seguint l'autor, la Convenció sobre els drets dels infants comprèn tant *la primera com la segona generació de drets humans*. Els articles del 12 al 16 versen sobre els drets civils dels nens (llibertat d'expressió, de pensament, consciència i religió, d'associació i reunió pacífica, a la no-ingerència en la vida privada...). El canvi, segons l'autor, esdevindrà quan es passi de la protecció dels nens a la *protecció dels drets humans dels nens*.

En el dret nacional dels estats membres de la UE no es reconeix als nens la capacitat d'actuar legalment, ja que segueixen depenent dels seus pares o tutors (Verhellen, 1992). Un exemple d'això en el camp de la protecció a la infància a Espanya és que en el procés d'estudi i presa de decisions sobre el nen i la seva família, a la pràctica només s'escolta el nen si el seu pare o mare ho autoritza. A la fase d'estudi hi ha una gran part dels progenitors que col·laboren poc i amb por, no permetent l'accés dels professionals al seu fill: els pares no l'acompanyen a les entrevistes, l'escola tampoc no pot facilitar-ne l'accés si el seu pare o mare no ho autoritza, tampoc accepten visites al domicili, etc., i en moltes ocasions el nen o bé queda al marge de la presa de decisions, o bé obté només la informació, esbiaixada moltes vegades, que li transmeten els seus pares. Podríem dir que ni es pot fer valer els drets de la Convenció reflectits especialment en l'article 12, ni el que exposa l'article 5.4 de la Llei catalana 37/1991, de 30 de desembre, sobre mesures de protecció dels menors desemparats i de l'adopció:

«En l'adopció de qualsevol mesura ha d'ésser escoltat el menor de més de dotze anys, i el de menys de dotze si té prou coneixement i és possible.»

Com exposen Villagrasa, Vizcarro i Ravetllat (2002), l'ordenament jurídic espanyol atribueix als pares i tutors la representació legal dels nens, sotmesos a la potestat i a la tutela, però aquesta representació legal exclou diversos drets i actes. La Llei catalana 8/1995, de 27 de juliol, d'atenció i de protecció dels infants i els adolescents i de modificació de la Llei 37/1991, de 30 de desembre, sobre mesures de protecció,

reconeix en el seu *article 11 sobre drets d'informació i participació* dels nens: els drets **d'informació, expressió, audiència i accés a l'Administració**. Sovint sembla que professionals, pares i mares i nens ho desconeixin, com també el que aquest mateix article, en el seu apartat 6, detalla:

«Als efectes del que estableix l'apartat 5, els infants i els adolescents poden adreçar-se a les administracions públiques encarregades de la protecció i l'assistència dels menors, sense coneixement de llurs pares, tutors o guardadors, quan calgui per motius d'urgència o situació de conflicte i en la mesura que la comunicació amb aquelles persones pogués frustrar la finalitat pretesa. Si de les circumstàncies anteriors deriva la necessitat d'una intervenció continuada de l'Administració, aquesta ho ha de posar en coneixement del Ministeri Fiscal».

Autors com Lansdown (2001) afirmen que calen encara més accions per crear el marc legal necessari per a la participació. En aquesta línia, Qvortrup (1992), fent referència a les 3 «P» de la Convenció –Provisió, Protecció, Participació–, exposa que les dues primeres, sense la tercera, suposen accions que tenen *poca visibilitat, i en canvi molta marginalitat i control*. Deia Qvortrup:

«No es un juego que deba sumar cero en el sentido de que lo que se gane en prestaciones y protección se pierda en participación» (Qvortrup, 1992, pàg. 175).

En aquest mateix sentit, Wintersberger (1992) atribueix al llarg període d'escolarització i al llarg període de dependència del jovent dels seus pares el fet que no se'ls deixi participar de forma activa en la societat, sent crítics amb l'exclusió total del món laboral a la qual estan sotmesos. A aquesta crítica s'hi sumarien avui en dia molts nois i noies, pares i mares i professionals que hi estan en contacte, proposant mesures mixtes de formació i treball. Acostumats a aquesta societat de doble moral, es troba políticament correcte negar-los-hi el dret a treballar i en canvi es permet que siguin artistes des de ben petits o esportistes d'elit (suposen beneficis econòmics i prestigi social per als seus adults). Només cal veure les cues dels càstings infantils actualment...

D'altra banda, Fernández (2005) ens recorda que la família constitueix un dels primers contextos on els nens poden iniciar processos de participació. Però malgrat això, segons l'autora, en els països occidentals sovint és precisament des de la família on es tendeix a un *proteccionisme* vers els nens que els *incapacita* tant en la presa de decisions com en l'assumpció de responsabilitats que els podrien ser pròpies.

Per tant, queda pendent poder articular la participació social de la infància en la praxis dels serveis de benestar social per tal que se'ls accepti com a subjectes de drets i es pugui considerar la seva perspectiva pel que fa a l'àmbit familiar, escolar, social, sobretot si són decisions que els afecten, com pot ser la de marxar de casa i ser acollit. Es tracta primer de poder informar-lo del que està succeint i a partir d'aquí escoltar la seva percepció del problema, les seves propostes de millora, la seva possibilitat de maniobra i consensuar-ne les decisions. D'aquesta manera, participant en la presa de decisions en un tema tan vital com pot ser la separació de casa, podrà entendre-ho, ser més procliu a acceptar-ho i a tolerar-ho, al mateix temps que haurà adquirit uns aprenentatges socials (Casas, 1998). En aquest sentit, Fernández

(2005) proposa que cal avançar vers l'aclariment del concepte de participació dels infants, *relacionant-lo amb el diàleg, l'escolta activa i que incorpori els aspectes referits als drets i a les responsabilitats*.

En l'estudi italo-català que se citava en el punt anterior (Casas i Saporiti, 2005), en el qual s'entrevistaven nens d'entre 10 i 13 anys per tal d'examinar les percepcions que tenien sobre alguns dels seus drets, hi ha tres resultats que volem destacar: (i) quan es pregunta als nens sobre la possibilitat de separar-se de casa en cas que els seus pares no en poguessin tenir cura, opinen, la majoria, que la situació no seria bona, ni que fos temporal ni per causes justificades; (ii) davant la pregunta de si haurien de poder expressar la seva opinió sobre amb qui anar a viure en cas de separació dels pares, una majoria pensen que haurien de poder fer-ho; (iii) davant la pregunta de la possibilitat de canviar de residència, per tant, d'escola i d'amics, no els semblaria una situació gens òptima.

Aquests resultats ens indiquen no tan sols la importància que té l'àmbit familiar, escolar i d'amics per a nens, sinó la vivència de tenir drets en les decisions que afecten aquests àmbits. A més, l'estudi conclou que sembla que l'experiència personal que viuen els nens pot influenciar sobre el fet que considerin un determinat dret com a propi. Per tant, establint un paral·lelisme amb els nens que són separats dels seus pares/mares en les situacions de risc, el dret a poder participar de la decisió és possible que sigui percebut d'una manera especial (més endavant es veuran autors que fan aportacions sobre aquest aspecte des del camp de la protecció a la infància).

1.3. L'enfocament ecològic del maltractament infantil

El tema central versa sobre els acolliments, duts a terme per part de la família extensa, de nens que han patit, en major o menor grau, una situació de maltractament.¹ Es descriuen a continuació, de forma sintètica, alguns aspectes teòrics del maltractament infantil, comptant, però, que aquest concepte *per se* no constitueix l'objectiu central de la nostra anàlisi. Interessa ressaltar dos aspectes: el concepte de maltractament infantil i el paper de suport de la xarxa familiar en l'anàlisi de les situacions de maltractament.

El model teòric del qual partim és el de l'enfocament ecològic. Bronfenbrenner (1979/1987) exposa que *l'ecologia del desenvolupament humà comprèn l'estudi científic de la progressiva acomodació entre la persona i les propietats canviants del seu entorn immediat, les relacions entre aquests entorns i els contextos més grans en els quals aquests estan inclosos*. Integrant aquesta perspectiva ecològica, Garbarino i Eckenrode (1997/1999, pàg. 22) proposen la definició de maltractament infantil següent:

«Todo acto de omisión o comisión por parte de un progenitor o tutor que, por una combinación de valores de la comunidad y de apreciaciones de expertos profesionales, se considera inapropiado y lesivo. (...) Una conducta parental inapropiada puede generar lesiones físicas, emocionales o psicosociales».

---

1. Al llarg del treball, el terme de maltractament engloba tant les situacions d'abús com les de negligència.

Al llarg de la història els nens han estat sovint víctimes d'actes violents i d'abandonaments, en tots els segments socials, i en ocasions això els suposava la mort; però aquests actes no se'ls ha començat a conceptualitzar com a maltractaments fins ben entrat el segle XX. La conceptualització ha estat fruit d'aquest consens, aquesta *combinació* de la qual parla Garbarino, entre la ciència –*les apreciacions d'experts professionals*– i la cultura o el que l'autor anomena *els valors de la comunitat*.

La majoria de les definicions de maltractament consideren *el tipus de conducta de l'actor*, que pot ser per acció (abús o maltractament físic, psicològic, sexual) o per omissió (negligència, desatenció i abandonament físic i emocional). En el capítol 3 es mostra una classificació de les situacions de maltractament que han patit els nens que es troben en acolliment, així com les situacions de risc més freqüents relatives als progenitors. Veurem com la negligència és la forma de maltractament més habitual en els sistemes de protecció infantil dels països occidentals i també queda reflectit així en els acolliments als quals ens referim.

Paral·lelament, es constata com les situacions més greus de maltractament infantil coexisteixen actualment en moltes parts del món. Només cal llegir els informes mundials sobre la infància que emet l'UNICEF, per observar les xifres desorbitades de: nens soldat; mutilació genital femenina; manca de cobertura de totes les necessitats bàsiques, especialment l'alimentació, l'accés a la sanitat i a l'educació; prostitució infantil; nens i nenes que viuen al carrer... Aquestes situacions ens fan veure cada cop més la necessitat d'una explicació que no tan sols estigui centrada en els factors que conflueixen en el microsistema i mesosistema (la família, l'escola...), sinó que cal també analitzar els factors dels exosistemes i macrosistemes.

En aquest sentit, l'aproximació ecològica suggereix que és una varietat de factors la que contribueix al fenomen del maltractament. Malgrat que els progenitors són sovint els responsables més directes de l'abús, factors com la pobresa, l'estrès, l'atur, o la manca d'habitatge hi influeixen, entenent que *la línia de treball sobre l'ecologia humana de la família s'estén des del microsistema fins al macrosistema* (Garbarino i Eckenrode, 1997/1999).

Així mateix, autors com Petrus, Panchón i Gallego (2002), conclouen que l'exclusió social es dona quan hi ha *trencaments amb vincles de tipus econòmic, territorial, residencial o sociopolític*, i esdevé necessari poder treballar sota *un disseny de xarxa de xarxes*.

El fet que la definició de maltractament diferenciï la *conducta inapropiada* i la *lesió* és interessant en el cas que ens ocupa, ja que en algunes situacions els parents, en acollir-los, han evitat que els nens patissin *lesions* (en el sentit ampli) en veure que la *conducta inapropiada* dels progenitors podia causar aquestes lesions. La proximitat i la implicació de la xarxa familiar és d'importància vital en la prevenció d'alguns maltractaments.

Per tant, prenen una especial rellevància els sistemes comunitaris de suport a les famílies, als seus valors, a les relacions informals i les estructures institucionals; és a dir, aquesta visió multifactorial repercuteix en la perspectiva psicosocial de potenciar, en la mesura que sigui possible, les xarxes familiars, d'amics i veïnals més properes al nen considerant específicament els vincles amb la família extensa com un factor de compensació (de protecció), i per tant el seu trencament com un factor de risc.

En aquest sentit, Garbarino i Eckenrode (1997/1999) proposen la hipòtesi que, a

mesura que en les societats occidentals augmenta el valor de la *privacitat* i l'oportunitat de tenir-la, augmenta proporcionalment el perill de l'aïllament social, i l'aïllament és un aliat de les situacions de maltractament infantil. En canvi, exposen que la participació de les famílies en xarxes àmplies de parentiu pot fer, en part, disminuir l'aparició de situacions de maltractament o, si més no, detectar-les així que apareixen. Sostenen la importància que té per als nens el fet de comptar amb algú del seu propi sistema social que els accepti i que els ofereixi un model positiu.

«Los estudios de niños dotados de entereza o resistencia y nuestras propias entrevistas con víctimas de maltratos nos han convencido de ello (...) Si, en nombre de la privacidad familiar, aislamos a las víctimas del maltrato infantil, los privamos de una influencia normalizadora potencialmente importante en su desarrollo.» (Garbarino i Eckenrode, 1997/1999, pàg. 117.)

Segons Garbarino i Eckenrode (1997/1999), hi ha tres aspectes que dificulten avui en dia el contacte amb la família extensa en societats com la dels EUA:

- L'augment de la mobilitat geogràfica de les famílies, per exemple, per motius laborals.
- El fet d'*escapar al cost de les xarxes de parentiu està culturalment acceptat*; es valora la privacitat, com si el desenvolupament individual fos incompatible amb el manteniment dels vincles socials. Aquesta idea, la relacionem amb el que recentment Cyrulnik (2005, pàg. 34) ha escrit:

«Cuanto más se mejoran las condiciones de la existencia, menos necesidad tiene cada hombre de los demás. Aparece incluso la necesidad opuesta: en su carrera por el mejoramiento de sí mismo, el hecho de ocuparse de los demás representa una cortapisa. Por el contrario, en una sociedad en la que no es posible vivir solo, ocuparse de los demás significa protegerse. No se trata de renunciar a los progresos que, en cincuenta años, han transformado la condición humana, pero es preciso caer en la cuenta de que no hay progreso exento de efectos secundarios. La mejora de las prestaciones individuales conlleva la dilución de los vínculos y aumenta la vulnerabilidad frente a las experiencias traumáticas».

- En els països occidentals, el valor de desestimar les xarxes de parentiu *invasores*, és liderat moltes vegades pels professionals de la intervenció psicosocial i educativa, el problema és que s'adrecen a una població que no sempre comparteix aquest valor.

Destaquem aquesta reflexió sobre el tema de la privacitat, valor imperant en moltes de les societats occidentals, potser en menys grau a les del nord de la mediterrània, ja que entronca de ple amb el debat sobre l'acolliment en família extensa. Garbarino insisteix que si no es compta amb la garantia que el nen podrà ser ubicat de forma permanent en un entorn que li ofereixi estabilitat, afecte i protecció, la separació en si mateix pot arribar a ser una forma d'abús. Si l'ajuda quotidiana la rebem dels nostres parents, amics i veïns, per què no seguim aquesta mateixa regla amb els nens?

Al fil del que s'ha exposat, acabem aquest apartat amb una cita de Rifkin (2004):

«El sueño europeo contrasta drásticamente con el americano sobre todo en lo relativo a la cuestión de definir el significado de libertad personal. Para los estadounidenses la libertad va desde hace mucho tiempo ligada a la autonomía. Si uno es autónomo, no depende de otros ni es vulnerable a las circunstancias que están fuera de su control. (...) uno es libre cuando se convierte en autosuficiente y en una isla en sí mismo. Con la riqueza llega la exclusividad, y la exclusividad aporta seguridad. (...) Para los europeos la libertad no se encuentra en la autonomía, sino en la inserción. Ser libre es tener acceso a muchas relaciones interdependientes. Cuantas más sean las comunidades a las que uno puede acceder, más opciones tiene de llevar una vida plena y significativa. Es la inclusividad la que proporciona seguridad: pertenencia, no pertenencias».

1.4. Aportacions dels estudis sobre la resiliència

Els estudis sobre la resiliència, que des de fa unes dècades s'estan desenvolupant, han adquirit actualment molt d'impacte en el camp de la intervenció psicosocial i educativa. Interessa destacar-ne tres idees que, si bé no són noves estrictament, actualment les teories centrades en la resiliència les reexpliquen: el qüestionament de la reproducció transgeneracional del maltractament; la importància de les xarxes familiars i socials de l'entorn del nen, i el protagonisme de cada nen en la construcció de la seva vida.

Les teories més basades en el concepte de resiliència descriuen el terme de les ciències físiques adaptat a les ciències socials per Werner i Smith (1972) *sobre la capacitat de les persones de tenir un bon desenvolupament i seguir projectant-se en el futur malgrat haver viscut esdeveniments desestabilitzadors, condicions de vida difícils i traumes a vegades greus* (Manciaux, Vanistendael, Lecomte i Cyrulnik, 2003); o *aquelles persones que, malgrat néixer i viure en situacions d'alt risc, es desenvolupen psicològicament sanes i amb èxit* (Rutter, 1990).

La primera aplicació d'aquest concepte en l'àmbit que ens ocupa és la seva contribució a trencar amb la idea de grup homogeni pel que fa a la infància maltractada, fugint de representacions socials estereotipades. Parteix de la base que la resiliència es produeix mitjançant una interacció entre l'individu i el seu entorn: davant d'un problema, hi ha una forma de resistir i de construir, però el problema i la forma d'afrontar-lo dependrà de cada context específic (Vanistendael i Lecomte, 2002). Per tant, ni tots els nens que entren al sistema de protecció infantil són iguals, ni tots tenen problemes, ni tots seran negligents quan siguin adults.

«Cincuenta años más tarde, algunos pensadores partidarios de la teoría de la condición fija del psiquismo aún siguen atribuyendo un destino fatal a estos niños que comienzan con mal pie y que se hallan estigmatizados por su experiencia traumática.» (Cyrulnik, 2005, pàg. 62.)

Els sistemes de protecció infantil en molts països d'occident no havien potenciat els acolliments amb la família extensa en prevaler les tesis sobre la reproducció del

cicle de violència familiar. S'entenia que quan les causes per les quals els serveis de protecció assumien la tutela eren de maltractament, aquest patró podia transmetre's d'una generació a l'altra, és a dir, quan s'havia abusat d'un infant, de gran, aquest, podia esdevenir un abusador (Belsky i Kadushin, 1980; citats per Pecora, Le Prohn i Nasuti, 1999; Jackson, 1999). Aquesta visió de l'etiologia del maltractament feia evitar que es confiés la guarda als parents: si els pares/mares eren abusadors, els infants no podien quedar amb els avis.

«Estamos lejos de las causalidades lineales, en las que un agente provoca un efecto que, supuestamente, se agrava con las generaciones. En las teorías de la resiliencia, el sujeto se ve sometido a la influencia de una constelación de determinantes y en ella se debate y va a buscar intencionadamente unos tutores sobre los que poder apoyarse para reanudar su desarrollo.» (Cyrulnik, 2005, pàg. 167.)

El concepte de la transmissió intergeneracional del maltractament s'ha de tenir en compte, precisament per poder activar estratègies per minimitzar-lo. Els estudis retrospectius que analitzen el passat de persones amb problemes de maltractament arriben a concloure que hi ha taxes molt altes de transmissió intergeneracional del maltractament. Però aquest mètode elimina la majoria, és a dir, els que no tenen problemes. Els estudis prospectius o longitudinals conclouen que només una petita part dels nens en risc esdevenen delinqüents o maltractadors de més grans. Aquesta petita part és encara superior als estudis fets en població general. Així doncs, el percentatge de transmissió intergeneracional pot variar del 18% al 90% segons el procediment aplicat (Kaufman i Zigler, 1987; citats per Vanistendael, 2002). Amb paraules del mateix Vanistendael referint-se a l'estudi d'aquests autors:

«Este estudio muestra a la vez el mayor riesgo de ser maltratador cuando se ha sido maltratado, pero igualmente el hecho de que, en la mayoría de los casos, este riesgo no se transforma en realidad.» (Vanistendael, 2002, pàg. 182.)

L'altre aspecte que ens interessa és el suport de la xarxa familiar que pot actuar com a factor promotor de la resiliència. Seguint *l'esquema de la casa* de Vanistendael (2002), les xarxes informals socials es troben en el seus fonaments: amistat, família, veïns, escola, etc., i els professionals poden tenir-hi un paper important per articular-ho i fomentar-ho. Per això Cyrulnik (2002; 2005) recorda la importància de tenir vincles afectius estables dins la seva xarxa familiar; exposant com les cultures que organitzen uns sistemes familiars de vincles múltiples al voltant del nen, aquests actuen com un factor de protecció, sobretot si es donen circumstàncies adverses en la vida del nen. Si aquests vincles són estables, li proporcionaran la seguretat i l'estabilitat que el nen necessita.

En aquest sentit, el fet de poder gaudir de relació amb els amics, dóna nivells més alts de benestar psicològic que l'educació o el nivell d'intel·ligència (Funham i Cheng, 2000; citats per González, 2004). Es pot llegir a la tesi doctoral de González (2004) com el fet de *tenir més amistats, amb relacions qualitatives i freqüents, va associat a una major satisfacció vital*, observat per autors com Huebner i Aldermans (1993) en població infantil i per Diener, Emmons, Larsen, i Griffin (1985; citats per

González, 2004) en joves i adults. Hi ha estudis que reflecteixen *més benestar psicològic en les persones que prioritzen els valors de les relacions interpersonals* i el fet de sentir-se formar part d'una comunitat, mostrant una satisfacció més elevada que les que donen *importància a valors més extrínsecs com els diners, la popularitat, la posició de poder* (Casas, González, Figuer i Coenders, 2004). Un altre estudi interessant fet amb una mostra d'estudiants adolescents de Carolina del Sud (n = 4.758) és el de Valois, Zulling, Huebner, Kammermann i Drane (2002), on els i les adolescents que expressaven menys satisfacció global amb la vida eren els que tenien unes relacions més empobrides amb la seva xarxa social immediata, i tenien també més dificultats per poder decidir sobre aspectes que els afectaven directament.

En la xarxa de família i amics és on el nen que es troba en situacions de dificultat podrà trobar el que Cyrulnik (2005) anomena *els tutors de resiliència*, els quals el podran ajudar a prendre consciència de la seva realitat familiar; explicar-li per tal que ell pugui construir-se el seu propi relat, que a vegades serà de dues novel·les familiars. En el cas dels nens acollits, no tan sols serà important que els acollidors els expliquin la història dels seus progenitors, sinó per als mateixos acollidors, cosa que pot actuar també com a factor de resiliència amb vista a reflexionar i evitar repeticions poc escaients.

Finalment, el fet de considerar el nen protagonista de la construcció de la seva vida, fa que les actuacions resilients vagin en el sentit de facilitar la participació dels nens en la presa de decisions que els afecten directament a la seva vida. És en aquesta línia que, en l'annex del llibre de Vanistendael i Lecomte (2002), hi ha una espècie de decàleg de bones pràctiques pel que fa a la intervenció amb nens en situació de dificultat. Aquest decàleg gira entorn del coneixement del nen des de la seva pròpia perspectiva. Transcrivim alguns paràgrafs a tall d'il·lustració. La seva senzillesa i sentit comú contrasten amb la llunyania, a vegades, de la pràctica al dia d'avui. Transcrivim també algunes de les preguntes que hi ha dins de cada apartat:

«*Interrogarse antes de actuar:*

- *El problema visto por el niño: ¿Qué es lo que representa para él un problema?, ¿Tenemos una mejor solución para ofrecer que sea compatible con el punto de vista del niño?; ¿Una intervención puede entorpecer las capacidades del niño para resolver el problema? (...)*
- *El humor y las estrategias de adaptación del niño: ¿Cómo juega?, ¿Cuáles son las pequeñas cosas que lo complacen? ¿Ríe con sus amigos? (...)*
- *Los proyectos del niño: ¿El niño tiene proyectos para el futuro inmediato o lejano? ¿Cómo ve el camino que le conducirá a realizarlos? (...)*
- *El entorno adulto del niño: ¿El niño tiene vínculos estrechos con los miembros de su familia, con sus amigos, con otras personas? (...)*
- *Los otros niños: ¿Hay en su entorno niños que afronten las mismas dificultades, pero que parecen no sufrir demasiado? ¿Qué podemos aprender de sus experiencias?»* (Vanistendael i Lecomte, 2002, pàg. 185.)

2. Els acolliments d'infants i adolescents en família extensa

2.1. Algunes dades demogràfiques sobre l'evolució de la família a tall d'introducció

Per entendre les famílies extenses actuals, inclosos els nous rols dels avis, cal situar-nos en un procés històric de canvis demogràfics i sovint molt accelerats que reflecteixen variacions importants en el comportament de la població, que afecten les famílies, i que promouen diferents actituds i valors.

En aquest sentit, utilitzar el terme família avui en dia comporta la descripció de moltes formes diverses de convivència: nuclis constituïts per una parella amb fills, nuclis monoparentals, parelles separades amb fills, famílies reconstituïdes, parelles del mateix sexe, fills adoptats de països ben distants, i dins l'extensa varietat de formes s'hi troben també els avis, oncles o altres familiars que acullen nens de forma més o menys estable. Algunes noves formes de parentiu de famílies reconstituïdes encara no tenen nom «oficial» per designar alguns dels lligams entre els seus membres. La infància i l'adolescència viuen també canvis pel que fa a noves formes de relació parental, canvis en l'entorn escolar, noves tendències en les formes de consum i una intensa immersió en les noves tecnologies de la informació i la comunicació.

Així mateix, són rellevants els canvis en el comportament reproductiu de les persones. Les taxes de natalitat han descendit de forma rellevant (a Europa i al Japó, sovint per sota dels nivells de reproducció de la població) i l'edat de tenir el primer fill s'ha endarrerit. Segons l'IDESCAT,² al 2004 a Catalunya, l'indicador conjuntural de fecunditat era de l'1,41; l'edat mitjana a la maternitat era de 30,84 anys i l'edat mitjana al primer fill de 29,33 anys. S'observa un increment de fills fora del matrimoni (parelles de fet i nuclis monoparentals), i al 2004 la proporció de nascuts dins del matrimoni és del 71,94%.

També a Catalunya les llars familiars són més reduïdes que en dècades anteriors; al 2001 la dimensió mitjana de la llar és de 2,72 persones segons l'IDESCAT i concretament a Barcelona, segons dades del CIIMU³ (2002), dels matrimonis casats amb fills, quasi la meitat (el 48,09%) només en tenien un. Hi ha també un augment

---

2. IDESCAT: Institut d'Estadística de Catalunya. <http://www.idescat.net>

3. CIIMU: Consorci Institut d'Infància i Món Urbà. <http://www.ciimu.org>

notable de parelles de fet i de llars monoparentals. D'aquestes últimes, segons dades també del CIIMU (2002), el 80% eren portades per la mare, malgrat que és important tenir en compte que la xifra d'homes sols, amb fills a càrrec seu, havia augmentat el 52% en els darrers anys a Barcelona.

En l'apartat 3.4 i en els capítols sisè i vuitè tornarem a fer referència a algunes d'aquestes dades de context.

Al mateix temps, les separacions i els divorcis han augmentat, amb una incidència més elevada quan hi ha fills dins la llar. Alguns autors (Carnoy, 2001) veuen en el matrimoni *dos projectes individuals independents, dos horaris laborals independents i una dificultat per compaginar-ho amb un projecte familiar comú*. O amb paraules de Flaquer (2001, pàg. 95):

«Aquesta nova família, que s'està prefigurant en el futur horitzó i que de moment tan sols existeix de forma embrionària, té una baixa densitat institucional i està formada per membres lliures i individualitzats, que cada dia han de renovar la seva adhesió al projecte comú i que, per tant, nuen entre ells lligams fràgils, encara que emocionalment intensos. Conseqüentment, és una unitat propensa a la ruptura, ja que descansa sobre bases sentimentals més que no pas materials.»

Una altra dada de context que cal tenir en compte és l'augment important en el nombre de persones de nacionalitat estrangera, que configura en el 2004 (segons l'IDESCAT) una taxa bruta de creixement migratori del 19,31 per mil habitants, i forma quasi el total de la taxa bruta de creixement total (la de creixement natural és del 2,92). Aquestes llars tenen unes característiques pròpies en la mesura que sovint són llars familiars més extenses, amb més d'un nucli familiar convivint junts, famílies fragmentades entre el país d'origen i el receptor...

D'altra banda, a les llars familiars en general, continua prevalent una divisió sexual del treball, tot i que hi ha una tendència creixent en les parelles joves a ocupar-se dels fills segons el temps disponible que tenen fora de l'horari laboral i no tant segons els rols socials assignats a la condició de gènere. Tot i així, les dones encara continuen assumint l'anomenada doble jornada (treballen la jornada completa i tenen cura de la llar i els fills). En molts dels nuclis d'acolliment en família extensa també és la dona, la que assumeix el rol d'atendre la família.

A Espanya, l'any 2000, les famílies amb fills on treballaven els dos progenitors era del 43,7%, inferior encara a la mitjana europea (un 59%), però s'hi anava acostant (Eurostat, 2000). Les exigències del món laboral, juntament amb la poca motivació pel treball domèstic per part de moltes persones, són factors que contribueixen a la delegació de l'educació dels fills a altres espais de la seva vida. L'escola abasta pràcticament des dels 3 als 16 anys. No s'ha d'oblidar que una de les característiques de la segona meitat del segle xx ha estat l'expansió i l'aprofundiment en l'àmbit de l'educació i la formació. En aquest sentit, els avis i àvies acollidors, quan exercien de pares i mares, es movien en un context social ben diferent: la incorporació de la dona al treball era inferior i la delegació de l'educació dels fills de forma explícita i extensa a altres àmbits fora de la família (escolars i extraescolars) no era tan evident.

També les diferències entre el nivell formatiu de les persones més grans i el de les més joves aporta unes dades molt rellevants, ja que sembla que el canvi s'hagi

fet pràcticament només amb un relleu generacional. Segons dades de l'IDESCAT, en el 2004 a Catalunya, tenim que hi ha:

- Nois d'entre 10 i 19 anys que no saben llegir o escriure: 7.109
- Persones de més de 65 anys que no saben llegir o escriure: 72.855 (dels quals un 22,51% són homes i un 78,49% són dones).

Aquesta dada és força interessant a efectes de la població que estudiem. En primer lloc, en el nostre estudi, part d'aquestes persones de més de 65 anys són acollidors de joves de menys de 19 anys.

En segon lloc, amb l'envelliment de la població observem xifres molt similars a les franges d'edat extremes a Catalunya (IDESCAT) al 2004:

- El 15,7% de la població es troba en la franja d'edat 0-15 anys.
- El 16,7% de la població es troba en la franja de majors de 65 anys.

En tercer lloc, el percentatge d'homes i dones sense estudis contrasta amb les dades del 2001 de Catalunya, on ja hi havia més dones d'entre 20 i 34 anys amb estudis superiors (93.454) que no pas homes (72.526).

Les dades (IDESCAT) mostren una esperança de vida de 80,10 anys de mitjana a Catalunya al 2003, mentre que la taxa de mortalitat infantil ha passat de ser de 7,71 al 1986, a 3,22 al 2004.

Bona part dels factors que acabem d'exposar poden contribuir al canvi progressiu que s'observa cap a noves formes de relació parental dins la família. Flaquer (2001, pàg. 100) ho descriu així:

«Un segon fonament del neguit que experimentem és donat pel caràcter reflexiu de la família postpatriarcal. La necessitat de qüestionar la tradició patriarcal i de construir les relacions personals sobre noves bases crea inseguretats i inestabilitat. Homes i dones, pares i fills, joves i vells han de trobar noves vies d'entesa, al marge dels patrons llegats pel passat, que suposin un respecte a la seva dignitat i llibertat. Aquest sobreesforç, sens dubte, pot reportar un gran enriquiment personal, però també a vegades pot generar la temptació de la desmobilització i de l'abandó. En tot cas, crea una certa sensació d'anomia.»

Aquestes noves pautes relacionals emergents esdevenen un tema cabdal en parlar dels acolliments en família extensa, quan són sobretot els avis i àvies que eduquen els nens: per un costat estan més ancorats en un model patriarcal, però per l'altre fan molts esforços per establir-se com a família *moderna*. D'aquesta fricció de forces en pot sortir un enriquiment o una gran incoherència de pautes educatives.

D'altra banda, tot i tenint present que la família és la institució valorada com a més important pels ciutadans de la UE –un 78% de mitjana a Europa i un 74% a Espanya–, la resposta per fer front als canvis i les necessitats emergents és diferent segons cada país (Navarro i Quiroga, 2001). En aquesta línia, l'estudi coordinat per Flaquer (2002) sobre la *situació de la família a Catalunya*, assenyala que Espanya dedica a la família i als fills el 0,4% del PIB; una dècima part del que hi dediquen al-

tres països com Dinamarca, Suècia i Finlàndia, i encara hi ha més distància si ens fixem amb els serveis dirigits a les famílies.

Dins dels països de l'OCDE, hi ha, per un costat, els països d'Europa del Nord, amb més tradició social democràtica i polítiques de serveis de suport a les famílies, amb una xarxa d'institucions públiques que ofereixen ajuts a les baixes maternals, escoles bressol, suport a les activitats extraescolars, al transport públic, etc. Navarro (2002) afirma que aquestes polítiques de suport a les famílies, on entren també els serveis d'ajuts al domicili per a persones grans o per a persones amb discapacitats, permeten, entre altres, treballar realment per la igualtat de gènere, pels drets de la dona que és sobre la que recau el pes quan manquen aquests serveis públics. En l'altre extrem, es troben països com els EUA, on la provisió pública de serveis és mínima, i en una posició més intermèdia se situen el grup de països de l'Europa del Sud i Japó. A Espanya i Itàlia, la família extensa té un pes important en el suport a la criança dels fills i substitueix en part la manca de provisió de serveis; els avis i àvies i altres familiars tenen un paper molt més rellevant en la vida familiar que en altres països de l'OCDE. Navarro i Quiroga (2001, pàg. 2) escriuen en aquest respecte:

«En nuestro país, la familia ocupa también una centralidad en el discurso hegemónico de las culturas mediáticas y políticas, discurso que contrasta, sin embargo, con la realidad de una gran pobreza en las políticas estatales o privadas de apoyo a las familias. En general han sido las derechas y muy en especial las tradiciones políticas de raíces cristianas las que se han presentado como las grandes defensoras y valedoras de la familia y de los valores familiares. Las izquierdas, por lo general, no han cuestionado esta identificación de la defensa de la familia con las derechas, considerando el tema familia como un tema conservador, situación que contrasta con la experiencia en la UE, donde ha sido precisamente la tradición socialdemócrata (y muy en especial la escandinava) la que, a través de sus políticas públicas, ha seguido políticas más pro familiares.»

Finalment, el desenvolupament tecnològic, lligat als mitjans audiovisuals i a les tecnologies de la informació i la comunicació, en general ha passat de ser evident a la primèria dels vuitanta només en els sectors industrials més avançats, a formar part actualment de la nostra realitat quotidiana. Els canvis demogràfics i socioeconòmics sobre la transformació de la família i del mercat de treball ja formen part de l'era de la informació i la societat del coneixement. Però més enllà de tots aquests aspectes molt estudiats en l'actualitat (Castells, 2003; Carnoy, 2001), les TIC han entrat a formar part de la vida infantil i adolescent tant escolar com, sobretot, extraescolar, i ocupen en molts casos un lloc central en el seu temps d'oci. És aquí on actualment el debat està servit i així, doncs, es troben mirades sobre les TIC ben contraposades, mentre uns parlen de protegir la infància respecte d'aquestes, els altres en ressalten les seves potencialitats creatives i de socialització. En tot cas, tot això traslladat en els nuclis familiars portats per avis i àvies, que molts d'ells ni tan sols han conegut aquestes noves tecnologies en el seu àmbit laboral, pren també una rellevància especial.

2.2. Benestar i sistemes de protecció: tendències actuals dels sistemes de protecció a la infància

En aquest apartat s'analitza l'evolució dels sistemes de protecció a la infància, les tendències de futur i el paper que ocupen, dins d'aquests, els acolliments en família extensa.

2.2.1. Evolució i tendències actuals dins dels sistemes de protecció infantil

Al llarg dels segles, la infància no ha gaudit d'un reconeixement i d'una protecció jurídica pròpia tal com l'entendem actualment a occident; és la caritat la forma més habitual d'ajuda que rebien els nens i les nenes que es trobaven en una situació de dificultat. Va ser a partir de mitjan segle xx que es van començar a normativitzar aquests drets i les responsabilitats dels poders públics per a la seva salvaguarda. Després de la Segona Guerra Mundial, a mesura que s'anava desenvolupant l'estat del benestar en diversos països occidentals, es van anar produint canvis importants en el sentit d'anar substituint els models de protecció a la infància basats en la beneficència, per integrar, dins dels diferents marcs legals del model de protecció social, un desenvolupament creixent sobre els drets de l'infant i les seves aplicacions.

Aquesta implantació, lògicament, va tenir diferents ritmes segons els països, i a Espanya, el règim franquista va fer que imperés un model benèfic o assistencial fins a la primeria de la dècada dels 80. Va ser a partir de llavors que es van començar a portar a terme reformes i canvis legislatius que en definitiva reflectien una transició de paradigma: del paradigma de l'especialització, que havia predominat fins llavors, i que tendia a atendre les persones en centres especials segons el tipus de problemes que presentessin, al paradigma de la normalització, que pretenia oferir una resposta sense separar-les del seu context social. Aquesta transició va donar-se en diversos àmbits com el d'ensenyament –sobretot referit a la integració escolar de persones amb discapacitats–; el de salut mental –amb les reformes dels grans centres psiquiàtrics–; el de benestar social, que, referit a la infància va suposar, per exemple, la supressió gradual dels grans centres residencials. En aquest sentit, la tendència vers la normalització proposava proveir, en el cas dels nens que eren separats dels seus progenitors, de totes les experiències *normals* de què gaudien els altres nens: vida familiar, activitats comunitàries, relacions amb iguals, i oportunitats d'èxit escolar.

Paradigma de la normalització, doncs, a partir del qual es van començar a estructurar els sistemes de protecció infantil actuals i que progressivament es van dirigir cap a la implantació del *paradigma dels drets* (Casas, 1998). Un exemple va ser la incorporació en les diferents legislacions dels principis considerats a la *Convenció sobre els Drets del Nen*, adoptada per l'Assemblea General de les Nacions Unides el 20 de novembre de 1989.

En general, les tendències a les quals s'encaminen els serveis de protecció infantil en la majoria dels països occidentals en els darrers anys, i en les que es pot trobar la influència en major o menor grau de les teories que s'exposen en el capítol 1, són, a grans trets, les següents:

- Compartir l'enfocament ecològic de potenciar el treball amb els nens dins de cada comunitat i dins del seu propi context familiar i cultural, mantenint els vincles afectius amb els seus pares/mares en la mesura que sigui possible i fent de la separació l'últim recurs.
- Descentralitzar els serveis, ubicant-los en el si de cada comunitat.
- Diversificar els serveis, per poder atendre les diferents necessitats que presenten els nens. En aquest sentit s'intenta diversificar tant l'atenció residencial com l'acolliment familiar, com els recursos de suport a les famílies i els serveis de respir.
- Fer participar més les famílies i els nens en la presa de decisions i el procés d'intervenció.
- Augmentar la coordinació entre diferents departaments i serveis per a no duplicar o ometre intervencions; per compartir/complementar les intervencions i les responsabilitats en les situacions d'infants i famílies en alt risc social.
- Professionalitzar la intervenció en tots els nivells, des de l'atenció residencial a l'avaluació dels casos.
- Plantejar noves estratègies de prevenció.

Tots aquests punts, lògicament, són tendències i tenen un desenvolupament desigual a la pràctica. Per exemple, a Espanya en general, es pateix força de manca d'estratègies de prevenció; en aquest respecte, en un estudi de Casas i Montserrat (2002), els professionals dels serveis de protecció infantil a Catalunya avaluaven els objectius relacionats amb la tasca preventiva i el treball comunitari dels seus equips amb un nivell baix d'assoliment i un grau de satisfacció també molt baix. Tampoc no està gaire desenvolupat l'aspecte de la participació de les famílies (a l'estil de les *family conferences group*) ni la dels nens en els processos de presa de decisions, tant les que els afecten directament com en els processos més amplis en els diferents àmbits socials: la participació ciutadana *és una condició indispensable per transformar la societat* (Petrus *et al.*, 2002).

Part de les dinàmiques que es donen en la pràctica es mouen encara sota el paradigma de l'especialització. De fet, a la pràctica coexisteixen els paradigmes d'especialització i de normalització (no tan sols en l'àmbit de protecció infantil, sinó també en el de l'ensenyament i en el de la sanitat). Per tant, el problema no és tant la coexistència d'aquests dos paradigmes, sinó quant de lluny estan l'un i l'altre dels drets dels infants. Falta, doncs, avançar molt cap al paradigma dels drets més centrat en la perspectiva dels mateixos nens.

Així doncs, aquestes línies generals preveuen, per un costat, les tendències a favor de l'interès superior de l'infant de no separar-lo de casa, donant suport a la família biològica, i per l'altre, el dret a ser protegit i acollit en les situacions de maltractament. Quan l'infant passa a ser acollit, la separació de casa pot ser: temporal, fins que els seus progenitors puguin tornar a responsabilitzar-se'n, o bé definitiva, en cas de no-recuperació o mort d'aquests. En els països occidentals, els sistemes de protecció a la infància comptaven, fins fa poc, bàsicament amb dues mesures d'acolliment **temporal** i una de **definitiva** quan els progenitors no podien fer-se càrrec dels seus fills:

- Els centres residencials infantils, a vegades amb una extensa gamma de tipologies de centres (Panchón, 1998). La seva denominació a Catalunya distingeix el centres residencials d'acció educativa (CRAE) dels centres d'acolliment i urgències (CAU).
- Els acolliments familiars, bàsicament en família aliena, és a dir, quan no existeix relació ni per consanguinitat ni d'afinitat amb el nen. Aquest ha estat un recurs molt desenvolupat als EUA i els països del nord i el centre d'Europa, però menys desenvolupat al sud i l'est d'Europa. Veurem com a Espanya ocupa un espai reduït malgrat els programes que s'hi han dedicat.
- Altrament, la proposta d'adopció és una mesura de caire **definitiu**, que es porta a terme quan no hi ha pronòstic de retorn amb el pare i/o la mare, i suposa un trencament de vincles amb la família biològica i una filiació nova amb els pares adoptius.

El que ha anat succeint especialment en la darrera dècada és una davallada en el nombre de famílies alienes en actiu en els països on aquest recurs alternatiu estava més desenvolupat (EUA, Regne Unit, Països Baixos, Països Escandinaus, Alemanya...), contribuint en part a aquesta davallada les tendències demogràfiques que s'han vist en l'apartat 2.1, que indiquen canvis en els patrons d'ocupació i en la composició familiar. Als EUA el descens ha estat d'una tercera part en el nombre de famílies d'acollida en alguns estats (Hegar i Scannapieco, 1999). També els autors Colton, Pithouse, Roberts i Ward (2004a) afirmen des del País de Gal·les que les famílies alienes costen cada vegada més de trobar i segons ells això pot seguir així si no és que l'ajut econòmic que rebien per tenir el nen sigui igualable a un sou.

D'altra part, el recurs residencial tampoc ha crescut en nombre de places, sinó al contrari, els macrocentres, allunyats del paradigma de la normalització, desapareixen progressivament, i els centres més idonis (i afegiríem necessaris) per la seva ubicació i el nombre de places reduït requereixen unes condicions econòmiques que no totes les administracions estan disposades a costejar.

A tot això s'hi afegeix que mentre es redueix la disponibilitat d'aquests recursos alternatius a la família, el nombre de nens tutelats creix arreu. Aquesta afirmació no suposa que hi hagi hagut un augment dels maltractaments infantils, sinó l'existència d'una major sensibilització ciutadana i en conseqüència una detecció/denúncia de més casos. Per exemple, a Catalunya passen de ser 5.098 el 1998 a la xifra de 6.547 el 2005 (vegeu més endavant la *taula 1*). Dades del 2003 del Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales també reflecteixen un augment en el nombre de nens tutelats en el conjunt d'Espanya.

En general, la recerca sobre protecció infantil té menys anys i és menys extensa que la dedicada a l'educació o a la salut. Les assignatures pendents (Colton *et al.*, 2004a) dins del camp dels acolliments familiars per a un futur i aprenent de les bones pràctiques –les intervencions que produeixen un resultat millor per als nens i les seves famílies– són, a grans trets:

- Tot i que s'ha avançat molt, s'ha de millorar la coordinació, la cooperació i el lideratge entre els serveis. Va creixent la idea (clarament dins del sector, la qüestió és com fer-la arribar a la resta de serveis) que els serveis de protecció infantil no es poden ocupar en solitari del benestar dels nens que pa-

teixen situacions de negligència i maltractament. Els serveis de protecció infantil tenen més pes en la presa de decisions, però en les accions que cal dur a terme, tant de caire preventiu com en el suport i el tractament, hi haurien de participar els altres serveis: l'escola, els serveis de salut, els serveis socials, els vinculats a l'àmbit del temps lliure, etc.

- Buscar l'estabilitat de l'acolliment (sobre aquest tema parlarem extensament en el punt següent).
- Treballar per evitar l'estigma del nen tutelat, que se sent exclòs i diferent als altres infants. En aquest sentit són interessants els resultats de l'estudi de Casas, Cornejo, Colton i Scholte (2000), on d'entre vuit serveis socials prestats a les famílies, els que generaven percepcions més negatives, per part dels professionals i les famílies, eren l'acolliment residencial i el familiar, i, a més, en el cas d'Holanda, la percepció de negativitat augmentava en l'acolliment familiar sobre el residencial (resultat no esperat, ja que, en teoria, el recurs d'acolliment familiar és concebut com a més normalitzador). En aquest sentit tot indicava que la separació de casa era la variable que actuava fortament com a generadora de percepcions estigmatitzants.
- Millorar l'avaluació de cada cas, que sobretot compti amb el context total de la vida del nen; tenint en compte els factors de resiliència i protectors que hi són presents. En destaca la línia de treballar amb l'objectiu que la família i el nen dominin el problema i puguin sentir-se actors (*sense of ownership and empowerment*); participin en el procés de resolució del problema; se sentin protagonistes en implementar la solució, i participin del seguiment. Els resultats de l'estudi citat sobre les percepcions d'estigmatització (Casas, Cornejo *et al.*, 2000) suggereixen que les famílies usuàries dels serveis socials mostren més satisfacció quan se senten participar del procés de presa de decisions.

Colton *et al.* (2004a, pàg. 3) comenten respecte a l'avaluació:

«En algunes situacions els professionals actuen barrejant experiència, intuïció, coneixement, oportunitat, obediència i pragmatisme.»

- Implementar pràctiques que incloguin sistemàticament el punt de vista dels nens, respectant-los el dret a poder opinar sobre els aspectes que els afecten directament i aprofundint en saber exactament què vol dir ser escoltat, què passa quan els professionals no hi estan d'acord; o un punt preocupant: sempre li és beneficiós el grau d'especialització que se li ofereix?

2.2.2. Els acolliments en família extensa dins dels sistemes de protecció a la infància

És en aquest context descrit, on els acolliments en família extensa han pres una especial rellevància i han reflectit un augment considerable en la majoria de països occidentals. Per un costat, és un recurs que es pot adequar als principis dels para-

digmes basats en la normalització i els drets, i per altre, omple el buit que per causes diferents deixen al descobert les altres dues formes d'atenció substitutives tradicionals.

La distribució, però, de cada un dels tres recursos substitutius (acolliment residencial, en família aliena i en extensa) és completament desigual en els diferents països. A Espanya els **centres residencials** i els **acolliments en família extensa** ocupen la centralitat de les propostes alternatives a la convivència amb els progenitors, mentre que els acolliments en família aliena representen, en comunitats autònomes com Catalunya o Madrid entre el 8% i el 9% dels casos amb mesura protectora. Segons dades del Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales, al 2003, el 52% dels nens estaven en acolliment familiar i el 48% en centre residencial. El problema és que aquestes dades oficials no distingeixen entre els acolliments en família extensa i en aliena, tot i que la xifra dels acolliments en família extensa és majoritària respecte als acolliments en família aliena (Fernández del Valle i Bravo, 2003). Aportem de forma il·lustrativa dades d'algunes comunitats autònomes.

Si ens fixem amb les dades de Catalunya (*taula 1*), de tots els nens tutelats per la DGAIA en el 1998, un 40% estaven en un centre residencial, xifra que ha descendit fins a ocupar el 24% en el 2005. En canvi, enguany, la part més gran, la formen els nens tutelats i acollits pels seus familiars (un 37,1%). A Madrid representen quasi la meitat dels nens tutelats (*taula 2*).

Taula 1. Nombre d'infants sota mesura administrativa de la DGAIA. 1998 i 2005.

RECURSOS AMB MESURA ADMINISTRATIVA	Nens al 5/1998		Nens al 8/2005	
	Nre.	%	Nre.	%
Mesura d'atenció a la pròpia família	566	11,1%	932	14,2%
Acolliment família extensa	1.674	32,8%	2.426	37,1%
Acolliment família aliena	311	6,1%	563	8,6%
Acolliment preadoptiu	494	9,6%	527	8,0%
Acolliment centre residencial acció educativa	2.053	40,2%	1.566	24,0%
Acolliment centre d'acollida d'urgències			324	4,9%
Total nre. nens sota mesura	5.098	100,0%	6.547	100,0%

Font: Elaboració pròpia a partir de la font: <http://www.gencat.net/benestar/dgaia/estai.htm>

Taula 2. Nombre d'infants sota mesura administrativa a la Comunidad de Madrid 2002.

TIPUS DE RECURS	Nre. de nens	Nre. de nens
Centre residencial	1.799	41,07%
Família extensa	2.153	49,16%
Família aliena	428	9,77%
Total nre. nens tutelats	4.380	100,0%

Font: Instituto Madrileño del Menor y la Familia (2002).

A Navarra, en el 2004, 151 nens estaven en família extensa, 134 en centres residencials i 57 en família aliena (Gobierno de Navarra, 2005); a Andalusia, amb majo-

ria de nens en centres residencials, dels acolliments familiars que es fan, el 85% són en família extensa (Junta de Andalucía, 2006).

A Itàlia, una recerca d'àmbit estatal (Centro Nazionale di Documentazione e Analisi per l'Infanzia e l'Adolescenza, 2002) va recollir dades a través dels professionals dels serveis sobre cada un dels 10.200 nens italians que es trobaven en acolliment familiar el 1999. Les xifres indiquen que 2/3 parts dels nens estaven en centres residencials (de tipologia molt diversa) i 1/3 part en acolliments familiars. D'aquests acolliments, un 52% eren constituïts amb els parents i el 45,8% en família aliena; hi havia moltes diferències entre el nord, el sud i les illes (al sud, dels pocs acolliments que hi havia, el 68% ho eren en família extensa, similar a les illes). Els acolliments estan regulats per la "*Legge 184 del 4 maggio 1983*" i per la recent "*Legge 149 del 28 marzo 2001*". En aquesta darrera, per tal d'impulsar el recurs d'acolliment familiar que no ha assolit les expectatives que s'esperaven (com tampoc a Espanya), s'ha imposat una data límit, el 31-12-2006, a partir de la qual han de romandre tancats els *istituti* (una tipologia de centres residencials). Més enllà que aquesta llei aconseguís donar més volada o no als acolliments familiars, sembla que de moment l'efecte és que els *istituti* es reconverteixen en comunitats, és a dir, en llars residencials de dimensions reduïdes (Centro Nazionale di Documentazione, 2004).

Autors com Garelli (2000) pensen que les dificultats dels acolliments en família aliena a Itàlia són atribuïbles a diferents causes, de les quals resalta: (i) la desinformació que tenen els acollidors sobre el nen i la seva família d'origen, sobre la intervenció que segueix el servei, i sobre les perspectives de futur; (ii) la poca participació a la qual són cridats els acollidors, i (iii) la insuficiència del suport econòmic. Sobre la segona, Garelli escriu:

«Nel caso dell'intervento del tribunale, la maggioranza delle famiglie intervistate dichiara che mai o solo in casi eccezionali, ha rapporti con il giudice: sembra quasi che gli affidatari, nella realizzazione dell'affido, siano considerati sì operatori sociali volontari, ma non interlocutori né collaboratori da convocare e consultare con una certa regolarità.» (Garelli, 2000, pàg. 193.)

En canvi, l'acolliment en família aliena continua tenint un paper important en els sistemes de protecció infantil com els de la Gran Bretanya (Colton i Williams, 1997). Les xifres mostren només un 30% de nens en centres residencials. Pel que fa als acolliments en família extensa, malgrat que la seva legislació –*The Children Act 1989*– ja prioritzava l'acolliment del nen en la seva xarxa familiar o d'amics més propera (el que anomenen «*families and friends care/placements*»), és tot just ara que s'ha *redescobert* després d'un llarg període en que aquests acolliments han estat vistos amb moltes reserves i han ocupat un lloc minoritari en els serveis de protecció infantil britànics (Broad, 2001a; Hunt, 2003). Colton, Pithouse, Roberts i Ward (2004b) exposen que el problema de captació de famílies alienes juntament amb l'èmfasi actual que el nen estigui en contacte amb els seus familiars han fet créixer el nombre d'acolliments en família extensa. En el seu informe aporten que un 16% dels nens anglesos tutelats estaven acollits pels seus familiars en el 1999, dada que contrasta amb el 3% de 1989 i el 12% de 1997. Calculen que en alguns districtes de Londres pot significar el 30%, i en tot cas, en el 2000 ja eren numèricament superiors als nens que estaven en centres residencials. Al 2003, el 25% dels acolliments fami-

liars eren parents o amics dels nens. Es fan ressò també de la disminució de l'ús i per tant el nombre de places del recurs residencial.

Ehrle i Geeen (2002) comenten que, tradicionalment, als EUA, les agències, quan havien de separar un nen dels seus pares, el proposaven per a un acolliment que no guardés cap relació amb la família d'origen. Al llarg de la darrera dècada, però, opten principalment pels parents com a primera opció. En el 1999, segons Scannapieco (1999), més del 31% de tots els infants tutelats als EUA es trobaven acollits per la família extensa. En alguns estats arribaven al 51% (Illinois, Califòrnia) i en 2/3 parts la tendència era d'increment. Concretament a Califòrnia es va passar del 25% el 1985 al 46% el 1995, i és l'acolliment més utilitzat actualment respecte als altres (Berrick, Needell i Barth, 1999). Tot això sense comptar els infants que estan a càrrec de familiars al marge de l'Administració. És el recurs que ha crescut més ràpidament dins del sistema i s'està convertint en la forma més predominant de tutela i separació del nucli, sobretot a les àrees urbanes. Un estudi del 2000 (Webster, Barth i Needell, 2000) exposa que en àrees urbanes dels EUA aquests acolliments poden suposar més del 50% dels nens acollits.

En el 2002, Geeen i Berrick (2002) expliquen que els serveis als EUA continuen confiant en els acolliments duts a terme per parents, i les polítiques tant federals com dels estats hi han afegit legitimitat i suport. Comparat amb la gran crescuda del fenomen entre el 1985 i el 1995, les dades del 1998 al 2000 parlen d'una estabilització de la xifra quant a nous acolliments, però continua sent l'acolliment preferit i més nombros i sembla que s'ha avançat una mica en la participació de la família en la presa de decisions i en el seguiment amb vista al millor interès del nen. Les perspectives de futur, tenint en compte la contínua davallada dels acolliments en família aliena, el creixement de nens en situació de desemparament i el suport als acolliments en família extensa, fan preveure que es continuï confiant en aquesta alternativa en la majoria dels estats nord-americans.

Segons un informe recent de la UNICEF (2004), aquest organisme també es fa ressò de la crescuda d'aquest fenomen i exposa que:

- Dades d'Austràlia, el 1992 els acolliments en família extensa suposaven el 14% i en el 1996 ja eren el 24%, la segona opció dins dels sistema de protecció infantil després dels acolliments en família aliena.
- Als EUA s'estima que hi ha 1,3 milions de nens de la comunitat afroamericana a càrrec dels seus familiars sense regularitzar.
- S'estima que el 90% dels 9.500.000 de nens orfes per la SIDA a l'Àfrica sub-sahariana, Àsia i Amèrica del sud estan a càrrec dels seus familiars (s'entén que sense formar part de cap sistema de protecció infantil). El panorama que exposa és de molta explotació i pobresa per a aquests nens (UNICEF, 2004).

L'existència d'una major recerca en aquest respecte, tot i que tampoc és molt extensa ni específica, que explica les excel·lències d'aquesta forma d'acolliment, està contribuint a un canvi de visió per part dels serveis i a un increment de l'ús d'aquest recurs dins dels sistemes de protecció en la majoria de països. Resumint, Hunt (2003) exposa els factors que hi contribueixen:

- Una demanda creixent de nens per acollir, majoritàriament de minories ètniques, i una proporció creixent de nens *difícils de col·locar*, juntament amb una oferta a la baixa d'acollidors aliens.
- L'evidència d'uns resultats pobres pel que fa als nens tutelats i una recerca que potencialment està indicant uns resultats positius dels nens acollits pels parents.
- Un canvi en les teories sobre el funcionament familiar, deixant enrere els conceptes de transmissió intergeneracional de l'abús i apuntant cap a teories més basades en un enfocament ecològic i de resiliència.
- Una sensibilitat creixent pel que fa al tema en general de les minories ètniques i les seves comunitats. Tema que sobretot han desenvolupat països com EUA, Canadà, Austràlia i Nova Zelanda.
- Unes línies polítiques encaminades a disminuir el paper de l'Estat i sobretot el cost dels serveis públics.

Atès que aquestes observacions estan centrades sobretot en països anglosaxons, cal fer algunes apreciacions des del nostre context. En primer lloc, la demanda creixent de tuteles sí que es correspon amb les dades espanyoles, però s'ha de matisar que no hi ha hagut cap davallada en el nombre de famílies alienes, ja que fa anys que ocupa entre el 8% i el 9% dins l'espectre de recursos substitutius; en tot cas es podria dir que no ha complert les expectatives de creixement que s'esperava. El recurs de família extensa ha anat substituint, en una part el de centre residencial, i en una altra, ha suposat donar resposta a aquesta creixent de casos.

D'altra banda, sembla que el valor de la família extensa impera sobretot en les minories ètniques de països com EUA, Austràlia, Nova Zelanda, Canadà i que gradualment està sent adoptada per la comunitat blanca. Però als països mediterranis aquest valor està encara molt present dins la cultura i per tant no està sent ni *redescobert* ni *importat*, senzillament, s'està normativitzant.

Referent al tema de les dificultats que poden presentar una part dels nens que entren al sistema de protecció infantil, Colton *et al.* (1997, 2004a) expliquen que les tendències vers la normalització i el suport a les famílies han provocat que, en general, els acolliments residencials quedin com a últim recurs: (i) per a aquells nens que presenten dificultats severes, fins i tot pels acolliments familiars especialitzats, (ii) per als nens que se'ls prepara per a un acolliment, o (iii) per als nens que vénen d'un fracàs d'acolliment, i tot això suposa haver d'introduir nous tipus d'acolliment residencial. D'altra banda, insisteixen en el fet que l'acolliment familiar també s'ha de diversificar per poder atendre un major ventall de nens, atès que, en general, a tots els països els nens susceptibles de ser acollits són cada vegada més grans, menys sans o amb més problemes.

En aquest sentit, els autors apunten dues tendències actuals situades en cada un dels extrems del ventall de recursos:

- Per un costat, l'acolliment en la família extensa (*placement with relatives*), no tan sols perquè preserva els vincles familiars, sinó perquè és pròpiament una alternativa.
- A l'altre extrem, s'hi troben les famílies d'acollida professionalitzades.

Colton *et al.* (2004a) exposen que el primer obstacle és la creença per part de professionals, famílies i nens que *l'amor i els diners* no es poden barrejar. El segon és la resistència a considerar que els acollidors professionals se situïn com uns professionals més de la xarxa, ja que són vistos més com a beneficiaris (*recipients services*) que com a serveis proveïdors; percepció que també tenen a vegades les mateixes famílies d'acollida.

A Espanya i a Itàlia, el recurs de les famílies d'acollida professionalitzades encara està poc desenvolupat.

Al mig d'aquestes dues tendències, s'hi troben les diferents modalitats d'acolliment en família aliena temporal (amb previsió de retorn amb els progenitors), els acolliments d'urgència i diagnòstic, o l'experiència que va impulsar l'Ajuntament de Barcelona amb un programa d'acolliments en família aliena pensat no tant com un recurs de suplència sinó més de complementació familiar, en el qual es comptava amb la voluntarietat dels pares i es formalitzaven uns acords per escrit entre la família biològica i la d'acollida. Pel que fa a aquest darrer recurs, es pot establir un paral·lelisme amb les experiències, majoritàriament provinents dels Països Escandinaus, de famílies de suport; és a dir, famílies que ajuden a altres famílies, compartint alguns aspectes de la criança del nen, donant suport a la família biològica en els aspectes que calguin per tal que pugui atendre correctament el seu fill.

2.3. Aproximació vers el concepte d'acolliment en família extensa

Cada un d'aquests recursos alternatius no són monòlits independents, sinó que a mesura que va avançant la diversificació dins de cada forma substitutiva, les fronteres entre aquests es van desdibuixant. Colton *et al.* (2004a) defensen la idea del *continuum* de serveis dedicats als nens en situació de risc. Encara que administrativament estigui separat l'acolliment residencial i el familiar, a vegades, a la pràctica, no és tan diferent. Si ens posem a la pell dels nens, no trobarem tantes diferències entre viure en un acolliment familiar múltiple on conviuen deu nens i una llar residencial vertical de 6 places; el fet que estiguin classificats en formes diferents fa que ens preguntem si:

- Depèn del nombre?, depèn de si hi treballen persones externes al nucli?, depèn de l'estabilitat de les figures de referència?
- O des de l'experiència dels nens també seria difícil distingir entre un acolliment familiar dut a terme per uns oncles que viuen a una distància de 1.000 quilòmetres i amb els quals el nen no ha mantingut relació fins al moment de l'acolliment, i un altre dut a terme per una família d'un company d'escola amb qui fa anys que el nen manté relació.
- I els nens que entre setmana viuen en una llar residencial i els caps de setmana i les vacances els tenen regularitzats en una família aliena o extensa?
- El criteri és només la consanguinitat?

Aquests exemples no corresponen a les situacions majoritàries, però il·lustren la fragilitat d'algunes classificacions.

Salazar (2004) aporta que el parentiu *és el significat que conferim als vincles biològics que genera el procés de reproducció* i, per tant, afegeix que *els fets del parentiu són fets construïts culturalment*. En aquest sentit entén que el concepte de consanguinitat *depèn d'un sistema de significació construït culturalment i validat socialment*. Des d'aquesta perspectiva antropològica, Stolke (2004) recorda que les concepcions sobre parentiu *són de gran variabilitat en la història i entre els pobles i que la noció occidental biològica dels lligams de parentiu és, doncs, un fenomen cultural particular*.

De fet, en algunes societats, l'educació i la criança dels nens recau tot el temps sobre els avis i les àvies, bé perquè és un patró cultural, bé perquè correspon a un canvi en les tendències demogràfiques. Sense anar més lluny, a Espanya coneixem actualment com milers de nens equatorians viuen al país d'origen amb els seus familiars (majoritàriament àvies maternes) mentre els seus progenitors treballen a Espanya, i poden passar anys sense veure'ls donada la seva fragilitat econòmica i legal. En la majoria de les societats, la família extensa acostuma a omplir el buit, parcial o total, quan els progenitors, per la raó que sigui, no se'n poden fer càrrec.

Aprofundint en la variabilitat del concepte d'acolliment familiar, Colton i Williams (1997) reuneixen aportacions d'Argentina, Hongria, Finlàndia, Itàlia, Zimbabwe i Regne Unit, i observen realitats ben diverses:

- El primer problema és definir l'acolliment familiar. A Irlanda han fet un reconeixement formal vers l'acolliment en família extensa (*placement by relatives*), i el diferencia de l'acolliment familiar, que està constituït per famílies alienes (*non-relatives*).

I al contrari, a Polònia, des de meitat dels 70, l'acolliment familiar (*foster family*) es refereix només als infants acollits pels parents (*next-of-kin*) que han estat autoritzats per ordre judicial. A Catalunya, la legislació distingeix aquests dos tipus d'acolliment. La primera dificultat, doncs, és saber què engloba el terme acolliment familiar entre els diversos països.

- La segona qüestió és si la noció d'acolliment es pot restringir només als casos en què l'acolliment està regularitzat per les autoritats. A Holanda (i a la majoria de països occidentals) només es consideren acollits els nens reconeguts oficialment. Si s'accepta aquesta definició, en queden fora els nens acollits *de fet «informal arrangements»*, els quals s'han establert per acords entre els pares i la família extensa o els amics –com és el cas de la majoria dels acollits a Zimbabwe (i la majoria dels països en desenvolupament), on moltes persones no creuen que hi hagi la necessitat de fer-los oficials ni confien en el sistema.
- La tercera qüestió és la diferència entre països de si considerar l'acolliment familiar només per als acolliments temporals (la legislació espanyola i la catalana els anomenen *simples*) o si també s'ha de fer extensiu als de llarga durada sense que s'hagi formalitzat l'adopció (els *permanents*, segons la legislació espanyola).

A Zimbabwe, l'Índia i Hongria no està clara la diferència entre acollir i adoptar i les persones són reticents a acollir quan s'adonen que és temporal. A Veneçuela l'acolliment és el pas previ a l'adopció.

I al contrari, a Filipines, no està permès adoptar el nen que han acollit, i

en general en molts països s'emfatitza la idea que l'acolliment no és una via d'adopció.

- El quart aspecte és si considerar com acolliment el dels nens que encara viuen amb els seus pares però passen part del temps amb una família d'acollida, és a dir, un tipus de servei de respir.
- La cinquena qüestió sobre la qual també es troben diferències entre països és la de delimitar on acaba un acolliment familiar i on comença un acolliment residencial tal com comentàvem a l'inici del punt 2.3.

Els autors Colton i Williams (1997, pàg. 48) van proposar una definició que englobava tot tipus d'acolliment, els de família extensa i aliena, els regularitzats i els *de fet*, els curts i els llargs:

«Foster care is care provided in the carers' homes, on a temporary or permanent basis, through the mediation of a recognized authority, by specific carers, who may be relatives or not, to a child who may or may not be officially resident with the foster carers.»

En el 1994, la *Child Welfare League of America* (1994), fent-se ressò del fenomen creixent que es donava en la majoria dels estats nord-americans, va definir l'acolliment familiar per part de la família extensa com:

«Kinship care may be defined as the full-time nurturing and protection of children who must be separated from their parents by relatives, members of their tribes or clans, godparents, stepparents or other adults who have a kinship bond with a child.» (CWLA, 1994.)

Aquesta definició d'acolliment en família extensa (majoritàriament acceptada per la literatura científica anglosaxona) estava concebuda per respectar la diversitat de valors culturals i els diferents tipus de formes de convivència familiar. Inclou tant els acolliments *de fet* o de caire informal, acordats per la família i on no hi ha la intervenció de l'Administració (a EUA per a alguns autors aquests són els que corresponen al terme *kinship care*); com els regularitzats o formals, que passen a formar part del sistema de protecció a la infància (*kinship foster care* segons autors com Hagar i Scannapieco). En tot cas, les recerques dutes a termes estan clarament centrades en els acolliments formals (també s'anomenen amb el terme *public; out-of-home care provided by relatives to children in the custody of state child welfare agencies*) atès que sobre els informals o *de fet* (també amb el terme *privat*) es té poca informació, començant ja pel nombre, que es desconeix en la majoria dels països. Tot indica que els acolliments *de fet* són molt nombrosos i que molts presenten les mateixes necessitats que els regularitzats. En aquest sentit, les fronteres no estan clarament delimitades (Hunt, 2003) i més tenint en compte que el criteri per regularitzar-los o no depèn de cada autoritat local.

Altrament, les definicions que es poden llegir a diferents legislacions són més concretes. Valguin en aquest sentit les que es llegeixen a les legislacions catalana, britànica i italiana:

«L'acolliment en família extensa es dóna quan hi ha una relació de parentiu per consanguinitat o per afinitat de l'infant amb les persones acollidores.» (Decret 2/1997, de 7 de gener, pel qual s'aprova el Reglament de protecció dels menors desemparats i de l'adopció...)

La definició de l'acolliment en família extensa apareix a la legislació britànica amb el terme de «*family and friends care*». De totes maneres, en la literatura científica britànica, acostumen a optar pel terme *kinship care*.

«...to cover foster care by members of a child's extended family or social network (...). It does not include arrangements where the child is not 'looked-after'» (The Children Act, 1989).

Finalment, la legislació italiana concreta el grau de parentiu en la definició:

«*Affidamento familiare a parenti o affidamento intrafamiliare di un bambino e/o un adolescente a parenti entro il quarto grado di consanguineità*».

En la conceptualització del fenomen va contribuir-hi la *Child Welfare League of America* (1994), establint els avantatges d'aquest tipus d'acolliment, a partir dels quals, una gran part de les recerques que s'han realitzat amb posterioritat, hi han basat els seus fonaments teòrics. Aquests punts són:

- Permet que els infants visquin amb persones que coneixen i amb qui confien.
- Redueix el trauma de viure amb persones que inicialment eren desconegudes.
- Ajuda a la transmissió de la identitat, la cultura i l'ètnia de la família.
- Fomenta les relacions i els vincles amb els seus pares (quan és possible), germans, i altres membres de la família extensa.
- Encoratja les famílies a confiar en els seus propis membres i recursos.
- Incrementa les oportunitats del nen d'estar connectat amb la seva comunitat i encoratja la comunitat a fer-se responsable dels nens i les famílies.
- Facilita el fet que el nen pugui rebre suport i serveis des de la seva pròpia família, l'extensa inclosa.
- Elimina l'etiqueta de nen tutelat i acollit fora de la família.

Més endavant, autors britànics com Broad (2001a) han suggerit que aquests acolliments representen un punt d'inflexió potencial, i de fet, des de la perspectiva de prevenir els abusos del sistema, una provisió de suport familiar continuat i un manteniment de les identitats familiar i individual.

D'altra banda, però, hi conflueixen factors de risc com l'existència de sentiments d'aïllament social per part dels acollidors, el dolor de pèrdua i preocupació pel fill o el germà (els pares del nen), els problemes econòmics per fer front a l'acolliment, la por al fracàs en l'exercici del seu rol parental, les dificultats de relació que es donen amb els progenitors del nen, i els problemes de salut dels acollidors que es troben en edats avançades. Tot això tenint en compte la pressió social a la qual estan sotmesos en l'assumpció d'una responsabilitat, en molts casos, de llarga durada.

L'acolliment en família extensa és un patró cultural que ha esdevingut una resposta de caire normatiu al llarg dels segles en la majoria de les cultures (Hegar, 1999a). D'altra banda, hem vist com als països occidentals un ventall de formes familiars han esdevingut habituals, com els reagrupaments, els fills fora del matrimoni, les adopcions, fer-se càrrec de nens de la família, etc. Des del punt de vista dels serveis de benestar infantil, la societat ha de trobar una manera de donar suport al rol parental en cada una d'aquestes situacions.

Tal com exposa Hegar (1999a), malgrat que la pràctica de l'acolliment en família extensa constitueix la forma més antiga de criança d'infants en absència dels progenitors, les recerques i els estudis sobre aquest fenomen són encara molt recents (Hegar i Scannapieco, 1999). En els apartats següents se n'exposen algunes.

2.4. Aportacions de la recerca científica al coneixement i la comprensió dels acolliments en família extensa

2.4.1. Abast i limitacions de les investigacions

a) L'abast

La recerca sobre els acolliments en família extensa podríem dir que només té dues dècades. A Espanya, malgrat ser la mesura més utilitzada, pràcticament tot just ara es comencen algunes recerques. Destaquem la investigació que aporten els autors Fernández del Valle, Álvarez-Baz i Bravo (2002) des de la Universitat d'Oviedo, on presenten un estudi descriptiu sobre una mostra de 424 famílies del Principat d'Astúries i un estudi de necessitats sobre una mostra de 101 famílies. Les famílies acollidores són d'entorn urbà en un 74,3%. D'altra banda, també constitueix un punt de referència l'*Informe sobre la situació actual del acogimiento de menores de España*, elaborat per Fernández del Valle i Bravo (2003).

També Villalba (2002a), de la Universitat de Sevilla, va dur a terme una investigació centrada en una mostra de 40 àvies que es feien càrrec de la criança i l'educació dels seus néts, des de la perspectiva de *cuidados familiares*⁴ (malgrat que l'estudi no el fa des de la perspectiva dels acolliments en família extensa, les situacions estudiades formen part d'aquesta població), en diferents municipis (d'àmbit rural i semiurbanes) de la província de Sevilla. Assenyala la dificultat de conèixer aquesta població en no existir dades censals del nombre de llars familiars a Espanya portades per avis i àvies. Dels resultats, en destaca que formen un col·lectiu molt heterogeni quant a edat, circumstàncies i contextos personals i familiars (Villalba, 2002a). Dedicava una part de l'estudi al tema de la percepció de les càrregues, que relaciona amb la presència de simptomatologia depressiva i aspectes de percepció de salut, temes, aquests, molt lligats a la perspectiva de la qual parteix el seu estudi. Al llarg del llibre fem referència sovint als resultats d'aquests estudis espanyols.

Una publicació de l'any 2001 en el si de la Montfort University del Regne Unit a càrrec de Broad (2001a) engloba les aportacions de 17 col·laboradors del seu país sobre perspectives teòriques, polítiques i experiències des de la pràctica, i finalment, sobre línies de futur en l'àmbit dels acolliments en família extensa a la Gran Breta-

---

4. Mantenim el terme de *cuidados familiares* en versió original.

nya. D'altra banda, des de la Universitat d'Oxford, Hunt (2003) va remetre un extens informe al Departament de Salut sobre la situació dels acolliments en família extensa a la Gran Bretanya. Cal ressaltar també l'aportació dels autors Colton i Williams, el 1997, d'una visió de conjunt sobre els acolliments en diferents països del món, que fan menció als acolliments en família extensa. En el 2004, Colton *et al.* (2004a; 2004b) elaboren les línies presents i futures dels acolliments, on es nota l'increment considerable dels de família extensa:

«It is clear that the shape of foster care has changed in recent years. It has become more professional in approach, and there is evidence of the increased use of kinship care.» (Colton *et al.*, 2004a, pàg. 43.)

A Austràlia i Canadà, malgrat que es prioritzen aquests acolliments en els darrers anys i el seu nombre s'ha incrementat considerablement, la recerca tot just comença. A Nova Zelanda, amb una legislació molt *pro* família extensa, les recerques estan molt centrades en les minories ètniques (maorís).

A Itàlia, la recerca específica sobre els acolliments en família extensa és escassa, però la recollida de dades a la qual fem referència (Centro Nazionale di Documentazione, 2002) sobre els acolliments en general en tot el territori italià descobreix dades molt rellevants i que aporten, sense ser-ne l'objectiu principal, molta informació sobre aquesta tipologia d'acolliments: el seu nombre elevat, les seves característiques que, com veurem, són similars a les que ens mostren altres estudis, i la poca existència de factors de risc. De totes maneres s'ha de tenir present que només s'estudien els acolliments regulats (gran part per decisió judicial), sabent que la majoria dels nens que viuen amb els seus parents en aquest país, ho fan de manera informal. Les autores Tonizzio i Micucci (2002), de l'Associazione Nazionale Famiglie Adottive e Affidatarie, reflexionen a la llum dels resultats de la recerca:

«Gli affidamenti a parenti (nonni, zii, ecc.) hanno caratteristiche differenti, difficilmente comparabili con quelli a terzi. Sono disposti spesso dalla magistratura minorile a seguito di una sospensione o decadimento della potestà dei genitori, con un coinvolgimento limitato o nullo dei servizi sociali territoriali nella loro progettazione e gestione. Sarebbe necessaria una riflessione specifica al riguardo.» (Tonizzio i Micucci, 2002, pàg. 76.)

Una part important de les recerques sobre els acolliments en família extensa es concentra als EUA a partir dels anys 90. Als EUA, la primera llei que preveu donar prioritat explícita als acolliments en família extensa és la Llei sobre el benestar infantil indi del 1978, seguida de la Llei del 1980 sobre l'adopció. La Llei federal del 1996 promou obertament els acolliments amb familiars, seguida d'una altra del 1997. La *Child Welfare League of America* li ha dedicat nombroses publicacions, i en la revista *Child Welfare* s'han anat publicant contínuament articles sobre el tema. També per la seva banda, la revista *Children and Youth Services Review* va editar dos monogràfics, el 1994 i el 2002, amb el resultat de diverses recerques sobre el tema. En el 1999 les autores Hegar i Scannapieco van ser les editores d'un llibre: *Kinship Foster Care. Policy, Practice and Research*, amb el recull de diferents investigacions. Nombroses fundacions i organitzacions privades han sorgit per vetllar pels drets

dels acollidors i els acollits dins l'àmbit familiar. Al mateix temps, es poden trobar actualment nombroses recerques publicades i penjades a les webs.⁵

b) Les limitacions

El propòsit de la majoria dels estudis revisats és la descripció de les dades demogràfiques dels acollidors, els nens i els progenitors, així com la descripció dels programes dels serveis de protecció infantil i sobretot els resultats i la comparació amb els acolliments en família aliena. No hi ha pràcticament estudis comparatius en la mesura d'acolliment en centre residencial.

Ara bé, existeixen limitacions clares en les recerques sobre aquests acolliments. En molts dels estudis, les mostres no són representatives, quasi mai no es fan servir grups de control i rarament tenen un disseny longitudinal. Un punt metodològic que cal tenir en compte és que entre els estudis no hi ha mesures estandarditzades ni per als acollidors ni per als nens. Uns treballen sobre bases de dades i expedients, altres fan entrevistes a acollidors, a professionals i, en comptades ocasions, als nens. Pocs estudis utilitzen tests estandarditzats, i fan servir sovint qüestionaris de confecció pròpia. Cada un comporta els seus riscos metodològics i els seus biaixos.

Colton *et al.* (2004b) argumenten que quan s'investiga coexisteixen diversos problemes sobretot en avaluar els efectes d'un programa d'acolliment, per diverses raons:

1. Els beneficis que s'observen no tenen per què ser deguts a la intervenció.
2. Els problemes de comportament emocional en els nois tenen períodes de remissió, per tant, quan no se n'observen, no vol dir que no hi siguin o que estiguin superats.
3. L'altre problema és saber si realment els casos que es comparen són iguals.

➤ Possibles biaixos

En aquest sentit, alguns autors parlen de biaixos que poden ser comuns en l'estudi d'aquests acolliments. Els autors Starr, Dubowitz, Harrington, i Feigelman (1999), quan fan referència al tema dels possibles problemes de comportament en els nois acollits, exposen que quan es pregunta només als pares o tutors, els resultats poden estar esbiaixats. Per exemple, les mares amb depressió o els pares abusius/maltractadors són més propensos a trobar problemes en els seus fills, mentre que altres observadors més neutrals no troben aquestes diferències a què fan referència aquests progenitors.

Sembla que els investigadors acostumen a identificar més problemes que els mateixos acollidors (Dubowitz, Feigelman i Zuravin, 1993).

Tot apunta al fet que els acollidors en família extensa troben menys dificultats de comportament en els nens acollits que els acollidors de famílies alienes (Berrick, Barth i Needell, 1994; Gebel, 1996). Starr *et al.* (1999) exposen també que en els acolliments en família aliena, els acollidors són més propensos a fer una exaltació dels problemes de comportament. Pensen que pot ser pel fet que perceben com a problema de conducta un comportament que és normal després de ser separat dels

---

5. Vegeu la webgrafia a l'apartat de referències bibliogràfiques.

propis progenitors. Villalba (2002a) troba que perceben de forma positiva els hàbits dels seus néts a casa i el rendiment escolar, i que hi pot haver un biaix de percepció i de sobrevaloració.

Berrick *et al.* (1999), en el seu estudi, mostren com els professionals reconeixen que acollidors i nens tenen sovint por de les respostes dels professionals davant les seves circumstàncies i a vegades estan poc disposats a revelar tota la informació. Han vist el poder que té l'Administració de separar un nen dels seus pares i això els fa estar poc disposats a compartir les seves dificultats per por a perdre també ells el nen. Aquestes dinàmiques provoquen que sigui difícil pels professionals poder estar ben informats sobre el benestar del nen. Més endavant també Shore, Sim, Le Prohn i Keller (2002) trobaran que les persones acollidores que són parentes del nen tendeixen menys a informar de manera negativa sobre el comportament dels nens acollits que els acollidors aliens. Exposen tres possibles explicacions a aquesta diferència de percepcions (Keller, 2001; dins de Shore *et al.*, 2002) diferents a la del possible temor dels acollidors a perdre el nen. Aquestes són:

- *Kinship effects*: es refereix a les característiques pròpies dels acolliments en família extensa, que procuren pel manteniment de les relacions familiars, fet que dona més estabilitat i en conseqüència redueix el potencial de problemes de comportament en els nens.
- *Selection effects*: el sol fet que existeixi família disposada a acollir, ja denota un sistema de suport més funcional a la família dels nens, que també reverteix en el seu benestar.
- *Rater effects*: els acollidors aliens estan més professionalitzats que els de família extensa, i, per tant, són més experts a l'hora de detectar problemes de comportament i reclamar serveis addicionals de suport.

Un altre estudi produït entre diferents estats dels EUA (Chipungu i Everett, 1998) troba que els nens que presenten problemes de comportament van a parar més a acolliments en família aliena.

També sembla que els acollidors en general identifiquen més problemes que els mateixos acollits (Starr *et al.*, 1999). Aquests autors observen un biaix en les respostes: els acollits responen més segons la desitjabilitat social i informen de menys símptomes interns (depressió, ansietat). En els nois ressalten més els problemes externs (actes transgressors) com a conseqüència de la pressió del grup que en les noies. Aquests autors (Starr *et al.*, 1999), en l'estudi per examinar la naturalesa i la prevalença de problemes de comportament emocionals en adolescents vivint en família extensa i el grau d'acord i desacord de les diferents persones informants, aporten tres resultats:

- Els acollidors que són parents del nen refereixen més problemes conductuals sobre els adolescents dels que relaten els mateixos adolescents (un 25% enfront d'un 9%).
- Els resultats entre tots dos presenten, encara que baixa, una correlació.
- Diferències estadísticament significatives pel que fa al gènere: els acollidors dels nois, i els nois, puntuen més problemes externs que els acollidors de les noies, i les mateixes noies.

➤ Resultats i estudis comparatius

D'altra banda, tampoc no hi ha gaires estudis rigorosos sobre els resultats d'aquests acolliments. Moltes vegades s'exclouen els que són curts i els que són molt llargs. Però potser el problema de més envergadura és comparar els acolliments en família aliena i en l'extensa; perquè no són iguals, ja que, per començar, no reben el mateix suport. Flynn (2001) manifesta que fins que les dues formes d'acolliments no rebin el mateix suport i reconeixement, cap comparació serà vàlida. Ehrle i Geeen (2002) expressen que les limitacions en aquest tipus de recerca comparativa són bàsicament quatre: alguns fan servir acolliments en família extensa regulats i d'altres d'informals; altres inclouen tot tipus d'acolliments i no tan sols els familiars; altres s'han centrat en les seves característiques però no en els indicadors que té el servei sobre el seu benestar; finalment, la majoria són mostres petites. També s'ha de veure si la família d'origen té el mateix problema, i aquí els estudis no es posen d'acord. Però a més, en països com Espanya, pensem que la comparació esdevé encara més complexa, per diverses raons:

- El nombre de nens acollits entre les dues formes és completament desigual: en moltes de les comunitats autònomes espanyoles els acolliments duts a terme pels familiars poden representar el 85%, mentre que els de família aliena són el 15%. En canvi, seria més equiparable, quant a nombre, als nens acollits en centre residencial.
- El procediment de presa de decisions és molt diferent: si el nen que és separat dels seus progenitors té família extensa i la família el vol acollir, no es pensaran altres alternatives, primer s'avaluarà aquesta. Però, a més, una part dels casos arriben al sistema de protecció infantil quan el nen ja fa temps que viu amb els familiars, i si no és que la situació sigui d'alt risc, els serveis no proposaran una altra alternativa. En canvi, no es dona ja quasi mai la situació que el noi estigui acollit *de fet* per un centre residencial. Les altres dues alternatives, el centre residencial i la família d'acollida aliena, sí que acostumen a estar en el mateix pla de discussió i decisió en l'avaluació del cas; cal matisar, però, que la poca oferta de les segones fa que l'opció residencial sigui més majoritària.
- El fet que la meitat dels nens acollits en família extensa ho estan des de petits i que en la majoria dels casos són acolliments de llarga durada, també introdueix un punt que cal tenir en compte pel que fa a les comparacions amb les altres dues formes, que estan sotmeses a més pressió perquè esdevinguin més curtes en el temps.

De totes maneres, a Espanya manca una recerca en l'àmbit estatal per conèixer les característiques actuals dels acolliments en centres residencials, en família extensa i en família aliena, com la recerca italiana a la qual fèiem referència (Centro Nazionale di Documentazione, 2002), i si pogués ser, considerant la perspectiva dels diferents implicats.

➤ La influència dels estudis anglosaxons

Generalment en els estudis anglosaxons tenen força importància les variables referents als grups ètnics, amb tots els seus components de tipus religiós, polític,

econòmic que es troben presents en moltes investigacions dels camps social, educatiu, psicològic, etc. Però en els estudis sobre els acolliments en família extensa adquireixen una rellevància especial en la mesura que aquesta tipologia d'acolliments es comença a desenvolupar sobretot en el si de les comunitats afroamericanes, hispanes i índies.

Això comporta que molts dels estudis revisats, sobretot nord-americans, parteixin d'aquesta premissa, molt present en el seu context sociocultural, i estiguin impregnades del component ideològic i de drets humans que comporta. Per exemple, els nens que provenen d'aquestes comunitats en el sistema de protecció infantil dels EUA estan sobrerrepresentats, i els seus interlocutors reivindiquen que no siguin educats per altres cultures (dominants), costums i religions, sinó que romanguin en el si de la seva comunitat. Per tant, s'ha de tenir cura de no universalitzar els resultats ni els models. Fins i tot, segons Ince (2001), hi ha la possibilitat que, per exemple, els resultats dels acolliments en família extensa als EUA no es puguin aplicar als grups de famílies afrocaribenyes que viuen a Gran Bretanya.

D'altra banda, en les investigacions sobretot nord-americanes hi ha present també un component més de caire polític i econòmic. En països com els EUA, on la provisió pública de serveis és mínima, el baix cost econòmic que representen concretament aquests acolliments, comparat amb les altres formes d'acolliment, contribueix a la seva proliferació. Això comporta que una part dels investigadors nord-americans es mostrin molt crítics en aquest aspecte, i reivindiquin no ser considerats acolliments de segona fila i ser sostinguts econòmicament de forma adequada.

2.4.2. Aportacions de les recerques pel que fa a les característiques d'aquests acolliments

En aquest apartat s'aporten els resultats de diferents estudis descriptius que mostren les característiques dels acollidors, dels nens, dels progenitors, i el suport que aquests acolliments reben dels serveis de protecció infantil. Per a aquest fi, s'han consultat recerques principalment d'Espanya, d'Itàlia, de Gran Bretanya i dels Estats Units. En el capítol 3 aquestes dades són de gran utilitat per contrastar els resultats de l'estudi descriptiu realitzat a Barcelona.

a) Característiques dels acollidors

- Els acolliments en família extensa són majoritàriament **portats per dones** (Benedict, Zuravin i Stallings, 1996; Berrick *et al.*, 1994; Dubowitz *et al.*, 1993; Gebel, 1996; Le Prohn, 1994; Scannapieco, 1999; Thornton, 1991; Villalba, 2002a).
- Aquestes, en primer lloc, són àvies maternes, seguides de les ties maternes. (Dubowitz *et al.*, 1993; Le Prohn, 1994; Scannapieco, 1999; Thornton, 1991). En un **80% són avis i àvies** i en un 15% oncles (Fernández del Valle *et al.*, 2002). Els acollidors en família extensa tendeixen a tenir **més edat que els acollidors en família aliena** (Berrick *et al.*, 1994; Centro Nazionale di Documentazione, 2002; Dubowitz *et al.*, 1993; Ehrle i Geen, 2002; Gebel, 1996; Le Prohn, 1994).
- La majoria de persones acollidores de família extensa han acabat l'ensenyament obligatori però **tenen nivells més baixos d'educació formal** que els acollidors de famílies

alienes, que tenen nivells superiors d'estudis (Amorós, Palacios, Fuentes, León, i Mezas, 2003; Berrick *et al.*, 1994; Centro Nazionale, 2002; Dubowitz *et al.*, 1993; Ehrle i Geeen, 2002; Gebel, 1996; Le Prohn, 1994; Scannapieco, 1999).

- Acostuma a haver-hi **més nuclis monoparentals** en els acolliments en família extensa que en els acolliments en família aliena (Berrick *et al.*, 1994; Centro Nazionale di Documentazione, 2002; Dubowitz *et al.*, 1993; Ehrle i Geeen, 2002; Le Prohn, 1994; Scannapieco, 1999). Triseliotis, Sellick i Short (1995) ja observaven aquesta tendència (nuclis formats majoritàriament per una dona) en els acolliments en general.
- Més del 48% dels acollidors parents tenen una feina fora de casa però **els acollidors aliens tenen un nivell més alt d'ingressos econòmics** (Berrick *et al.*, 1994; Dubowitz *et al.*, 1993; Ehrle i Geeen, 2002; Gebel, 1996; Le Prohn, 1994). La situació laboral majoritària és de pensions de jubilació, viduïtat i algunes de no contributives (Centro Nazionale di Documentazione, 2002; Fernández del Valle *et al.*, 2002; Villalba, 2002a).

b) Característiques dels nois i noies

- **Als EUA, els nens tutelats són majoritàriament afroamericans, i la major part estan acollits per la família extensa** (Benedict *et al.*, 1996; Berrick *et al.*, 1994; Dubowitz *et al.*, 1993; Iglehart, 1994; Scannapieco, 1999)
- Un estudi nord-americà basat en acolliments familiars fets per primera vegada (Grogan-Kaylor, 2000) es va trobar que **els nens en família extensa** estaven acollits des de més petits que els acollits en família aliena (també a Itàlia segons Centro Nazionale di Documentazione, 2002), no se'ls havia observat problemes de salut, i molts havien viscut prèviament amb la seva mare. Un altre estudi (Beeman i Boisen, 1999) exposa que els acolliments en família extensa acostumaven a ser nens que no havien estat separats abans.
- A Astúries, l'**edat** majoritària d'inici de l'acolliment se situa entre els 4 i els 12 anys, la seva regularització és sobretot de tipus judicial (59,6%) i un 38,7% de tipus administratiu. Abans de ser regularitzats, molts ja existien com a acolliments *de fet* (Fernández del Valle *et al.*, 2002).
- S'han fet alguns estudis sobre si presenten més o menys problemes de **comportament**:
  - Berrick *et al.* (1994) informa que els nens, acollits pels parents, entre 4 i 15 anys tenen menys problemes de comportament que els acollits fora de la família en aquestes mateixes edats.
  - Iglehart (1994) informa que mentre que el 33% dels nens acollits per familiars tenen problemes de comportament suficients perquè figurin en l'expedient, els que estan acollits per persones alienes són encara més proclius a tenir-ne.
  - Benedict *et al.* (1996) afirma que els nens acollits per la família són menys proclius a desenvolupar problemes de desenvolupament i de comportament.
- A l'estudi italià (Centro Nazionale di Documentazione, 2002) la informació que aportaven els professionals era que en el 69,3% dels nens acollits per família extensa no s'observava cap problema específic de comportament psicoafectiu i relacional, enfront d'un 46,8% dels nens acollits per família aliena.

c) Característiques dels acolliments

- Els acolliments en família extensa **són més llargs en el temps** i les taxes de **retorn amb els progenitors són més baixes** (Berrick *et al.*, 1994; Centro Nazionale di Documentazione, 2002; Dubowitz *et al.*, 1993; Scannapieco, 1999; Thornton, 1991; Wulczyn i Goerge, 1992). Acostumen a ser acolliments que duren anys i la majoria estan sense formalitzar (Villalba, 2002a). Quasi la meitat manté l'acolliment més de cinc anys (Fernández del Valle *et al.*, 2002).
- Els acolliments en família extensa **són molt estables** (Berrick *et al.*, 1994; Centro Nazionale di Documentazione, 2002; Dubowitz *et al.*, 1993; Iglehart, 1994; Scannapieco, 1999).
- Els acollidors que són parents expressen confiança en els nens i verbalitzen la seva **voluntat de tenir-los tot el temps que es necessiti** (Berrick *et al.*, 1994; Dubowitz *et al.*, 1993; Gebel, 1996; Thornton, 1991).
- Els acollidors que són parents no els volen adoptar, però sí **tenir-ne la guarda i custòdia** (Berrick *et al.*, 1994; Iglehart, 1994; Thornton, 1991).

d) Característiques dels progenitors

- Les situacions que motiven l'acolliment són de desemparament, especialment de **negligència i abandonament** (Fernández del Valle *et al.*, 2002). L'estudi de Grogan-Kaylor (2000) troba també que en el 78% dels casos la causa era la negligència (en els acolliments aliens la negligència era del 65%). A l'estudi italià (Centro Nazionale di Documentazione, 2002), aquest percentatge era del 72,3% dels de família aliena i el 63,2% dels acollits pels parents. Estudis més petits també confirmen que és superior la mitjana d'incidència de les situacions de negligència, comparades amb les d'abús, entre els acolliments de família extensa (Gleeson, 1999; Iglehart, 1994) especialment les situacions de **drogoaddicció** (Beeman i Boisen, 1999; Berrick *et al.*, 1994; Centro Nazionale di Documentazione, 2002; Pitcher, 2002; Scannapieco 1999; Thornton, 1991), i menys incidència de casos de malaltia mental dels progenitors (Benedict *et al.*, 1996; Iglehart, 1994). Scannapieco (1999), no troba diferències en les dues formes, pel que fa a la situació dels progenitors.
- Els **pare**s es troben absents i perifèrics, un nombre important estan morts, i potser es troba més presència en la vida dels nens per part de les **mares** (Villalba, 2002a). A l'estudi italià (Centro Nazionale di Documentazione, 2002) el 19,3% dels nens són orfes de pare o mare, i un 4% d'ambdós. El tema del pare i la seva invisibilitat en molts dels acolliments en família extensa també és tractat per O'Donnell (1999; citat per Hunt, 2003).
- Quasi en la meitat dels casos havia deixat d'haver-hi **relació entre pare o mare i fill/a** i només el visiten de forma periòdica entre un 10% i un 13% (Fernández del Valle *et al.*, 2002).

e) Prestació dels serveis de protecció infantil als acolliments

Tots els estudis hi troben grans deficiències, sobretot pel que fa a:

- El 91% dels acollidors parents **no han rebut cap formació** a l'inici (Berrick *et al.*, 1994).
- Se'ls ofereixen **menys serveis i menys suport que als acolliments aliens** i també es fa menys seguiment dels nens (Berrick *et al.*, 1994; Centro Nazionale di Documentazione, 2002; Ehrle i Geenen, 2002; Gebel, 1996; Iglehart, 1994).
- En la majoria dels casos, les **famílies no se sentien informades sobre el procés** de l'acolliment ni les ajudes i trobaven **a faltar el suport tant econòmic** com psicosocial, educatiu i d'assessorament legal (Fernández del Valle *et al.*, 2002).
- Villalba (2002a) troba que quant a necessitats, les àvies necessiten ajut en sentit ampli, cal més suport als pares biològics i més formació pels professionals que atenen directament aquestes situacions. L'autora suggereix la creació de **grups de suport** per a les àvies i més serveis de respir.

Veurem en el punt següent com algunes recerques apunten que el fet d'estar acollits pels familiars incideix de forma positiva en el benestar dels nens, tant durant l'acolliment (Berrick *et al.*, 1994; Iglehart, 1994) com en el seu funcionament quan són adults (Benedict *et al.*, 1996). Per tant, alguns patrons de funcionament semblen sortir amb èxit segons les conclusions d'una part de la recerca revisada (Scannapieco, 1999). Ara bé, a partir d'aquests resultats, Hegar (1999b) planteja tot un seguit de qüestions relacionades amb el que alguns autors ja anomenen el *nou paradigma* d'acolliment infantil:

- És una forma d'acolliment/separació del nucli familiar o de preservació de la família?
- On podrien viure sinó tots els nens que estan acollits per la família, atès el gran nombre que n'hi ha?
- Han d'obtenir els mateixos requeriments per a la validació que els acolliments en família aliena?
- Es pot consentir que visquin en la pobresa alguns nens acollits als EUA? És un sistema de segregació racial? Es pregunten si als EUA el vell paradigma dels acolliments aliens continuarà existint dirigit a nens blancs, de zones rurals, i amb menys problemes de comportament.
- Quin tipus d'esforços s'haurien de fer per aconseguir el retorn dels nens amb els pares, o bé per tancar l'expedient en els casos de permanència?
- Què arrisquen o perden les famílies que opten per acollir un familiar?
- Els casos entren al sistema per una necessitat de protecció dels nens per motius de negligència o abús, o bé en primer lloc necessiten protecció a causa de la pobresa?
- Podrien continuar de forma informal? Hi ha un gran potencial d'acolliments informals que poden entrar en el sistema, sobretot si el nivell de pobresa creix als EUA.
- Es pregunta l'autora si en una era conservadora, no serà l'acolliment en família extensa el retorn de la responsabilitat a les famílies de nens amb necessitat de ser protegits per l'Estat?

Respecte a aquest últim punt, Hegar (1999b) elabora tres propostes per prevenir-ho. En primer lloc, que l'Estat vetlli pels drets dels nens, dels progenitors i dels familiars que els acullen; en segon lloc, que proporcioni l'ajut econòmic necessari, i en tercer lloc, que vetlli per assegurar la qualitat de l'atenció i ofereixi serveis de suport. Portar a terme aquests tres punts o no pot significar entrar en un *nou paradigma* o al contrari, en una crisi del sistema pel que fa a la protecció infantil. Tant les recerques com els programes dels serveis tenen encara un llarg camí per recórrer.

2.4.3. *Estudis de l'impacte dels acolliments en família extensa en el benestar infantil*

És de destacar la poca recerca publicada que mesuri l'impacte que aquesta forma d'acolliment té sobre el benestar infantil. Alguns estudis informen de la preservació dels vincles familiars i de factors sobre els quals es creu o s'ha demostrat que produeixen bons resultats en els acolliments aliens com l'estabilitat d'acolliment, poder estar junt amb els germans i mantenir contacte amb els pares, i que atès que són factors que estan més presents en els acolliments en família extensa, això fa que incideixin positivament en els seus resultats.

Un dels aspectes claus és que els acolliments en família extensa formalitzats reben menys (o cap) formació que els aliens, la seva validació té un nivell d'exigència diferent (menor) i en molts casos tampoc se'ls fa un seguiment ni se'ls proporciona suport (ni tan sols econòmic). Per tant, si se'ls apliquessin els estàndards dels acolliments en família aliena, una part d'aquests segurament no serien validats com a acollidors a causa del seu estil i capacitat parental, o de la seva edat, o del seu estat de salut, o de la seva capacitat d'adaptació, i de la configuració i les relacions dins de la família (Hannah i Pitman, 2000; citats per Hunt, 2003).

En aquest panorama és prioritari poder investigar sobre les implicacions d'aquests acolliments pel benestar infantil. Veurem a continuació com una part de les recerques que comparen els dos tipus d'acolliment familiar mostren resultats positius per als acollits per la família extensa, mentre que altres conclouen que si bé no es pot afirmar que alguns nens en la família extensa estan millor que en l'aliena, sembla almenys que en el balanç, no estan pitjor. Malgrat que hi ha poca evidència positiva suficient, tal com assenyala Broad (2001a), l'absència d'evidència negativa recent és significativa.

Hem fet un recull de recerques que aporten elements per a l'estudi de l'impacte que tenen aquests acolliments en el benestar dels nens que hi són acollits i les hem agrupat en cinc àrees:

- a) Recerques que recullen la valoració que fan els mateixos infants i adolescents sobre la seva situació d'acolliment.
- b) Recerques que se centren en la qualitat de l'atenció que reben els nens pel que fa a: les atencions bàsiques, l'educació, la salut, el desenvolupament del comportament, les relacions amb els acollidors, el compromís i la satisfacció d'aquests, la protecció i la seguretat dels nens. També ens fem ressò de les aportacions que fan alguns estudis longitudinals fins a l'etapa de la vida adulta.

- c) Recerques que mostren com afecta els nens la proximitat, la freqüència i la intensitat de les relacions amb els seus progenitors, amb els germans i amb la resta de la família.
- d) Recerques centrades en l'aspecte de l'estabilitat, o al contrari, de les ruptures, en la vida del nen acollit.
- e) Recerques que expliquen la permanència i la finalització d'aquests acolliments; què passa quan assoleixen la majoria d'edat i els aspectes que tenen a veure amb el retorn amb els progenitors.

a) L'impacte des de la perspectiva dels mateixos nens

«In order to improve, services need consumer feedback, and there are ethical, practical, therapeutic and legal reasons for consulting children and young people as the primary users of foster care» (Colton et al., 2004b, pàg. 16).

No hi ha gaires estudis rigorosos sobre els resultats dels acolliments que considerin la perspectiva dels nens i la majoria de les recerques presenten aquesta absència (Berrick *et al.*, 1999). Berridge (1997) critica, en l'àmbit dels acolliments, els models i els mètodes que consideren només com a beneficiaris/usuaris (*recipients*) dels serveis els nens acollits, les seves famílies biològiques, els fills dels acollidors i els mateixos acollidors, en comptes de considerar-los els actors principals. L'absència es troba tant en el vessant de la recerca com en el de la pràctica professional. Berridge (1997), en un estudi sobre acolliments en família aliena, considera *The views of children and young people* sobre una mostra de 134 infants i adolescents, i resumeix els temes clau següents segons el punt de vista dels nens: els agrada ser escoltats, tant pels professionals com pels acollidors; els agrada estar informats, poder escollir l'acolliment, fer una visita prèvia a la llar d'acollida; tenir bones relacions amb els acollidors, poder estar amb més nens dins la mateixa llar, tenir entrevistes regulars amb el mateix treballador social, poder opinar sobre el contacte amb la seva família, poder romandre a la mateixa escola.

En aquest sentit, Colton *et al.* (2004b) remarquen com els nens, malgrat estar acollits, comparteixen les mateixes necessitats fonamentals que els altres nens, en el sentit que volen:

- tenir una vida familiar *normal*,
- un sentit de progrés i èxit,
- un respecte per la seva individualitat i cultura,
- una informació bàsica sobre els seus drets,
- una educació adequada,
- poder expressar una opinió sobre els seus acollidors,
- poder escollir la freqüència i el tipus de contacte amb la seva família biològica.

Poques investigacions actuals poden concloure sobre quina proporció de nens té sentiments positius i quina negatius respecte al seu acolliment (Sykes, Sinclair, Gibbs i Wilson, 2001). D'altra banda, alguns nens no volen ser entrevistats, o, si més no, eviten parlar obertament dels seus sentiments; per tant, això pot suposar també

un biaix en les recerques que consideren la seva perspectiva. Però malgrat el biaix que pugui haver-hi en la mostra, és convenient saber les raons del perquè, o senzillament, si els agrada o no l'acolliment. Saber què és important per ells o què voldrien veure que succeís. Aquest mateix autor afirma que en la majoria dels estudis en què s'ha consultat els nens, aquests acostumen a valorar de forma positiva el seu acolliment (Sykes *et al.*, 2001). Altres estudis com els de Skuse i Ward (2003; citats a Colton *et al.*, 2004b), en canvi, mostren com la consulta feta a nois que van passar de petits per un acolliment, alguns el valoren de forma positiva però altres són més crítics.

Sykes *et al.* (2001) també mostren la importància que té la família biològica per als nens i que el contacte pot ser tant perjudicial com desitjable. Shaw (1998; citat a Colton *et al.*, 2004b) troba que les relacions amb els progenitors són un punt clau en els acolliments en família aliena, i que els nens difereixen en la qüestió d'haver-ne estat separats, de la qual cosa tenen visions negatives i positives. En l'estudi de Heptinstall, Bhopal i Brannen (2001) la majoria dels nens acollits en família aliena posaven la seva mare biològica en el centre de la seva vida. El tema dels germans, que es veurà més endavant, és també un dels punts claus expressats pels nens, al qual li donen molta importància fins i tot si estan anys sense veure's. Segons Sinclair, Wilson i Gibbs (2001), aquest fet denota sovint algun sentit de pertinença positiva a una família. Alguns nens volen tornar a casa, mentre que altres volen quedar-se a l'acolliment perquè els és més saludable, menys estressant i hi tenen més comoditats (Kufeldt, Armstrong i Dorosh, 1995).

Un dels altres temes claus és la qualitat de la relació amb els seus acollidors, aspecte que està sovint present en les entrevistes que es fan als nens en la majoria dels estudis. L'altra qüestió que ressalten és que als nens no els agrada la incertesa sobre el seu futur (Shaw, 1998; citat a Colton *et al.*, 2004b). Alguns romanen confosos sobre les raons per les quals van ser acollits (Cleaver, 2000; citat a Colton *et al.*, 2004b). Els nens valoren quan se'ls consulta en la revisió del cas sobre les possibles decisions i es mostren descontents quan senten que no són escoltats. Els nois mostren preocupació perquè sovint són canviats d'acolliment sense ser consultats prèviament i critiquen durament els professionals per no haver estat honestos amb ells sobre les raons del canvi. En aquest aspecte, Skuse i Ward (2003; citats a Colton *et al.*, 2004b) aporten la percepció negativa que tenen els nens quan se'ls canvia d'acolliment, com afecta tota la seva vida personal i familiar, l'escolar (suposa sovint també un canvi d'escola), hi pot haver canvi de metge, perden moltes de les seves possessions i els crea una pèrdua d'identitat.

Pel que fa als acolliments en la família extensa, en l'estudi de Pitcher (2002) els nens acollits reconeixen que se senten diferents i no coneixen ningú en la seva situació. Des del punt de vista dels nens destaca un tema: els amics els pregunten per què estan acollits, això és per ells una font de preocupació i volen ajut per saber com explicar als seus amics per què no viuen amb els seus progenitors.⁶ En general estan molt contents d'estar acollits, i mostren una gran estimació vers els avis.

Brown, Cohon i Wheeler (2002) exposen que quan es pregunta als nens si van prendre part en la decisió, la majoria o bé no ho recorden perquè eren petits, o bé la

---

6. Aquest tema és una constant quan es treballa en contacte directe amb nens separats de casa i per això vam incloure en el qüestionari del nen/es la pregunta: «Has **explicat als teus/ves amics/gues** que estàs acollit/da?»

decisió ja estava presa en la mesura que ells ja vivien allà. Moltes vegades no recorden els fets concrets que van motivar l'acolliment, però tots tenen la sensació que els familiars van evitar que seguissin en una situació de dificultat (responen que van poder menjar, van poder anar a l'escola, no estaven sols, etc.).

b) L'impacte respecte a la qualitat de l'atenció que reben els nens

Estudiar i avaluar la qualitat de l'atenció que reben els nens que hi són acollits, per tal de conèixer la incidència que té en el seu benestar, constitueix un punt clau. La majoria dels estudis indiquen que la població que es troba en el sistema de protecció infantil presenta índexs més alts de problemes emocionals, socials, de comportament i escolars que la població general (Rutter, 2000).

De forma global, un estudi anglès de fa dues dècades dels autors Rowe, Cain, Hundleby i Keane (1984), informava que els nens anglesos acollits per família extensa tenien en general un bon desenvolupament i només un 11% presentaven alguns problemes. En aquesta línia, Hunt (2003) va trobar que la majoria dels nens eren valorats amb un desenvolupament correcte, i eren menys els que manifestaven problemes comparat amb els que es trobaven en família aliena. En una recerca sueca, que utilitzava també mesures globals, s'informava que els resultats eren els mateixos tant per als acollits pels seus familiars com pels aliens (Bergerhed, 1995).

Ara bé, a l'hora d'establir les dimensions per avaluar la qualitat de l'atenció, els autors aporten diferents classificacions. Shlonsky i Berrick (2001) suggereixen incloure en l'avaluació d'aquests acolliments els aspectes relatius a: la seguretat infantil; el suport educatiu i psicològic rebut; els aspectes sobre el seu desenvolupament; els vincles afectius, i les característiques dels acollidors.

Hunt (2003) estableix set dimensions (que es fan servir en els protocols tècnics anglesos) per avaluar el benestar infantil dels nens acollits: salut, educació, identitat, relacions familiars i socials, sociabilitat, desenvolupament emocional i comportamental, i la competència per tenir cura d'un mateix (*self-care*).

A partir d'aquestes classificacions, hem agrupat els resultats de les recerques pel que fa a la qualitat de l'atenció rebuda en els àmbits següents: (b.1) atencions bàsiques, (b.2) salut i escola, (b.3) desenvolupament del comportament i emocional, (b.4) les relacions amb els acollidors, compromís i satisfacció d'aquests, (b.5) protecció i capacitat per cobrir les necessitats dels nens que han estat maltractats. Al final d'aquest apartat hem inclòs algunes aportacions d'estudis longitudinals fets fins a l'etapa de la vida adulta de nois que han estat acollits.

b.1. Atencions bàsiques

Rowe *et al.* (1984) ja comentaven en el seu estudi que els acollidors en família extensa anglesos provenien de classes socials més desfavorides que els de família aliena, però que els estàndards de les seves llars no eren pitjors. Els treballadors socials les valoraven bé i un 90% consideraven que proporcionaven una llar adequada per al nen.

De totes maneres, les recerques es fan ressò d'una gran varietat de casos i d'estils: Dubowitz *et al.* (1993), per exemple, informen que, de 524 nens acollits formalment pels seus familiars a Baltimore, l'avaluació de les atencions bàsiques presentava una gran variació que anava des d'excel·lent a molt inadequada.

A Polònia, on sovint es troben informes crítics amb la qualitat dels acolliments en

família extensa en aquell país (que són la majoria), en una recerca d'àmbit nacional (Stelmaszuk, 1999; citat per Hunt, 2003), les valoracions dels professionals van ser d'un 90% que opinaven que aquests acolliments oferien una atenció de qualitat bona, enfront d'un 10% que la percebien com a insatisfactòria.

Si es valora el tema del benestar infantil des d'una perspectiva més àmplia (Brown *et al.*, 2002), s'ha de tenir en compte que molts dels acolliments regulats ja ho eren de fet, per tant, el nen no ha estat separat ni canviat de casa, sembla que la majoria se senten estimats pels seus acollidors i estan satisfets de viure-hi.

També és objecte d'anàlisi, en algunes recerques, l'impacte potencial dels factors demogràfics en la qualitat de l'atenció, referint-se a les circumstàncies dels acolliments en família extensa que poden comprometre el seu benestar: entorns de veïnatge marginals, nivells de pobresa, etc. Malgrat que no hi ha estudis que parlin de l'impacte de la pobresa en els nens acollits, sí que part dels estudis efectuats en població general assenyalen els efectes negatius en el desenvolupament dels nens (Geen i Berrick, 2002). Erhle i Geen (2002), en el seu estudi expliquen que hi ha una multiplicitat de factors ambientals adversos en aquests acolliments. Als EUA, el 41% viuen per sota dels nivells mínims de pobresa, el 36% dels acollidors no han completat l'escola secundària postobligatòria; el 55% són nuclis monoparentals i el 19% viuen en llars de més de quatre nens. El 22% mostren 3 o més riscos, comparats amb la mitjana poblacional del 8%. A més, molts estan ubicats en barris econòmicament desafavorits. Erhle i Geen (2002) exposen que els acollidors gaudeixen de menys salut per l'edat i també es troben menys actius laboralment –això suposa tenir més temps per dedicar als nens, però també menys recursos econòmics per oferir-los–. Tot i això, conclouen que encara és incert com els riscos potencialment perjudicials de la pobresa per al desenvolupament dels nens poden ser mitigats, o al contrari, poden mitigar alguns dels beneficis d'aquests acolliments.

D'altra banda, també trobem estudis, com és el cas de la recerca realitzada a la Comunidad de Madrid a la qual hem fet esment en l'apartat 1.1 (Casas, González *et al.*, 2000), en què els professionals, a l'hora d'identificar els factors de risc que poden influir en la població infantil (no estava centrat específicament en el tema dels acolliments), assenyalaven preferentment els factors vinculats a les dificultats en les dinàmiques i les relacions intrafamiliars, i menys els factors com els de la pobresa.

Molta de la recerca als EUA referent al debat sobre la qualitat de les llars dels acolliments en família extensa està basada en indicadors com l'edat, l'educació, els ingressos i la salut dels acollidors, que sovint estan associats amb resultats pobres. Alguns estudis indiquen que els acollidors parents són més propensos a patir malalties i símptomes depressius, en canvi els acollidors en família aliena perceben tenir més bona salut que els acollidors de la família extensa (Berrick *et al.*, 1994). Alguns estudis relacionen la salut física i psicològica pobra dels acollidors provocant un impacte negatiu en el benestar dels nens (Barth, 1999; Berrick *et al.*, 1994).

Per contra, en l'estudi italià (Centro Nazionale di Documentazione, 2002), en què s'exploren els factors de risc dels acollidors tant de família extensa com aliena, es conclou que en la majoria (80%) d'ambdues tipologies de família es dona una absència de factors de risc. En les situacions que els professionals consideren que hi conflueixen factors de risc, en ressalten dos en les famílies alienes: la rigidesa de l'atenció dispensada i una motivació excessiva per l'adopció. En les famílies extenses, en sobresurt un: major presència de patologies i accidents viscuts pels acollidors.

La qüestió de l'edat és controvertida. Stogdon (2001) ho veu com un obstacle amb vista a proposar aquests acolliments en la seva localitat. Són d'edats més grans que els aliens perquè en la seva majoria són avis i consegüentment tenen més risc de mort i malaltia (Broad, 2001a). L'edat avançada dels acollidors es troba amb més dificultats amb els nois i noies adolescents que hi són acollits (Farmer, 2001), alguns acollidors lluiten per poder fer front als adolescents i altres mostren preocupació de com s'ho faran quan els nens arribin a l'adolescència.

Kelley, Whitley, Sipe i Yorker (2000) van trobar que, al contrari, els acollidors més joves tendien a experimentar més estrès en l'atenció dels adolescents acollits. De totes maneres, seguint Shlonsky i Berrick (2001), mentre que el factor de l'edat s'ha de valorar detingudament, el seu impacte no està encara determinat.

b.2. Escola i salut

Sembla que acostumen a haver-hi més dificultats escolars que problemes de salut. En la majoria d'estudis no hi ha diferències entre tipologia d'acolliments pel que fa a la salut dels nois.

L'estudi de Rowe *et al.* (1984) presentava una visió optimista en trobar que el 81% dels nens assolien com a mínim puntuacions mitjanes a l'escola, i un 15% era considerat pels treballadors socials amb baix rendiment escolar. Als EUA, entre el 36% i el 50% dels nens acollits per la família extensa eren valorats per sota del rendiment escolar que s'espera per la seva edat (Berrick *et al.*, 1994; Iglehart, 1994). Pel que fa a problemes de comportament a l'escola es donen proporcions similars (Berrick *et al.*, 1994; Dubowitz *et al.*, 1993; Iglehart, 1994). Un estudi de Solomon i Marx (1995) mostrava com presentaven menys bons resultats escolars els nens acollits per un sol acollidor que per dos.

Quan es compara entre les diferents formes d'acolliment, alguns estudis (Berrick *et al.*, 1994; Iglehart 1994; Le Prohn, 1994; Wulczyn i Goerge, 1992) informen que els aprenentatges escolars són més òptims en els nens acollits per família extensa que per aliena, mentre que Chipungu i Everett (1998) ho troben al contrari. Però molts altres estudis no accentuen diferències estadístiques entre els dos grups (Benedict *et al.*, 1996; Brooks i Barth, 1998; Scannapieco, 1999). Scannapieco tampoc no les troba pel que fa al seu comportament a l'escola i en canvi Benedict *et al.* (1996) mostren com els nens acollits en famílies alienes presenten més problemes de comportament i d'assistència escolar.

A l'estudi italià (Centro Nazionale di Documentazione, 2002), els professionals observen problemes escolars en el 18,6% dels nens acollits pels parents i en el 31,7% dels nens en família aliena.

Colton *et al.* (2004b), sobre els acolliments en general, exposen com l'entrada dels nens al sistema de protecció els suposa començar a participar d'una cultura de fracàs escolar. La mateixa escola treballa per a la seva inclusió, i per tant pressuposa que el nen parteix d'una situació d'exclusió. L'escola, segons aquests autors, és un dels aspectes de la vida dels nens on és més essencial preservar la continuïtat, pel que fa a la relació amb els mestres i els amics, l'assistència a classe, no perdre el ritme dels aprenentatges..., qüestions que han de ser més tingudes en compte pels serveis socials i de protecció infantil. Posa per cas que en el curs 2001-2002, dels 353 nois anglesos de més de 16 anys que deixaven el sistema de protecció infantil, només 118, una tercera part, obtenia el certificat d'estudis.

b.3. Desenvolupament del comportament i emocional

Pel que fa als aspectes de desenvolupament emocional i del comportament, els nens que es troben acollits pels parents sembla que presenten més problemes que la població general però no més que els nens acollits en família aliena (Iglehart, 1994; Le Prohn, 1994; Starr *et al.*, 1999), i alguns estudis apunten al fet que en presenten menys (Berrick *et al.*, 1994; Benedict *et al.*, 1996; Iglehart, 1994). Un estudi sobre adolescents (Iglehart, 1994) informa sobre nivells similars pel que fa a problemes de comportament entre els dos grups, però menys pel que fa a problemes de salut mental, mentre que Berrick *et al.* (1994) troben menys problemes de comportament en nens acollits per la família extensa en edats compreses entre els 4 i els 15 anys.

A la recerca d'àmbit estatal italiana (Centro Nazionale di Documentazione, 2002), les respostes dels professionals indiquen que no hi ha cap problema de comportament en el 69,3% dels nens acollits en família extensa, xifra que situen en el 45,5% dels nens acollits en aliena. Pel que fa a dificultats de relació (amb adults i amb el grup d'iguals), puntuen que en tenen un 21,8% dels nens acollits en família extensa i una xifra superior els acollits per l'aliena, que arriben al 45,5%. Cal recordar que són valoracions dels professionals i que l'objectiu de l'estudi no era comparar aquests dos tipus d'acolliment, sinó conèixer l'estat dels acolliments familiars en general al conjunt del país.

Starr *et al.* (1999) fan referència, en primer lloc, als factors que contribueixen a l'existència de problemes de comportament en els nois acollits, com poden ser l'abús i la negligència soferts abans de l'acolliment, el trauma de ser separats dels pares i un suport inadequat ofert pels serveis en el *preacolliment* o *postacolliment*.

Benedict *et al.* (1996) troben que els nens acollits per parents tenen una incidència menor, amb diferència estadísticament significativa, pel que fa a: problemes de comportament (53% comparat amb el 79% dels acolliments aliens); fugides de casa (22% comparat amb el 37%); problemes amb la justícia (17% comparat amb el 27%) i de salut mental (39% comparat amb el 71%).

D'altra banda, ja hem comentat que autors com Chipungu i Everett (1998) conclouen que als EUA els nens que presenten problemes de comportament són proposats més per als acolliments en família aliena que per als acolliments en família extensa.

Segons l'estudi de Pitcher (2002), un 56% dels acollidors parents no informen de cap problema de comportament dels nens, un 45% d'algun problema comportamental i un 19% d'un problema de comportament més seriós.

b.4. Les relacions amb els acollidors. Compromís i satisfacció

Tant investigadors com professionals dels serveis de protecció infantil acostumen a coincidir en el fet que les relacions entre acollidors parents i els nens acollits són positives, i fan èmfasi en el caliu i l'afecte d'aquestes. La recerca, però, encara és poca si es compara amb la que s'ha fet amb els acolliments aliens. Wilson i Conroy (1999; citats per Hunt, 2003) mostren com el 94% dels nens verbalitzen que sempre se senten estimats, comparat amb el 82% dels aliens. Aquests mateixos autors manifesten que els nens acostumen a dir que estan contents o molt contents amb els seus acollidors, més que en les altres formes substituïdes. D'altra banda, en l'estudi d'Iglehart (1994), davant la pregunta: *si tenen algú en qui confiar i parlar?*, els

nens van contestar un 5% que *no* en els de famílies extenses i un 7% que *no* en els de famílies alienes.

Rowe *et al.* (1984) van trobar que els nens tenien sentiments positius vers els seus acollidors i sentiments de més seguretat pel que feia a les expectatives de futur, més que els acollits en família aliena. A Polònia, Stelmaszuk (1999; citat per Hunt, 2003) troba que la majoria dels investigadors ressalten els vincles afectius molt positius entre nens i acollidors i la seguretat que expressen d'estar amb els seus acollidors.

O'Brien's (2001) en el seu estudi a Irlanda exposa que, malgrat que la majoria de nens afirmen que els agradaria viure amb els seus pares, saben que és poc probable, i que en cas que no succeeixi, prefereixen quedar-se amb els seus acollidors parents actuals.

Tot i que el tema de la identitat familiar, cultural, ètnica, surt a diversos documents sobre aquests acolliments, no hi ha gaires recerques que tractin directament aquest punt (Hunt, 2003). Els acolliments en família extensa són més propensos a promoure un sentiment de pertinença i els nens es veuen ells mateixos formar part de la família, més que els acollits en família aliena (Le Prohn, 1994). El 70% dels treballadors socials consideren que els nens acollits pels parents demostren tenir més sentiment de pertinença que els acollits en família aliena i només un 4% hi està en desacord (Beeman i Boisen, 1999). Aquest estudi també va trobar que el 73% dels professionals creien que els nens se senten menys insegurs i un 7% en va discrepar.

Tanmateix, els acolliments en família extensa són més propensos a promoure satisfacció i a generar compromís (Needell i Courtney, 1997; Wulczyn i Goerge, 1992). En moltes recerques es destaca la dedicació que la majoria dels acollidors demostren cap als seus acollits, la satisfacció i el plaer que els proporciona tenir-ne cura (Altshuler, 1998; Berrick *et al.*, 1999; Dubowitz *et al.*, 1993; Flynn, 2001; Pitcher, 2002; Thornton, 1991).

Les acollidores, segons l'estudi de Villalba (2002a), perceben una satisfacció amb la vida entre mitjana i alta, i expressen que fer-se càrrec dels néts dóna sentit a la seva vida. Pitcher (2002) exposa que la relació dels acollidors amb el nen era valorada molt positiva. Mostraven una gran predilecció per ell. Aquests sentiments, s'observava que eren recíprocs quan es preguntava els nens. Els acollidors perceben sensació de cansament per l'edat, però tenir cura del nen els donava més forces.

A Itàlia (Centro Nazionale di Documentazione, 2002), els resultats de la recerca mostren com els professionals pensen que tant acollidors de família aliena com parents tenen una motivació per acollir lligada a la solidaritat, però en el cas dels parents, també els mouen motivacions personals referents a la seva pròpia família.

b.5. Protecció i capacitat per cobrir les necessitats dels nens que han estat maltractats

Aquesta és una àrea sensible, ateses les veus que s'alcen en qüestionar, sobretot en el cas dels avis i àvies, que els que han tingut poques competències educatives i habilitats parentals amb els seus fills, també en tindran poques pels néts (aspecte plantejat inicialment al capítol 1). La segona qüestió aborda el tema de si els acollidors seran capaços de protegir els nens de la relació invasora i abusiva que poden tenir alguns pares, i que veurem en el punt següent. La tercera qüestió sobre la

protecció, l'hem vista a l'apartat *b. 1*, quan s'ha tractat l'aspecte de la pobresa i dels entorns veïnals d'alt risc social i la seva repercussió en els acolliments. Més enllà dels casos concrets, no hi ha gaire recerca que relacioni directament l'abús amb els acolliments, i la poca recerca que hi ha és contradictòria. D'una banda, autors com Broad (2001a) afirmen que els acollidors parents potser no tindran gaires competències parentals, però podran ser capaços d'entendre el comportament difícil o complex, i podran ajudar a reparar una part del dany.

Per contra, una recerca als EUA (Terling-Watt, 2001) exposa com els treballadors mantenien que els acollidors en família extensa no acostumaven a tenir les capacitats parentals per fer front als problemes que presentaven els nens, que eren irrealistes, no estaven informats i s'equivocaven en pensar que *el temps i l'amor* ja eren suficients. Es pensaven que estimant-los era suficient i després esdevenia molt més difícil.

Brown *et al.* (2002) aporten amb el seu estudi que en el 31% dels casos van ser els acollidors els que es van dirigir als serveis, això podria suposar una capacitat de protecció per part dels familiars, alhora que l'existència d'una xarxa que serveix de factor de protecció. També Bergerhed (1995) afirma que una tercera part dels acolliments en família extensa estudiats eren els acollidors els que transmetien la preocupació sobre el nen als serveis socials.

També s'ha vist com bastants estudis apunten la idea que els acollidors de família extensa acostumen a veure menys problemàtics i menys difícil de tenir-ne cura els nens que hi tenen acollits que els acollidors aliens (McFadden, 1998; Farmer, 2001; Gebel, 1996). Això pot confirmar la seva tendència a no ser realistes. Però, d'altra banda, pot reflectir una major predisposició a tolerar els problemes de comportament i a perseverar, malgrat les dificultats.

En aquest darrer sentit, als EUA, Hatmaker (1999; citat per Hunt, 2003) aporta que en els acolliments en família extensa:

- els nens acollits tendeixen a ser percebuts de forma més positiva;
- els acollidors troben més fàcil tenir-ne cura;
- els nens sembla que són més compresos pels seus acollidors, els trets negatius són sovint contrarestats per altres aspectes positius de comportament o de personalitat. Els acollidors acostumen a conèixer més la seva història i són més tolerants amb els *defectes*. Acostumen a passar per alt alguns problemes de disciplina en conèixer-ne les raons que els motiven.

També Le Prohn (1994) considera que els parents acollidors són més capaços de centrar-se en l'experiència que ha passat el nen, de separació i pèrdua.

Aportacions dels estudis longitudinals fins a l'etapa de la vida adulta

La recerca en aquest respecte és molt escassa. Uns dels autors nord-americans que han treballat aquest aspecte (Benedict *et al.*, 1996) no troben diferències entre infants els acollits per família extensa o aliena quan se'ls fa el seguiment, un cop majors d'edat, en àrees com l'educació, l'ocupació, la seva salut mental i física, o els comportaments de risc. Els autors afirmen que els dos grups comporten un consum més elevat de drogues il·legals que la població general, i els nens que han estat acollits pels parents, un consum més alt d'heroïna.

Un dels resultats de l'estudi de Zuravin, Benedict i Stallings (1999), que compara persones adultes que han estat acollides i persones adultes que no ho han estat, és que les primeres són les que presenten un nivell més baix d'autonomia personal i social. Però dins del grup dels que han passat per un acolliment, les que han estat acollides per parents presenten uns nivells superiors d'autonomia personal i social que les que han passat per acolliments aliens.

c) L'impacte sobre la proximitat de les relacions amb la família biològica

c.1. Les relacions amb els progenitors

Rowe *et al.* (1984) sostenen que els nens que són acollits pels seus familiars acostumen a estar més ben informats sobre els seus pares que en els acolliments en família aliena. Les recerques i la literatura professional indiquen que tenen més possibilitats de mantenir-hi el contacte i en principi això és un dret del nen. Ara bé, la relació amb els progenitors és controvertida tant per la seva freqüència com per la seva qualitat, i tenen a voltes un impacte negatiu sobre el seu benestar, tal com es reflecteix en algunes recerques.

Sobre l'aspecte de la proximitat i la freqüència de les relacions entre pares i fills, Terling-Watt (2001) informa que en els acolliments en família extensa el contacte és poc i s'ha perdut en molts casos.

La majoria de les recerques, però, destaquen que el contacte és més freqüent i consistent (Barth, 1999; Berrick *et al.*, 1994; Chipungu i Everett, 1998; Ehrle i Geeen, 2002; GAO, 1999; Le Prohn, 1994). Per exemple Berrick ho troba en el 81% dels casos de família extensa, enfront d'un 58% dels de família aliena; el 56% dels nens acollits pels parents veien un dels seus pares com a mínim una vegada al mes, comparats amb el 32% dels acollits en família aliena. En el 79% el contacte era pactat directament entre els acollidors parents i els progenitors, enfront del 54% dels acolliments aliens en què era acordat pel jutge o el servei social.

La recerca italiana (Centro Nazionale di Documentazione, 2002) aporta una dada única respecte a altres estudis: el nombre de quilòmetres que hi ha entre els pares i el nens acollits, sigui en família extensa o en família aliena, i el resultat és que quasi la meitat dels acollits en família extensa estaven a menys de 5 quilòmetres de la residència dels seus progenitors (és a dir, viuen a la mateixa població), en comparació amb una quarta part dels acollits per família aliena.

Chipungu i Everett (1998) també manifesten que en els acolliments fets pels parents és més probable que es donin contactes telefònics, s'escriguin o es portin regals. També ho podem trobar a Thornton (1991); Dubowitz *et al.* (1993); Iglehart (1994); Shlonsky i Berrick (2001). Però també sembla que aquesta tendència al contacte amb els pares va disminuint al llarg del temps en una part dels casos (Hunt, 2003).

També des de Suècia, Bergerhed (1995) aporta que hi ha un major contacte entre els progenitors, els nens i els acollidors en els acolliments en família extensa que en l'aliena. Els contactes són sovint iniciats per alguna de les tres parts, participen de més celebracions, com aniversaris, Nadal, etc., organitzades pels mateixos acollidors.

Rowe *et al.* (1984) van trobar que només el 21% dels nens mantenien contacte amb els dos pares i que el contacte era més probable si l'acollidora era l'àvia materna. També alguns estudis comenten la persistència que mostren els acollidors pa-

rents malgrat les dificultats (Minkler, 1993; Johnson, 1995; Smith, 1999; citats per Hunt, 2003). Els acollidors que són parents del nen acostumen a veure's ells mateixos com a responsables de gestionar el contacte amb els progenitors (Le Prohn, 1994, Pecora *et al.*, 1999) i en canvi els acollidors aliens pensen que això és responsabilitat dels serveis de protecció infantil.

Ara bé, pel que fa a la intensitat i la conflictivitat de la relació, nombroses recerques en ressalten alguns aspectes. En general, sembla que els acollidors parents del nen troben que les relacions amb els pares biològics són l'aspecte més estressant, potser per la seva implicació emocional en formar part de la seva pròpia història vital. El tema del contacte acostuma a ser cabdal quan s'entrevista els acollidors anglesos (Laws, 2001), per algunes famílies és un tema molt problemàtic i aquest autor qüestiona la visió de placidesa que es té a vegades sobre aquest tema.

Els acollidors descriuen com els nens esdevenen atemorits quan són testimonis de confrontacions violentes intrafamiliars i la seva confusió i inseguretat quan viuen enmig de conflictes prolongats en els adults (Hunt, 2001); si bé l'autora Bergerhed (1995) argumenta que els nens acollits pels familiars sovint semblen capaços d'evitar trobar-se enmig del conflicte dels adults. Aquest és un tema tractat àmpliament en la literatura científica relativa a les situacions de divorci i separació dels progenitors.

Altres estudis qüestionen la capacitat dels acollidors per protegir els nens dels seus pares abusadors (Terling-Watt, 2001) en el sentit que són inconsistents les afirmacions que continuar el contacte amb els pares biològics sigui un aspecte positiu d'aquests acolliments. Més aviat constitueix, en alguns casos, l'amenaça més gran per aconseguir que duri l'acolliment. Els estudis (Berrick *et al.*, 1994) exposen que les visites dels progenitors als seus fills, quan estan acollits en família extensa, no acostumen a estar supervisades, cosa que pot provocar un accés inadequat als fills de qui han abusat o que han abandonat.

Berridge (1997), en un estudi amb acollidors aliens sobre la relació amb els pares, mostra que els acollidors veuen com a contraposats i enfrontats els drets dels progenitors i els dels nens, i perceben que només es consideren la voluntat i els drets dels pares pel que fa a les visites.

Sykes *et al.* (2001) descriuen les dificultats que tenen els acollidors en família extensa per dur a terme la relació dels nens amb els progenitors i suggereix que es requereix ajut tant per prevenir alguns problemes com per fer-hi front un cop l'acolliment ja està en marxa. Shlonsky i Berrick (2001) suggereixen que aquests contactes han de ser tractats de forma diferenciada segons els punts forts i els dèbils de cada situació.

Els treballadors dels serveis de Califòrnia (Berrick *et al.*, 1999) valoren que els acollidors de la família extensa aporten molt de suport emocional i una gran confiança en els nens, fets que reverteixen enormement en el seu benestar. Però també ressalten algunes relacions intrafamiliars de gran tensió com la traïció, el ressentiment, la confrontació, els conflictes de lleialtat, els secrets familiars, que poden boicotejar l'acolliment i que aporten una gran dificultat a l'hora de ser atesos de forma correcta pels treballadors. En aquests casos la dificultat fa que els professionals necessitin unes competències especials. Per exemple, l'aspecte que pensen que s'ha de treballar més des dels professionals dels serveis, és el doble paper que tenen els acollidors, com a protectors del nen i alhora com a donants de suport als pares biològics.

Més enllà del principi de no privar el nen del contacte amb la seva família, es necessita una avaluació diferenciada en cada cas, i de cada fase del cas, per proposar el millor per al seu benestar.

c.2. Les relacions amb els germans

Kosenen (1999) informa del punt de vista dels nens sobre la importància dels germans i argumenta que els germans constitueixen potencialment un recurs per a cadascú en termes de desenvolupament d'identitat, manteniment del coneixement d'ells mateixos i de la seva família i proveïdors de suport en situacions adverses. Aquesta autora també cita recerques que revelen la tristesa que expressen els adults que han estat separats dels seus germans mentre estaven acollits; també pels que han estat adoptats separatament dels seus germans, fins i tot en el cas que no hi hagin conviscut.

Colton *et al.* (2004b) mostren que els nens que són acollits juntament amb el germans en els acolliments en família aliena presenten un millor desenvolupament personal que els que han estat separats en diferents llars.

Kosenen (1999) manifesta que, malgrat la constatació d'aquest fet, en els acolliments aliens és molt baix el nombre de nuclis que tenen els germans junts (els estudis indiquen que només una quarta part dels nens que tenen germans estan acollits junts).

Tot indica que la família extensa facilita que els germans convisquin junts, en la majoria dels casos amb la mateixa persona, o, si més no, amb diferents membres de la xarxa familiar per tal que continuïn la relació entre ells. En aquest sentit, la recerca americana informa que en els acolliments amb els parents, els grups de germans són sovint acollits junts (Berrick *et al.*, 1994; Ehrle i Geeen, 2002; Gleeson, 1999; GAO, 1999; Testa, 1997). De totes maneres és difícil de conèixer els nombres reals, ja que les investigacions moltes vegades només compten els que són menors d'edat en el moment de la recollida de dades, o els que han estat acollits al mateix moment. Tampoc tots els germans són del mateix pare o mare, i això fa que no sempre puguin anar junts.

D'altra banda, els resultats d'algunes recerques ens indiquen que els acollidors es queixen més de la criaça dels nens quan han d'assumir diversos germans que quan només en tenen un (Pitcher, 2002). També Solomon i Marx (1995) van trobar que els acollidors que acullen més d'un germà tenen una salut més delicada. Ehrle i Geeen (2002) apunten el fet que acollir diversos germans alhora també pot suposar tenir més problemes econòmics.

c.3. Les relacions amb la resta de la família

Els nens que són acollits pels parents tenen més possibilitats de continuar la relació amb altres membres de la família extensa (cosins, oncles-avis, etc.) que en el cas dels que són acollits fora de la família; entre altres raons perquè aquests últims depenen més de la programació de visites que es faci, i aquesta acostuma a prioritzar que sigui amb els pares biològics. D'altra banda, en alguns casos, quan l'acolliment dins de la família no es pot continuar, pel motiu que sigui, els nens acostumen a ser acollits per un altre familiar (Iglehart, 1994).

Pitcher (2002) mostra que les 2/3 parts dels acollidors entrevistats també tenien cura d'un altre familiar, moltes vegades un de més gran, i que els nens valoraven po-

sitivament el contacte que mantenien amb la resta de la família. Villalba (2002a) també parla de l'existència d'altres familiars en el nucli que proporcionen suport emocional i material als avis i als néts. Reben ajut i suport a diferents nivells, de les xarxes de família, de veïns i amics, i aquesta xarxa és molt important en les seves vides. En aquesta mateixa línia, Brown *et al.* (2002) exposen que els nuclis familiars on els nens estan acollits hi acostumen a conviure altres parents (avis, oncles, nebots) que mantenen rols flexibles i comparteixen entre més d'un la cria del nen acollit.

d) L'impacte respecte a l'estabilitat en la vida del nen acollit

d.1. L'estabilitat dels acolliments

Segons Colton *et al.* (2004b), malgrat que l'estabilitat de l'acolliment és un dels temes claus per al benestar infantil, malauradament no esdevé una realitat freqüent en els sistemes de protecció, ans al contrari. Un estudi gal·lès de Ward i Skuse (2001) sobre 249 nens tutelats va trobar que en el primer any d'estar tutelats, només el 44% continuaven en el mateix acolliment durant tot l'any, el 26% tenien com a mínim dos acolliments, i el 28% tres o més. El 54% d'aquests canvis eren considerats planificats. Els nens amb més problemes de comportament i emocionals acabaven en una institució després d'haver passat per múltiples acolliments (òbviament això explica que a vegades es donin situacions molt complexes en els centres residencials).

La recerca a la Gran Bretanya sobre l'estabilitat dels acolliments en família aliena fa notar un increment de la inestabilitat en els darrers anys (Hunt, 2001). Les enquestes mostren com més d'un 10% dels nens han experimentat deu acolliments o més (Biehal *et al.*, 1995; Shaw, 1998; citats a Colton *et al.*, 2004b). Sembla que creixen els acolliments breus i això suposa canviar més sovint de família (Ward i Skuse, 2001). Sinclair *et al.* (2001) també mostren un increment en el nombre de canvis d'acolliment. Un dels factors que hi contribueix l'atribueixen a l'increment de problemes de comportament en els nens. Però no saben si és la inestabilitat, la que produeix problemes en el noi, o bé són els seus problemes, els que comporten inestabilitat. En aquest sentit, Newton, Litrownik i Landsverk (2000) pensen que els canvis d'acolliment contribueixen negativament al comportament del nen.

Alguns estudis indiquen que les relacions estables i llargues entre el nen i els acollidors són factors protectors que redueixen la possibilitat que el noi entri en el sistema de justícia juvenil (Taylor, 2003; citat a Colton *et al.*, 2004b).

En general, al fracàs d'alguns acolliments en família aliena hi contribueixen molts factors referents al nen, als acollidors, a la relació entre un i altres, a la seva escola i a la seva família biològica. A tot això s'hi afegeixen altres factors com les directrius (a vegades polítiques) de pressionar per al retorn del noi a casa (així es disposa d'una plaça més, o bé es redueix el cost) i el rebuig per part del servei a encoratjar que el noi continuï en la mateixa família aliena després de la majoria d'edat. Aquests factors originen que l'estabilitat i la llarga durada en els acolliments en família aliena siguin menys freqüents (Sinclair *et al.*, 2001).

Altres estudis indiquen que el sexe dels acollits també influeix en alguns resultats, on els nens presenten més problemes que les nenes en els acolliments duts pels parents (Solomon i Marx, 1995; Starr *et al.*, 1999). També relacionen el fracàs amb l'edat adolescent. Altres (molts pocs s'han centrat en aquest aspecte) també troben que els acolliments amb oncles són més vulnerables al fracàs que els acolliments fets amb els avis (Hunt, 2001).

En un sentit contrari, un estudi americà (Terling-Watt, 2001) afirma que en els acolliments en família extensa es dona la mateixa o fins i tot més inestabilitat que en els acolliments en família aliena.

També és interessant tenir en compte un estudi suec (Vinnerljung, Sallnäs i Westermarck, 2001), el qual es va basar en una mostra que comprenia el 70% dels nois en situació d'acolliment a Suècia, d'edats compreses entre els 13 i els 16 anys. Es va fer un seguiment dels expedients durant més de cinc anys amb l'objectiu d'estudiar els factors implicats en el fracàs dels acolliments en les seves diverses formes (centres residencials, famílies alienes, famílies extenses). No estava centrat en el tema de la família extensa però els resultats poden fer reflexionar sobre aquests tipus d'acolliments. La recerca conclou que el fracàs en els acolliments dels nois entre 13 i 16 anys se situa entre el 30% i el 37%, però es troben grans diferències entre les diverses formes d'acolliment; així, mentre que en els acolliments en família aliena la xifra se situa en el 41%, amb els de família extensa es redueix al 17%, i en acolliment residencial depèn molt del tipus i la titularitat del centre. L'estudi conclou que els serveis de benestar infantil de Suècia han de tenir més en compte l'opinió i la voluntat dels nois i buscar el consens i l'acord amb ells i les seves famílies si es volen evitar nivells tan elevats de fracàs.

En aquest estudi, el tipus d'acolliment va semblar el factor de risc més significatiu en el fenomen del fracàs dels acolliments, fins i tot quan es tractava d'adolescents que inicialment ja se'ls havia diagnosticat algun problema de salut mental. En aquestes situacions, el fracàs de l'acolliment en família extensa era del 13%, mentre que en família aliena era de 57%.

Les recerques indiquen cada dia més els greus perjudicis que té per a un nen el fet de canviar-lo d'acolliment, o d'un centre residencial a un altre. A Espanya els nens sovint pateixen canvis de centre residencial per raons d'edat, o de comportament, o de tancament del recurs; però també pateixen els canvis de tutors dins dels centres, pel canvi dels torns laborals o per una inestabilitat de la plantilla. En el país anglosaxons pateixen sovint canvi d'acollidors.

Tot indica que l'opció de la família extensa és un recurs que redueix el risc de canvis continus. Rowe *et al.* (1984) i Kosenen (1993) a la Gran Bretanya utilitzen el nombre d'acolliments que ha tingut prèviament el nen per a mesurar l'estabilitat, i tots dos expliquen que en els de família extensa hi ha menys canvis que en els de família aliena. A EUA aquesta mesura és molt comuna, i la majoria d'estudis mostren com també els acolliments en família extensa tenen significativament molt menys canvis (Beeman i Boisen, 1999; Benedict *et al.*, 1996; Berrick *et al.*, 1994; Chipungu i Everett, 1998; Needell i Courtney, 1997; Iglehart, 1994; Le Prohn, 1994; Wulczyn i Goerge, 1992).

Un estudi de Webster *et al.* (2000), amb una mostra de 5.000 nens de menys de 6 anys, que entren al sistema de protecció infantil a Califòrnia entre el 1988 i el 1989, i que els autors els segueixen durant vuit anys d'acolliment, mostra com els nens en acolliment en família extensa tenen molt pocs canvis: el 93% segueixen en el mateix acolliment o màxim un segon acolliment després del primer any; en els acolliments aliens, aquesta xifra és del 83%. Després de vuit anys, les proporcions són del 71% per als de família extensa i del 48% per als de família aliena. A més, els nens que han estat canviats en el seu primer any d'acolliment, tenen més probabilitats de tenir més experiències d'acolliments inestables a llarg termini; el 29% dels acollits pels fami-

liars van experimentar inestabilitat, enfront d'un 52% dels de famílies alienes. Segons els autors, la demostració de l'estabilitat en aquests acolliments és un dels arguments més forts i més convincents dels beneficis dels acolliments en família extensa.

Finalment, dades de la recerca italiana (Centro Nazionale di Documentazione, 2002), indiquen com els nens acollits per família extensa provenien de casa dels seus progenitors en el 70% dels casos i només era així en el 42% dels nens que eren acollits per família aliena. Pel que fa als primers, un 18% procedia d'algun recurs residencial de protecció infantil (*collocato in strutture*), xifra que es duplicava pel que fa als nens acollits en família aliena, el 48,2%. També es donaven diferències significatives pel que fa al temps que havien passat en el centre; era molt superior en els casos dels nens acollits en família aliena, ja que els acollits pels parents, en la majoria dels casos, havien estat internats menys d'un any. També altres autors (Farmer, 2001; Millham *et al.*, 1986) estudien els nens que són acollits després de passar un període en un centre d'acollida o residencial. En aquestes situacions, a vegades els familiars han tingut problemes per ser validats com a acollidors.

d.2. Continuitat dins la mateixa comunitat i cultura

La majoria dels estudis donen a conèixer que amb la família extensa els nens acostumen a quedar-se més en el mateix veïnat i comunitat (GAO, 1999; Testa, 1997; Testa i Shook, 2002; Wulczyn i Goerge, 1992) o almenys és més probable que sigui així (Brooks i Barth, 1998). També tenen més probabilitat de continuar a la mateixa escola (GAO, 1999). En un estudi suec, els nens continuaven majoritàriament dins la mateixa localitat (Bergerhed, 1995).

Seguint Hunt (2003), la recerca indica que els acolliments en família extensa minimitzen les ruptures/interrupcions, en el sentit que el nen pot seguir moltes vegades anant a la mateixa escola, al mateix metge, mantenir els amics, els esports i participar de les festes familiars i religioses a les quals estava acostumat.

Brown *et al.* (2002) expliquen que la majoria comencen com a acolliments de fet, per tant, l'entrada en el sistema no representa el trauma de la separació, només implica la regularització de papers. Alguns des del naixement, en tot cas són els pares i mares, els que van marxar. Altres resideixen junts progenitors, nens i acollidors. Els que són acollits pels familiars a partir d'una decisió del servei, la majoria estan familiaritzats amb la casa a on van perquè la coneixen bé, s'hi han passat moltes estones, etc., o fins i tot, temporades. De fet, en les comunitats o cultures en què la família extensa té un pes, no és estrany ni estigmatitzant passar temporades o estones del dia al seu càrrec.

Tanmateix, factors com la mobilitat geogràfica d'algunes famílies, al qual fèiem referència al capítol 1, fan que a vegades l'acolliment portat per parents es justifiqui més per la continuïtat en els aspectes culturals i familiars que no per la continuïtat en l'entorn. Aquests acolliments en família extensa llavors s'assemblen més als de família aliena, sobretot en la seva fase inicial, però acostumen a tenir un avantatge sobre aquests: un cop presa la decisió, l'infant no s'ha d'esperar que hi hagi el recurs disponible.

Finalment, Barth (1999) conclou que en alguns casos, tot i que pocs, és convenient que el noi canviï de zona, a causa de factors com l'existència de conflictivitat, o les relacions empobrides amb el grup d'iguals, per tal de poder promoure un factor positiu per al seu benestar psicològic.

e) L'impacte sobre la durada dels acolliments: permanència i finalització

e.1. L'acolliment permanent o de llarga durada

Els acolliments en família extensa són més estables, com s'ha vist, i, per tant, més llargs, com indiquen una part important dels estudis (Berrick *et al.*, 1994; Berrick, Barth i Gilbert, 1997; Brooks i Barth, 1998; Centro Nazionale di Documentazione, 2002; Dubowitz *et al.*, 1993; Link, 1996; Needell i Courtney, 1997; Testa, 1997; Scannapieco, 1999; US Department of Health and Human Services, 2000; Wulzcy i Goerge, 1992).

A Itàlia, en el moment de l'estudi –1999–, un 54,5% dels nens acollits per la família extensa feia més de tres anys que hi romanien i un 36,6%, més de sis anys, xifres superiors a la dels acollits en família aliena. En l'informe es llegeix:

«Si evidenzia, pertanto, una maggiore tendenza a realizzare affidamenti prolungati nel tempo –e potenzialmente orientati a trasformarsi in affidamenti sine die– soprattutto nel caso degli affidamenti a parenti.» (Centro Nazionale di Documentazione, 2002, pàg. 155.)

Aquest és un aspecte complex, ja que la mesura d'acolliment estava concebuda en la majoria dels països occidentals per ser temporal: o bé hi ha un retorn amb els pares o bé s'han d'establir plans de llarga durada que garanteixin l'estabilitat del nen amb mesures com l'adopció. Ara bé, una part dels acolliments en família extensa no comporten cap d'aquestes dues premisses: per un costat, les taxes de retorn amb els pares són baixes, i per l'altre, no s'acostuma a dur a terme l'adopció (per incompatibilitat legal, per no ser aconsellat pels serveis o per no ser el desig dels acollidors i els nens). La cobertura legal d'aquests acolliments de llarga durada o permanent és força variada segons els països.

En general, així com les polítiques encoratgen a l'adopció com a mesura per acabar l'acolliment quan el nen no pot tornar amb els progenitors, en els acolliments amb els parents, no hi ha consens. La legislació espanyola no permet adoptar en les primeres línies de consanguinitat (ni els avis ni els germans). En canvi, l'adopció pels familiars és legal a la Gran Bretanya i als EUA, tot i que, a la pràctica, es fan poques adopcions, ja que els serveis no les aconsellen per no distorsionar les relacions familiars. A Califòrnia, Berrick *et al.* (1997) mostren com fins i tot aquells nens que han estat acollits abans de tenir un any d'edat, només l'11% han estat adoptats després de 8 anys d'acolliment.

Ara bé, quan es pregunta als acollidors sobre l'adopció, els estudis mostren contradiccions: la majoria indiquen que la desestimen (Berrick *et al.*, 1994; Brooks i Barth, 1998; Takas i Hegar, 1999; Testa, 1997; Thornton, 1991); altres, com Gebel (1996), no troben diferències entre els acollidors parents i els aliens en el desig d'adoptar. Les lleis d'adopció actuals no s'adapten a la situació de molts acollidors que són parents del nen (Takas i Hegar, 1999), són massa restrictives i en molts casos poden crear una situació molt complicada dins la família. Aquests autors fan una proposta nova en la qual els drets podrien suspendre's, si cal, només a un dels pares, i no necessàriament a tots dos, i es mantindrien alguns drets (similitud amb quan els progenitors se separen). El fet d'independitzar pare i mare pel que fa als drets correspon a una realitat, ja que en la majoria de les ocasions la seva situació és ben diferent, de manera que tenen més rellevància l'un que l'altre en la vida del seu fill, circumstàncies vitals diferents i també necessitats diferents.

e.2. Majoria d'edat i tancament del cas

En els acolliments en família aliena, segons els resultats d'algunes recerques, són pocs els nois que romanen a la família un cop assolida la majoria d'edat. Un estudi anglès (Sinclair *et al.*, 2001) mostra que només un 10% dels nois majors de 18 anys continuaven amb la família d'acollida.

A partir dels 18 anys, els acollidors no hi tenen cap obligació de caire legal, la decisió del noi és fonamental i els serveis sovint tenen la necessitat de disposar d'aquesta família per a un altre acolliment. Però, al mateix temps, una part de les recerques que recull la perspectiva dels nois mostra com bastants dels nois acollits voldrien quedar-s'hi més enllà dels 18 anys, molt més del que en moltes ocasions se'ls permet.

Continuant amb la percepció que tenen els nois, Iglehart (1995) exposa que en els dos tipus d'acolliment (família extensa i família aliena) els nois presenten un nivell de preocupació més alt respecte al seu futur que la població general; però el 50% dels que estan amb la família extensa, comparat amb el 13% dels que estan en una d'aliena, esperen quedar-se a viure amb els seus acollidors quan causin baixa del sistema de protecció. Aquest és un dels aspectes que marca més diferència amb els acolliments aliens i que constitueix una font positiva de suport i preparació per a la seva futura independència. Aquest constitueix un punt clau si es pensa en termes de benestar: a la inseguretat o pregunta pròpia de l'adolescència de *què faré?*, s'hi afegeix la d'*on aniré a viure?*

A Itàlia (Centro Nazionale di Documentazione, 2002), la finalització de l'acolliment (que del nombre total d'acolliments representaven una minoria) segons si el nen estava en un acolliment en família aliena o extensa, mostrava unes diferències interessants en analitzar un període de sis mesos. De tots els nens que van retornar amb els pares no hi havia diferències significatives pel que fa al tipus d'acolliment quant al nombre (un 41% dels casos que van finalitzar), però sí quant a la mitjana d'anys que havien estat acollits abans del retorn: havien estat una mitjana de 2,7 anys amb la família aliena i una mitjana de 3,7 anys amb la família extensa. L'edat dels nens en la qual s'havia produït el retorn amb els pares era majoritàriament entre els 3 i els 10 anys. Dels casos que fracassava l'acolliment i anaven a parar a un recurs residencial, un 6,9% ho eren de famílies alienes i un 3,6% d'extenses, tots ells majoritàriament adolescents. Els que entraven en un procés preadoptiu, representaven un 17,3% dels acolliments aliens i un 3,4% dels de família extensa, majoritàriament en la primera infància. Un 6% dels nens acollits en família aliena i un 13,2% dels acollits pels pares continuaven a la família d'acollida després de la majoria d'edat. Finalment, un 6% dels nois que havien estat acollits en família aliena i un 20,6% dels que ho havien estat en família extensa havien iniciat una vida independent.

e.3. Retorn amb els progenitors

La majoria dels estudis americans afirmen que el retorn amb el pare o la mare és menor quan són acollits pels parents, i més lent (Berrick *et al.*, 1994; Berrick *et al.*, 1997; Link 1996; Testa, 1997; Wulzcyn i Goerge, 1992). Però les comparacions són difícils perquè el retorn no té per què ser l'objectiu de tots els casos, ja que en molts, atès el pronòstic dels progenitors, no és possible.

Una de les explicacions que sostenen els autors que afirmen que en els acolliments en família extensa hi ha una taxa més baixa de reunificació familiar, és que

els pares són més reticents a col·laborar per al retorn perquè ja els està bé que els seus fills estiguin amb la família; sobretot en els casos que ells mateixos hi han estat d'acord i que continuen tenint accés directe als seus fills (Geen, Bess i Leos-Urbel, 2002). També podria ser (Scannapieco i Hegar, 1999) que els serveis possessin menys esforços en el retorn quan els nens estan amb la família extensa o que els serveis seleccionessin els casos per a acolliment en parents quan el pronòstic fos de difícil retorn, sobretot si els progenitors donen l'acord a l'acolliment, de forma explícita o implícita.

Els treballadors dels serveis de Califòrnia (Berrick *et al.*, 1999), també puntuen que són acolliments més llargs i la reunificació tendeix a retardar-se. El 59% dels treballadors pensen que això passa principalment perquè els pares biològics veuen bé l'acolliment, i, per tant, fan menys passos per a la reunificació familiar. L'altra explicació que donen és que, en els casos en què l'incentiu econòmic és superior, l'acolliment és més llarg, atès que alguna vegada la mare també viu al domicili, i per tant, també es beneficia de l'ajut. Si la mare decideix marxar, ho fa sabent que l'àvia cobra algun ajut per mantenir el nen i a més el podrà seguir visitant.

D'altra banda, però, segons les conclusions d'alguns autors (Testa i Shook, 2002), quan els pares cooperen amb els serveis i visiten el nen regularment és més alta la taxa de reunificació familiar. També altres estudis situen igual la taxa de retorn, però a una velocitat més lenta en aquests acolliments (Needell i Courtney, 1997; Centro Nazionale di Documentazione, 2002). Una de les raons per les quals es produeix més lentament, és perquè els professionals intervenen amb menys pressió i assoleixen menys riscos perquè els nens ja estan estables amb la seva família (Berrick *et al.*, 1997). En aquest sentit, també hi ha alguna evidència que mentre s'inhibeix el retorn *per se*, també es faciliten més èxits en els casos que sí que es porta a terme aquest retorn (Berrick *et al.*, 1997; Needell i Courtney, 1997).

També hi ha qui apunta que l'acolliment perdura anys perquè no hi ha prou serveis ni de rehabilitació per als progenitors ni d'alternativa d'acolliment (Barth, 1999; Iglehart, 1994).

2.4.4. Recerques centrades en el procés d'intervenció des dels serveis

«The fundamental question to be asked is how far a particular placement can meet a child's needs. If approved, kinship carers need to be perceived as an integral part of the fostering service: they should expect similar levels of remuneration; they are likely to have similar or greater needs for training and support, and they are also as likely as local authority carers to benefit from being regarded as full members of a team, and included in decision-making forums.» (Colton *et al.*, 2004a, pàg. 21.)

Geen i Berrick (2002) es continuen remetent al debat principal en el tema dels acolliments dins la família extensa: *la principal responsabilitat, la tenen l'Estat o els familiars?* Els estaments oficials lluiten per dibuixar la frontera entre responsabilitat pública i obligació familiar i aspectes que es deriven directament d'aquest debat són si l'acolliment en família extensa constitueix més una forma de preservació de la família o una alternativa a aquesta. Tanmateix aspectes com els criteris per a l'avalua-

ció, el finançament, els plans de seguiment i de suport per part de l'Administració, constitueixen també eixos principals del debat sobre aquests acolliments.

a) Comprensió i acceptació dels serveis de protecció infantil i els seus procediments per part de les famílies

El rol tradicional dels acolliments en família aliena és, en algunes circumstàncies, ambigu (Berridge, 1997). En aquest sentit, alguns acollidors parents tenen la dificultat addicional de fer aquest rol i el del seu rol com a familiar (Le Prohn, 1994). Per tant no és d'estranyar que alguns informes vagin en el sentit que són acollidors més difícils de supervisar (Beeman i Boisen, 1999; Berrick *et al.*, 1994; Hannah i Pitman, 2000, citats per Hunt, 2003; Thornton, 1991).

Altres estudis presenten una altra versió, suggereixen que els acollidors estan satisfets de ser atesos per un servei (Thornton, 1991); accepten la necessitat del seguiment (Laws, 2001; Pitcher, 2001); valoren el suport que reben (Berrick *et al.*, 1994; Laws, 2001; Link, 1996; Pitcher, 2001; Rowe *et al.*, 1984); i volen més contacte amb els treballadors socials (Laws, 2001).

Pitcher (2002) va fer un estudi entrevistant acollidors –es va centrar en els avis i àvies– i a alguns nens, i exposa que un 25% dels avis expliquen que els va xocar quan van saber que el seu nét havia estat en situació d'alt risc, un 33% diuen que tenien una idea que la cosa no anava bé però no es pensaven que fos tan greu, i un 40% estaven al corrent però els pares no els permetien ajudar i els serveis socials tampoc no comprenien la demanda d'ajut que els feien. Acollir els va suposar canviar l'estil de vida. A l'inici, l'ajut que van rebre dels serveis no depenia de la seva demanda, sinó de la història del maltractament que el cas tenia en els serveis socials, especialment si els serveis eren els que havien pres la decisió; per tant, podia ser que casos que no necessitessin suport un cop constituït l'acolliment en tinguessin molt, i casos que el necessitessin no en tinguessin. En aquest sentit, els acollidors opinaven que quan necessitaven molt suport era a l'inici, en general no sabien com demanar-lo o tenien por de fer-ho. Tenien un sentit de necessitat, de percebre que no hi havia una altra opció, amb la por a perdre el contacte si no l'acollien i la por a separar els germans. En general, tenien una percepció negativa dels serveis socials («*se l'enduran*», «*no el tractaran bé*») i salvaven el nen de «*caure-hi*».

Les crítiques que aquests acollidors feien al servei es basaven en el temps massa llarg que els serveis socials es preniën per resoldre el tema, i la por a les decisions de futur que poguessin prendre. Molts no se sentien reconeguts pels serveis ni tinguts en compte en la presa de decisions. Altres també opinaven que els serveis socials es preocupaven menys dels nens quant a supervisió quan estaven amb la família extensa que amb l'aliena (Pitcher, 2002).

A Itàlia (Centro Nazionale di Documentazione, 2002), del total d'acolliments regulats el 1999, el 72,9% dels acolliments ho eren de tipus judicial i el 26,1% eren fruit d'un acord entre les parts (*consensuale*), aquests últims generalment per problemes econòmics, d'habitatge o d'hospitalització dels progenitors. No hi havia diferència en si eren de família extensa o aliena.

El treball amb aquests acollidors reclama més sensibilitat per part dels professionals. Waldman i Wheal (1999; citats per Hunt, 2003) informen que els acollidors senten el '*shock of deep assessment*', el *shock* d'una avaluació massa en profunditat;

Laws (2001) mostra com alguns acollidors s'han sentit jutjats pels serveis i pensa que urgeix un canvi d'actituds.

També en aquesta línia, Pitcher (2002) troba que els acollidors, en principi estan d'acord a ser avaluats, però la forma la consideren massa intrusiva. Pensen que els serveis socials haurien de ser conscients del poder que representen per als avis i del temor que susciten en aquests a perdre els nens. Aquest temor els fa respondre a preguntes d'una manera que els serveis socials poden dubtar d'ells i es mostren preocupats pel futur, si ells moren o emmalalteixen.

b) Formació i avaluació dels acolliments en família extensa

L'acolliment en família extensa involucra qüestions difícils sobre el rol i la responsabilitat de l'Estat i de les famílies (Geen *et al.*, 2002). D'entrada, la discrepància sobre l'avaluació de les famílies extenses: alguns autors defensen que per la naturalesa única d'aquests acolliments, es poden demanar uns requeriments diferents dels altres acolliments fets amb persones alienes. Aquests darrers passen un curs de formació, són informats de les seves responsabilitats i del rol dels serveis, han decidit voluntàriament ser acollidors i reben suport emocional i tècnic per part dels serveis.

Els professionals, en l'estudi de Califòrnia (Berrick *et al.*, 1999), expliquen que moltes de les decisions que comporta un acolliment dins la família extensa, abans ho eren de família aliena. Reconeixen que aquest gir ha estat encoratjat per un canvi legislatiu i administratiu. Valoren que és una mesura apropiada en un 70% dels casos; la majoria dels professionals estan d'acord amb aquest tipus d'acolliment i potencien aquesta alternativa. Pensen que hi ha un 30% dels casos que pot ser que s'estigui fent de manera inadequada i amb poca qualitat, degut moltes vegades a la manca de temps de dedicació i la pressió assistencial. Pel que fa a les propostes de canvis en el sistema de protecció infantil, el 72% dels treballadors/res volen ampliar la definició de família extensa, que no tan sols sigui quan hi hagi consanguinitat. El 63% estan d'acord que cobrin el mateix que en els acolliments aliens, però bastant condicionat llavors al fet que presentin les mateixes condicions per a la seva qualificació. Per exemple, el 91% pensa que haurien de passar per programes de formació. Son crítics amb el sistema que permet acolliments en llars que no han estat avaluades adequadament, amb acollidors que no estan preparats per entendre la complexitat i els requeriments dels serveis de protecció. Pensen que els serveis ofereixen poques possibilitats de suport i de finançament als parents amb vista a poder oferir una atenció de més qualitat.

Sembla doncs que s'ha d'avançar a fer un procés d'avaluació diferenciada per a aquests altres acolliments (Hegar i Scannapieco, 1999). Aquestes autores van presentar una aproximació ecològica de l'avaluació de l'acolliment en família extensa que veu les famílies i el seu entorn com a sistemes que canvien en el temps i que s'adapten segons van succeint els canvis. Els programes d'atenció a les famílies en aquesta aproximació han d'assumir grans dosis de flexibilitat i innovació pel que fa a la concepció i el disseny dels serveis.

Jackson (1999) exposa la necessitat d'avaluar la tríada parents-pares-nen. L'avaluació d'aquests acolliments té unes característiques úniques, i no se centra en la díada pares-nens; intenta entendre el sistema familiar i les potencialitats i oportunitats que pot oferir la tríada a l'acolliment del nen. Una perspectiva intergeneracional

dels membres de la tríada i una comprensió de la valoració multidimensional de les realitats culturals de les famílies extenses, formen les bases per al desenvolupament d'un procés de valoració en els acolliments familiars. Per tant, les necessitats de formació per als treballadors dels serveis de benestar són diferents i específiques pel que fa als acolliments en família extensa (Jackson, 1999). Per exemple, les reunions/trobades amb la família extensa han de ser un component important per a la presa de decisions. Reconèixer que alguns acollidors estan devastats per la crisi familiar, o d'altres que estan fent d'acollidors des de fa temps i ara s'han d'adaptar a les normes del serveis.

Se subratlla (Scannapieco, 1999) la importància de fer participar la família en la presa de decisions familiars (*family group conference*). Les famílies poden oferir diverses opcions per al futur dels nens i aquests tenen l'oportunitat de dir a on i amb qui voldrien estar. També conclouen autors com Testa i Shook (2002) que quan l'acolliment es negocia entre familiars, hi ha menys possibilitats que el nen acabi tutelat en un centre o per una família aliena que quan la decisió la pren l'Estat.

c) Suport econòmic, psicosocial i educatiu vers els acolliments

En l'estudi citat de Califòrnia (Berrick *et al.*, 1999), els treballadors opinen que els acollidors necessiten més suport un cop constituït l'acolliment, un 44% més que els acolliments aliens. Les visites dels pares comporten més temps de dedicació, com també el seguiment de les necessitats educatives i de salut dels acollits. Sobre aquest tema, destaca la gran proliferació de grups de suport i ajuda mútua d'acollidors als EUA com a recurs de suport per als acollidors.

El mateix Pitcher (2002) troba que un 32% dels acollidors manifesten una necessitat de suport econòmic i un 24% necessiten ajut en la criança del nen, sobretot en moments puntuals. Quasi ningú no coneix altres acollidors en la seva situació. Un 60% no té amb qui parlar-ne, perceben tenir sentiments d'aïllament social. Segons l'autor, les dues peticions de les famílies més corrents són: d'una banda, que l'accés als serveis socials fos més fàcil, amb un clima de confiança per rebre suport pràctic i consells, preferiblement amb una persona concreta (un referent estable); d'altra banda, els acollidors reclamen l'existència d'informació clara i per escrit dels processos que cal seguir en l'inici de l'acolliment i del paquet d'ajuts de transport i suport econòmic. També en l'estudi de Fernández del Valle *et al.* (2002) les famílies troben a faltar el suport econòmic, psicosocial, educatiu i d'assessorament legal.

Sobre el tema del finançament, la majoria de les investigacions aporten la gran diferència de pagament dels acolliments duts a terme per parents i els acolliments en persones alienes, i per això molts autors es fan la pregunta de si és convenient que alguns nens formalment acollits per la família extensa visquin en la pobresa.

A la recerca italiana (Centro Nazionale di Documentazione, 2002) van trobar que dels acolliments regulats (la majoria judicialment), el 16% dels de família aliena i el 36% dels de parents no reben cap ajut econòmic, sense que hi hagi criteris unificats al llarg del territori sobre quan i quina quantitat s'aplica. Testa i Shook (2002) troben que els acolliments són més estables quan hi ha un finançament suficient. Els arguments haurien de girar entorn de la responsabilitat del Govern en el sentit d'assumir la mateixa responsabilitat en tots els nens que es troben sota la seva tutela, independentment del recurs en què estiguin. D'altra banda, s'ha observat als EUA que quan augmenta el finançament, augmenta el nombre de casos que entren al sistema

de protecció, ni que sigui per necessitat econòmica de les famílies. Aquesta és la por que tenen les administracions americanes (Scannapieco, 1999).

L'altra qüestió sobre el pagament és si per cobrar com a acollidors han d'estar regularitzats pels serveis, i fins quan s'ha de sostenir econòmicament en el cas dels acolliments de llarga durada (Scannapieco, 1999).

D'altra banda, hi ha autors (Hegar i Scannapieco, 1999) que es pregunten què arrisquen o perden les famílies quan acullen el nen formalment: la seva autonomia queda limitada per la tutela, hi ha pèrdua de privacitat, la informació sobre la seva vida confidencial forma part d'informes, els professionals els visiten al domicili, etc. Una qüestió encara més greu és la percepció de pèrdua del control sobre el futur del nen, quan queda tutelat.

La inclusió en el sistema significa que hi perden tant els progenitors que se'ls suspenen els drets de la pàtria potestat com els familiars, ja que són els serveis els que prenen les decisions; com els infants i els adolescents, que poden acabar perdent la seva família (Kurcz; citat per Scannapieco, 1999).

Els autors, però, en general defensen que aquests acolliments estiguin integrats en el sistema. Colton *et al.* (2004b) suggereixen subdividir aquests acolliments entre els que necessiten suport econòmic, tècnic o psicosocial per part dels serveis de protecció infantil, i els que no el necessiten. Pensen que aquests acolliments ofereixen un servei extens, en expansió, però reben menys remuneració, tenen menys avantatges per accedir-hi i reben menys formació, i això fa que hi hagi actualment moltes tensions entre els professionals i els acollidors.

En aquest mateix sentit, Berrick *et al.* (1999), exposen que els professionals dels serveis perceben que els acollidors es poden classificar en dos grups pel que fa al suport que haurien de rebre: per un costat, els que presenten un funcionament més autònom, que poden gaudir de serveis de respir i grups de suport; per l'altre, els acollidors amb necessitats de suport educatiu, psicològic, social, d'habitatge i econòmic, d'atenció mèdica i que segueixen les ordres judicials per poder limitar el contacte amb els pares. L'estudi conclou que, en general, els treballadors són conscients del camp específic que representa treballar amb aquests acolliments, i això és positiu perquè indica possibilitats reals de canvi, de motivació i d'actituds que requereixen augmentar el seu nivell competencial amb respostes curoses i proactives.

Finalment, els autors Berrick *et al.* (1999) aporten, amb vista a les implicacions pràctiques, que en el procés de presa de decisions els treballadors han de saber que alguns acolliments en família extensa estan per sota dels estàndards als quals estan acostumats amb els acolliments aliens. Pel que fa al seguiment, cal més formació, establir plans de treball clars i serveis de suport de tot tipus. Ehrle i Geen (2002) afirmen que alguns dels serveis argumenten el fet que els acollidors tinguin menys ajudes i menys supervisió, amb la idea que, o bé no representen un recurs alternatiu a la família, o bé són els familiars, els que volen menys control.

Se sap (Geen *et al.*, 2002) que els acolliments en família extensa tenen unes necessitats i unes potencialitats que afecten totes les parts del sistema de protecció. Per a aquest fi és necessari fer aproximacions creatives i múltiples per potenciar la seguretat, la permanència i el benestar dels nens que entren en contacte amb el sistema de protecció (Gleeson, 1999).

Els familiars són els *cuidadors* més naturals i apropiats per als infants que no poden viure amb els seus progenitors i amb la reducció en el nombre de famílies d'aco-

llida alienes disponibles per acollir nens, la família extensa també ha esdevingut un element clau del sistema de protecció infantil. Però tanmateix sense una atenció més acurada cap a aquest recurs d'acolliment, els serveis de protecció podrien algun dia ser criticats de manera important en el seu rol públic per permetre que es desenvolupi un sistema d'acolliment de segona fila sense prou garanties de qualitat, supervisió i control. Esdevé un repte per a la propera dècada que es facin els esforços positius per reforçar i salvaguardar l'acolliment en família extensa de tal manera que els infants es mantinguin dins la família sempre que sigui possible (Berrick *et al.*, 1999).

En aquest sentit, finalitzem el capítol citant tres autors espanyols que escriuen respecte a aquests acolliments:

«Les diferències que s'observen en les famílies extenses respecte a les altres constitueixen sense dubte un avís important respecte a la necessitat d'una preocupació més gran i una intervenció més acurada en aquestes famílies.» (Amorós *et al.*, 2003, pàg. 225.)

«Se necesita más investigación en el campo de abuelos cuidadores por ser una población en aumento, de características muy heterogéneas y constituir un verdadero sistema de ayuda natural en la comunidad.» (Villalba, 2002a, pàg. 316.)

«Urge una reconsideración estratégica de los servicios de protección con respecto a estas medidas de acogimiento. Y por otro lado urge la evaluación y la investigación en este terreno cuya emergente realidad contrasta con la invisibilidad social.» (Fernández del Valle *et al.*, 2002, pàg. 53.)

3. Els acolliments en família extensa dins del sistema de protecció infantil a Catalunya

3.1. Aspectes legislatius

El marc legal constitueix un referent de l'evolució d'aquest fenomen a Espanya en els darrers vint anys. En primer lloc, tant la Llei d'àmbit estatal 21/87, de 11 de novembre, per la que se modifiquen determinats articles del Còdigo civil y de la Ley de enjuiciamiento civil en materia de adopció, com la Llei catalana 37/1991, de 30 de desembre, sobre mesures de protecció dels menors desemparats i de l'adopció, van suposar un gran avenç a l'hora de regularitzar l'acolliment familiar per tal que esdevingués, almenys legalment, una alternativa a la institucionalització en les situacions de desemparament. No obstant això, en cap de les dues lleis no s'especificava si la persona o la família acollidora eren de família extensa o aliena. El concepte de família extensa no apareix al llarg de cap de les dues lleis:

Ley 21/1987, de 11 de noviembre, por la que se modifican determinados artículos del Código civil y de la Ley de enjuiciamiento civil en materia de adopción

«**Preámbulo**

(...) Se regula el acogimiento familiar con especial detalle. Esta última es una novedad importante, que tiene su parangón en diversos derechos europeos y que supone dar rango legal de primer orden a una institución hasta hoy regulada por dispersas normas administrativas.

Artículo 172

3. La guarda podrá ejercerse, bajo la vigilancia de la entidad pública, por el director de la casa o establecimiento en que el menor es internado o por la persona o personas que lo reciban en acogimiento.»

Llei 37/1991, de 30 de desembre, sobre mesures de protecció dels menors desemparats i de l'adopció

«**Secció segona. De l'acolliment simple en família o en institució**

Article 10

–1 El menor desemparat que hagi d'ésser separat de la seva llar o entorn familiar ha d'ésser-

ser confiat a una altra família o persona que faci possible el desenvolupament integral de la seva personalitat.

–2 Les persones que rebin un menor en acolliment simple tenen l'obligació de vetllar per ell, tenir-lo en llur companyia, alimentar-lo, educar-lo i procurar-li una formació integral, sempre sota la vigilància, l'assessorament i l'ajut de l'organisme competent.

–3 S'ha de procurar que l'acolliment dels germans es confiï a una mateixa persona o família, i també facilitar les relacions entre el menor i la seva família natural, per tal de poder afavorir el seu reintegrament en aquesta.»

És a la *Ley orgánica 1/1996, de 15 de enero, de protección jurídica del menor, de modificación parcial del Código civil y de la Ley de enjuiciamiento civil*, i al Decret 2/1997, de 7 de gener, pel qual s'aprova el Reglament de protecció dels menors desemparats i de l'adopció, modificat parcialment pel Decret 127/1997, de 27 de maig, on surt explícitament el terme família extensa. La primera (d'àmbit estatal) en parla explícitament a l'exposició de motius, però després no la torna a anomenar. En canvi, sí que recull dues qüestions interessants que beneficien els acolliments familiars en general: que es puguin fer sense el consentiment dels pares i puguin tenir un caràcter permanent, fent al·lusió a les noves tendències europees:

Ley orgánica 1/1996, de 15 de enero, de protección jurídica del menor, de modificación parcial del Código civil y de la Ley de enjuiciamiento civil

«Exposición de motivos

*La aplicación de este precepto ha obligado, hasta ahora, a las entidades públicas a internar a los menores en algún centro, incluso en aquellos casos en los que **la familia extensa** ha manifestado su intención de acoger al menor, por no contar con la voluntad de los padres con el consiguiente perjuicio psicológico y emocional que ello lleva consigo para los niños, que se ven privados innecesariamente de la permanencia en un ambiente familiar. Para remediar esta situación, la presente Ley recoge la posibilidad de que la entidad pública pueda acordar en interés del menor un acogimiento provisional en familia.*

(...) Una reflexión que actualmente se está haciendo en muchos países es si las instituciones jurídicas de protección de menores dan respuesta a la diversidad de situaciones de desprotección en la que éstos se encuentran. La respuesta es que tanto la diversificación de instituciones jurídicas como la flexibilización de las prácticas profesionales, son indispensables para mejorar cualitativamente los sistemas de protección a la infancia. Esta Ley opta en esta dirección, flexibilizando la acogida familiar y adecuando el marco de relaciones entre los acogedores y el menor acogido en función de la estabilidad de la acogida. Atendiendo a la finalidad del mismo, se recogen tres tipos de acogimiento (...)

Artículo 173 bis

*El **acogimiento familiar** podrá adoptar las siguientes **modalidades** atendiendo a su finalidad:*

*1.º **Acogimiento familiar simple**, que tendrá carácter transitorio, bien porque de la situación del menor se prevea la reinserción de éste en su propia familia bien en tanto se adopte una medida de protección que revista un carácter más estable.*

*2.º **Acogimiento familiar permanente**, cuando la edad u otras circunstancias del menor y su familia así lo aconsejen y así lo informen los servicios de atención al menor. En tal*

supuesto, la entidad pública podrá solicitar del juez que atribuya a los acogedores aquellas facultades de la tutela que faciliten el desempeño de sus responsabilidades, atendiendo en todo caso al interés superior del menor.

3.º Acogimiento familiar preadoptivo, (...)

1.º Ser pariente del adoptante en tercer grado por consanguinidad o afinidad.

2.º Ser hijo del consorte del adoptante.»

La segona, de l'àmbit de Catalunya, reglamenta la definició de l'acolliment en família extensa, la prioritització d'aquest tipus d'acolliment enfront de qualsevol altre, i les característiques que hauran de tenir els acollidors; en una secció específica:

Decret 2/1997, de 7 de gener, pel qual s'aprova el Reglament de protecció dels menors desemparats i de l'adopció, modificat parcialment pel Decret 127/1997, de 27 de maig

«Article 54:

1. L'acolliment simple es pot constituir en la **família extensa** del menor o en família aliena.
2. Als efectes d'aquest Reglament, s'entendrà com a **família extensa** aquella en **què hi ha una relació de parentiu per consanguinitat o per afinitat entre el menor i la persona acollidora**, o els membres de la família acollidora. L'acolliment en família aliena es constituirà amb persones o famílies que no tinguin cap relació de parentiu amb el menor.

Secció II. Acolliment simple en família extensa

Article 56:

L'acolliment en **família extensa** tindrà **preferència respecte de l'acolliment en família aliena**, sempre que concorrin les circumstàncies establertes en l'article següent.

Article 57:

L'elecció dels familiars es farà tenint en compte, en tot cas, que aquells que vulguin acollir el menor hagin mostrat prou interès pel benestar d'aquest, que hi hagi vincle afectiu, que tinguin la capacitat de preservar-lo de les condicions que van generar la situació de desemparament, i una aptitud educadora adequada. Així mateix, serà necessari que no hi hagi oposició a l'acolliment per part de les persones que conviuen en el domicili dels acollidors.»

Davant una situació d'abandonament o negligència, molt sovint els familiars més propers al nen (avis, oncles, germans grans), és a dir, membres de la família extensa, intenten pal·liar la situació amb decisions que abans no sortien de l'àmbit familiar (amb tot el que podia tenir de positiu i de negatiu per al nen). Actualment, la presa de decisions és, en alguns casos, delegada als serveis pels mateixos familiars, en sentir-se sobrepassats per problemes com poden ser la drogoaddicció que pateixen els pares, o la malaltia mental sense tractament, per posar-ne dos exemples. També pot succeir que la situació de risc sigui detectada per agents socials com ara l'hospital, el pediatra, l'escola o els veïns i siguin aquests els que la notifiquin o denunciïn. En tot cas, són els

equips de protecció infantil (vegeu més endavant EAIA en el cas de Catalunya), els que assumeixen un procés de presa de decisions, complex en molts casos.

Aquests equips emeten un informe tècnic a l'organisme competent (vegeu més endavant DGAIA en el cas de Catalunya) a partir del qual aquest pot apreciar el des-empament del nen i assumir-ne la tutela (o guarda) administrativa. Ara bé, l'Administració ha de buscar algú que exerceixi les funcions de *guardadora*. Abans, quan el nen es quedava a la família, no es regularitzava, en la majoria dels casos, com tampoc no se'n feia un seguiment. Ara, sovint és la família, la primera interessada que es regularitzi l'acolliment i se li proporcioni suport legal, social o psicoeducatiu.

El problema rau en el fet que l'instrument que s'aplica no estava dissenyat per a aquestes situacions, sinó que el procés previst en la legislació per a protecció infantil va ser concebut per als acolliments institucionals (els nens que ingressen en centres residencials d'acció educativa) o per als acolliments en família aliena (quan no hi ha cap relació de consanguinitat o d'afinitat amb el nen). Ha estat a la fi de la dècada dels 90 quan algunes legislacions han afegit el concepte d'acolliment en família extensa; però sense els canvis substancials que requeririen, al nostre entendre, aquests acolliments. Diríem que el vestit no és gens de la seva mida; és a dir, són absorbides per tot l'aparell de control i de burocràcia administrativa i a canvi reben poc ajut per fer front a les dificultats de l'acolliment, en comparació amb les altres formes substitutives. La resolució de tutela continua sent per un any, prorrogable fins i tot en els casos que no hi ha possibilitats de retorn amb els progenitors. A les *Bases per a un projecte de llei d'infància de Catalunya* (Generalitat de Catalunya, 2006) es considera ja la necessitat d'incorporar a la normativa catalana la figura de l'acolliment permanent. Aquests aspectes també són analitzats en els darrers capítols.

3.2. Aspectes administratius i d'organització

Entrant en l'organització administrativa dels serveis de protecció infantil a Catalunya (Casas i Montserrat, 2002; EAIA Supracomarcal Garrotxa, 2001; Generalitat de Catalunya, 1996; Panchón, 1998), s'ha fet ja un recorregut de més de vint anys des del traspàs de competències autonòmiques a la primeria de la dècada dels 80, amb la llavors Direcció General de Protecció i Tutela de Menors, fins a l'actualitat, amb la Conselleria d'Acció Social i Ciutadania (fins fa poc Benestar i Família) i dues de les seves unitats: la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (DGAIA) i l'Institut Català de l'Acolliment i l'Adopció (ICAA).

Dependents de la DGAIA, es troben els equips d'atenció a la infància i l'adolescència (EAIA), que són serveis socials especialitzats que atenen una població de 0 a 17 anys. Depenen funcionalment de la DGAIA però la seva gestió està delegada als ens locals, és a dir, els ajuntaments o els consells comarcals (Decret 338/1986 i Ordre de 27/10/1987). Són equips de protecció infantil, interdisciplinaris, formats com a mínim per un treballador social, un pedagog i un psicòleg.⁷ La seva tasca principal és valorar les possibles situacions d'abús, maltractament o abandó que pateixen alguns infants i adolescents, fer propostes que millorin la seva situació, vetllar pel desenvolupament del pla d'intervenció establert en cada cas i fer-ne el seguiment.

---

7. Recentment s'estan incorporant també educadors socials en aquests equips.

Aquestes propostes poden anar des de la continuïtat del nen en el seu nucli familiar a la separació temporal d'aquest (acolliment familiar o residencial) fins a propostes d'adopció. Els casos que atenen procedeixen o bé dels serveis socials d'atenció primària (SSAP), o bé de la DGAIA, a través de la qual es canalitzen les peticions dels jutges, de la Fiscalia, dels cossos policials, dels hospitals, etc. Dades dels EAIA de Barcelona indiquen que en el 2004, el 51,4% dels casos va procedir de la DGAIA i el 43,4% dels SSAP, xifra que es manté estable en els darrers anys (un 5,2% procedeix d'altres canals no habituals).

A la primavera del 2006, hi havia 43 EAIA a Catalunya, dels quals 20 eren municipals (11 pertanyen a la ciutat de Barcelona, distribuïts per districtes municipals), 14 comarcals i 9 supracomarcals. Ara bé, aquests equips no van haver d'assumir els seguiments dels nens i nenes que es trobaven amb la família extensa fins a la primavera de l'any 2000, ja que la DGAIA tenia uns equips propis dedicats a fer el seguiment d'aquestes famílies (*Secció d'Acolliments Parentals*). Aquests equips van desaparèixer a la fi de la dècada dels 90, i al 2000 pràcticament tots els EAIA de Catalunya tenien encomanada aquesta funció. Una precisió important que cal fer és que els acolliments en família extensa depenen de la DGAIA, no de l'ICAA (organisme encarregat dels acolliments en família aliena, adopcions nacionals i internacionals). Això vol dir que els EAIA s'ocupen de l'estudi, l'avaluació, la proposta i el seguiment tant dels progenitors com dels seus fills, com dels parents que s'ofereixen per acollir-los. Si tota la família es troba en el mateix territori, la intervenció recau en un mateix EAIA; si la família viu en diversos territoris, diversos EAIA s'hauran de coordinar per al cas. Aquesta organització queda reflectida en el Document marc on consten les directrius tècniques dels EAIA (Generalitat de Catalunya, 1996). Aquest document és d'ús intern i ha sofert algunes modificacions recentment. Pel que fa a la part que correspon a la intervenció dirigida als acollidors en família extensa, el funcionament té les característiques següents:

– Informació:

La informació sobre els acolliments en família extensa acostuma a ser verbal de l'EAIA a la família, com també ho és de la DGAIA a l'EAIA a través dels equips de suport tècnic que té la institució. Per escrit hi ha el que es llegeix a les lleis i al Document marc dels EAIA de fa deu anys. No solen haver-hi documents escrits que informin sobre els drets i deures dels acollidors, els nens, els pares/mares i la DGAIA un cop el nen queda tutelat. Els acollidors per escrit només tenen la resolució de tutela però no què cal fer si es dona una operació quirúrgica del nen, o si surten de vacances fora del territori de Catalunya. Per a aquests aspectes necessiten autoritzacions de la DGAIA, prèvia sol·licitud de l'EAIA. A alguns se'ls explica en la fase d'estudi, altres en el moment de la constitució de l'acolliment, altres ho descobreixen sobre la marxa. Aquestes autoritzacions poden suposar una burocratització del procés que sovint perjudica els acollidors i els nens. Tampoc els acollidors acostumen a tenir informació sobre els ajuts econòmics.

– Formació:

No hi ha curs de formació ni sessions informatives sobre els acolliments fets per parents, ni pels acollidors ni pels professionals amb vista a incrementar les seves competències.

– Avaluació:

L'avaluació dels acollidors (que seria equiparable al procés de validació que l'ICAA porta a terme amb les famílies alienes) no acostuma a seguir un procediment estandarditzat com se segueix en el cas de les famílies alienes, sense protocols ni documents per escrit. Els criteris solen dependre dels professionals de cada equip; això sí, sabent que per llei en tots els casos de separació del nucli es prioritzarà que el nen pugui quedar-se amb la família extensa, i tenint en compte que molts ja arriben com un acolliment de fet. Es fa normalment una compareixença dels acollidors, on exposen el seu acord amb l'acolliment del nen, o bé els anys que fa que se'n facin càrrec, o bé la sol·licitud d'acollir-lo per primera vegada, etc. A vegades la compareixença també s'aplica al noi. Els professionals dels EAIA (o els del centre d'acollida) han d'emetre un informe proposat (síntesi avaluativa) a la DGAIA que proposi l'acolliment.

Un cop la DGAIA valida aquest acolliment emet una Resolució administrativa, la qual té bàsicament dues parts. A la primera part hi consten els fonaments de drets i les lleis que sustenten la declaració de desemparament, i l'explicació de quina és la situació de risc per al nen que motivà aquesta declaració. La segona és la part resolutiva on es declara el desemparament, s'assumeixen les funcions tutelars per part de la DGAIA i es constitueix l'acolliment simple que atorga la guarda als acollidors i notifica la present resolució a les parts interessades i al Ministeri Fiscal.

– Suport i seguiment:

En aquesta fase una part d'aquests acolliments requereixen molt suport econòmic, social, psicoeducatiu, de supervisió de les visites, de suport directe al noi, de coordinació amb els serveis (escola, psicòleg, SSAP). El suport econòmic és un ajut que els atorga la DGAIA a petició de l'EAIA mitjançant un informe que ho aconsella. Els criteris no estan preestablerts, hi ha EAIA que ho demanen per a totes les famílies; altres que només ho demanen per a les que tenen ingressos econòmics baixos; o altres que ho cursen només si la família ho demana. L'import màxim que poden cobrar mensualment per nen acollit és de 240 €. El suport social i psicoeducatiu pot ser dut a terme directament pels professionals de l'EAIA, o derivat als serveis de la xarxa parcialment o globalment; també segons criteri de l'EAIA o de l'ens local.

En paral·lel, les famílies que no demanden cap seguiment, són moltes vegades les que acaben sent unes desconegudes pels mateixos serveis. Atès que són un grup heterogeni, el suport no ha de ser el mateix, però caldria establir uns criteris bàsics.

En aquest sentit, en una recerca avaluativa sobre els EAIA (Casas i Montserrat, 2002), es podia veure que els professionals dubtaven en les seves percepcions sobre si tots *els EAIA encara estaven participant en el mateix projecte global*, en el sentit que la valoració que *es treballava amb criteris homogenis* era baixa.

Actualment, en la pràctica quotidiana, els acolliments en família extensa ocupen una part important del temps dels professionals d'aquests equips, fet que correspon a l'elevat nombre de casos i el suport que requereixen. En els darrers capítols es torna a fer referència als aspectes de funcionament explicats.

3.3. Dades de Catalunya i Barcelona ciutat

La distribució de la població a la ciutat de Barcelona indica que els infants atesos pels EAIA representen l'1,59% sobre la població total de menors d'edat, els que es troben sota mesura administrativa representen el 0,77% i els acollits formalment per la família extensa el 0,31% (vegeu la *taula 3*).

En els EAIA de Barcelona, segons dades del 2004, de tots els nens que atendien aquests equips, el 67% es trobaven sota mesura administrativa, el 19,4% eren casos que estaven en estudi (encara sense la proposta feta) i el 13,6% corresponia a situacions on es feia el seguiment estant el nen a casa, sense mediar cap mesura de l'Administració (el que es coneix com de *contenció en el nucli familiar*).

Taula 3. Nens atesos pels EAIA i població de Barcelona. Desembre 2003.

Població	Total	%
Població BCN (2001)	1.503.884	
Població 0-17 anys (2001)	212.427	
% sobre població global		14,1%
Infants atesos pels EAIA el 2003	3.385	
% sobre població 0-17		1,59%
Infants sota mesura administrativa	1.650	
% sobre població 0-17		0,77%
Acolliments família extensa	667	
% sobre població 0-17		0,31%

Font: Ajuntament de Barcelona (2004).

Les mesures protectores administratives poden ser de tutela (suposa una suspensió dels drets inherents a la pàtria potestat) o de guarda administrativa (amb consentiment dels progenitors a causa d'una impossibilitat temporal), la majoria són de tutela (**99,5% tuteles** i 0,5% guardes en els casos dels EAIA de Barcelona en el 2004).

Taula 4. Tipus de maltractaments infantils. Desembre 2003.

Tipus de maltractament a infants	%
Maltractament prenatal	3,6%
Maltractament físic	6,2%
Negligència o abandonament	57,6%
Maltractament psíquic o emocional	25,3%
Abús o sotmetiment sexual	2,3%
Explotació sexual	0,3%
Explotació laboral	1,8%
Corrupció	0,8%
Sotmetiment a drogues o fàrmacs	0,2%
Altres	2,0%

Font: Ajuntament de Barcelona (2004).

En relació amb la tipologia de maltractament infantil (*taula 4*), el més patit és la negligència/abandonament. En segon lloc, el maltractament psíquic o emocional,

amb gran diferència amb la resta. La classificació de les xifres és semblant a la de les dades més generals; els estudis (Inglés, 2000) indiquen que la negligència és la forma de maltractament més estesa (apunten sobre el 70%), el maltractament psicològic ocupa el segon lloc (arriba a un 40%) i el maltractament físic el tercer lloc (sobre un 15%, a Catalunya).

Els indicadors més freqüents pel que fa als progenitors (*taula 5*) són la incapacitat educativa, les conductes inadequades i les drogodependències. Cal assenyalar que l'indicador referent a la incapacitat educativa acostuma a acompanyar els indicadors de malaltia mental, drogodependència, discapacitat psicològica, i que poques vegades figura com a indicador sol. Per la seva banda, l'indicador de conductes inadequades va molt lligat a les situacions de violència familiar i de drogodependències, l'alcoholisme inclòs.

Taula 5. Causes de desemparament pel que fa als progenitors. Desembre 2003

Causes pel que fa als progenitors	%
Orfenesa o abandonament	3,8%
Absència llar	5,8%
Disminució	1,7%
Drogodependència	16,6%
Manca de vincles afectius	2,7%
Incapacitat educativa	23,5%
Insuficiència recursos materials	14,6%
Conductes inadequades	17,2%
Malaltia mental	10,4%
Malaltia física greu	1,9%
Altres	1,9%

Font: Ajuntament de Barcelona (2004).

La distribució dels nens sota mesura administrativa en els diferents recursos queda fixada en les *taules 1 i 7*. Algunes xifres mostren una evolució similar a la d'alguns països occidentals, tal com hem vist en el capítol 2 en tant que:

- El nombre de nens i nenes sota mesura administrativa en la majoria dels països occidentals ha augmentat. A Catalunya, les dades del 1998 indiquen el nombre de 5.098 infants i adolescents, i el 2005 la xifra és ja de 6.547, és a dir, això suposa un increment del 28,4%.
- Hi ha hagut un increment substancial del recurs d'acolliment en família extensa fins al 2003 i una estabilització d'aquest els darrers dos anys (*taules 6 i 7*). **L'increment de casos en família extensa ha estat d'un 44,9% en 7 anys.**
- S'ha donat una reducció del recurs de centre residencial (CRAE) fins al 2003 i una estabilització d'aquest en els darrers dos anys. Tal com veiem a la *taula 7*, en el 1998 predominaven els nens i nenes en centres residencials. Les xifres d'aquests dos recursos s'han invertit completament en aquest període de temps.
- L'estancament del recurs de família aliena, que fa 7 anys que es manté sobre el 8% dels nens sota mesura administrativa.

Una altra observació interessant que cal fer és que les dades sobre família extensa que proporciona la Generalitat de Catalunya les situa dins l'apartat d'*Atenció en el nucli de la família natural* i no en el de *separació del nucli*. Aquest fet entronca de ple amb el debat obert a altres països sobre si considerar aquest fenomen com una mesura de separació o bé de preservació de la família.

Taula 6. Nens amb mesura administrativa de la DGAIA a Catalunya 2003-2005

Infants sota mesura administrativa	Maig 2003	Octubre 2003	Juny 2004	Gener 2005	Agost 2005
Família biològica	872 14,4%	819 13,5%	832 13,6%	869 14,1%	932 14,2%
Família extensa	2.345 38,7%	2.380 39,3%	2.423 39,4%	2.375 38,6%	2.426 37,1%
Família aliena	522 8,6%	521 8,6%	501 8,1%	541 8,8%	563 8,6%
Família preadoptiva	497 8,2%	526 8,6%	535 8,7%	513 8,3%	527 8,0%
Centre residencial d'acció educativa	1.541 25,4%	1.549 25,6%	1.560 25,3%	1.567 25,6%	1.566 24,0%
Centre acolliment i urgències	282 4,7%	266 4,4%	301 4,9%	283 4,6%	324 4,9%
TOTAL	6.059	6.061	6.152	6.157	6.547

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades: <http://www.gencat.net/benestar/dgaia/estai.htm>

Aquest increment pel que fa al recurs de família extensa també queda reflectit a les dades de Barcelona ciutat (*taula 7*), on els percentatges d'acolliments en família extensa són lleugerament superiors a la mitjana de Catalunya (Barcelona un 39,4% i Catalunya un 38,6%).

Taula 7. Nre. de nens en seguiment de mesura i tipus de recurs entre 1998 i 2004.

Seguiment mesura	BCN 1998	BCN 1999	BCN 2000	BCN 2001	BCN 2002	BCN 2003	BCN 2004
Família biològica	14,1%	13,5%	14,9%	15,5%	13,7%	13,2%	13,4%
Família extensa	29,8%	31,5%	32,1%	33,9%	40,5%	40,4%	39,4%
Família aliena	7,0%	7,2%	7,2%	7,6%	8,6%	9,5%	9,1%
Família preadoptiva	6,2%	7,9%	8,5%	8,4%	7,6%	8,1%	8,2%
CRAE	40,6%	36,8%	34,3%	31,9%	27,6%	27,0%	28,3%
CAU	2,3%	3,0%	3,0%	1,9%	1,7%	1,8%	1,6%
Altres	0	0	0	0,7%	0,4%	0	0

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Ajuntament de Barcelona (2004).

Si ho analitzem per districtes, hi ha zones en les quals és més nombrós el recurs residencial (CRAE). Ho podem observar (*taula 8*) sobretot al Raval sud, amb un nombre també important al Raval nord i el Barri antic; dada que pot denotar una manca de família extensa en condicions de poder acollir.

Taula 8. Nombre de nens en seguiment de mesura el 31-12-2004 per zones/districtes.

% de nens per EAIA	Família biològica	Família extensa	Família aliena	Família preadopt.	CRAE	CAU
Raval sud	11,1%	23,4%	14,5%	11,7%	36,6%	2,7%
Raval nord	11,5%	34,5%	11,5%	11,5%	31,0%	0,0%
Barri antic	10,1%	34,2%	8,9%	12,6%	30,4%	3,8%
Gòtic Barceloneta	9,0%	38,0%	17,0%	10,0%	26,0%	0,0%
Eixample-Gràcia	11,7%	45,4%	12,2%	5,7%	23,5%	1,5%
Sants Montjuïc	19,9%	36,0%	11,0%	6,0%	27,0%	1,0%
Sarrià-Les Corts	13,3%	45,6%	4,4%	5,6%	27,8%	3,3%
Horta-Guinardó	17,1%	43,4%	4,6%	6,6%	27,6%	0,7%
Nou Barris	8,4%	42,0%	3,1%	8,4%	36,8%	1,3%
Sant Andreu	21,5%	41,3%	7,6%	5,8%	21,5%	2,3%
Sant Martí	14,8%	49,0%	5,6%	6,0%	23,5%	1,1%
Total BCN	13,2%	40,4%	9,5%	8,1%	27,0%	1,3%

Font: Elaboració pròpia 2005 a partir de les dades de l'Ajuntament de Barcelona.

Finalment destaca una dada interessant que mostra com d'entre els tres recursos alternatius (centre residencial, família extensa i família aliena), el de la família extensa és el més altament assignat sobre el nombre de propostes fetes pels equips. Els nens que són proposats per a un acolliment en família extensa, en la majoria de les ocasions no han d'esperar per anar-hi un cop feta la proposta (molts ja hi viuen). Els nens han d'esperar força més per entrar en un centre residencial i en el cas de ser proposats per a acolliment en família aliena, només la meitat poden fer-ho realitat (*taula 9*).

Taula 9. Percentatge de recursos assignats sobre els proposats.1999-2004.

Recurs	% recursos assignats sobre els proposats					
	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Família extensa	95,0%	91,6%	98,0%	99,0%	90,9%	96,5%
Centre residencial	78,2%	73,9%	81,3%	74,4%	76,2%	79,9%
Família aliena	56,3%	70,5%	27,6%	70,9%	55,6%	53,4%

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Ajuntament de Barcelona.

En aquest sentit, Petrus *et al.* (2002), en el seu informe sobre la situació de la infància en risc a Barcelona, recorden la importància que té el fet que la mesura proposada sigui duta a terme amb immediatesa, altrament, poden *variar les condicions del cas i córrer el risc que les mesures preses esdevinguin ineficaces*.

3.4. Descripció dels acolliments en família extensa a la ciutat de Barcelona. Aportacions d'un estudi recent

a) Aspectes metodològics

Els resultats que s'exposen en aquest apartat corresponen a la investigació realitzada (vegeu-ne més detalls a Montserrat, 2006a) en el marc dels estudis de doctorat de l'Institut de Recerca sobre Qualitat de Vida (IRQV) de la Universitat de Gi-

rona. Atès que no coneixíem cap estudi d'aquest tipus a Catalunya, era necessari, en primer lloc, poder saber quines característiques tenien els acolliments en família extensa i poder així contrastar-les amb les de les recerques revisades al capítol anterior. En aquest apartat es reproduïxen sintèticament els resultats d'aquesta recerca perquè van ser un punt de partença i van constituir un marc previ per al treball de tesi.

Objectiu:

L'objectiu era descriure la situació dels acolliments en família extensa a la ciutat de Barcelona, més concretament:

Sobre els acollidors i els nens acollits

- Tipus de parentiu
- Edat dels nens i dels acollidors
- Sexe dels nens i dels acollidors
- Inici i duració de l'acolliment
- Nivell d'estudis dels nens i dels acollidors
- Situació laboral i econòmica dels acollidors
- Motiu pel qual els pares no exerceixen la custòdia
- Règim de visites dels pares amb els fills
- Supervisió de les visites
- Nombre de persones que viuen al nucli familiar
- De qui va ser la proposta inicial de l'acolliment
- Procedència dels nens abans de l'acolliment

Sobre els professionals EAIA

- Professió
- Edat
- Sexe
- Anys d'experiència a l'equip
- Nombre de professionals a cada equip

Mètode:

És un estudi descriptiu realitzat amb un disseny d'enquesta, utilitzant com a instrument de recollida de dades un qüestionari equiparable per cada un dels tres conjunts d'agents socials implicats:

- Els nois acollits, d'edats compreses entre els 7 i els 17 anys, dels quals té la tutela la DGAIA i la guarda s'atorga als familiars que els acullen.
- Els seus acollidors.
- Els professionals de 10 EAIA, que s'ocupen de 9 districtes de la ciutat de Barcelona (el total és d'11 EAIA, 10 districtes).

No es va comptar amb la participació dels pares i mares per la dificultat i la complexitat que suposa accedir-hi una vegada estan els nens tutelats.

Període de recollida de dades:

Març-abril 2004

Població i mostra:

Tal com es pot observar, a la *taula 10*, atès que el nombre de components de cada conjunt no era elevat, es va fer un estudi poblacional.

Taula 10. Població i mostra de famílies extenses amb nens tutelats i nombre de qüestionaris recollits el 2004.

	Població dels 9 districtes	Mostra 2004
Nre. famílies	259	117 (45,17%)
Nre. nens	332	153 (46,08%)
Nre. equips EAIA	10	10 (100%)
Nre. professionals EAIA	46	38 (82,60%)
	Nre. qüestionaris	
Nens	71	
Acollidors	154	
Professionals EAIA	38	
Total qüestionaris	263	

Les 117 famílies estudiades estan formades per 183 d'acollidores i 153 nens. De les 183 acollidores han contestat el qüestionari 154 (un 84,15%) i dels 153 nens, l'han contestat 71 (un 46,4%), d'entre 7 i 17 anys d'edat ($\bar{x} = 13,03$ i $\sigma = 2,467$). De totes maneres, tant els 154 acollidors com els 38 professionals dels EAIA responen dades sobre els 153 nens.

A la *taula 11* es presenta la distribució per edat i sexe de la població 0-17 a la ciutat de Barcelona (2001), de la població de nens atesos pels EAIA de Barcelona (2003), i de la mostra de l'estudi (2004).

Taula 11. Distribució per edat i sexe dels nens en %: població i mostra.

Edat/BCN	Total 0-17 BCN	Total nens atesos 2003	Total mostra febrer 2004
0-3 anys	19,1%	10,6%	9,2%
4-12 anys	45,6%	48,2%	51,6%
13-17 anys	35,3%	41,2%	39,2%
Sexe/BCN	Total 0-17 BCN	Total nens atesos 2003	Total mostra febrer 2004
Nens	50,9%	52,7%	48,4%
Nenes	49,1%	47,3%	51,6%

b) Resultats de l'estudi descriptiu del 2004

Els acolliments en família extensa (*taula 12*) estan majoritàriament formats per **avis i àvies** (73,5%), seguits a distància pels oncles i ties (18%) i sempre amb una majoria de **família materna** (63%). Hi ha **més dones** que homes i la **mitjana d'edat és** de 56,7 anys ($\sigma = 12,745$), i es concentren més acollidors en la franja d'edat d'entre 46 i 65 anys. La meitat dels acollidors tenen **estudis** primaris, i un 18% no han cursat cap tipus d'estudis. En un 40% dels nuclis familiars hi ha un acollidor que **treballa** i en un 76% es rep l'**ajut econòmic** de la DGAIA (240 €/mes/nen).

Taula 12. Característiques dels acollidors (família extensa).

Parentiu	N = 117 ⁸	
Avis materns	47,9%	} 73,5%
Avis paterns	25,6%	
Oncles materns	13,7%	} 18%
Oncles paterns	4,3%	
Oncles - avis	3,4%	} 8,5%
Germans	2,5%	
Cosins	1,7%	
Altres	0,9%	
Edat acollidors	n=154	
25-45 anys	17,5%	
46-65 anys	55,2%	
66-86 anys	27,3%	
Sexe acollidors	n=183	
Homes	36,6%	
Dones	63,4%	
Nivell formatiu dels acollidors	n=154	
Sense estudis	18,4%	
Estudis primaris	53,3%	
Estudis secundaris	22,4%	
Estudis universitaris	5,9%	

La mitjana d'edat dels nens acollits és de 10,2 anys ($\sigma = 4,473$) i la xifra està igualada per sexes (*taula 11*). En la majoria dels nuclis familiars (73,5%) només **hi ha un nen acollit i són nuclis formats per entre dos i quatre persones** (*taula 13*). El 41,4% dels nens estudiats (n=162) només viu amb els acollidors, no hi ha cap més familiar que convisqui al nucli. Un altre 41,4% conviu, a part d'amb els acollidors, també amb altres oncles i cosins, un 9,3% amb algun germà major d'edat, i un 3,1% amb algun besavi.

Dels 72 nois que van contestar els qüestionaris, un 35,2% cursava educació primària, un 52,1% secundària, un 5,6% estudiava batxillerat, un 5,6% feien educació especial (la majoria d'ells tenien alguna discapacitat psíquica) i finalment un 1,4% treballava.

Quasi la meitat (43,6%) dels nuclis familiars són **monoparentals**, dones soles, d'edat més avançada i amb més acollits a l'edat de l'adolescència. El fet que hi hagi més adolescents en els nuclis monoparentals assoleix diferència significativa ($\chi^2_2=7,710$; $p=0,021$). A la majoria dels nuclis (87,1%) **no hi viuen els progenitors**. La **proposta inicial** pel que fa a l'assumpció del nen és de la família (l'extensa i progenitors) en el 70% dels casos i dels EAIA o altres serveis en un 30%.

8. El nombre 117 correspon al nombre de famílies, en canvi 153 o 183 al nombre d'acollidors.

Taula 13. Característiques dels acolliments en família extensa.

Nre. de nens acollits per nucli	N=117
1 nen	73,5%
2 nens	23,1%
3 nens	2,5%
4 nens	0,9%
Nombre d'acollidors per nucli	
1 acollidor	43,6%
2 acollidors	56,4%
Nombre persones per nucli	
2-4 persones	64,1%
5-7 persones	32,5%
Més de 8 persones	3,4%
Conviuen amb els progenitors	
Amb el pare	4,3%
Amb la mare	8,5%
Amb cap dels progenitors	87,2%

La meitat dels acolliments (*taula 14*) estan constituïts **des del naixement** del nen o els seus primers mesos de vida (50%); coincideixen majoritàriament amb els dels avis materns (1/4 de tota la mostra dels nens). En els casos acollits des del naixement, pot ser que els progenitors (o un dels dos) també visquin en el nucli familiar, però el nen és atès sobretot pels acollidors. Aquest fet es dona sovint en els casos de drogoaddicció i malaltia mental, en què, per exemple, la mare, després de tenir el fill, torna a casa els seus pares (potser ja hi vivia) i són aquests, els avis materns del nen, els que tenen cura del nounat.

L'altra situació que pot passar al llarg del primer any de vida del nen, és que abans d'anar a viure amb els acollidors actuals, la **seva procedència** sigui la de casa dels seus progenitors, o bé hagi estat ingressat en un centre d'acollida. Però si tot això ha passat durant els primers mesos de vida, són casos que compten en aquest concepte «*des del naixement*». Dels acolliments constituïts a partir de l'any de vida del nen, majoritàriament procedeixen de casa els progenitors.

Taula 14. Procedència del nen abans de l'acolliment.

% del total; n=162	Des del naixement o primers 12 mesos de vida (50%)	A partir de l'any de vida del nen (50%)
Des del seu naixement viu amb els acollidors	33,3%	—
Casa dels pares	13,0%	33,3%
Casa d'un altre familiar	0,6%	5,6%
Centre d'acollida i urgències	3,1%	8,0%
Centre residencial d'acció educativa	0,0%	2,5%
Família aliena	0,0%	0,6%

El 79,6% dels nens **no han sofert canvis d'acolliment**, o bé perquè sempre han viscut amb els acollidors (33,3%), o bé perquè procedien de casa els pares (46,3%). Un 20,4% té una procedència diferent, de la qual alguns no se'n recorden perquè eren molt petits. **La mitjana d'anys d'acolliment és de 6,6 anys** ($\sigma = 4,630$). El 42,6% fa fins a 4 anys que estan acollits, el 25,3% entre 5 i 9 anys, el 27,2% entre 10 i 14 anys i el 4,9% fa que estan acollits entre 15 i 17 anys. Els nuclis dels avis materns són els que significativament compten amb més anys d'acolliment ($\chi^2_{12} = 21,235$; $p = 0,047$).

La **causa principal que motivà l'acolliment** és la drogoaddicció del pare i/o la mare, alcoholisme inclòs. En una tercera part de les famílies, un dels progenitors o ambdós han mort i una cinquena part es troben a la presó, majoritàriament els homes. Una cinquena part també la formen sobretot les dones amb malaltia mental. És rellevant també el nombre de pares desconeguts (11%). Respecte als nens, la situació que han patit de manera més freqüent és la **negligència**, i les situacions de maltractament físic i d'abús són molt minoritàries.

Referent a les visites dels progenitors als seus fills (*taula 15*), **en més de la meitat dels casos no tenen cap tipus de relació amb els seus pares**, la meitat perquè estan morts, i l'altra meitat perquè no els visiten. El pare els visita de forma assídua en una quarta part de les situacions i la mare en més d'una tercera part. De totes les visites que realitzen, la meitat es fan en presència de la família, sobretot en el cas del pare.

Taula 15. Visites dels progenitors als fills.

Visites dels progenitors al fill	Pare	Mare
Mort/desconegut	29,9%	17,9%
Mai	26,5%	22,2%
Diàriament	6,8%	12,8%
Setmanal/quinzenal	20,5%	28,2%
Mensual/trimestral	9,4%	6,0%
Esporàdica	6,8%	12,8%

Referent als EAIA que els atenen, els **professionals** tenen una mitjana d'edat de 41,9 anys ($\sigma=6,227$), un 86,5% són dones, i fa una mitjana de 7,1 anys ($\sigma=4,449$) que treballen a l'EAIA. Per disciplines, quasi la meitat dels casos d'aquests acolliments estan portats pels treballadors socials dels equips; totes les dades són del 2004.

c) Discussió dels resultats de l'estudi descriptiu

El primer que constatem és el grau de sintonia que tenen aquests resultats amb altres investigacions que s'han portat a terme.

En l'estudi de Fernández del Valle *et al.* (2002), a Astúries, la mitjana d'edat de l'acollidor principal era de 58,9 anys i la del segon acollidor de 56,6, d'entre els 25 i els 90 anys (en el nostre estudi, 56,7 anys). En l'estudi de Pitcher (2002), a Anglaterra, la mitjana d'edat dels avis i àvies era de 54 anys. A Itàlia (Centro Nazionale di Documentazione, 2002), l'edat mitjana se situava als 54,5 en els homes i als 52,6 per les dones, superior als de família aliena (47,3 i 44,9 anys respectivament). En aquest

mateix sentit, autors com Berrick *et al.* (1994), Dubowitz *et al.* (1993), Gebel (1996) i Le Prohn (1994) afirmen que els acollidors en família extensa tendeixen a tenir més edat que els acollidors en família aliena.

Pel que fa a la major representació femenina entre els acollidors, aquesta dada és una constant en la majoria d'estudis (Benedict *et al.*, 1996; Berrick *et al.*, 1994; Dubowitz *et al.*, 1993; Gebel, 1996; Le Prohn, 1994; Scannapieco, 1999; Thornton, 1991) i coincidim també amb l'estudi de Villalba (2002a) a Andalusia, on són les dones, les que majoritàriament assumeixen rols de *cuidadores* dels familiars.

Quant al tipus de parentiu, els resultats del nostre estudi aporten dades similars a les de Fernández del Valle *et al.* (2002) a Astúries, on les dades eren: avis materns (53,8%), avis paterns (26,2%), oncles materns (8,1%), oncles paterns (6,9%), cosins (0,9%), germans (0,6%), altres (2,6%). La diferència sobretot se situa en la xifra d'oncles materns, més elevada a Barcelona. A Itàlia també hi ha una majoria d'avis (el 57,9%), seguits pels oncles (38,2%). Als EUA, els acolliments estan portats a terme, en primer lloc, per les àvies materns, seguides de les ties materns (Dubowitz *et al.*, 1993; Le Prohn, 1994; Scannapieco, 1999; Thornton, 1991). Pel que fa al nivell formatiu dels acollidors, vèiem en altres estudis on es comparen els acolliments en família extensa i els de família aliena, com la majoria dels segons tenen nivells superiors d'estudis (Berrick *et al.*, 1994; Centro Nazionale di Documentazione, 2002; Dubowitz *et al.*, 1993; Gebel, 1996; Le Prohn, 1994; Scannapieco, 1999). També s'observa aquesta dada en Amorós *et al.* (2003), on els acollidors de família aliena només presenten un 3% sense estudis i un 38% amb estudis universitaris. D'altra banda, la dada referent al 18,4% d'acollidors sense estudis troba el seu reflex en les dades de població general vistes a l'apartat 2.1 pel que fa als majors de 65 anys.

Referent als nens i nenes acollits, el percentatge és similar a Astúries: 48,26% i 51,74% respectivament (Fernández del Valle *et al.* 2002). La distribució per edat és també pràcticament la mateixa: un 9,88% de 0 a 3 anys; un 52,04% entre els 4 i els 11 anys, i un 38,08% entre els 12 i els 17 anys, amb una mitjana d'edat de 9,7 anys.

En general, els estudis revisats coincideixen en el fet que els acolliments en família extensa són més llargs en el temps i els nivells de reunificació familiar són més baixos (Berrick *et al.*, 1994; Dubowitz *et al.*, 1993; Scannapieco, 1999; Thornton, 1991). Conseqüentment, aquests autors (Berrick *et al.*, 1994; Dubowitz *et al.*, 1993; Iglehart, 1994; Scannapieco, 1999) afirmen que els acolliments en família extensa són molt estables. Tants anys d'acolliment són xifres molt altes si es té en compte que el tractament que es rep és el d'un recurs temporal (les resolucions administratives de tutela són per un màxim d'1 any, prorrogable). Aquesta dada entra de ple en el debat de si aquests acolliments han de tenir el mateix tractament administratiu i tècnic.

El nombre de nuclis monoparentals entre els acollidors és inferior a Astúries, al voltant d'un 30% (Fernández del Valle *et al.*, 2002), i molt superior als EUA. Els autors confirmen que acostuma a haver-hi més nuclis monoparentals en els acolliments en família extensa que en els acolliments en família aliena (Berrick *et al.*, 1994; Dubowitz *et al.*, 1993; Le Prohn, 1994; Scannapieco, 1999). A Itàlia (Centro Nazionale di Documentazione, 2002), el 24,1% dels acolliments en família extensa són nuclis monoparentals, i en canvi només ho són el 7,8% dels acollidors en família aliena. El fet que a Catalunya la meitat dels acolliments en família extensa siguin monoparentals, és una xifra superior a les dades de població general que hem vist al

capítol 2, tot i que l'augment d'aquest tipus de nuclis s'ha disparat a partir de la dècada dels 90.

El nombre de nens acollits i la grandària de les famílies són concordants amb la tendència observada en dades de població general. Pel que fa a protecció infantil, a Itàlia (Centro Nazionale di Documentazione, 2002), al 35% del nuclis només hi viuen els acollidors i els acollits, dada similar també amb els de família aliena. També a Astúries, la majoria dels acolliments en el moment de l'estudi (Fernández del Valle *et al.*, 2002) tenien un sol nen acollit, gairebé en el 80% de les famílies. De totes maneres, també s'ha de tenir en compte la xifra que apareix al nostre estudi de nuclis formats per més de 5 persones, un 32,5%, similar a Astúries (Fernández del Valle *et al.*, 2002), on representen un 37,4%. En aquest punt és diferent la realitat en els acolliments en família extensa als EUA, on els autors Brown *et al.* (2002), en un estudi, observen que al 50% dels nuclis familiars, els nens acollits, acostumen a conviure amb altres familiars i comparteixen amb altres la seva criança.

Sobre el tema de com van entrar en el sistema, de qui va fer-ne la proposta, els autors Brown *et al.* (2002), en un estudi a San Francisco, exposen que la majoria comencen com a acolliments de fet. En aquell estudi, en el 31% dels casos van ser els acollidors els que es van adreçar als serveis, mentre que en el nostre estudi són gairebé el 70%. Quan es pregunta als nens si van prendre part en la decisió (Brown *et al.* 2002), la majoria no ho recorden perquè eren petits. En el nostre estudi s'ha vist com la meitat estan amb els familiars des del naixement o els primers mesos de vida; es troben dades similars a Itàlia (Centro Nazionale di Documentazione, 2002), on el 50,4% dels nens acollits en família extensa ho estan des dels primers cinc anys de vida, percentatge significativament superior als acollits en família aliena. Pitcher (2002), en el seu estudi, exposa que un 40% dels familiars coneixien la situació de risc dels nens. En major o menor percentatge, el fet que els familiars s'adrecin als serveis denota una certa capacitat de protecció del nen per part dels familiars, alhora que una certa relació del nen amb la xarxa familiar.

L'alt percentatge de drogodependència (53,8%) és la mateixa dada que surt en altres estudis sobre acolliments en família extensa (Beeman i Boisen, 1999; Berrick *et al.*, 1994; Pitcher, 2002; Scannapieco 1999; Thornton, 1991) i hi ha menys incidència de casos de malaltia mental dels progenitors (Benedict *et al.*, 1996; Iglehart, 1994). Pitcher (2002), en el seu estudi, exposa que les 2/3 parts de la mostra dels casos tenien a veure amb una situació de drogoaddicció dels progenitors. A l'estudi italià (Centro Nazionale di Documentazione, 2002), el 37,3% dels pares dels nens acollits pels parents eren drogodependents, enfront d'un 15,8% dels acollits en família aliena; la malaltia mental ocupava el 20,6% dels pares que els seus fills estaven amb família aliena i el 18,1% dels de família extensa. Villalba (2002a) destaca en el seu estudi que els pares es troben absents i perifèrics, un nombre important estan morts, i es troba major presència de les mares; per tant, són dades semblants als nostres resultats.

Referent al tema de les visites, Fernández del Valle *et al.* (2002) expliquen que gairebé en la meitat dels casos del seu estudi havia deixat d'haver-hi relació entre pare i fills i només els visitaven de forma periòdica entre un 10% i un 13%, per tant, podria ser bastant similar a la situació de Barcelona. Autors com Le Prohn (1994) i Pecora *et al.* (1999) exposen que els acollidors en família extensa senten la responsabilitat de mantenir el contacte amb els pares biològics dels nens, en contrast amb

els acollidors aliens, que no recau tant en ells aquesta responsabilitat. En el nostre estudi, en la meitat de les visites els acollidors hi estan presents. Ara bé, la majoria dels autors destaquen que el contacte entre els progenitors i els fills és més freqüent i consistent en aquest tipus d'acolliments (Barth, 1999; Berrick *et al.*, 1994; Chipungu i Everett, 1998; Ehrle i Geeen, 2002; GAO, 1999; Le Prohn, 1994), però nosaltres no podem comparar la dada del nostre estudi amb les altres formes d'acolliment (residencial i en família aliena), per tant no sabem si hi ha més o menys contacte amb els pares biològics. Altres estudis recalquen que el contacte en els acolliments duts a terme pels parents és poc i s'ha perdut en molts casos (Terling-Watt, 2001).

El que no té res a veure amb els resultats dels estudis anglosaxons és el component de grup ètnic dels acollidors en família extensa dels seus països, ja que els nostres resultats mostren que els acollidors i els nens pertanyen al grup culturalment majoritari a Espanya.

A partir, doncs, d'aquests resultats contrastats amb altres estudis, es va poder prosseguir la investigació en l'anàlisi de les percepcions, les avaluacions, les expectatives i les satisfaccions expressades pels tres conjunts d'agents socials implicats, i l'aprofundiment en les seves coincidències i discrepàncies pel que fa als àmbits que tot seguit presentem en la part empírica.

4. Disseny i metodologia

4.1. Disseny de la recerca

Amb el coneixement de la realitat proporcionat per les dades resumides al capítol 3, que il·lustren sobre les característiques dels acolliments en família extensa a Catalunya, es va iniciar aquesta recerca amb l'objectiu de conèixer més a fons aquest fenomen, i concretament les percepcions, les avaluacions, les expectatives i les satisfaccions que els principals implicats tenien sobre aquests acolliments.

La recerca es va plantejar amb una metodologia de disseny mixt, que recollia dades quantitatives i qualitatives:

- La recollida de dades quantitatives es va dissenyar utilitzant com a instrument un qüestionari de preguntes tancades.
- La recollida de dades qualitatives va ser dissenyada per obtenir-ne mitjançant diferents procediments:
  - a) es van incloure preguntes obertes al qüestionari
  - b) es va planificar una recollida de dades dels grups de suport d'acollidors mitjançant la tècnica d'observació participant
  - c) es van organitzar grups de discussió amb els acollidors

L'opció d'emprar una metodologia de disseny mixt, així com la utilització de múltiples informants, i la repetició de la recollida de dades quantitatives al cap d'un any, pensem que van poder ajudar a conèixer d'una manera més àmplia i amb més profunditat el fenomen dels acolliments en família extensa.

4.2. Objectius

Els objectius principal i específics plantejats en aquesta recerca són els següents:

Objectiu principal de la recerca:

- Conèixer més a fons el fenomen dels acolliments en família extensa com a recurs dins del sistema de protecció a la infància des de la perspectiva dels acollidors, dels nois i noies i dels professionals.

Objectius específics:

Els set objectius que es formulen a continuació es van aconseguir, d'una banda, a partir de la revisió teòrica, de la qual es van extreure les variables més presents en les recerques que consideren la perspectiva dels agents implicats en els acolliments, i d'una altra, a partir del coneixement obtingut després d'anys de pràctica professional en aquest camp.

1. Estudiar les percepcions i les avaluacions que tenen els agents implicats sobre les relacions familiars que es donen en aquests acolliments.
2. Estudiar les percepcions i les avaluacions que tenen els agents implicats sobre les situacions dels nois acollits, en diferents àmbits.
3. Estudiar els sentiments involucrats en la tasca d'acollir tal com són expressats i avaluats pels mateixos acollidors i atribuïts pels professionals.
4. Conèixer les expectatives de futur de cada un dels agents socials implicats pel que fa a l'acolliment.
5. Estudiar les satisfaccions amb l'acolliment expressades pels diferents agents implicats, i en cinc àmbits de la vida pels nois.
6. Conèixer i analitzar les necessitats, les aspiracions i les expectatives de millora pel que fa a aquests acolliments, per part dels acollidors i els professionals.
7. Conèixer l'opinió dels professionals referent al seguiment dels acolliments.

4.3. Població i mostra

Per a la recerca es va tenir en compte la població d'acolliments en família extensa de nou dels deu districtes de la ciutat de Barcelona.⁹ La distribució dels professionals dels EAIA a la ciutat de Barcelona es pot veure a la *taula 16*.

Taula 16. Distribució dels EAIA a la ciutat de Barcelona

Nre.	Nom de l'EAIA	Districte
1	Raval sud	Ciutat vella (I)
2	Raval nord	
3	Barri antic	
4	Gòtic-Barceloneta	
5	Eixample-Gràcia	Eixample (II) Gràcia (VI)
6	Sants-Montjuïc	Sants-Montjuïc (III)
7	Sarrià-Les Corts	Sarrià-Sant Gervasi (V) Les Corts (IV)
8	Horta-Guinardó	Horta-Guinardó (VII)
9	Nou Barris	Nou Barris (VIII)
10	Sant Andreu	Sant Andreu (IX)
11	Sant Martí	Sant Martí (X)
Total	11 EAIA	10 districtes

9. L'únic districte que no ha participat és el de Sant Andreu, donat que els acollidors en família extensa estaven participant en un programa de grups de suport amb una metodologia avaluativa diferent.

Tal com s'ha explicat en el capítol 3, atès que el nombre de cada conjunt no era elevat, es va dissenyar la recerca pensant a obtenir dades de tota la població, elaborant a la primavera del 2004 unes llistes inicials on figuraven:

1. Els infants i els adolescents tutelats per la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència i acollits formalment per la família extensa, en els 9 districtes barcelonins.
2. Els acollidors d'aquests nois i noies.
3. Els professionals dels 10 EAIA implicats (9 districtes).

Així doncs, no va haver-hi selecció d'una mostra, sinó l'aplicació de l'instrument a tot l'univers (*taula 17*). La mostra va quedar definida per l'acceptació a col·laborar en aquest estudi. Hem pogut estudiar els motius pels quals algunes famílies no van acudir a l'entrevista, per veure si formaven una submostra, però les causes són heterogènies: canvi recent de domicili, imminent majoria d'edat del noi, procés de retorn del noi amb els seus progenitors, rebuig de col·laboració; tanmateix no pertanyen a un perfil determinat de família, cosa que afavoreix l'assumpció de la hipòtesi que els resultats són representatius de la població. Pel que fa als professionals, els motius de no-participació van ser bàsicament dos: trobar-se de baixa per malaltia o rebuig de col·laboració; però s'ha de dir que hi van participar majoritàriament (el 82,6%).

Taula 17. Població i mostra 2004.

	Població dels 9 districtes	Mostra
Nre. famílies	259	121 (46,72%)
Nre. nens	332	162 (48,79%)
Nre. EAIA	10	10 (100%)
Nre. professionals dels EAIA	46	38 (82,61%)

Les 121 famílies estudiades estaven formades per 190 acollidors i 162 nens. Vam observar un lleuger increment en el nombre de subjectes de la mostra de famílies (i per tant en el nombre d'acollidors i nens) respecte a la mostra que vam utilitzar en l'estudi descriptiu del 2004 (vegeu el punt 3.4.1). Això és perquè l'explotació de dades completa es va fer amb posterioritat, de totes maneres els subjectes són els mateixos i la diferència és mínima, passa de ser 117 famílies a ser-ne 121 (de 154 acollidors a 161 i de 153 nens a 162). Els subjectes que formen la mostra del 2005 estan tots a la mostra del 2004, ja que no vam ampliar la mostra amb casos nous.

4.4. Instruments per a la recollida de dades

4.4.1. El qüestionari

L'instrument utilitzat per a la recollida de dades quantitatives va ser un qüestionari dissenyat per explorar sistemàticament diferents percepcions, avaluacions, expectatives i satisfaccions expressades en relació amb els acolliments en família extensa adreçat als tres grans conjunts d'agents descrits:

- els acollidors
- els nois i noies acollits
- els professionals de l'EAIA

L'estructura dels qüestionaris és la mateixa per als subjectes de les tres mostres i consta de dos blocs bàsics:

(A) Un primer bloc dedicat a les **dades objectives de l'entrevistat i de l'acolliment**. Aquest apartat va ser passat el 2004 i a partir d'aquest es van obtenir els resultats presentats en el punt 3.4.

(B) Un segon bloc sobre **les percepcions, les avaluacions, les expectatives i la satisfacció amb l'acolliment**. Es va fer una primera passació al març del 2004, i una segona al cap d'un any, al març del 2005, amb les mateixes preguntes i als tres grups, per tal de validar o refutar resultats. És en l'anàlisi dels resultats d'aquest bloc en què es basa bona part del treball.

Els qüestionaris es van confeccionar amb la intenció que fossin breus i senzills. La majoria de les preguntes eren tancades, d'intensitat, en una escala de 5 punts tipus Likert. Es va haver d'elaborar aquest instrument de caire específic perquè anava adreçat a una població determinada i no se'n va identificar cap d'estandarditzat, tal com s'ha exposat en el capítol 2.

Aquest qüestionari es va dissenyar a partir dels set objectius específics que hem plantejat, establia una relació d'indicadors corresponent a cada un, a partir dels quals es van escollir, adequar i redactar les preguntes equivalents per als subjectes de les tres mostres. Les preguntes relatives a la satisfacció dels nens amb cinc àmbits de la vida es van elaborar a partir de les escales sobre satisfacció amb la vida i el benestar psicològic, sobretot pel que fa a la definició dels àmbits i el desenvolupament dels instruments de mesurament de Cummins (1997), de Huebner (1997) i de Casas *et al.* (2002).

A fi de contribuir a la seva validesa, un cop fet l'esborrany dels qüestionaris, vam comptar amb la col·laboració de dos jutges externs que van fer-hi esmenes. Posteriorment, els models dels tres qüestionaris es van enviar a tots els professionals dels EAIA de Barcelona, a dos tècnics municipals i a un tècnic de la DGAIA perquè els revisessin. Un cop teníem el qüestionari amb el format definitiu, es va fer una prova pilot amb tres famílies, a partir de la qual encara es van introduir tres canvis. En el capítol dels resultats es veu la relació d'indicadors i l'equivalència de les preguntes segons els objectius.

En el març del **2004**, dels 190 acollidors van contestar el qüestionari 161 (84,75%), i dels 162 nens, el van fer 72 (44,44%), i es van obtenir un total de 271 qüestionaris. Els 161 acollidors i els 38 professionals dels EAIA van valorar la situació dels 162 nens acollits d'entre 0 i 17 anys. D'entre aquests nois, 72, els que tenien entre 7 i 17 anys, van emetre també les seves respostes. Els EAIA també van valorar la situació de cada una de les 121 famílies i dels 161 acollidors.

El març del **2005** es van tornar a passar els qüestionaris als subjectes de les tres mostres inicials, i es va obtenir un nombre de qüestionaris menor, en aquesta segona volta. Entre altres factors es va donar al llarg del 2004 –i, per tant, no van poder respondre el qüestionari en el 2005–: el tancament del cas de set famílies degut a:

dues majories d'edat; un retorn del nen amb la mare; un retorn amb el pare; dos fracassos d'acolliment (un va passar a ser acollit pels avis materns i l'altre va tornar amb els progenitors), i un cas que va acabar en tutela ordinària (via judicial, surt del sistema de protecció infantil administratiu). A les *taules 18 i 19* es pot veure l'evolució de la mostra i el nombre de qüestionaris recollits. Les característiques del subjectes de les tres mostres ja han estat explicades a l'apartat 3.4.

Taula 18. Mostra 2004 i 2005.

Mostra	2004	2005
Nre. famílies	121	98
Nre. nens	162	133
Nre. EAIA	10	9
Nre. professionals	38	36

Taula 19. Nombre de qüestionaris 2004-05.

Nre. qüestionaris	2004	2005	Total
Nois	72	43	115
Acollidors	161	101	262
Professionals EAIA	38	36	74
Total qüestionaris	271	180	451

4.4.2. L'observació participant

En el 2004 es va iniciar un programa que considerava la creació de diversos grups de suport, formats per acollidors que fossin parents dels nens que tenien acollits, i que l'acolliment estigués regulat per la DGAIA, a la ciutat de Barcelona (vegeu més detalls a Montserrat, 2007b). La creació d'aquests grups perseguia l'objectiu de proporcionar un espai on els acollidors poguessin oferir-se ajuda mútua en el seu rol. A cada grup hi participaven dos facilitadors, que eren professionals que formaven part dels EAIA. El seu rol era bàsicament escoltar i facilitar que el diàleg es desenvolupés de manera que els membres del grup poguessin compartir informació, qüestions i sentiments sobre els acolliments de forma lliure.

Aquest marc ens va semblar idoni per poder conèixer les percepcions, les avaluacions, les expectatives i les satisfaccions dels acollidors amb la tècnica de l'observació participant, que possibilita una recollida d'informació de cara a una comprensió més profunda del fenomen. L'observació va ser duta a terme pels mateixos facilitadors, per tant tenien un rol d'implicació en el grup i estaven immersos en el context de l'acció. Un dels dos registrava les observacions en una plantilla dissenyada prèviament per a tots els grups. Aquesta observació directa, sistemàtica, repetida en el temps i contrastada en diferents grups de suport, va permetre apropar-se amb més intensitat als acollidors, als seus sentiments expressats, als problemes que realment els preocupen i les solucions que proposen.

L'elecció i el desenvolupament dels temes era lliure, ho decidien els mateixos acollidors. El facilitador (professional de l'EAIA) bàsicament moderava i emplenava la plantilla el cofacilitador de cada grup (qui no moderava). Un cop acabada la reunió consensuava les notes preses amb el facilitador. A la fitxa d'observació s'hi anotaven els temes sobre els quals parlaven els acollidors.

A la *taula 20* es poden observar les dates d'inici i finalització de l'observació de cada grup, el nombre de reunions –al voltant de 18 reunions per grup–, el nombre d'acollidors que hi van participar i els facilitador, que emplenaven la fitxa d'observació.

Es van observar un total de 109 reunions, realitzades per sis grups durant un any amb una freqüència quinzenal, interrompuda en els períodes de vacances, i una

mostra total de 57 acollidors. Aquests 6 grups eren el total de grups que van funcionar durant un any en els districtes que participaven en la recerca. Tots els participants formaven part de la població d'acollidors en família extensa de Barcelona i representaven el 35,4% dels acollidors que havien contestat els qüestionaris al 2004. Dels 57 acollidors en total que van participar en els 6 grups de suport, 49 ho van fer de forma regular i 8 van assistir-hi menys regularment.

Taula 20. Dades corresponents a l'observació de les reunions dels grups de suport dels acollidors 2004-2005.

Grups de suport	Període reunions grups	Nre. reunions per grup	Nre. acollidors per grup	Nre. facilitadors per grup
Ciutat Vella	23/3/04 - 15/3/05	18	6	2
Eixample-Gràcia	2/4/04 - 18/3/05	15	11	2
Sants Montjuïc	25/3/04 - 31/3/05	18	7	2
Sarrià-Les Corts	29/3/04 - 4/4/05	18	11	2
Horta-Guinardó	31/3/04 - 16/4/05	22	11	2
Sant Martí	19/3/04 - 11/3/05	18	11	2
6 grups de suport	1 any	109 reunions	57 acollidors	12 facilitadors

Pel que fa a les característiques d'aquesta mostra, van ser un total de 44 dones i de 13 homes, d'entre 28 i 76 anys, 31 avis materns, 12 avis paterns, 7 oncles materns, 4 oncles paterns, 2 oncles avis, 1 cosí; els nens acollits eren d'entre 0 i 17 anys.

4.4.3. Els grups de discussió

D'acord amb l'objectiu principal de la recerca, el de conèixer més a fons el fenomen dels acolliments en família extensa com a recurs dins del sistema de protecció a la infància, a través d'aquests grups de discussió es pretenia obtenir dades centrades des de la perspectiva dels acollidors en un context de discussió grupal. Per tant, es tractava d'obtenir informació de tipus qualitatiu, més àmplia i en profunditat, entorn del tema dels acolliments, amb opinions diferenciades i amb matisos.

El criteri de selecció va ser intencional, es va proposar als acollidors si estaven d'acord en la seva realització. La composició dels grups va seguir el nombre de persones recomanat pels autors experts –entre 6 i 12 persones per grup–, excepte en un cas, que només van poder venir-ne 3 (hi van participar un total de 40 acollidors entre els 6 grups). El criteri d'homogeneïtat va ser-hi també present (tots eren acollidors), així com el d'heterogeneïtat quant a: edats (entre els 28 i els 76 anys), parentiu (22 avis materns, 9 avis paterns, 5 oncles materns, 3 oncles paterns, 2 oncles avis, 1 cosina i 1 padrí), el sexe (eren 9 homes i 31 dones) i edats diferents dels nens que tenien acollits (entre 0 i 17 anys), fets que propiciaven la confrontació d'opinions. La majoria ja es coneixien entre ells. El temps assignat per cada reunió va ser d'1,30 h. El clima de les reunions va ser distès, i la participació, activa. Tots els 6 grups van ser moderats per la investigadora i van tenir lloc enmig del procés de recerca, després de la recollida de dades del 2004 i abans de la del 2005.

El fet de poder opinar al voltant d'aspectes que els interessaven directament i saber que aquestes opinions podien ser tingudes en compte per a millorar la seva situació, va constituir un element motivador per a la participació activa en el grup, alhora que se sentien participants del procés d'investigació. Una de les conseqüències immediates de la formació d'aquests grups de discussió va ser que els membres d'un dels grups van demanar a la investigadora poder tenir accés als resultats de la recerca, i, consegüentment, es va prendre aquest compromís, el qual s'explica al punt següent.

4.5. Procés de recollida de dades

Formalment, a la fi del 2003 es va comptar amb la conformitat de la Direcció de Serveis Personals de l'Ajuntament de Barcelona, atès que l'estudi es desenvolupava en l'àmbit de la seva administració.

Es va fer una reunió per presentar l'estudi als professionals dels 11 EAIA de la ciutat de Barcelona, als tècnics municipals i els de la DGAIA; es va obtenir la participació de 10 equips; es va acollir el projecte de recerca amb molt d'interès i encetar un debat tant sobre suggeriments com sobre aspectes que els preocupaven, cosa que va servir de *feedback* i va provocar reajustaments. D'entre les aportacions dels participants en aquesta reunió és destacable la pregunta d'alguns professionals de *per què no se'ls proposava als SSAP de participar en la investigació*. Certament hagués estat molt interessant però quedava fora de les possibilitats de la investigadora i dels departaments de l'Administració implicats. També es van debatre aspectes sobre la població que s'entrevistava: quin procediment calia seguir, com plantejar-los-el, què passava si els acollidors no volien participar-hi, o si eren massa pocs, no suficients, prenent així acords per millorar el procés. Finalment, l'altre aspecte discutit va ser el del calendari, sobre el qual vam acordar terminis, per tal de poder compaginar la feina diària de l'EAIA amb la recerca, sabent que comptaven amb el permís de l'Ajuntament per dedicar-hi les hores necessàries.

Durant el mes de gener del 2004, cada EAIA va fer els llistats dels acolliments en família extensa regulats per la DGAIA i que es trobaven vivint a la seva zona.

Durant la primera quinzena de febrer del 2004 es va enviar per correu electrònic al lloc de treball el qüestionari adreçat als professionals dels EAIA, que el van retornar també per correu electrònic. Aquest qüestionari era d'**autoaplicació**.

Un cop contestats aquests qüestionaris, es va convocar cada un dels acollidors. Els mètodes de convocatòria seguits van ser majoritàriament per carta i telèfon. La passació dels qüestionaris va córrer a càrrec dels professionals dels EAIA. Els qüestionaris adreçats als acollidors i als nens eren d'**heteroaplicació**. Es va elaborar un guió per homogeneïtzar el context de passació dels qüestionaris. Aquest guió considerava bàsicament:

- La presentació de la recerca.
- En cas d'existir voluntat de respondre el qüestionari i assegurant l'anonimat de les respostes, es llegirien literalment totes les preguntes i les respostes possibles per a cada pregunta. Els qüestionaris podien ser passats en català o en castellà (hi havia un model de cada un), segons la preferència de la família.

Un cop iniciat el procés de passació de qüestionaris, de cada família primer es passava el qüestionari als acollidors. Si eren dos acollidors, se'ls proposava un a cada un, per separat. Després es procedia a passar el del noi que vam acordar que dependria de la seva predisposició i que no s'aplicaria als menors de 8 anys.

En els qüestionaris no es posava ni el nom de la família ni el del nen, només se li adjudicava un numero de referència per tal d'assegurar l'anonimat de les respostes un cop s'enviava el qüestionari. Per tant, els qüestionaris dels nens i dels acollidors estan aparellats amb el mateix codi. Els dels EAIA, quan valoraven cada família en concret també utilitzaven el corresponent codi, que el buscaven en una llista nominal.

En el març del 2005 es van tornar a passar els mateixos qüestionaris que en el 2004 als subjectes de les tres mostres, seguint aquest mateix procediment.

Entre el març del 2004 i el març del 2005 es va fer l'observació dels grups de suport dels acollidors. També en aquest període 2004-2005 es van organitzar sis grups de discussió d'acollidors a diversos districtes de Barcelona. Com que els acollidors van demanar a la investigadora tenir accés als resultats de la recerca, en el mes de maig del 2005 es va fer **una convocatòria de reunió als acollidors en família extensa de tots els districtes** de Barcelona. L'objectiu era presentar els primers resultats de la investigació i discutir-los amb els mateixos interessats. Hi van participar 36 persones, tant acollidors que havien format part dels grups de discussió i dels grups de suport com alguns que n'havien format part, més algun de Sant Andreu que no havia entrat al projecte d'investigació. També hi van assistir un facilitador de cada grup de suport, van ser set (que havien estat convidats a venir en ser voluntat dels acollidors). Els resultats es van lliurar per escrit.

En el procés de la recerca, també es van fer **tres reunions amb el conjunt dels professionals dels EAIA de Barcelona, els tècnics municipals i els de la DGAIA**. Aquestes tres reunions van tenir tres objectius diferents, segons el moment en què es trobava la investigació. A la *taula 21* es poden observar les dates de cada reunió, el tema proposat i el nombre de participants.

En cada una de les reunions, el procediment va ser el mateix, enviar prèviament la convocatòria i un document. En la primera reunió el document va ser el projecte d'investigació sobre els acolliments. En la segona i la tercera, s'hi trobaven els primers resultats de la investigació. En cada reunió es feia la presentació (del projecte o dels resultats) per la investigadora i a partir d'aquí s'obria un debat entre tots els participants. Després la investigadora redactava una acta o document de conclusions i l'enviava als mateixos participants per si s'havien de fer esmenes.

Taula 21. Reunions amb el conjunt dels professionals. 2003-2005.

Data de reunions	Tema a tractar a les reunions amb els professionals i tècnics.
1.ª reunió: 2003 30 participants	<i>Reunió prèvia a l'inici de la recerca:</i> es presenta la recerca amb l'objectiu d'incorporar propostes, veure el grau d'acord, les possibilitats de dur-la a terme, la resposta a les necessitats, i la participació.
2.ª reunió: 2004 27 participants	<i>Reunió mentre es desenvolupa la recerca:</i> es repassa el procés, s'analitzen els primers resultats i la possible incorporació de millores per a la recollida de dades del 2005.
3.ª reunió: 2005 36 participants	<i>Reunió en finalitzar la recerca:</i> es debaten els resultats obtinguts.

4.6. Anàlisi de les dades

a) Dades quantitatives

Per a l'anàlisi estadística de les dades obtingudes a partir de les preguntes tancades del qüestionari, s'ha utilitzat el paquet informàtic SPSS, versió 12.0. Tal com veurem en el capítol següent, per a cada tema explorat segons els objectius marcats prèviament, s'han fet diferents tipus d'anàlisis:

1. Anàlisi comparativa de les dades obtingudes en el 2004 i les del 2005: prova T per a mostres relacionades i anàlisi de correlacions bivariades –coeficient de correlació de Pearson.
2. Anàlisi comparativa entre els àmbits explorats dins de cada tema: prova T per a mostres relacionades.
3. Anàlisi comparativa intermostres: nois, acollidors i professionals dels EAIA. ANOVA d'un factor: comparacions múltiples *post hoc*, amb les proves de Scheffe i DMS.
4. Anàlisi dels resultats segons algunes característiques de l'acolliment i dels subjectes que el protagonitzen. En aquest apartat es presenten sistemàticament els resultats que hem considerat més destacables derivats d'analitzar si determinades característiques de l'acolliment o dels subjectes que el protagonitzen afecten significativament les valoracions de cada un dels tres agents estudiats: les valoracions dels acollidors; les dels professionals, i les dels nois. Per a aquesta anàlisi s'han utilitzat les taules de contingència amb l'estadística de Xi-quadrat de Pearson. Les característiques explorades corresponen a les variables següents:
  - Edat dels acollidors.
  - Edat del noi.
  - Sexe del noi.
  - Parentiu dels acollidors amb els nois.
  - Que l'acolliment sigui en un nucli d'un o de dos acollidors.
  - Que l'acolliment s'iniciés abans o després del primer aniversari del noi.

En algun apartat també s'ha tingut en compte el nivell formatiu dels acollidors, però aquesta variable va molt lligada a l'edat dels acollidors, i, per tant, el que pesa és l'edat; els més grans tenen majoritàriament un nivell de formació més baix.

Un resultat no esperat és que la causa concreta que va motivar l'acolliment, per exemple si es tracta d'una drogodependència dels progenitors, o una malaltia mental, etc., no aporta cap diferència significativa en cap dels resultats. És com si l'important fos el fet de no viure amb els progenitors, més que el motiu concret del desempament.

b) Dades qualitatives

La recollida de dades qualitatives considerava:

- el buidat de respostes de les preguntes obertes del qüestionari
- el buidat del protocol obtingut mitjançant la tècnica d'observació participant dels grups de suport d'acollidors

- la transcripció i l'anàlisi del contingut dels grups de discussió amb els acollidors

El procés d'anàlisi que s'ha dut a terme en cada un d'aquests procediments ha seguit els patrons corresponents a l'anàlisi general de dades qualitatives, categoritzant i codificant les respostes.

- Preguntes obertes del qüestionari. Una de les preguntes obertes anava adreçada als nois; se'ls preguntava si estaven d'acord a viure amb els seus acollidors. En cas de preferir una altra solució, havien d'especificar *quina* i les respostes es van categoritzar tal com es podrà veure a la *taula 26*. L'altra anava adreçada als subjectes de les altres dues mostres: es preguntava als acollidors si per millorar la situació dels acolliments els agradaria proposar canvis en la legislació i en els recursos existents, i als professionals dels EAIA, si pensaven que a la majoria de les famílies del grup d'acollidors els agradaria proposar aquests canvis. Les respostes podien ser *sí* o *no*. En el cas de respondre afirmativament, hi havia una pregunta oberta per escriure *en quins temes*. En les *taules 33 i 34* del capítol següent es pot observar la categorització dels temes fets en primera i en segona opció.
- L'observació ha estat semiestructurada, en la mesura que s'havia d'emplenar un protocol de registre dissenyat prèviament: la **fitxa d'observació**. La **unitat d'anàlisi** l'han formada els **temes** que s'han tractat. Aquests temes s'han categoritzat segons els set objectius marcats prèviament. D'aquesta manera, la codificació s'ha fet seguint els apartats següents:

- Les relacions familiars.
- La situació dels nois acollits.
- Els sentiments dels acollidors en la seva tasca d'acollir.
- El futur de l'acolliment.
- Les satisfaccions amb l'acolliment.
- Les necessitats, les aspiracions i les expectatives de millora.
- El seguiment dels acolliments pels professionals.

Dins de cada apartat s'han descrit els diferents temes de què s'ha parlat, especificant a quantes sessions han sortit i a quin grup. Per a aquest fi s'han confeccionat unes graelles on consta (vegeu el capítol 5 dels resultats):

- El títol de l'apartat (que correspon a un dels objectius).
- Els temes corresponents a l'apartat (els que han sortit lliurement).
- Els sis grups de suport observats, que s'identifiquen amb les sigles corresponents al districte on es desenvolupava cada grup:

- **CV**: Ciutat Vella
- **EG**: Eixample-Gràcia
- **SMO**: Sants Montjuïc
- **SLC**: Sarrià-Les Corts
- **HG**: Horta-Guinardó
- **SMA**: Sant Martí

- En els grups de discussió s'ha seguit el mateix procediment pel que fa a l'anàlisi de les dades seguit en els grups de suport, però el procés d'anàlisi de la informació és més senzill en la mesura que són menys grups i les preguntes són proposades pel moderador.

En el capítol següent, els resultats estan organitzats d'acord amb aquests apartats i cada un considera les dades extretes dels qüestionaris, de l'observació participant i dels grups de discussió.

5. Resultats

A partir de conèixer les característiques dels principals agents implicats s'ha pogut estudiar més a fons el fenomen dels acolliments en família extensa com a recurs dins del sistema de protecció a la infància, i més concretament els **set objectius** marcats, al voltant dels quals s'ha organitzat l'exposició dels resultats. Cada un dels apartats que veurem a continuació conté els resultats extrets a partir (1) dels qüestionaris, (2) de l'observació participant, i (3) dels grups de discussió.

A més, tal com s'ha comentat en el capítol anterior, sobre cada objectiu s'han fet quatre tipus d'anàlisi per poder extraure'n resultats:

- Anàlisi comparativa de les dades obtingudes en el 2004 i les del 2005.
- Anàlisi comparativa entre els diferents àmbits dins de cada objectiu.
- Anàlisi comparativa intermostres: nois, acollidors i professionals (EAIA).
- Anàlisi dels resultats segons algunes característiques de l'acolliment i dels subjectes que el protagonitzen. En aquest apartat es presenten sistemàticament els resultats que hem considerat més destacables després d'analitzar si determinades característiques de l'acolliment o dels subjectes que el protagonitzen afecten les valoracions que sobre les relacions familiars fan (a) els acollidors, (b) els professionals i (c) els nois. S'han extret resultats destacables pel que fa a les característiques següents:
  - Edat dels acollidors.
  - Edat dels nois.
  - Sexe dels nois.
  - Parentiu dels acollidors amb els nois.
  - Que l'acolliment sigui en un nucli d'un o dos acollidors.
  - Que l'acolliment s'iniciés abans o després del primer aniversari del nen.

El detall estadístic de cada resultat no consta en el present llibre, però es pot consultar en línia al capítol cinquè de la tesi.¹⁰ (Montserrat, 2006b.)

---

10. <http://www.tesisenxarxa.net/TDX-1102106-105230/>

5.1. Les percepcions i les avaluacions sobre les relacions familiars en els acolliments en família extensa

Aquest apartat correspon a l'objectiu específic ***d'estudiar les percepcions i les avaluacions que tenen els agents implicats sobre les relacions familiars que es donen en aquests acolliments.***

5.1.1. Resultats dels qüestionaris

En el qüestionari es preguntava als nois, acollidors i professionals quant positivament valoraven cadascun d'aquests cinc tipus de relacions familiars:

- Entre pare i fill.
- Entre mare i fill.
- Entre pare i acollidor.
- Entre mare i acollidor.
- Entre acollidor i nen acollit.

Per als primers quatre tipus de relació hi havia l'opció d'indicar que no n'hi havia per motiu de defunció o desaparició del pare o la mare, o bé si el pare era desconegut. En el cas que hi hagués relació, s'havia de valorar des de *gens positiva (1)*, a *molt positiva (5)*, en una escala de 5 punts. Cada noi valorava la seva situació, cada acollidor la seva i els professionals dels EAIA avaluaven cada una de les situacions familiars de les quals eren els referents del cas.

Valoració de la positivitat de les relacions familiars.

Segons dades del nostre estudi del 2004, no hi ha relació amb el pare en un 56,4% (un 29,9% estan morts o són desconeguts i un 26,5% no els visiten mai) i amb la mare en un 40,1% (mortes en un 17,9% i no els visiten en un 22,2%).

En les situacions en les quals es manifesta que sí que hi ha relació, les mitjanes i les desviacions típiques es distribueixen tal com mostren les dades de la *taula 22*, segons cada tipus de relació i cada informant; **en conjunt són valorades com a molt positives les relacions entre acollidors i nens.**

Taula 22. Valoració de la positivitat de les relacions intrafamiliars.

Segons qui i quan valora		N = 162	Relació pare-fill	Relació mare-fill	Rel. pare-acollidor	Rel. mare-acollidor	Rel. nen-acollidor
Noi	2004	$\bar{\chi}$	3,38	3,73	3,13	3,34	4,59
		σ	1,431	1,233	1,581	1,273	0,709
	2005	$\bar{\chi}$	3,19	3,79	3,13	3,30	4,49
		σ	1,558	1,343	1,565	1,353	0,856
Acollidors	2004	$\bar{\chi}$	3,01	3,07	3,00	2,97	4,67
		σ	1,487	1,361	1,405	1,371	0,612
	2005	$\bar{\chi}$	2,54	2,91	2,52	2,78	4,72
		σ	1,469	1,316	1,458	1,305	0,633
EAIA	2004	$\bar{\chi}$	2,34	2,70	2,51	2,62	4,29
		σ	1,150	1,116	1,322	1,265	0,730
	2005	$\bar{\chi}$	2,54	2,67	2,63	2,55	4,40
		σ	1,161	1,183	1,384	1,178	0,782

Anàlisi comparativa de les dades obtingudes en el 2004 i les del 2005

Tot indica que les respostes emeses pels acollidors, nois i professionals sobre els cinc tipus de relacions familiars es mantenen estables al cap d'un any.

Anàlisi comparativa entre els cinc tipus de relació

Les diferències observades en les valoracions dels subjectes de les tres mostres tant en el 2004 com en el 2005 suggereixen que les relacions entre acollidors i nois són valorades de forma molt positiva i, alhora, en general, molt més positiva que la mantinguda amb els progenitors dels nois.

Anàlisi comparativa intermostres: nois, acollidors i professionals

D'entre les respostes dels nois, els acollidors i els professionals, són les dels nois les que, en general, ofereixen una valoració més positiva de la relació amb els seus progenitors, però especialment amb la mare; els EAIA tendeixen a valorar més baix els cinc tipus de relació; i els acollidors són els que valoren més positivament la seva relació amb els nens.

Anàlisi dels resultats segons algunes característiques de l'acolliment i dels subjectes que el protagonitzen

Les relacions familiars i l'edat dels acollidors

Les diferències de valoració de les relacions familiars segons l'edat que tenen els acollidors s'observen en el sentit que les relacions amb els progenitors són valorades de forma més positiva pels acollidors de la franja d'edat d'entre 46 i 65 anys, i les

relacions entre acollidors i nens són valorades de forma menys positiva pels majors de 66 anys. En el 2004 els professionals tendeixen a considerar que la més positiva és la relació dels nois amb els acollidors més joves.

Les relacions familiars i l'edat dels nois acollits

L'edat dels nois, l'hem agrupada en tres franges: 0-3, 4-11 i 12-17 anys. Els acollidors tendeixen a valorar diferent les relacions familiars del pare amb el seu fill i d'ells mateixos amb els nois depenent de la seva edat, en el sentit que com més gran és el noi, menys positiva consideren la relació. Aquesta tendència assoleix significació en els resultats del 2004.

Les relacions familiars i el sexe dels acollits

Els acollidors semblen tendir significativament en el 2004 a percebre que les nenes tenen més bona relació tant amb les seves mares com amb els seus acollidors.

Les relacions familiars i el parentiu dels acollidors

Els resultats obtinguts d'acollidors i professionals semblen suggerir que les valoracions de les relacions amb els progenitors, especialment amb el pare, estan subjectes a variacions apreciatives segons quina sigui la família d'origen –família materna o paterna– que fa d'acollidora, però no segons si són els avis, els oncles o altres familiars; en aquest sentit podem dir que quan el nen està acollit per la família paterna, aquesta valora més positiva la relació del nen i d'ells amb el pare del que ho fa la família materna. En canvi, la valoració sobre la relació amb la mare es més coincident en el cas de les dues famílies.

Les relacions familiars i el nombre d'acollidors per nucli

Els resultats apunten que acollidors i professionals avaluen les *relacions entre acollidors i nens* com a més positives quan es donen en un nucli de dos acollidors, i assoleixen diferència significativa en els resultats del 2004.

Les relacions familiars i l'inici de l'acolliment

A la variable «inici de l'acolliment» se li han assignat dos valors: els nens que viuen amb els acollidors *des del naixement* o el primer any de vida, i els nens que han estat acollits *amb posterioritat* al primer aniversari. Tant per part dels acollidors com dels EAIA s'observa la tendència que en els casos que l'acolliment s'ha donat *des del naixement*, les valoracions que els acollidors fan de les relacions familiars són més positives. Aquesta tendència és més significativa en els resultats del 2004.

5.1.2. Resultats de l'observació dels grups de suport¹¹

En l'observació feta al llarg de les 109 reunions dels sis grups de suport entre el març del 2004 i el març del 2005, s'ha pogut veure com el tema de les relacions familiars és cabdal en aquests acolliments. Hem organitzat els resultats de les observacions en quatre subapartats:

- Situació dels progenitors.
- Relacions entre els nens i els seus progenitors.
- Relacions entre els acollidors i els progenitors dels nens acollits.
- Relacions entre acollidors i nens.

• **La situació dels progenitors**

Els acollidors parlen de la situació dels progenitors dels nens i la seva repercussió en la relació amb els seus fills i amb els mateixos acollidors. Tots sis grups han fet referència a la situació dels pares i mares, i és la malaltia mental, la que ha ocupat més reunions. S'ha fet referència sobretot a l'esquizofrènia i a la depressió, però també als tractaments psicològics i psiquiàtrics, el control de la medicació, els ingressos hospitalaris involuntaris i els embarassos no desitjats en les dones que pateixen malalties mentals greus. Cal recordar que l'elecció del tema per discutir era lliure per als acollidors i que en una mateixa reunió (d'una hora i mitja de durada) podien parlar de diferents temes.

El segon tema més tractat ha estat el de la drogoaddicció, bo i compartint històries de vida referents als fills/germans toxicòmans. S'ha abordat la qüestió de les malalties cròniques, fent especial esment als temes de la SIDA; què succeeix quan els progenitors se separen; o la manca de responsabilitat d'aquests vers els fills. S'ha discutit el tema de les situacions de violència familiar; els pares empresonats, i les parelles formades per persones de diferents països, religions i cultures.

• **Les relacions entre els nens i els seus progenitors**

Les relacions entre pares i mares i fills, un cop aquests ja estan acollits, es donen habitualment a través de les visites i sortides que tenen els nens amb els seus progenitors. Aquest tema ha estat tractat per tots els grups de suport. Els preocupa l'aspecte de les **dificultats que sorgeixen a les visites** entre pares/mares i nens i qui hauria de decidir el règim de visites: si els progenitors, els acollidors, els nens o els professionals; quan no hi ha acord, es pregunten quina opinió té més pes i pensen que no hauria de ser la dels progenitors; la majoria s'inclinen a pensar que hauria de tenir un pes específic la dels nens com també es veurà més endavant en l'apartat dedicat als drets dels nens. Aquests grups parlen dels problemes que es donen a les visites i de la conveniència o no de fer-les segons quin sigui l'objectiu de l'acolliment, sobretot en els casos en els quals ja es preveu que el nen no tornarà a viure amb els progenitors.

En paral·lel, s'ha fet notar la *necessitat que es relacionin i coneguin els seus pares* (grup HG). Del tema de les visites també els preocupa la dificultat de posar límits

---

11. S'expliquen els temes que figuren a les fitxes d'observació, un cop categoritzats. Així mateix, es copien algunes frases textuais que indiquen el grup concret del qual s'han extret, i es poden llegir en cursiva. Aquesta pauta es repeteix al llarg del capítol.

als pares enmig de la visita, quan aquesta està suposant un risc per al nen. Segons un grup, el tema de la relació pares-fills es complica quan s'acosten les vacances, ja que es fa més difícil pautar la relació. En general, els acollidors acusen el pes de la responsabilitat que tenen en el desenvolupament de la visita.

Sense deixar el tema de les visites, quan aquestes són supervisades pels professionals s'acostumen a fer a les oficines de la DGAIA. Els acollidors d'un dels grups (HG) fan notar la poca adequació dels espais destinats per a aquest afer: *és denigrant, massa centralitzats* (están ubicats en una sola adreça per a tota la ciutat), *no tenen condicions*. En aquest mateix ordre de coses, els acollidors d'un altre grup reflexionen sobre les visites que els nens fan a la presó; què els suposa i l'espai que tenen per fer-ho.

Concreten els problemes i parlen de les repercussions en els nens: quan durant la visita els pares mantenen conductes violentes (entre ells, vers els nens o amb els acollidors), o bé pressionen els nens, es presenten en un estat d'embriaguesa aguda, tenen conductes autolítiques, vénen contínuament amb diferents parelles a qui fan anomenar *papa* o la *nova mama*, fins a patir abandonament o indiferència durant la visita (els nens els esperen i no es presenten). Els acollidors es pregunten com influeix aquesta problemàtica dels progenitors en els nens. Exposen el sentiment de por que es torni a repetir, reflexionen sobre com els nens reviu les situacions de negligència o maltractament viscudes abans de l'acolliment. Pensen i comparteixen estratègies de com evitar que l'estat personal del pare i la mare afecti el fill, amb algunes maniobres anticipatòries en els nens.

- **Les relacions entre els acollidors i els progenitors**

Aquest tema ha estat tractat a tots els grups de suport, amb molta motivació i necessitat dels acollidors per expressar la **relació i els sentiments que els generen els progenitors dels nens** que alhora són els seus fills o els seus germans. Exposen tant la relació actual com l'anterior, de forma extensa i emocionalment intensa. Afloren sentiments, especialment entre la població d'avis i àvies en tractar-se dels seus fills, de culpabilitat, d'impotència, de ràbia, de desamor, d'afecte i de tristesa. Malgrat que en l'apartat 5.3 es tracta específicament dels sentiments dels acollidors, els que fan referència als progenitors i la relació amb ells els hem exposat en el present apartat.

De *culpabilitat* en la mesura que no poden evitar tenir certs remordiments per haver-se quedat els fills dels seus fills o germans. La pressió que reben dels pares biològics, en forma de *xantatge psicològic* (HG), al qual han de fer front i posar límits els acollidors. En algunes situacions al llarg de tot l'acolliment reben el missatge que *els han pres els fills*.

Sentiments d'*impotència*, sobretot davant la toxicomania d'un fill, en no poder-hi fer res, en veure que cada dia empitjora. Sentiments de *ràbia* en apreciar una manca de sensibilitat d'ell. Verbalitzen com se senten quan arriben a *desitjar la mort* d'un fill toxicòman en una situació de malaltia crònica.

També expressen els sentiments que tenen vers els pares dels nens que ja han mort, no haver-los dit prou quant els *estimaven* quan estaven malalts, i que *es mereixen un tracte digne malgrat la vida que han portat* (SMA). Comparteixen sentiments de *tristesa* vers els progenitors dels nens.

Entrant ja més en temes pròpiament de relació entre ells, es fa palesa la dificultat i el dolor, però alhora **la necessitat de posar límits clars als pares dels nens**, fins

i tot arribar a fer-los fora de casa. D'una banda, l'assumpció d'aquest rol parental vers els progenitors, i de l'altra, una pressió exercida pels pares dels nens, fa que la relació revesteixi força conflicte. Intentar combinar l'estimació vers els pares dels nens i la protecció (i estimació) vers els seus fills és una tasca difícil: amb paraules dels avis (grup SMA), *expressar al fill el sentiment que l'estimes però que has de protegir el nét*, en el sentit que quedar-se el seu fill no és un acte contra el pare. A tot això, el fet de constatar que en la relació de conflicte acollidors-pares, **els nens es troben al mig**.

Finalment, una altra qüestió que es planteja és quan **la mare (o el pare) s'instal·la de nou al nucli de la família acollidora**, a voltes amb un altre nadó. En un dels grups una participant exposa les dificultats d'aquesta convivència a través d'una situació de conflicte concreta que viu i demana ajut al grup al llarg de tres sessions.

- **Les relacions entre els acollidors i els nens**

D'acord amb els resultats apareguts als qüestionaris, la relació entre els acollidors i els nens que tenen acollits està present en la majoria de les reunions i acostuma a anar acompanyada de connotacions positives. Aquest tema, però, té un caràcter transversal, ja que els acollidors el tracten molt sovint vinculat a d'altres temes, i per tal de no repetir-nos, l'hem inclòs dins d'apartats posteriors. Especialment es veurà reflectit en els resultats del comportament del noi a casa, dels sentiments dels acollidors i de les satisfaccions amb l'acolliment.

5.1.3. Resultats dels grups de discussió amb els acollidors

Els temes que van sorgir en els grups de discussió respecte a les relacions familiars van centrar-se en l'aspecte de les visites del fills als seus pares i mares. En el grup SMO es pregunten, basant-se en situacions reals que els succeeixen, què han de fer quan els pares se'ls emporten sense permís, a on han d'anar a notificar-ho, com han d'actuar per evitar-ho o per recuperar el nen. Expressen el sentiment d'haver de viure al llarg de tot l'acolliment amb aquesta por. En el grup SLC, els acollidors se senten sobrepassats, i pensen que el nen també. Pensen que el fet de poder disposar d'una autorització de la DGAIA on es regulen els horaris i el lloc de la visita és un ajut important per als acollidors, però en alguns casos no és suficient. Apunten que haurien de poder-se controlar i supervisar com es fa en els casos dels acolliments en família aliena. Són conscients que no és un problema que afecti tots els acollidors, però que quan hi ha conflicte a les visites i l'equip ja ha valorat que el nen no podrà retornar amb els pares, s'hauria de reconsiderar el règim de visites i fer-lo més espaiat en el temps i, si cal, més controlat. En el grup HG expressen la **dificultat de posar límits als pares en el tema de les visites als seus fills** (tant per excés com per defecte). Exposen que és difícil organitzar les visites al gust de tothom, i sobretot respectant les activitats dels nens (escolars i extraescolars).

5.2. Les percepcions i les avaluacions sobre les situacions dels nens i nenes acollits en diferents àmbits

Aquest apartat correspon a l'objectiu específic **d'estudiar les percepcions i les avaluacions que els agents implicats tenen sobre les situacions dels nois acollits en diferents àmbits.**

5.2.1. Resultats dels qüestionaris

Mitjançant el qüestionari vam explorar la situació del nen acollit en dos grans apartats:

- L'avaluació del seu desenvolupament per part dels mateixos nois, dels acollidors i dels professionals dels EAIA en quatre àmbits:
- El seu comportament a casa.
- Els seus aprenentatges escolars.
- El seu estat de salut.
- La seva relació amb els altres.
- L'acceptació de la mesura d'acolliment per part dels nois acollits, fonamentalment a través de dues preguntes:
  - Si explicaven als amics la seva situació d'acolliment.
  - Si estaven d'acord amb aquesta mesura.

5.2.1.1. Avaluació de la situació dels nois per part d'ells mateixos, dels acollidors i dels professionals dels EAIA en quatre àmbits

Es feien les mateixes preguntes als acollidors, als nois i als EAIA, i es valoraven en una escala de 5 punts, des de l'1, si es considerava que el noi tenia una situació *gens normal*, fins al 5 si se la considerava *molt normal*. Tot i l'ambigüitat de la paraula *normal*, ens va semblar més entenedora per als acollidors i els nois aplicada a aquests quatre àmbits –després de debatre-ho amb els professionals i fer-ne una prova pilot amb les famílies–, que el terme *positiu* utilitzat en l'anterior pregunta.

Taula 23. Valoració per part dels subjectes de les 3 mostres de la situació del nen en diferents àmbits.

El noi presenta una situació normal?	n = 162	Acollidors		Nois		EAIA	
		2004	2005	2004	2005	2004	2005
Estat de salut del noi	$\bar{\chi}$	4,55	4,51	4,48	4,30	4,06	4,08
	σ	0,783	0,800	0,876	1,206	0,995	1,071
Relació amb els altres	$\bar{\chi}$	4,48	4,58	4,42	4,09	3,87	3,84
	σ	0,812	0,649	0,936	1,342	0,898	0,999
Comportament del noi a casa	$\bar{\chi}$	4,18	4,13	3,82	3,58	3,77	3,85
	σ	0,937	0,956	0,833	1,118	0,995	1,049
Aprenentatges escolars	$\bar{\chi}$	3,82	3,83	3,59	3,67	3,43	3,51
	σ	1,103	1,110	1,050	1,017	1,065	1,179

A la *taula 23* es pot observar com en general es valora de *bastant normal* la situació dels nens i nenes acollits, i no es troba cap mitjana per sota dels 3,43 punts.

Anàlisi comparativa de les dades obtingudes en el 2004 i les del 2005

En general s'observa una consistència en les respostes entre les dues mostres d'anys successius, pel que fa a les valoracions que fan els subjectes de les tres mostres sobre el desenvolupament del noi acollit.

Anàlisi comparativa entre els quatre àmbits referents a la situació del noi

Tot indica que els subjectes de les tres mostres tendeixen a valorar l'estat de salut i les relacions socials dels nois amb puntuacions més altes, i el comportament a casa i especialment els aprenentatges escolars amb puntuacions més baixes, i es donen diferències significatives en les valoracions interàmbits a cada mostra.

Anàlisi comparativa intermostres: nois, acollidors i professionals

Les diferències trobades el 2004 mostren que, en els quatre àmbits, els acollidors són els que puntuen més alt, especialment en el comportament dels nois a casa, i els EAIA més baix, sobretot en els aprenentatges escolars, l'estat de salut i l'àmbit de relació social dels nois, els nois se situen en una posició intermèdia. En el 2005 se segueix la mateixa tendència amb l'única diferència que en l'àmbit del comportament del noi a casa són els nois, els que puntuen més baix i marquen la diferència ($F_{2,250}=5,618$; $p=0,004$). Aquest és en l'únic àmbit que els nois puntuen més baix que els professionals.

Anàlisi dels resultats segons algunes característiques de l'acolliment i dels subjectes que el protagonitzen

La situació del noi i l'edat dels acollidors

Sembla que són especialment els nois els qui tendeixen a percebre diferències sobre la seva relació amb els altres d'acord amb l'edat dels acollidors; les puntuacions coincideixen més baixes en els nois que són acollits per la franja d'edat més jove (entre 25 i 45 anys), amb una diferència significativa al 2005.

La situació del noi i la seva edat

Les respostes dels acollidors tendeixen a valorar més dificultats en l'àmbit dels aprenentatges escolars i del comportament a casa a mesura que els nois creixen, i es fan evidents a l'adolescència; en canvi no és així en el seu estat de salut i la relació amb els altres. Pel que fa a les valoracions dels professionals en el 2005, tendeixen a valorar significativament més baix els aprenentatges escolars en l'edat adolescent.

La situació del noi segons el sexe dels acollits

Les noies són valorades pels acollidors amb puntuacions significativament més altes pel que fa als aprenentatges escolars en el 2005.

La situació del noi i el nombre d'acollidors per nucli familiar

Les respostes dels acollidors de nuclis monoparentals tendeixen a emetre valoracions més baixes referents a la situació del noi pel que fa als àmbits del *comportament a casa, els aprenentatges escolars* i la seva *relació amb els altres*.

La situació del noi i l'inici de l'acolliment

Les respostes dels acollidors i dels professionals indiquen que les valoracions més positives pel que fa a la relació del noi amb els altres tendeixen a ser per als que van començar a viure amb els seus acollidors durant el seu primer any de vida. Les respostes dels nois tendeixen a mostrar valoracions més altes en l'àmbit dels aprenentatges escolars també pels qui hi viuen des que eren nadons.

5.2.1.2. Acceptació de la mesura d'acolliment pel noi acollit

En el qüestionari hi havia dues preguntes adreçades als nois que pretenien explorar més a fons la seva situació en els acolliments en família extensa. Se'ls preguntava:

- Si havien explicat als seus amics que estaven acollits. Havien de contestar en una escala que anava d'1 –*a ningú*– a 5 –*a molts*.
- Si estaven d'acord a viure amb els seus acollidors. Havien de respondre *si* preferien o no una altra solució. En cas de preferir una altra solució, havien d'especificar *quina* (resposta oberta). Aquesta pregunta no la vam adreçar ni als EAIA ni als acollidors perquè si l'acolliment ja estava legalment constituït volia dir que s'havia comptat amb la seva aprovació: els acollidors han de signar una compareixença, als progenitors se'ls fa el tràmit d'audiència i l'EAIA ha de fer un informe amb la proposta per escrit (síntesi avaluativa) a la DGAIA.

• ***Els nois expliquen que estan acollits als seus amics?***

En el 2004 vam trobar que un 20,3% dels nois *no ho explicaven a ningú o a quasi ningú*, i en el 2005 aquesta xifra s'incrementava fins al 25,6% (vegeu la *taula 24*). Malgrat això, entre les mitjanes del 2004 i del 2005 no hi ha diferències estadísticament significatives, la correlació és positiva i significativa ($r=0,516$; $p=0,001$); per la qual cosa mantenen estabilitat en les seves opinions.

Les respostes indiquen que, en general, els nois expliquen a alguns amics la seva situació d'acolliment. Les respostes són força semblants un any després i sembla que tendeixen a explicar-ho una mica més quan són majors de 12 anys.

Taula 24. Els nois expliquen als seus amics la seva situació d'acolliment?

Explicació del noi	N =72	A ningú	A quasi ningú	A alguns	A bastants	A molts	$\bar{\chi}$	σ
	2004		11,6%	8,7%	36,2%	15,9%	27,5%	3,39
2005		11,6%	14,0%	16,3%	32,6%	25,6%	3,47	1,334

• **Preferència dels nois per l'acolliment en família extensa o no**

Les dades mostren com la majoria dels nois prefereixen quedar-se amb els seus acollidors, tal com veiem a la *taula 25*. Les respostes dels nois es mantenen estables al cap d'un any. Una majoria dels nois –un 87,3%, en el 2004 i un 90,7% en el 2005– no prefereix cap altra solució.

Taula 25. Preferència pel noi d'una altra solució quant al seu acolliment. 2004-2005.

Prefereix una altra solució?	n = 72	2004	2005
No		87,3%	90,7%
Sí		11,3%	7,0%
n/s n/c		1,4%	2,3%

Anàlisi de les respostes donades en pregunta oberta

Les solucions alternatives que proposen l'11,3% (2004) i el 7% (2005) de nois són diverses quan se'ls dóna l'opció oberta (vegeu *taula 26*), però, excepte dues noies adolescents que volen independitzar-se, són propostes d'anar a viure dins l'àmbit familiar.

Taula 26. En cas de preferència d'una altra solució, quina?

Anar a viure:	n =72	Nre. nois 2004	Nre. nois 2005
Amb la mare		2	1
Amb el pare		1	1
Amb els pares i avis junts		1	1
Amb els avis		1	0
Amb els oncles		1	1
Independitzar-se		2	0
TOTAL		8	4

De les dues noies que es volen independitzar, una *demana que es doni un ajut econòmic a l'àvia quan ella ja visqui fora del nucli* i l'altra té un projecte de *compartir pis amb unes amigues*. En el 2004, una nena (de 8 anys) que proposa *anar viure junts pares i avis*, ho considera una altra solució. En el 2005 un noi de 12 anys diu que li agradaria incloure *els seus pares* en el seu actual nucli de convivència (*avis*), però no ho considera una altra solució, atès que ell no canviaria ni de casa ni d'acollidors.

Anàlisi dels resultats segons algunes característiques de l'acolliment i dels subjectes que el protagonitzen

Les respostes dels nois no queden afectades ni per la seva edat, ni pel sexe, ni pel parentiu, ni tampoc en el cas que visquin en un nucli portat per un o dos acollidors.

En canvi, sí que s'observen algunes diferències (no significatives estadísticament) quant a la variable que indica *l'inici de l'acolliment*. Només un 3,2% dels nois acollits *des del naixement* prefereix canviar de nucli de convivència en el 2004, enfront d'un 17,5% dels acollits *amb posterioritat*. Lligat amb aquest aspecte, no hi ha cap noi que faci entre 10 i 17 anys que està acollit el 2004 que prefereixi una altra solució i només un el 2005. Segons la procedència del noi, tampoc no n'hi ha cap que prefereixi una altra alternativa si ha passat una experiència fora de la família (CAU, CRAE o família aliena).

Per tant, la majoria dels nois prefereixen quedar-se amb els seus acollidors i les seves respostes es mantenen estables al cap d'un any. Les propostes de la minoria dels nois que prefereixen una altra solució no consideren la possibilitat d'un recurs alternatiu fora de l'àmbit familiar.

5.2.2. Resultats de l'observació dels grups de suport

Els temes observats en les reunions dels grups de suport, els hem classificat, d'una banda, segons els quatre àmbits descrits, i, de l'altra, segons les dues preguntes que es feia als nois: si explicaven la seva situació als amics i si estaven d'acord amb aquesta mesura. En aquest últim cas s'exposen els temes referents a la seva participació en les decisions.

- **Comportament del noi a casa**

Els temes que tracten el comportament del noi a casa se centren en l'àmbit quotidià de casa, especialment en les pautes educatives i la relació entre acollidors i nens.

Sobre les **pautes educatives** hi reflexionen tots els grups. Els acollidors posen en comú les normes establertes a cada casa. Parlen de diferents estratègies educatives: *pactar i negociar* (EG), *diàleg* (HG). Parlen també de la imposició d'un límits i de la disciplina: *quins límits i què fer quan els nens no els accepten* (SLC). Expressen les actituds de permissivitat. Concreten i desenvolupen els aspectes de **responsabilitat, autonomia personal** i sobreprotecció en dues àrees: la de la *col·laboració en els tasques domèstiques* (SMA) i la de l'adquisició d'hàbits d'autonomia personal: *menjar, neteja, vestir* (SMO i HG).

També el fet de compaginar **l'exercici de l'autoritat i la transmissió de l'afecte** és un tema que surt en els grups de suport: *com acompanyar i posar límits* (EG). Reflexionen sobre la diferència educativa generacional. Exposen diferències i semblances entre *l'educació dels fills propis i la dels acollits* (HG), sobretot en el cas dels avis. També sobre els records de l'educació rebuda en la seva infància. Entre els avis, uns expressen *el temor a no educar correctament* (CV), que es veurà també en l'apartat dels sentiments; altres pensen que poden aprendre de l'experiència que han tingut amb els seus fills. Tots aquests aspectes són tractats sense que ressaltin

situacions anòmales o problemes de comportament greus en els acollits i, per tant, els resultats coincideixen força amb els dels qüestionaris.

Parlen de la **transmissió de valors**, de fins a quin punt s'ha de donar a conèixer i fer prevaler el criteri dels acollidors als nens. Un dels grups de suport reflexiona a fons sobre la transmissió dels valors religiosos: transmissió de la teoria i de la pràctica religiosa o no: *batejar-los, portar-los a missa* (HG). També es plantegen fins a quin punt han d'influir en el futur professional dels acollits.

Aborden l'**educació en la primera infància**, principalment en dos aspectes: l'*estimulació durant els primers anys*, i què fer davant les *rabietes* que els nens acostumen a fer en aquestes edats (SLC).

Reflexionen sobre l'**educació sexual** sense destacar problemes en els nois, sinó problemes més centrats en ells pel que fa a com abordar el tema, el paper de la família en aquest àmbit, la diferència generacional en l'educació sexual, i exposen que a *les persones de més edat els costa més parlar d'aquest tema* (SMA). Acostumen a delegar-lo a altres familiars més joves, a l'escola i al grup d'iguals. Fan notar que els adolescents avui en dia estan molt més informats.

Destaquen alguns problemes comportamentals en els nois adolescents, tema que ocupa més d'una sessió a tots els grups de suport. Es refereixen a les **dificultats d'educació a l'adolescència** i els problemes per exercir l'autoritat. Es plantegen quin paper fer davant les transgressions dels nois, davant les seves demandes i el seu comportament. En un grup (EG) concreten exemples com els de *sortir de nit, de no assistència a l'escola, que comencen més joves a anar a discoteques i a fumar porros*. O en el grup SMA: *com fer que col·laborin en les tasques domèstiques, com tractar el tema de les drogues amb ells*.

Cap d'aquests temes exposats, però, no el podem considerar exclusiu dels acolliments, ja que tenen més a veure amb l'exercici de la seva funció parental que amb la seva condició d'acollidors; en una reunió de pares i mares podríem, possiblement, observar també tots aquests aspectes. Ara bé, els temes que sí que estan directament relacionats amb els acolliments i que ells ressalten com a dificultat en el comportament del noi són:

- Les **interferències educatives dels progenitors** provoquen sovint que els acollidors assumeixin un rol més de control i els pares de permissivitat, i això repercuteixi en la situació del noi.
  - La **fase d'adaptació del nen al nou nucli** d'acollida (no en els casos que els tenen des del naixement), on exposen les dificultats d'integració del noi, alguns problemes de comportament, i la inseguretat que aquesta fase genera en els acollidors.
  - La **victimització** en què pot caure el nen acollit, tema que és tractat en un dels grups de suport (HG).
- **Aprenentatges escolars**
Els resultats dels qüestionaris ens mostren com l'àmbit escolar és el que rep les valoracions més baixes, però en les reunions dels grups de suport, aquest tema no ocupa gaire espai i no sembla que sigui el focus principal de les seves preocupacions. Els acollidors exposen la importància de la col·laboració entre escola i família, comparteixen estratègies per fer front *al fracàs escolar* (SLC), i lligat amb això últim,

el reforç escolar quan hi ha dificultats d'aprenentatge. Hi ha un grup que recalca l'esforç que fan els nois acollits que treballen i estudien alhora (SMO).

- **La salut dels nois**

En general, els acollidors no destaquen problemes de salut en els nens que tenen acollits. Es plantegen si pel fet d'haver patit una situació de negligència o de maltractament és aconsellable que els nens rebin ajut professional d'un psicòleg, i a quina edat és millor començar. Un dels grups acaba convidant a una de les reunions un professional del Centre Salut Mental Infantil (CSMIJ) de la zona, per abordar aquesta qüestió.

Exposen alguns trets de personalitat dels nens i parlen sobre la hiperactivitat. Un altre grup es planteja els processos d'identificació, i en el cas dels acollits, com serà aquest procés. Finalment, un grup també es planteja la interiorització de les figures paternes, tant les que tenen presents com les que han desaparegut. El fet que no destaquin problemes greus de salut en els nens acollits va força en concordança amb les altes valoracions que s'han donat en les respostes dels qüestionaris pel que fa a aquest àmbit.

- **Les relacions dels nois amb els altres**

Els acollidors es fan ressò de la importància que té per als nens el seu grup d'amics i a l'adolescència el paper fonamental que el grup d'iguals té en la vida del noi. Reflexionen de *com són els adolescents d'avui: comencen més joves a tenir experiències i tot tipus d'informació* (HG). Parlen diverses sessions sobre el temps lliure dels nois i les activitats lligades amb aquest (casals, colònies), tant pel que ells anomenen *llargues vacances escolars* (SMA) com per les activitats extraescolars al llarg del curs: s'intercanvien informació i parlen de les preferències dels nens a l'hora d'escollir-les.

Dins del temps lliure, els acollidors de dos grups de suport també debaten sobre la relació dels nens amb les TIC, si limitar-la i com, tema que tampoc no és exclusiu dels acollidors.

- **Explicació als amics sobre la seva situació d'acolliment**

Hem vist com alguns estudis mostraven la dificultat que tenen els nens per explicar que estan acollits, ja que els preocupa com fer-ho. Això mateix s'ha observat en els acollidors: **com explicar als nens el que els passa als seus pares**, qüestió que expressen de manera majoritària i en diverses sessions, molt especialment en els casos de malaltia mental: quan i com fer-ho, amb l'ajut d'un professional o sense. Els acollidors es pregunten què passa quan encara no s'ha explicat el que en alguns grups (EG i HG) anomenen *la veritat* als nens. Debaten sobre la importància de ser sincers amb els nens. Verbalitzen que costa molt portar-ho a la pràctica, en els grups de suport es donen alguns casos en què els nens desconeixen la situació dels seus progenitors, o directament no els coneixen. En dos dels grups, els acollidors es proporcionen suport mutu a dues situacions concretes. Malgrat que la pregunta del qüestionari es feia als nens i no als acollidors, hem inclòs aquest tema que ha sortit als grups en aquest apartat, ja que potser si els acollidors ho poden explicar al nen, llavors potser aquest ho podrà explicar al seu amic.

D'altra banda, però lligat amb el tema plantejat, els acollidors d'un grup discuteixen sobre què passa si els nens acollits designen com a *papa* o *mama* els acollidors (HG).

- **Acord per part dels nens amb la mesura d'acolliment.**
Participació en les decisions que els afecten

La pregunta que es fa als nens sobre si estan d'acord amb la mesura presa entronca de ple amb el debat dels drets dels infants. Els acollidors també se'n fan resò. Expressen el desig de fer valer els drets dels nens acollits sobretot en les decisions que els afecten.

Pensen que quan hi ha desacord, els drets dels nens queden en segon terme, i passen en primer pla els dels pares i mares o els dels acollidors; ells mateixos afirmen que *és als nens als qui ha de beneficiar la situació, encara que pugui anar en detriment dels pares o dels acollidors* (HG). El cas més discutit és quan *els nens no volen anar a la visita amb els pares* (SMO i EG). Pensen que s'ha d'escoltar i respectar els nens, ja que els afecta molt directament i els pot perjudicar.

5.2.3. Resultats dels grups de discussió amb els acollidors

Pel que fa als **grups de discussió** amb els acollidors, un dels temes que va sorgir va ser també el referent a les qüestions de relació educativa a casa amb els acollits. Per exemple, el grup CV debatia exemples com el de mirar la TV, l'hora d'anar a dormir, la conveniència de donar una bufetada a l'hora de fer els deures o no. A SLC van abordar els dubtes que tenen a l'hora d'educar-los, tant a l'adolescència amb exemples com el de sortir de nit, com a la primera infància, amb exemples com el de compartir el llit amb els acollidors.

També van abordar les dificultats en la fase d'adaptació al nucli d'acollida (CV) i estan d'acord que el primer any és molt difícil; la conveniència que els nens rebin atenció psicològica o no (SLC), quan i com explicar la situació dels progenitors als nens i la qüestió del respecte vers els drets dels infants (HG).

5.3. Els sentiments dels acollidors en el desenvolupament de la seva tasca

Aquest apartat correspon a l'objectiu específic **d'estudiar els sentiments involucrats en la tasca d'acollir tal com són expressats i avaluats pels mateixos acollidors i atribuïts pels professionals.**

5.3.1. Resultats dels qüestionaris

Als acollidors se'ls feien quatre preguntes relatives als seus sentiments:

- si tenien **sentiments de solitud** en desenvolupar la tasca d'acollidor;
- si pensaven que rebien el **suport apropiat**, és a dir, si tenien ajut per afrontar els problemes;
- si consideraven que en fer d'acollidor arribaven a **sentir-se cansats**;

- si acostumaven a **compartir l'experiència** de fer d'acollidor amb altres persones.

Les respostes anaven des d'1 *–gens–*, a 5 *–molt–*. Als EAIA, se'ls preguntava també sobre si pensaven que els acollidors tenien aquests quatre sentiments en desenvolupar la tasca d'acollidor, havien de valorar cas per cas en la mateixa esca-la. Als nois no se'ls preguntaven aquestes quatre qüestions, ja que vam pensar que fàcilment es podria crear un sentiment de responsabilitat sobre la solitud, el cansament o la manca d'ajut als acollidors.

A la *taula 27* s'observa com en general els acollidors expr essen entre *gens i pocs* sentiments de solitud i de cansament en el desenvolupament de la seva tasca, alhora que pensen que reben un suport *moderat* i poden compartir *poc* la seva experiència. Els professionals els atribueixen més cansament i sentiments de solitud.

Taula 27. Sentiments dels acollidors i atribucions que els fan els EAIA. 2004-2005

Sentiments dels acollidors	n = 161	Acollidors		EAIA	
		2004	2005	2004	2005
Sentiments de solitud	$\bar{\chi}$ σ	1,89 1,263	1,73 1,100	2,86 0,969	2,59 0,912
Rebre suport apropiat	$\bar{\chi}$ σ	3,19 1,202	3,15 1,048	2,93 0,735	3,26 0,726
Sentir-se cansat	$\bar{\chi}$ σ	1,87 1,140	1,97 1,123	2,94 0,982	2,58 1,065
Compartir experiència	$\bar{\chi}$ σ	2,40 1,378	2,92 1,390	2,20 0,948	2,43 1,073

Anàlisi comparativa de les dades obtingudes en el 2004 i les del 2005

Els acollidors mantenen estabilitat en les respostes relatives als seus sentiments entre el 2004 i el 2005, exceptuant un increment en la positivitat de la percepció de poder compartir l'experiència, influenciats, possiblement, per la participació d'una part dels acollidors en els grups de suport. Els professionals mantenen una correlació en totes les respostes sobre cada sentiment referit als acollidors al cap d'un any, però incrementen amb positivitat la percepció sobre els quatre sentiments.

Anàlisi comparativa intermostres (acollidors i professionals dels EAIA) per cada tipus de sentiment

Sentiments de solitud en desenvolupar la tasca d'acollidor

Els mateixos acollidors tendeixen a valorar molt baix els sentiments de solitud en desenvolupar la tasca d'acolliment i els professionals els n'hi atribueixen més.

Rebre suport apropiat

Les valoracions dels acollidors i les atribucions que els fan els professionals tendeixen a coincidir a afirmar que el suport que reben en fer d'acollidors és moderat.

Sentir-se cansat en fer d'acollidor

Els mateixos acollidors tendeixen a valorar molt baixos els seus sentiments de cansament en desenvolupar la tasca d'acollidor i els professionals els n'hi atribueixen més.

Compartir l'experiència de fer d'acollidor

En el 2004, els acollidors pensen que poden compartir *moderadament* la seva experiència de fer d'acollidor, atribució que també els fan els professionals, i en el 2005 els primers incrementen positivament aquesta valoració.

Anàlisi dels resultats segons algunes característiques de l'acolliment i dels subjectes que el protagonitzen

Els sentiments dels acollidors i la seva edat

Pel que fa al suport rebut, els acollidors tendeixen a expressar que se senten menys ajudats quan tenen entre 66 i 86 anys, de forma significativa en el 2005. Els professionals atribueixen més sentiments de solitud, menys suport rebut i més cansament als acollidors d'entre 66 i 86 anys, tendència significativa en els resultats del 2004. Els subjectes de les dues mostres no perceben diferències en l'àrea de poder compartir l'experiència.

Els sentiments dels acollidors i l'edat dels acollits

No s'observa cap diferència significativa segons l'edat dels nois pel que fa als sentiments dels acollidors.

Els sentiments dels acollidors segons el sexe d'aquests

Els homes acollidors tendeixen a manifestar que comparteixen menys la seva experiència d'acolliment que les dones acollidores, amb diferència significativa el 2005 ($\chi^2_4 = 9,602$; $p = 0,048$).

Els sentiments dels acollidors i el sexe del nen acollit

Sembla que els acollidors senten rebre més suport si són nenes les que estan acollides, però aquesta diferència no assoleix estadística.

Els sentiments dels acollidors i el seu nivell formatiu

Les respostes del 2004 varien segons el nivell formatiu dels acollidors, en el sentit que els acollidors que tenen més estudis es perceben menys cansats, i els professionals atribueixen més sentiments de soledat als acollidors que no tenen estudis. Ara bé, el nivell formatiu té a veure amb l'edat, i la franja d'edat d'entre 66 i 86 anys tenen menys estudis, per tant, aquests resultats són semblants als de la variable que es refereix a l'edat dels acollidors.

Els sentiments dels acollidors i el nombre d'acollidors per nucli

Els professionals tendeixen a atribuir més sentiments de solitud, menys percepció de suport rebut i més cansament als acollidors monoparentals. Els acollidors sembla que aprecien més suport rebut si són dos acollidors en el nucli. Aquesta tendència és significativa en els resultats del 2004. D'altra banda, la variable del nombre d'acollidors per nucli no sembla influir en les respostes que es refereixen a la possibilitat de compartir l'experiència com a acollidors.

Els sentiments dels acollidors i l'inici de l'acolliment

Els acollidors expressen sentir-se més cansats en els acolliments fets amb posterioritat al primer any de vida del nen, atribució que també els fan els professionals dels EAIA.

5.3.2. Resultats de l'observació dels grups de suport

Els temes observats en les reunions dels grups de suport pel que fa als sentiments dels acollidors relacionats amb la tasca d'acollir, estan categoritzats segons els quatre sentiments explorats als qüestionaris: de solitud, de rebre suport, de cansament i de compartir l'experiència. A part, s'ha afegit un apartat d'*altres*, on s'han inclòs altres expressions de sentiments.

Pel que fa al primer, quasi no expressen **sentiments de solitud**, d'acord també amb els resultats dels qüestionaris, de fet no utilitzen gairebé aquest terme. En un dels grups de suport s'aborda el tema dels avantatges i els inconvenients de ser un nucli format per *dos acollidors o bé per un acollidor* (HG). En un altre es ressalta que el moment més crític ha estat *la inseguretats viscuda en la fase inicial d'avaluació de l'acolliment* (SMA), on han aflorat sentiments de patiment, de por i solitud. En un grup (SMA), referent a les dificultats per aconseguir els néts que estaven ingressats en un centre, l'observador escriu: *l'àvia explica les dificultats que va tenir quan els seus néts van anar a un centre de..., on li deien que ella era massa gran per fer-se'n càrrec i que els nens anirien en adopció. Va haver de lluitar molt per aconseguir-los, amagar la seva situació econòmica, no gaire bona, la malaltia del seu marit, que patia Alzheimer, i els seus fills la van haver «d'avaluar», és a dir, comprometre's a fer-se càrrec dels nebots si ella faltava. Va estar sis o set anys sense rebre ajuda econòmica de cap tipus».*

Pel que fa a la percepció de **suport rebut**, l'ajut que els proporcionen els altres familiars és molt valorat a la meitat dels grups. Sobretot parlen del suport rebut en la fase d'avaluació de l'acolliment. També reconeixen el suport en aspectes educatius quan, per exemple, els avis recorren als oncles per temes com l'educació sexual.

D'altra banda, també discuteixen sobre què passa quan la resta de la família no ajuda, o les dificultats que tenen de relació amb l'altra part de família del nen. Llavors la família no representa un suport, sinó una font de conflicte. En un dels grups de suport es ressalta la resposta positiva dels nens als acollidors quan es donen situacions límit, de conflicte o d'estrès; literalment expressen *que és lloable l'actitud madura dels nens, com realment se'ls pot ajudar* (EG). També en un dels grups es valora el suport rebut d'altres famílies de l'escola, de qui se senten ajudats en diferents àrees.

A part d'aquests aspectes, els acollidors expressen la manca de suport econòmic a tots nivells. Aquest tema, però, està desenvolupat a l'apartat 5.6 sobre necessitats, aspiracions i propostes vers l'acolliment.

Tanmateix, als grups de suport, i coincidint amb els resultats dels qüestionaris, els acollidors no expressen **sentiments de cansament**. Només a un grup es treu de forma explícita el tema del cansament que produeix la tasca d'educar. La meitat dels grups reflexionen sobre el rol de *cuidador permanent* (HG) que tenen assignat i assumit al llarg de la vida: primer els fills, i després (moltes vegades de forma simultània), d'una banda, els seus pares ja grans i malalts, i de l'altra, els néts. Parlen dels rols diferenciats per gènere, la dona és la que majoritàriament assumeix aquest rol. Exposen la difícil convivència amb la malaltia d'Alzheimer.

Pel que fa a **compartir l'experiència** amb els altres, el marc en el qual es donava aquesta observació era el dels grups de suport, per tant, constituïa un espai on compartien la seva experiència, vivències i històries de vida difícils; i valoren al cap de l'any molt positivament el fet de disposar d'un espai on compartir aquests sentiments i experiències.

A part dels quatre sentiments explorats, en les reunions van sortir **altres qüestions** relacionades amb la percepció que tenen sobre com són vistos pels altres, que trobem interessants de reflectir:

- Percepció de ser *diferents dels altres avis i àvies* (HG), però també percepció que molts avis avui en dia s'han de fer càrrec dels néts moltes hores per motius laborals dels progenitors.
- Percepció sobre l'opinió –segons ells no encertada– que tenen algunes persones sobre la situació familiar dels acollidors. Pensen que *cal conèixer abans d'opinar* (SMA).
- Percepció dels acollidors de quan es dirigeixen a una finestreta de l'Administració: *despertem simpatia, però no reben més ajut* (HG).

5.3.3. Resultats dels grups de discussió amb els acollidors

Pel que fa als grups de discussió, els temes que van sorgir respecte a sentiments dels acollidors es van centrar sobretot en la possibilitat de **compartir l'experiència** de fer d'acollidors dins dels grups de suport que estaven funcionant, que alhora els

servia de suport emocional. Afirmen que s'hauria d'informar els serveis de salut, els de salut mental, les escoles i els serveis socials que existeixen aquests grups de suport per tal que hi puguin adreçar la gent interessada. També pensen que aquest espai no substitueix el fet que alguns necessiten l'ajut d'un psicòleg.

A part, hi ha un grup que va expressar obertament la manca de suport rebut pels serveis quan es dona una situació de risc amb els progenitors, i la família extensa comença a fer un recorregut pels serveis sanitaris i socials i no rep ajut. En aquest sentit, EG explica quan els familiars es troben amb la situació que els pares no atenen els fills, expliquen com es veuen sobrepassats per aquests problemes, que no els poden solucionar sols dins la família i que quan **demanen ajut als serveis** moltes vegades se'ls treuen de sobre amb l'argument que el fill (pares del nen) ja és major d'edat.

També un altre grup se centra en la feina callada que duen a terme molts avis que es fan càrrec dels néts.

5.4. Les expectatives de futur pel que fa a l'acolliment

Aquest apartat correspon a l'objectiu específic de **conèixer les expectatives de futur de cada un dels agents socials implicats pel que fa a l'acolliment**.

5.4.1. Resultats dels qüestionaris

En el qüestionari s'explorava quines eren les expectatives de futur pel que fa a l'acolliment centrades sobretot en si pensaven que l'acolliment podia fracassar a curt/mitjà termini. S'especificava que no s'entenia per fracàs el retorn planificat amb els progenitors, sinó la ruptura deguda a causes pròpies del funcionament de l'acolliment.

Taula 28. Valoració per part dels subjectes de les tres mostres de la possibilitat de fracàs de l'acolliment a curt/mitjà termini. 2004-2005.

Possibilitat de fracàs de l'acolliment	n = 162	Acol·lidors		Nois		EAIA	
		2004	2005	2004	2005	2004	2005
$\bar{\chi}$		1,24	1,34	1,32	1,37	1,77	1,63
σ		0,579	0,705	0,627	0,725	0,831	0,930

Es feia la mateixa pregunta als acollidors, als nois i als EAIA, i valorava en una escala de 5 punts, puntuant des d'1 si es considerava que no hi havia *cap* possibilitat de fracàs fins a, a 5 si es considerava que n'hi havia *moltes*.

Segons els resultats, els subjectes de les tres mostres entrevistats coincideixen a afirmar que les possibilitats de fracàs de l'acolliment són entre *cap* i *molt poques*, i no hi ha cap mitjana que arribi al 2, amb desviacions típiques baixes, tal com podem veure-ho en la *taula 28*.

Anàlisi comparativa de les dades obtingudes en el 2004 i les del 2005

S'observa una estabilitat en les respostes dels subjectes entre el 2004 i el 2005 pel que fa a les expectatives de futur respecte a percebre molt poques possibilitats de fracàs en l'acolliment.

Anàlisi comparativa intermostres (nois, acollidors i professionals)

Malgrat les baixes possibilitats de fracàs que nois, acollidors i professionals veuen en els acolliments a curt/mitja termini, els professionals en perceben més que la resta.

Anàlisi dels resultats segons algunes característiques de l'acolliment i dels subjectes que el protagonitzen

Possibilitats de fracàs de l'acolliment i edat dels acollidors

Els acollidors que tenen entre 46 i 65 anys sembla que tendeixen a preveure menys possibilitats de fracàs en els acolliments que els de les altres franges d'edat.

Possibilitats de fracàs de l'acolliment i edat dels nois

Tot i que observant els resultats sembla que hi ha una lleugera tendència compartida pels subjectes de les tres mostres a considerar més possibilitats en fracàs en l'acolliment quan en aquest hi ha adolescents (12-17 anys), no s'observa cap diferència estadísticament significativa ni al 2004 ni al 2005.

Possibilitats de fracàs de l'acolliment i nombre d'acollidors per nucli

En el 2004 els resultats de les valoracions dels nois i dels acollidors mostren una certa tendència a considerar els nuclis monoparentals com a més vulnerables al fracàs de l'acolliment.

Possibilitats de fracàs de l'acolliment i a l'inici de l'acolliment

Pel que fa a l'inici de l'acolliment, a la llum dels resultats aportats pels subjectes de les tres mostres, semblaria que hi ha menys possibilitats de fracàs en els casos que estan acollits des del naixement, però no s'observa significació estadística ni en el 2004 ni en el 2005.

5.4.2. Resultats de l'observació dels grups de suport

En els grups de suport la reflexió sobre el futur de l'acolliment és tractada en la majoria dels grups. No parlen pròpiament de fracàs en l'acolliment, sinó que més

aviat delimiten uns punts febles pel que fa al futur. Atesa l'edat de molts dels acollidors es fan preguntes com: **què passarà amb els nens quan els acollidors ja no hi siguin?** Parlen obertament sobre les perspectives de futur i els anys de vida que els queda. Alguns tenen clar que han de parlar, o ja han parlat, del tema amb els altres germans dels progenitors per veure si podran fer-se càrrec dels nens. Els preocupa què farà l'Administració, si respectarà la decisió de la família, ja que tenen present que el nen està tutelat i l'última paraula no la tindran ells.

També tenen clar que **els coincideix el seu envelliment amb l'adolescència dels nois**, i això els genera certs sentiments d'inseguretat i es pregunten si podran respondre a les seves necessitats.

L'altra gran qüestió que es plantegen, pel que fa al futur, és **si es repetirà la història dels progenitors en els nens**. Això, s'ho pregunten a dues bandes diferents, la dels avis i la dels oncles. Els avis reflexionen sobre les possibilitats de repetir la història dels fills en els néts i amb paraules d'un dels acollidors del grup SMO això *els fa estar en un estat d'alarma constant*. Parlen sobre formes diferents d'educar adequadament i sobre models parentals. Els oncles, en canvi, es pregunten si hi ha la possibilitat de *transmissió genètica* (SLC) pel que fa a repetir la història dels progenitors.

D'altra banda, surt la por que el **pare o la mare s'emportin el nen** a viure amb ells sense que tinguin les condicions per atendre'l, que l'**EAIA no conegui realment l'estat dels pares** (SMO) i prengui una **decisió** de retorn del nen amb els progenitors que ells considerarien **equivocada**.

El futur de la relació dels nens amb els seus **progenitors** també és motiu d'anàlisi. Parlen d'una relació que pot anar des de la idealització de les figures paternes al rebuig, atesa la repercussió de les conductes inadequades d'alguns progenitors. Exposen que quan l'acollit idealitza el pare o a la mare i aquest no li correspon, això provoca un sentiment d'impotència en els acollidors. També que a vegades aquesta idealització dels pares va acompanyada d'una crítica cap als acollidors, i això els genera **sentiments d'inseguretat respecte al futur de l'acolliment**.

Finalment, en un dels grups de suport, opinen que és més **difícil la recuperació dels progenitors si el nen està amb la família extensa**.

5.4.3. Resultats dels grups de discussió amb els acollidors

El debat sobre la repetició de la situació dels pares en els fills o no va estar-hi present. Un dels grups (SLC) parla de la insegurat a l'hora d'educar-los tenint present la possibilitat de **repetició** de patrons o no o d'una predisposició genètica. En el cas dels avis (HG), expressen que no sentien el mateix amb els seus fills, que la tasca d'educar, la vivien amb menys preocupació **vers el futur (HG)**. D'altra banda expressen la preocupació al voltant de què passarà quan ells faltin, i el desig que tornin amb els progenitors però amb condicions òptimes per als nens.

5.5. Les satisfaccions amb l'acolliment i les satisfaccions dels nois en cinc àmbits de la vida

Aquest apartat correspon a l'objectiu específic ***d'estudiar les satisfaccions amb l'acolliment expressades pels diferents agents implicats i en cinc àmbits de la vida per part dels nois.***

5.5.1. Resultats dels qüestionaris

En el qüestionari vam explorar aquest àmbit en dos grans apartats:

- Les satisfaccions amb l'acolliment expressades pels acollits i els acollidors, i què pensaven els professionals dels EAIA de com estaven de satisfets els subjectes d'aquestes dues mostres.
- Les satisfaccions en cinc àmbits de la vida i en la vida globalment, expressada pels nois acollits.

5.5.1.1. Les satisfaccions en l'acolliment expressades pels acollits, els acollidors i els professionals dels EAIA

Aquesta pregunta té equivalència en els subjectes de les tres mostres entrevistades. Als nois i als acollidors se'ls preguntava *si actualment estaven satisfets amb l'acolliment*. Als professionals se'ls desglossava la pregunta en dues per tal que valoressin per separat les seves atribucions sobre les satisfaccions dels acollidors i les dels nois: *Pensant en cada una de les famílies, creus que els acollits –i en l'altra pregunta els acollidors– estan satisfets en general amb l'acolliment?* Les respostes es valoraven des d'1 *–gens satisfet–*, a 5 *–molt satisfet*.

Taula 29. Satisfaccions expressades pels subjectes de les tres mostres sobre l'acolliment

Satisfaccions amb l'acolliment	n = 162	Acollidors		Nois		EAIA respecte acollidors		EAIA respecte noi	
		2004	2005	2004	2005	2004	2005	2004	2005
$\bar{x}$		4,76	4,67	4,69	4,53	4,10	4,17	4,28	4,38
σ		0,511	0,665	0,600	0,797	0,861	0,913	0,745	0,789

Dels resultats destaquem que totes les mitjanes es troben per sobre dels 4 punts, mostren que els acollidors i els nois estan entre *bastant* i *molt satisfets* amb l'acolliment i els EAIA els atribueixen també aquest alt grau de satisfacció, tal com es pot veure a la *taula 29*.

Anàlisi comparativa de les dades obtingudes en el 2004 i les del 2005

Les respostes que es refereixen a les satisfaccions amb l'acolliment per part dels subjectes de les tres mostres al cap d'un any tendeixen a mantenir-se estables, i per tant suggereixen una alta fiabilitat temporal.

Anàlisi comparativa intermostres (nois, acollidors i professionals)

S'observa que els acollidors i els nois tendeixen a expressar entre *bastant i molta* satisfacció amb l'acolliment, mentre que els professionals dels EAIA els n'hi atribueixen menys, tot i l'alt grau que també els reconeixen.

Anàlisi dels resultats segons algunes característiques de l'acolliment i dels subjectes que el protagonitzen

Satisfaccions amb l'acolliment i l'edat dels acollidors

Els resultats mostren que els acollidors que tenen entre 46 i 65 anys tendeixen a estar més satisfets amb l'acolliment que els de les altres franges d'edat. Els professionals els atribueixen també un alt grau de satisfacció, igual que els l'atribueixen als nois que es troben en nuclis d'acollidors que tenen aquesta franja d'edat.

Satisfaccions amb l'acolliment i l'edat dels nois

S'observa una certa tendència que el grau de satisfacció amb l'acolliment baixi a mesura que l'edat dels nois creix, especialment a partir dels 12 anys, i assoleixen significació estadística en les valoracions dels acollidors el 2005.

Satisfaccions amb l'acolliment i el nombre d'acollidors per nucli

Les respostes dels subjectes de les tres mostres tendeixen a considerar que els nuclis portats per dos acollidors experimenten una satisfacció més alta amb l'acolliment.

Satisfaccions amb l'acolliment i inici de l'acolliment

Els acollidors i els professionals tendeixen a atribuir una satisfacció més alta als acolliments constituïts en el primer any de vida del nen.

5.5.1.2. *Les satisfaccions dels nois acollits en cinc àmbits de la vida i en la vida globalment*

Per un costat, s'han considerat les satisfaccions dels infants i els adolescents en cinc àmbits de la seva vida considerats importants per ells: l'educació que reben

dels acollidors, l'escola, la salut, les relacions amb els amics i el seu temps lliure, i per l'altre, la satisfacció amb la seva vida globalment. Havien de puntuar d'1 –*gens satisfet*– a 5 –*molt satisfet*.

Si observem els resultats, les satisfaccions que expressen se situen entre *bastant* i *molt* en la majoria dels àmbits, excepte en l'escolar, que està entre *moderada* i *bastant*, tal com podem veure en la *taula 30*.

Taula 30. Satisfaccions dels nois amb la vida per àmbits i globalment. 2004 i 2005.

Satisfaccions del noi amb:	Nois n =72			
	2004		2005	
	$\bar{x}$	σ	$\bar{x}$	σ
L'educació rebuda dels acollidors	4,59	0,709	4,33	0,715
La seva salut	4,44	0,712	4,47	0,827
Els seus amics	4,38	0,724	4,33	0,680
El temps lliure	4,20	0,754	4,09	1,042
La seva escola	3,96	0,984	3,91	1,171
La vida globalment	4,28	0,814	4,21	0,804

Anàlisi comparativa de les dades obtingudes en el 2004 i les del 2005

Es detecta una estabilitat en la majoria de les respostes dels nois i noies entre el 2004 i el 2005 pel que fa a la gran satisfacció amb els diferents àmbits de la seva vida i amb la seva vida globalment. Aquesta estabilitat suggereix també una bona fiabilitat temporal dels ítems.

Anàlisi comparativa entre la satisfacció amb diferents àmbits i la satisfacció vital

Els nois tendeixen a manifestar una alta satisfacció amb l'educació que reben dels acollidors, amb la seva salut, amb els seus amics i amb el seu temps lliure. La satisfacció amb l'escola és significativament més moderada. La satisfacció amb la vida globalment és també alta.

Anàlisi dels resultats segons algunes característiques de l'acolliment i dels subjectes que el protagonitzen

Satisfacció amb la vida, per àmbits i globalment, i edat dels acollidors

En el 2004, tendeixen a manifestar-se més satisfets amb l'educació rebuda dels acollidors a casa els nois acollits per parents que tenen entre 46 i 65 anys que els acollits per altres franges d'edat.

Satisfacció amb la vida, per àmbits i globalment, i edat dels nois

L'edat del nois que han contestat els qüestionaris, l'hem agrupada entre 7-12 i 13-17 anys. Les respostes indiquen que en el 2004 la satisfacció que mostren els nois amb l'escola i amb la vida globalment és més baixa a l'adolescència.

Satisfacció expressada segons el sexe dels nois

Els resultats del 2004 mostren que les noies expressen més satisfacció en l'àmbit escolar que els nois.

Satisfacció amb la vida, per àmbits i globalment, i nombre d'acollidors per nucli

Tot i que hi ha una lleugera tendència en el 2004 a mostrar més satisfacció en com els *eduquen els acollidors* quan aquests són dos, aquesta diferència no arriba a assolir significació estadística, com tampoc no s'observen diferències pel que fa a la satisfacció amb la resta d'àmbits i globalment segons el nombre d'acollidors del seu nucli familiar.

Satisfacció amb la vida, per àmbits i globalment, i inici de l'acolliment

Només en el 2005 s'observa una tendència significativa dels nois i noies en l'àmbit escolar a manifestar una satisfacció més alta en els nuclis constituïts durant el primer any de vida.

5.5.2. Resultats de l'observació dels grups de suport

El buidat de les observacions dels grups de suport ens aporta resultats referents a la satisfacció dels acollidors amb l'acolliment però no respecte a les satisfaccions dels nois, atès que en aquestes sessions només hi participaven els acollidors.

En diverses sessions, moltes vegades, quan parlen d'un altre tema, els acollidors mostren la satisfacció que els produeix dur a terme l'acolliment, i ho fan amb frases com «*omple de sentit la meua vida*», però que es fa difícil la seva categorització perquè són comentaris que no sempre donen peu a discutir-ho com a tema.

En un grup s'exposa que, en el cas del avis, l'activitat com a acollidors té un sentit reparador, els ajuda, per exemple, a *recuperar-se de la mort del fill* (SMA). També en un grup es parla que, ja que no serveix l'ajut que poden donar al pare i la mare, sí que serveix el que dediquen als néts/nebots i la satisfacció de poder ajudar els nois. En un altre grup verbalitzen el sentiment positiu que tenen quan els nois els agraeixen la tasca que fan d'acollidors.

En un altre grup, els avis parlen majoritàriament dels resultats positius de l'educació que van oferir als seus altres fills, i exposen que «*educar en la responsabilitat en el sentit de ser constant i coherent amb el missatge, té un resultat positiu que el veuen ara amb els seus altres fills*» (SMA), i se'n senten satisfets. Un dels grups també reflexiona sobre la importància de donar valor al que es té, sense comparar-se amb les situacions dels altres.

Finalment, s'ha de destacar que els produeix insatisfacció el poc reconeixement que l'Administració té vers ells (en tots els grups de suport); aquest aspecte està més desenvolupat en l'objectiu següent.

5.5.3. Resultats dels grups de discussió amb els acollidors

Pel que fa als grups de discussió, per exemple, un dels grups (HG) es referia a la gran **satisfacció** que representa el fet de *cuidar* un nen de la família tot i la feina que dóna.

5.6. Les necessitats, les aspiracions i les expectatives de millora pel que fa a aquests acolliments

Aquest apartat correspon a l'objectiu específic de **conèixer i analitzar les necessitats, les aspiracions i les expectatives de millora pel que fa a aquests acolliments, per acollidors i professionals.**

5.6.1. Resultats dels qüestionaris

En el qüestionari vam explorar aquest objectiu en dos apartats:

- La informació que teníem sobre els recursos valorada pels acollidors i els nois i què pensaven els professionals dels EAIA de com estaven d'informar les famílies.
- Les propostes de canvis en la legislació i els recursos existents formulats pels acollidors i els professionals dels EAIA. No es recollien aquestes dades en la mostra dels nois.

5.6.1.1. La informació que els acollidors i els nois tenen sobre els recursos i les atribucions que en aquest respecte els fan els professionals dels EAIA

En el qüestionari se'ls preguntava:

- als acollidors, si consideraven que tenien informació sobre els recursos (serveis, equipaments) socials existents;
- als professionals dels EAIA, si pensaven que la majoria de famílies del grup d'acollidors tenien informació sobre els recursos socials existents (serveis, equipaments);
- als nois, si consideraven que tenien informació sobre els serveis esportius, escolars i de temps lliure que hi havia al seu districte, una formulació de la pregunta que vam valorar més adient per a ells.

Tots puntuaven en una escala d'1 –*cap informació*– a 5 –*molta informació*–. En el 2005, per error, no es va incloure aquesta pregunta en el qüestionari dels EAIA, i per

tant no es disposa d'aquest resultat. Les mitjanes dels subjectes de les tres mostres indiquen que els acollidors i els nois se senten entre *poc* i *moderadament* informats sobre els recursos existents (*taula 31*).

Taula 31. Valoració de la informació sobre els recursos pels subjectes de les mostres. 2004-2005.

Informació sobre els recursos socials existents	n = 162	Acol·lidors		Nois		EAIA	
		2004	2005	2004	2005	2004	2005
$\bar{\chi}$		2,84	3,07	3,04	2,77	2,97	–
σ		1,271	1,062	1,314	1,130	0,743	–

No podem fer l'anàlisi intermostres, ja que, d'una banda, la pregunta entre els acollidors i els nois no és exactament la mateixa, i de l'altra, els EAIA, en aquesta pregunta ho valoraven en general i no sobre la percepció de cada família.

Anàlisi comparativa de les dades obtingudes en el 2004 i les del 2005

Les mitjanes i les desviacions típiques són molt semblants entre el 2004 i el 2005, no hi ha diferències significatives pel que fa a les valoracions dels acollidors i dels nois. Així mateix, hi ha una correlació positiva però no significativa en les seves respostes entre el 2004 i el 2005.

Anàlisi dels resultats segons algunes característiques de l'acolliment i dels subjectes que el protagonitzen

Malgrat que les dades apunten que els acollidors se senten més informats en la franja d'edat de 46-65 anys, en els nuclis formats per dos acollidors i en els que tenen nois acollits des del naixement, cap d'aquestes diferències assoleixen significació estadística.

Informació dels recursos i edat dels nois

L'any 2004 s'observen diferències significatives quan els nois majors de 12 anys tendeixen a manifestar que tenen més informació dels recursos existents.

En general, s'ha de dir que sobre aquest aspecte de la informació, la part més important de coneixement, l'ha proporcionada la recollida de dades qualitativa.

5.6.1.2. Propostes de canvis en la legislació i recursos existents formulades pels acollidors i els professionals dels EAIA

En el qüestionari se'ls preguntava:

- als acollidors, si per millorar la situació dels acolliments els agradaria proposar canvis en la legislació i en els recursos existents;
- als professionals dels EAIA, si pensaven que a la majoria de les famílies

del grup d'acollidors els agradaria proposar canvis en la legislació i en els recursos existents.

Les respostes podien ser *sí* o *no*. En el cas de respondre afirmativament, hi havia una pregunta oberta per especificar *en quins temes*. Una gran majoria dels EAIA (92,1%) perceben que s'han d'implementar canvis. També ho perceben els acollidors en un 74,8% en el 2004 i en un 69% al cap d'un any (*taula 32*).

Taula 32. Proposta de canvis per a la millora dels acolliments pels acollidors i els professionals. 2004-2005.

n = 161 Proposta de canvis?	Acollidors		EAIA	
	2004	2005	2004	2005
Sí	74,8%	69,0%	92,1%	–
No	25,2%	31,0%	7,9%	–

No hi ha diferències amb relació a les diverses característiques de l'acolliment, és a dir, els canvis que proposen els acollidors no sembla que quedin afectats ni per l'edat, ni per quan es va iniciar l'acolliment, ni per si són un o dos acollidors per nucli familiar.

Anàlisi de les respostes donades en pregunta oberta

Els acollidors i els professionals dels EAIA que responien que sí que volien proposar canvis per a la millora d'aquests acolliments, se'ls proposava que indiquessin quins. Les respostes eren completament obertes i per tant no s'indicava cap opció. Un cop categoritzades les respostes, es van elaborar dues taules, en una, consten els canvis proposats en primera opció (*taula 33*), i en l'altra (*taula 34*), els que eren apuntats en segon lloc.

Taula 33. En quins temes proposen canvis, acollidors i EAIA, en 1.ª opció.

En quins temes proposen canvis? La primera proposta que escriuen:	% de respostes dels acollidors 2004	% de respostes dels acollidors 2005	% de respostes dels EAIA 2004
Econòmics: més ajuts	63,2%	52,2%	91,4%
Drets dels acollidors	13,7%	22,4%	8,6%
Canvis règim visites progenitors	2,6%	7,5%	–
Drets dels nens	3,4%	6,0%	–
Suport psicoeducatiu	7,7%	1,5%	–
Ajuts majors 18 anys	1,7%	6,0%	–
Rebre més informació	3,4%	3,0%	–
Recursos per als nens	0,9%	1,5%	–
Ajuts als pares	2,6%	–	–
Ajuts per habitatge	0,9%	–	–
Total	100%	100%	100%

EAIA i acollidors coincideixen a proposar, com a primera opció, un canvi pel que fa a millorar els **ajuts econòmics** que reben aquests acolliments; si observem com

el 91,4% de les respostes dels professionals indiquen el tema econòmic, veiem que és una xifra molt superior a la que els mateixos acollidors mostren: un 63,2% d'aquests en el 2004 i un 52,2% en el 2005. Les millores econòmiques que proposen engloben: el fet d'augmentar o tenir l'assignació econòmica mensual de la DGAIA, els ajuts econòmics destinats a despeses escolars o de temps lliure dels nens, i en general tots els ajuts destinats a cobrir les despeses que generen aquests acolliments.

També coincideixen com a primera opció amb la proposta de canvis legislatius: un 8,6% de les respostes dels EAIA fa referència als **drets dels acollidors**, en el sentit d'ampliar-los i aclarir-los. Aquesta opció, la van triar un 13,7% dels acollidors en el 2004 i una xifra superior en el 2005, un 22,4% (aquest augment de les reivindicacions referents al reconeixement dels seus drets, pot haver estat influït per la participació d'una part dels acollidors als grups de suport).

La resta d'ítems són proposats només pels acollidors i la majoria **tenen en compte els nens**: canvis en el règim de visites dels progenitors en considerar que no són satisfactoris per als nens; considerar els drets dels nens en les decisions que els afecten; poder rebre ajuts per estudis quan compleixen la majoria d'edat; poder rebre suport psicoeducatiu per als acollidors i els nens; poder disposar de més recursos per als nens, tant de temps lliure com educatius (de reforç escolar).

També cal destacar la proposta que fan els acollidors de **rebre més informació**, tant pel que fa a l'acolliment com a d'altres recursos; ajuts perquè els pares puguin millorar la seva situació i ajuts per a l'habitatge.

Taula 34. En quins temes proposen canvis, acollidors i EAIA, en 2.ª opció.

En quins temes proposen canvis? La segona proposta que escriuen:	% de respostes dels acollidors 2004	% de respostes dels acollidors 2005	% de respostes dels EAIA 2004
Econòmics: més ajuts	10,3%	36,4%	5,3%
Drets dels acollidors	24,1%	27,3%	31,6%
Suport psicoeducatiu	31,0%	—	31,6%
Recursos per als nens	10,3%	27,3%	15,8%
Rebre més informació	17,2%	—	—
Règim visites progenitors	—	—	15,8%
Drets dels nens	—	9,1%	—
Ajuts per a habitatge	6,9%	—	—
Ajuts als progenitors	—	—	—
Ajuts majors 18 anys	—	—	—
Total	100%	100%	100%

En segona opció (*taula 34*) es mantenen les coincidències amb la proposta de canvis en els temes econòmics i legals. És de considerar, però, el pes que tenen les respostes que es refereixen al fet que hi hagi *suport educatiu per als acollidors i per als nens* i que es pugui disposar de més *recursos adreçats als nens i nenes* per part dels subjectes de les dues mostres. Els EAIA, com a segona opció, també remarquen la necessitat de *canvis en les visites pares/mares-fills* i els acollidors la conveniència de considerar *els drets dels nens*.

5.6.2. Resultats de l'observació dels grups de suport

Hem organitzat la informació en dos grans apartats: els aspectes legals i els aspectes econòmics. En cada un s'aprofundeix en necessitats, aspiracions i expectatives, tal com es pretenia amb l'objectiu.

- **Els aspectes legals**

Era d'esperar que el tema legal tingués un protagonisme, en la mesura que aquests acolliments són un recurs dins dels sistema de protecció a la infància, és a dir, estan regulats per l'Administració.

Ja s'ha vist en els apartats 3.1 i 3.2 del capítol 3 la idiosincràsia legal i administrativa que els envolta. Els acollidors analitzen detingudament alguns desajustos que provoca l'aplicació d'una legislació que no estava pensada inicialment per a aquests acolliments, i fan propostes de millora administrativa i legislativa que consideren viables políticament i econòmicament.

El primer aspecte que cal ressaltar és que els membres dels grups de suport estan d'acord en el fet que els **manca informació sobre els aspectes legals de l'acolliment** (tant en la fase d'avaluació del suport com en la del seguiment) pel que fa a conèixer quins són els drets i deures de la DGAIA (és qui assumeix la tutela del nen); dels acollidors (que són els guardadors legals), dels pares/mares que conserven la pàtria potestat però en tenen suspesos els drets i dels nens (que són els principals afectats en el procés).

El segon aspecte és el **desacord amb els drets i deures atorgats als acollidors**, com pot ser la **limitació dels drets dels acollidors que fa que necessitin autoritzacions contínues i la manca de concreció per escrit**. Per exemple, ells no poden autoritzar una operació quirúrgica del nen que tenen acollit; o, si surten de Catalunya, encara que sigui només un cap de setmana, han de demanar una autorització a la DGAIA, i el règim de visites dels progenitors i d'altres familiars s'ha de fer també amb autorització. Però no hi ha cap escrit que expliqui aquestes qüestions. La majoria dels grups de suport van demanar la participació d'un jurista de la DGAIA per poder assessorar-los d'aquestes qüestions legals. Els acollidors reivindiquen que la DGAIA els proporcionï, en el moment de la constitució de l'acolliment, un document per escrit amb aquestes concrecions.

Reclamen **més poder decisor dels acollidors: tenen tots els deures però no tots els drets** (HG). **Proposen canvis en la legislació i més reconeixement** de l'Administració cap a la tasca que estan duent a terme. Pensen que no han de *tenir por a reivindicar el que és necessari* (SMA).

També hi ha desacord pel que fa a les resolucions de tutela, especialment en dos aspectes. El primer és la qüestió **de per què no fer un acolliment permanent?** Entenen que són casos de desemparament i l'Administració els assumeix, però pregunten, per exemple (SMO): «*Per què fer renovació de tutela cada any?*» «*Per què no fer un acolliment definitiu?*» O al grup SMA: «*I quan els pares ja són morts, cal la renovació cada any?*» El segon aspecte és la proposta de tenir **un altre document a part de la resolució de tutela**. Aquesta resolució en la primera part explica la situació familiar de risc i es troben que quan ells han de fer una gestió per matricular el nen a l'escola, o per a l'assignació de pediatre a l'ambulatori, o per a colònies d'estiu, han de presentar aquest document com a *tutors*. Això suposa mostrar aspectes in-

tims del nen i de la família en situacions merament administratives, proporcionar una informació innecessària, haver de donar explicacions, i contribuir a l'estigmatització del nen. Per tant, proposen tenir un altre tipus de document per poder presentar a les diferents instàncies (matrícules, DNI...) *sense haver de mostrar els aspectes confidencials de la família* (SLC).

En un altre ordre de coses, dins dels aspectes legals i de manera més minoritària entre els grups de suport, comenten temes com: la manca de jutges especialitzats en infància; la dificultat o la impossibilitat d'adoptar el nen acollit; la pregunta de «*Què fer quan els pares s'emporten el nen sense permís?*» (CV i SMO); la preocupació dels temes lligats a la malaltia mental dels progenitors, la seva gestió dels diners i els processos d'incapacitacions, i l'exposició de temes patrimonials i d'herència.

- **Els aspectes econòmics**

Pel que fa al tema econòmic, un aspecte principal ha estat el dels ajuts provinents de la DGAIA. Els acollidors reivindiquen, d'una banda, un augment de l'assignació econòmica (des d'octubre 2004 són 240 €/mes/nen) i de l'altra, que es rebí de forma automàtica i per a tothom igual a l'hora de constituir l'acolliment. Un grup també proposa augmentar l'ajut en cas que l'acollit tingui alguna discapacitat. Pensen que, independentment de quina comunitat autònoma tingui tutelat el nen, els acollidors han de poder cobrar el mateix ajut. En els grups de suport coincidien acollidors amb nens tutelats a altres indrets on les diferències eren importants, n'hi havia alguns que no cobraven res.

També reclamen ajuts per als estudis per a majors de 18 anys, proposen d'allargar-los fins als 21 anys, com el d'orfanat.

Pel que fa al tema **d'altres ajuts** externs a la DGAIA, la majoria dels grups de suport formula una demanda referent als pocs recursos destinats a cobrir les beques de llibres, de menjador escolar, d'activitats escolars i extraescolars. Aquest és un tema que els preocupa molt i és recurrent en diverses sessions. També proposen que el fet de tenir un nen acollit es pugui desgravar a Hisenda com si es tractés d'un fill propi, que es pugui incloure i gestionar el carnet de família nombrosa (en el cas, sobretot, dels oncles que ja tenen fills); o poder gaudir de facilitats quan els acollidors necessiten llogar un pis. Exposen el tema que puguin existir ajuts econòmics per a les guardes judicials. Si existissin, pensen que hi hauria menys nens tutelats en família extensa, ja que una part dels acollidors, quan els pares ja són morts, no opten per una regularització judicial perquè perden l'ajut econòmic de la DGAIA i aquest no queda substituït per cap altre. Un dels grups proposa també ajuts de suport a la família: quan els acollidors estan malalts, poder disposar d'una persona al domicili que els ajudi en la casa i els nens.

Finalment s'ha de destacar que els grups de suport van emprendre una iniciativa d'associar-se per reivindicar tots aquests aspectes legals i econòmics. L'observació dels grups va acabar al març del 2005, però els grups de suport van continuar funcionant, la majoria.

A part, els acollidors d'una part dels grups pensen que haurien de rebre **assessorament i formació**. Explícitament tracten el tema de la formació, tant per ajudar-los en la fase inicial de l'acolliment com en el seu desenvolupament, fent-se ressò d'aquesta mancança. Proposen també rebre formació per part de famílies d'acollida que tinguin experiència.

5.6.3. Resultats dels grups de discussió amb els acollidors

Pel que fa als grups de discussió, els temes van anar també entorn de necessitats i propostes en el terreny legal i econòmic en tots els grups de discussió. Comparat amb els altres objectius, és el que va tenir més pes, tant per la seva anàlisi minuciosa com pel temps i la participació dedicats. Per tal de no repetir destacarem el problema que planteja un grup (CV) referent al tema de **quan la tutela del nen la té una altra comunitat autònoma** en el sentit que tenen por de les decisions que es prenguin allà, ja que els acollidors no acostumen a estar al corrent de com evoluciona la situació dels pares i la dels serveis.

D'altra banda (EG), els acollidors comenten que els anys i **el recorregut des que apareix el problema** a la família i el possible acolliment, fins a arribar al punt de l'acolliment regularitzat és molt llarg, dificultós, molts es queden pel camí i molts no inicien el camí perquè el desconeixen. Pensen que s'hauria de fer un esforç d'informar les famílies des dels serveis (de salut, escolars) i facilitar-los el procés quan és aconsellable la regularització de l'acolliment. Fins i tot parlen d'un tríptic on s'expliqui què han de fer i on han de dirigir-se quan es troben amb el problema.

5.7. Els professionals i el seguiment dels acolliments en família extensa

Aquest apartat correspon a l'objectiu específic de **conèixer l'opinió dels professionals referent al seguiment d'aquests acolliments**.

5.7.1. Resultats dels qüestionaris

En el qüestionari vam explorar aquest tema amb la pregunta adreçada als professionals dels EAIA, sobre si consideraven que s'hauria de disminuir la intervenció de l'EAIA en el seguiment dels acolliments en família extensa dins l'atenció individualitzada. Havien de puntuar en una escala d'1 *–gens–* a 5 *–molt–*. Els professionals, amb respostes que donen una mitjana d'1,95 ($\sigma=0,975$), consideren que el seguiment no s'ha de disminuir, contesten majoritàriament entre *gens* i *poc*, tal com s'observa a la *taula 35*. Un 42,1% respon que gens, i cap no contesta que molt.

Taula 35. Seguiment per l'EAIA de les famílies acollidores. 2004 (n=38).

Disminuir el seguiment?	Gens	Molt poc	Moderadament	Bastant	Molt	$\bar{x}$	σ
	42,1%	26,3%	26,3%	5,3%	0,0%	1,95	0,957

5.7.2. Resultats de l'observació dels grups de suport

Els acollidors, en les seves reunions dels grups de suport, acostumaven, tal com s'ha vist en l'apartat anterior, a referir-se a les administracions de Benestar, de Justícia o d'Ensenyament per dirigir les seves crítiques i propostes, però no acostumaven

a parlar tant de l'atenció que els dispensaven els serveis o els equips de professionals en concret. Aquí pot haver-hi un biaix en el sentit que els facilitadors dels grups formaven part d'aquests serveis. Així i tot s'han recollit dos temes que van ser tractats en els grups de suport. D'una banda, va sorgir la necessitat dels acollidors de demanar ajut a l'EAIA quan hi ha una situació de conflicte, i de l'altra, van exposar un sentiment de reconeixement vers els professionals de treball social que els han ajudat al llarg de la vida, i es refereixen sobretot als serveis socials d'atenció primària (SSAP) i als EAIA.

6. Discussió

Aquest capítol sisè està organitzat en tres grans apartats. En el primer, es discuteixen alguns resultats generals que considerem que tenen un caràcter transversal. En el segon, es posen a discussió els resultats d'acord amb algunes característiques de l'acolliment i dels subjectes que el protagonitzen. En el tercer, es destaquen i discuteixen els resultats segons els set objectius específics perseguits.

6.1. Discussió d'alguns resultats de caràcter transversal

Hi ha tres conjunts de resultats obtinguts a partir dels qüestionaris que reclamen una atenció especial per la seva transversalitat en la mesura que apareixen en la majoria dels àmbits explorats. Aquests són els que centren la primera part de la discussió i queden definits de la manera següent:

- **La majoria de les respostes emeses pels subjectes de les tres mostres no varien al cap d'un any.**
- **Els professionals tendeixen a fer valoracions menys positives que els acollidors i els nois en la majoria dels àmbits explorats.**
- **Els acollidors són els que valoren de manera més positiva bona part dels aspectes vinculats a l'acolliment, més que els mateixos nois.**

El primer conjunt de resultats, com s'ha vist al capítol anterior, es refereix al fet que les mitjanes de les respostes obtingudes a la majoria de les preguntes dels qüestionaris del 2004 i al cap d'un any, al 2005, no presenten diferències estadísticament significatives. També es dona una correlació positiva i significativa entre la majoria de les respostes d'un any i de l'altre per part dels subjectes de les tres mostres. Aquesta estabilitat en les respostes suggereix que les percepcions i les avaluacions dels agents socials implicats no varien de forma ràpida ni estan gaire sotmeses a la influència de circumstàncies externes, el contrari del que sovint es pensa, per exemple, dels infants i els adolescents.

Paral·lelament suggereix també una bona fiabilitat temporal dels ítems utilitzats al nostre qüestionari. No s'han trobat estudis amb els quals comparar aquest resul-

tat, però, pel que fa a la present recerca, destaquem la seva importància pel fet que suposa revalidar les dades obtingudes en la primera passació.

Quant al segon conjunt de resultats, aquests són coincidents en altres estudis que consideren la participació de diversos informants, i en aquest sentit podríem considerar-lo un resultat esperat, tot i que la consistent significació de les diferències observades mereix una reflexió amb més profunditat. En l'estudi de Casas, Cornejo *et al.* (2000), els professionals tendien a tenir percepcions més estigmatitzants dels serveis socials que els mateixos usuaris, amb *el risc que comporta de transmissió inconscient* d'aquestes percepcions que pot actuar de reforç de processos d'exclusió social. En la literatura científica es troben diversos autors com Dubowitz *et al.* (1993) que afirmen que els professionals acostumen a identificar més problemes que els acollidors.

Una de les possibles explicacions a aquest fenomen la proposen autors com Berrick *et al.* (1999) quan exposen que els professionals reconeixen que acollidors i nois tenen sovint por de les respostes dels professionals davant les seves circumstàncies i a vegades estan poc disposats a revelar tota la informació. Aquest fet pot influir en les respostes dels professionals (i en les dels acollidors, com es veurà més endavant), que poden pensar que existeixen més problemes dels que els acollidors descriuen.

Un altre factor que pensem que pot influir, és la precaució dels professionals a l'hora d'emetre les seves valoracions, que s'allunyen d'actituds que els puguin semblar carregades d'eufòria. L'experiència professional de situacions que no han tingut una resolució satisfactòria provoca sovint l'emissió de *pronòstics reservats*. També influeix la seva posició en el sistema: els professionals coneixen menys a fons cada situació concreta –per tant, poden no ser exactes en la seva apreciació– però, d'altra banda, a part de la seva expertesa, tenen una visió de conjunt i estan menys impregnats de subjectivitat, qüestions que contribueixen a la valoració d'una dificultat.

En aquest sentit, la seva aportació sola donaria una visió esbiaixada de la realitat, però contrastant-la amb les altres, actua de contrapès. Casas (1998) destaca dos aspectes positius, entre altres, sobre el fet d'incloure la perspectiva dels estudis de qualitat de vida en l'àmbit de la intervenció psicosocial: la incorporació d'una perspectiva positiva en un camp ple de conceptes amb connotacions negatives i el fet d'afavorir que els professionals no transmetin únicament una percepció pessimista del fenomen.

El tercer conjunt de resultats fa referència a l'alta positivitat que mostren els acollidors en les seves avaluacions i percepcions, superior a la dels professionals i fins i tot a les dels nois.

Pel que fa als acollidors, en el capítol 2 es recullen nombroses investigacions que es fan ressò d'aquest fenomen: els acollidors en família extensa tendeixen a informar més positivament sobre el comportament dels nens acollits i informen que troben més fàcil tenir-ne cura que els acollidors en família aliena (Berrick *et al.*, 1994; Farmer, 2001; Gebel, 1996; McFadden, 1998; Shore *et al.*, 2002). Alguns autors (Villalba, 2002a) adverteixen sobre un possible biaix de percepció i de sobrevaloració en les valoracions dels acollidors que són parents del noi. No s'ha d'oblidar el biaix que pot haver-hi fruit de l'actitud d'un cert temor d'alguns acollidors a reconèixer que hi ha problemes, per les repercussions que poden suposar la pèrdua del nen, o el biaix de desitjabilitat en les seves respostes.

Altres autors (Keller, 2001; dins Shore *et al.*, 2002) associen l'alta positivitat de les valoracions dels acollidors a factors inherents a aquest tipus d'acolliments, com poden ser el manteniment de les relacions familiars, o el fet de l'existència d'una xarxa familiar, que actua com a factor de resiliència, dóna estabilitat i pot fer reduir l'aparició de problemes de comportament en els nens. Tanmateix s'ha de tenir present que són acollidors no professionalitzats, per tant, menys experts a *detectar* problemes.

Finalment, una explicació que aporta elements per a la reflexió i sobretot per a la pràctica, és que, si bé aquest resultat pot confirmar una tendència dels acollidors a no ser realistes o objectius, també pot reflectir una major predisposició a tolerar els problemes del comportament i a perseverar, malgrat les dificultats (Hatmaker, 1999; citat per Hunt, 2003), en el sentit que els nens són més compresos pels seus acollidors, i que l'apreciació de trets negatius és sovint contrarestada per l'apreciació d'altres aspectes positius del comportament. Els acollidors acostumen a conèixer més la seva història i són més tolerants amb els problemes que puguin tenir els nens. També Le Prohn (1994) considera que els acollidors parents són més capaços de centrar-se en l'experiència que ha passat el nen, de separació i pèrdua. Aquesta visió aporta una explicació del funcionament d'aquests acolliments que possiblement els diferencia dels altres recursos de protecció infantil.

Pel que fa a les respostes dels nois, sobretot hi ha dos resultats que no són reflectits en les recerques revisades. El primer es dóna en l'avaluació de la seva situació en els quatre àmbits explorats, on se situen en una posició intermèdia entre les valoracions dels acollidors (més altes) i la dels professionals dels EAIA (més baixes). El segon és que, fins i tot en el 2005, en l'àmbit del seu comportament a casa, puntuen més baix del que els atribueixen els professionals. En canvi, alguns autors com Starr *et al.* (1999) precisament descriuen el contrari: que els acollidors en general identifiquen més problemes de comportament que els nois, pensen que aquests últims responen més segons la desitjabilitat social i informen menys dels seus problemes. Hi ha limitacions a l'hora de comentar aquest resultat en la mesura que no apareix gaire a les recerques consultades; però en tot cas aquesta posició d'equilibri i moderació que mostren els nois en les seves respostes ajuda a trencar amb algunes representacions socials sobre el col·lectiu dels que *encara no* saben el que volen o el que opinen (Casas, 1998).

6.2. Discussió dels resultats segons algunes característiques de l'acolliment i dels subjectes que el protagonitzen

La segona part de la discussió, la centrarem en l'anàlisi dels resultats d'acord amb set característiques que tindrem especialment en compte:

- L'edat dels acollidors.
- El parentiu.
- L'edat dels nois.
- El sexe dels nois.
- El sexe dels acollidors.
- El fet que l'acolliment sigui en un nucli d'un o de dos acollidors.
- El fet que l'acolliment s'iniciés abans o després del primer aniversari del noi.

Pel que fa a l'**edat dels acollidors**, els entrevistats tenien entre 25 i 86 anys, per tant, era d'esperar que aquest ventall d'edat tan ampli seria heterogeni i donaria diferències. Aquestes diferències apunten als fets que: (i) els acolliments on es valora de forma més positiva les relacions amb els progenitors, (ii) els que tenen expectatives més altes de futur pel que fa a no preveure fracàs en els seus acolliments, i (iii) els que expressen una satisfacció més alta amb l'acolliment; són els portats pels acollidors que tenen entre 46 i 65 anys. També els nois tendeixen a manifestar-se més satisfets amb l'educació rebuda pels acollidors que tenen entre 46 i 65 anys. Les valoracions de les relacions entre acollidors i nens i la percepció del suport rebut baixen en puntuació segons els majors de 66 anys.

Són pocs els estudis que s'han centrat en l'edat dels acollidors, i a més és un aspecte controvertit. Kelley *et al.* (2000) van trobar que els acollidors més joves tendien a experimentar més estrès en l'atenció dels adolescents acollits. Autors com Hunt (2001) troben que: els acolliments amb oncles són més vulnerables al fracàs que els acolliments fets amb els avis, no queda clar si és una qüestió de parentiu o d'edat, en la mesura que els primers són més joves que els segons.

Precisament pel que fa al **parentiu**, interessava veure si hi havia diferències entre la població d'avis i la d'oncles, i d'una manera clara no n'hi ha. En canvi, pel que fa a les relacions familiars, s'aprecien diferències segons si la família d'acollida és la materna o la paterna; la família paterna valora més positivament la relació del nen i d'ell amb el pare; la valoració de la mare es manté més neutra.

L'**edat dels nois** també hi té un paper important, atès que el ventall era també ampli, de 0 a 17 anys. Els acollidors valoren que com més gran és el noi, menys positiva és la relació tant amb el seu pare com amb els acollidors. Ells i els professionals (EAIA) perceben més problemes en l'àmbit dels aprenentatges escolars i del comportament a casa a mesura que els nois creixen, i es fa evident a l'adolescència; en canvi no és així en el seu estat de salut i la relació amb els altres. Així mateix hi ha una lleugera tendència que els acollidors expressin menys satisfacció amb l'acolliment quan tenen acollits nois majors de 12 anys. Nombrosos estudis relacionen les dificultats de l'acolliment amb l'edat adolescent (Centro Nazionale di Documentazione, 2002), en aquest sentit és un resultat que no sorprèn i que convida a pensar en les seves implicacions pràctiques.

Pel que fa a les respostes emeses pels nois, els que tenen més de 12 anys expliquen una mica més la seva situació d'acolliment als amics i pensen que tenen més informació sobre els recursos existents que els que es troben en la franja d'edat de 7 a 12 anys. La seva satisfacció amb l'escola i amb la vida considerada globalment també baixa a l'adolescència; totes aquestes característiques van lligades amb aquesta etapa de la vida.

Hi ha algunes diferències segons el **sexe dels nois**, poques. Els acollidors perceben que les nenes tenen més bona relació amb les seves mares i acollidors, alhora que emeten puntuacions més altes pel que fa als seus aprenentatges escolars. Les nenes, de la seva banda, expressen més satisfacció amb l'àmbit escolar que els nois. Aquesta dada s'adiu amb estudis fets en població general i es troba sovint en la literatura científica dedicada a temes escolars. D'altra banda, alguns estudis indiquen que el sexe dels acollits també influeix en alguns resultats, en què els nens presenten més problemes que les nenes en els acolliments duts a terme pels parents (Solomon i Marx, 1995; Starr *et al.*, 1999), però en el nostre estudi aquest resultat no s'ha trobat.

Pel que fa als adults, els **acollidors homes** valoren que poden compartir menys l'experiència de fer d'acollidor que les dones, i aquesta dada possiblement no té a veure amb la condició d'acollidor.

Tanmateix, **els nuclis portats per dos acollidors** (en l'estudi presentat són el 56,4%) sembla que també se'n surten amb més èxit que els nuclis monoparentals. Els nuclis portats per dos acollidors mostren una avaluació positiva tant de les relacions entre acollidors i nens, com del comportament a casa, els aprenentatges escolars i la relació dels noi amb els altres, alhora que tenen molt poques expectatives de fracàs i una satisfacció alta amb l'acolliment. A més, els professionals dels EAIA atribueixen més sentiments de solitud, menys percepció de suport rebut i més cansament als acollidors monoparentals, i els acollidors ho aprecien sobretot en la percepció de poc suport rebut.

Aquest resultat es pot contrastar amb dades de població general pel que fa a alguns desavantatges que pateixen els nuclis monoparentals, sobretot si hi conflueixen altres factors com la pobresa, la malaltia o la vellesa. En l'estudi presentat, els nuclis monoparentals (d'acollidors) tenen dues característiques que condicionen en part aquest resultat: tenen acollits més adolescents i estan formats per més acollidors de més de 66 anys.

Una constant en moltes de les respostes és la incidència que té la variable que indica si l'acolliment es va iniciar abans o després del primer aniversari del noi. En els casos que **l'acolliment s'ha iniciat dins del primer any de vida del nen** (són el 50% en el nostre estudi), acollidors i professionals valoren més positivament l'àmbit de les relacions del noi amb els altres; expressen una satisfacció més alta amb l'acolliment, i les valoracions també són més positives respecte a les relacions familiars. Els acollidors també tenen la tendència a percebre menys cansament (atribució que també els atorga l'EAIA) en els acolliments constituïts durant el primer any de vida del nen. És també en aquests nuclis on els nois s'autoavaluen millor en aprenentatges escolars i expressen una satisfacció més alta en l'àmbit escolar, a la vegada que prefereixen majoritàriament quedar-se a viure en el nucli de convivència dels acollidors amb els quals viuen des de ben petits.

Aquest resultat sobre l'atribució de positivitat en els acolliments constituïts des del naixement del nen en part dels àmbits explorats podria confirmar el sentit de pertinença familiar que arriba a assolir el nen i l'estabilitat, dos aspectes revisats al llarg del capítol 2 en la mesura que són afavoridors de benestar.

6.3. Discussió dels resultats segons els set objectius específics

La tercera part de la discussió se centra en els resultats obtinguts segons els set objectius plantejats al capítol 4.

6.3.1. Les percepcions i les avaluacions sobre les relacions familiars que es donen en els acolliments en família extensa

En primer lloc, sembla que tant el qüestionari com l'observació dels grups de suport, com el desenvolupament dels grups de discussió, han aportat informació per

aprehendre, o si més no conèixer més, la idiosincràsia de les relacions familiars en aquests acolliments. En general, el tema de les **relacions familiars** acostuma a ocupar un espai central en els debats sobre protecció infantil; de fet, constitueix el *moll de l'os*, en la mesura que la disfunció es dona precisament en l'interior d'aquestes relacions: unes dificultats en l'exercici del rol parental per part dels progenitors que poden provocar un perjudici al nen i fan que no pugui viure amb ells. Però, a més, quan l'alternativa és dins la mateixa família extensa del nen, les relacions familiars continuen en la centralitat del debat, com s'ha vist al capítol 2.

Els resultats dels qüestionaris mostren com els tres conjunts d'agents socials estudiats fan una **valoració molt positiva de la relació entre els acollidors i els nens**. Això coincideix amb bona part de les recerques existents, que conclouen que majoritàriament les relacions entre acollidors parents i nens acollits són positives (Stelmaszuk, 1999 i Wilson i Conroy, 1999, citats per Hunt, 2003; Berrick *et al.*, 1999; Pitcher, 2002; Rowe *et al.*, 1984).

Així mateix, els resultats mostren com la **valoració de la relació amb els progenitors és moderada**. La relació amb els pares és controvertida tant per la seva freqüència (comentada també al punt 3.4) com per la seva qualitat, tal com es reflecteix en diverses recerques: els acollidors troben que les relacions amb els pares són l'aspecte més estressant, i aquest tema acostuma a ser cabdal quan se'ls entrevista (Laws, 2001). Els acollidors dels grups de suport observats parlen de la situació dels pares i mares dels nens (sobretot es refereixen a la malaltia mental i a la drogadoicció) i com repercuteix aquesta en la relació amb els seus fills i en ells mateixos; comparteixen estratègies de com evitar que l'estat personal dels progenitors afecti el fill, fet que pensem que denota una certa capacitat de protecció.

Les **dificultats que sorgeixen a les visites entre pares i nens** constitueix un tema principal de les reunions dels grups de suport. Per un costat, es planteja sovint el tema de qui hauria de decidir el règim de visites. Berridge (1997), en un estudi amb acollidors en família aliena sobre la relació amb els progenitors, mostra que els acollidors veuen com enfrontats els drets dels pares i els dels nens, i perceben que només es considera la voluntat dels primers pel que fa a les visites; és el mateix punt de vista que tenen els acollidors del nostre estudi. Per l'altre, parlen extensament de la dificultat de posar límits als progenitors enmig de la visita quan està suposant un risc per al nen. En aquest sentit, autors com Berrick *et al.* (1994) i Terling-Watt (2001) mostren les greus dificultats que tenen els acollidors per protegir els nens en aquestes situacions, ja que informen que les visites dels pares i mares amb els seus fills no acostumen a estar supervisades. Sykes *et al.* (2001) suggereixen que es requereix ajut tant per prevenir alguns problemes com per fer-hi front un cop l'acolliment ja està en marxa. En alguns casos els acollidors i els professionals dels EAIA pensen que aquests contactes s'haurien de controlar i supervisar com es fa en els acolliments en família aliena, atès que, en l'estudi presentat, en la meitat de les visites són els mateixos acollidors els que assumeixen aquest rol, i l'altra meitat es fan sense supervisió. En general fan notar el pes de la responsabilitat que tenen en el desenvolupament de la visita, punt de vista que comparteixen autors com Le Prohn (1994) i Pecora *et al.* (1999).

Tanmateix, cal considerar les implicacions pràctiques d'aquests resultats. En aquesta línia, Berrick *et al.* (1999) exposen que s'han d'introduir canvis en la intervenció des dels serveis per poder treballar amb els acollidors el seu doble paper de

protectors del nen i de donants de suport als pares biològics. Aquest aspecte, precisament els acollidors l'han tractat també en els grups de suport. Resulta il·lustrativa la idea expressada en el grup de suport SMA sobre la dicotomia que cal mantenir: *expressar al fill el sentiment que l'estimes però que has de protegir al nét*. Shlonsky i Berrick (2001) suggereixen que els contactes pares-fills han de ser tractats de forma diferenciada segons els punts forts i els dèbils de cada situació. També els sentiments d'amor i ràbia que descriuen els acollidors a les reunions, fan que els professionals necessitin unes competències especials en trobar-se davant d'algunes relacions intrafamiliars de gran tensió. Els mateixos acollidors són els que pateixen perquè els nens es troben al mig, qüestió ja també analitzada per Bergerhed (1995) i Hunt (2001).

D'altra banda, és de destacar, segons els resultats, que **els nois són els que tendeixen a valorar de forma més positiva (dins la moderació) la relació amb els seus progenitors**, però especialment en el cas de la mare. Es pot establir un paral·lelisme amb l'estudi de Heptinstall *et al.* (2001), en què la majoria dels nens acollits en família aliena posaven la mare biològica en el centre de la seva vida. Sykes *et al.* (2001) també mostren la importància que té la família biològica per als nens, però els contactes poden ser tant perjudicials com desitjables.

Finalment, cal comentar dos temes que han assenyalat els acollidors i que, al nostre entendre, comporten propostes interessants: la **importància de respectar les activitats dels nens** (sobretot les escolars) quan es dissenya el règim de visites, i la conveniència de millorar els espais institucionals de visites (DGAIA i presó), peticions que els acollidors fan pensant en el nen.

6.3.2. *Les percepcions i les avaluacions sobre les situacions dels nois acollits en diferents àmbits*

En general, el desenvolupament i **la situació dels nois es valora com a força normal**. Els subjectes de les tres mostres coincideixen a valorar l'estat de salut i les relacions socials dels nois amb puntuacions més altes que el comportament a casa i sobretot que els aprenentatges escolars, que obtenen puntuacions més baixes; possiblement és similar a dades que podríem obtenir de la població en general.

La discussió sobre les **pautes educatives** que els acollidors segueixen a casa seva amb els nens és un tema recurrent en la majoria dels grups de suport: la col·laboració dels nens en les tasques domèstiques, l'adquisició d'hàbits d'autonomia personal, les dificultats d'educació a l'adolescència, la transmissió de valors... Pensem que aquests temes no es diferenciïn dels que podrien comentar un grup de pares i mares, ja que tenen a veure amb l'exercici de la seva funció parental i no tant amb la seva condició d'acollidors. Els resultats són congruents amb els dels qüestionaris en la mesura que no destaquen respostes que assenyalin greus dificultats en el desenvolupament dels nois.

Els temes que sí que estan directament relacionats amb els acolliments i que ells ressalten com a dificultat en el **comportament del noi** són: les interferències educatives dels progenitors, la fase d'adaptació del nen al nou nucli d'acollida, i la victimització en què pot caure el nen acollit. Sobre aquests temes, acollidors i professionals destaquen la importància de poder rebre formació específica, tal com la reben les fa-

mílies d'acollida alienes; per tant, aquest és un tema que també cal tenir present per les seves implicacions pràctiques.

Els estudis revisats informen que sembla que els nens acollits per família extensa presenten més problemes de comportament que la població en general, però no més que els nens acollits en família aliena (Iglehart, 1994; Le Prohn, 1994; Starr *et al.*, 1999), i alguns estudis apunten al fet que en presenten menys que els de família aliena (Benedict *et al.*, 1996; Berrick *et al.*, 1994; Centro Nazionale di Documentazione, 2002; Chipungu i Everett, 1998; Iglehart, 1994). Sobre aquest aspecte, la discussió està servida, ja que hi ha recerques (Chipungu i Everett, 1998) que apunten que, per exemple, als EUA, els nens que tenen més problemes són dirigits als acolliments en família aliena (cosa que a Espanya i a d'altres països europeus succeeix més amb els centres residencials). Per contra, hem vist com altres estudis ens mostren que l'actitud més tolerant dels acollidors en família extensa i el sentit de pertinença a la xarxa familiar redueix l'aparició de problemes de comportament en els nois.

Si situem aquest debat en el nostre context hem de tenir presents dues qüestions bàsiques i intrínseques dels acolliments en família extensa:

- Dades del nostre estudi ens indiquen que la meitat dels nens estan acollits des del naixement, per tant, no se'ls ha fet cap diagnòstic previ a l'acolliment.
- La proposta de regularitzar l'acolliment s'acostuma a fer segons si el noi té xarxa familiar, si els parents volen acollir-lo i si aquest és el desig del noi, i no tant segons les seves característiques personals. Hem vist en el capítol 3 com en el nostre estudi hi havia nois amb discapacitats acollits pels parents.

La situació dels nois en l'àmbit dels **aprenentatges escolars** és considerada moderadament normal pels subjectes de les tres mostres dels qüestionaris i és l'àmbit que presenta les puntuacions més baixes. Malgrat que podria semblar que és un tema que revesteix un cert conflicte, els acollidors el debaten poc en les seves reunions de grup de suport i no es tracta en els grups de discussió. És possible que si els grups haguessin estat formats per nens, l'aspecte escolar hagués estat un tema principal. En aquest sentit, cal remarcar la importància que té l'escola per als nens, tant si és una font de problemes (dificultats d'aprenentatge, problemes de relació amb el grup d'iguals, etc.) com si és un espai d'èxit personal i social.

Colton *et al.* (2004b), sobre els acolliments en general, informen que quan els nois entren al sistema, participen d'una *cultura de fracàs escolar*. L'escola, segons aquests autors, és un dels aspectes de la vida dels nens on és més essencial preservar la continuïtat, pel que fa a la relació amb els mestres i els amics, l'assistència a classe, no perdre el ritme dels aprenentatges... Cal reflexionar al voltant d'aquestes idees, per les seves possibles implicacions pràctiques en el camp de l'atenció a la infància, sobretot si es té en compte que amb aquests acolliments es poden evitar, en part, les ruptures escolars, i especialment la percepció dels nens de *participar d'una cultura de protecció infantil*.

A les investigacions en les quals es pregunta directament als nens, el desig de poder romandre a la mateixa escola és una constant en les seves respostes. Poder

respectar aquest espai, no citar-los en horari escolar, o que els professionals no els visitin a l'escola, són principis que s'haurien de poder complir meticulosament.

Els resultats dels qüestionaris, dels grups de discussió i els que ens aporta l'observació dels grups de suport, coincideixen a no destacar problemes de **salut en els nois acollits**. Els acollidors plantegen en els grups de suport i també en els grups de discussió el tema de la salut del noi només quan es pregunten si pel fet d'haver patit una situació de negligència o de maltractament és aconsellable que els nens rebin ajut d'un professional de la psicologia, sense que destaquin patologies en els nens acollits, qüestió que resulta interessant tant pel seu caràcter preventiu com per convidar a incloure-la en futurs plans de formació.

Els acollidors, en els grups de suport, es fan ressò de la importància que té per als **nens el seu grup d'amics**; no apareixen problemes i en els qüestionaris surt aquesta àrea ben valorada pels subjectes de les tres mostres. Tampoc no hem identificat autors que accentuin gaires problemes en aquest àmbit.

Altrament, s'ha de destacar el resultat referit al fet que els nois només **expliquen a alguns dels seus amics que estan acollits**, és a dir, que no viuen amb els seus progenitors. En els grups de suport s'ha vist com és de difícil per als acollidors explicar-los als nens què passa als seus pares. Autors com Pitcher (2002), que han explorat directament aquesta àrea, indiquen que aquest és precisament el motiu principal pel qual el nen no ho acostuma a explicar: què respondre quan li preguntin «*Per què no vius amb els teus pares?*» Sembla clar que aquesta temàtica també reclama formació específica per a acollidors i professionals. Així i tot, Rowe *et al.* (1984) conclouen que els nens acollits pels seus familiars acostumen a estar més ben informats sobre els seus pares que els que es troben en acolliment en família aliena. Seguint Cyrulnik (2005), *els tutors de resiliència* poden ajudar el nen a prendre consciència de la seva realitat familiar, per tal que pugui construir-se el seu propi relat. Però no tan sols serà important per al nen que els acollidors li expliquin la història dels seus progenitors, sinó pels mateixos acollidors, que poden actuar també com a factor de resiliència per a reflexionar, reparar o evitar actuacions poc reeixides, depenent del cas.

D'altra banda, els resultats ens indiquen que els nois afirmen majoritàriament que **prefereixen quedar-se amb els seus acollidors**, i els pocs que en discrepen, les solucions alternatives que proposen són dins l'àmbit familiar. Aquests resultats són semblants als d'un estudi irlandès (O'Brien's, 2001) que conclou que, malgrat que la majoria de nens afirmen que els agradaria viure amb els seus pares, saben que és poc probable, i que en cas que no succeeixi, tots es volen quedar amb els seus actuals acollidors parents. Els estudis revisats mostren com els acolliments en família extensa són més propensos a promoure un sentiment de pertinença i els nens es veuen formar part de la família (Beeman i Boisen, 1999; Le Prohn, 1994; Pitcher, 2002).

En aquest sentit, els acollidors expressen en diverses reunions el desig de fer valer els drets dels nens acollits, sobretot en les decisions que els afecten (vegeu els apartats 1.2 i 2.4.3). Casas (1998) aporta que participant en la presa de decisions (en un tema tan vital com pot ser la separació de casa), el nen podrà entendre-ho, ser més procliu a tolerar-ho, i s'afavorirà l'assoliment d'aprenentatges socials. En l'estudi italo-català de Casas i Saporiti (2005) sobre les percepcions que nens d'entre 10 i 13 anys tenien sobre alguns dels seus drets, ens semblen destacables alguns

resultats com: (i) la importància que té per a ells no ser separats dels seus pares i germans, (ii) el fet de poder expressar la seva opinió sobre amb qui anar a viure en cas de separació dels pares; o (iii) la seva contrarietat a canviar de residència, per tant, d'escola i d'amics.

Ho concreten també autors com Colton *et al.* (2004b) i altres estudis centrats en els acolliments en família aliena com els de Skuse i Ward (2003; citat a Colton *et al.*, 2004b), quan mostren que els nens britànics valoren molt que se'ls consulti en la revisió del cas sobre les possibles decisions i es mostren descontents quan senten que no són escoltats. En aquell estudi, els nois mostren preocupació perquè sovint són canviats d'acolliment sense ser consultats prèviament i critiquen durament els professionals per no haver estat honestos amb ells sobre les raons del canvi.

D'altra banda, autors com Brown *et al.* (2002) expliquen que en els acolliments en família extensa, quan es pregunta als nois si van prendre part en la decisió, la majoria no ho recorden perquè eren petits (aquesta dada concorda amb el nostre estudi, en què la meitat dels nens són acollits des del naixement).

Per tant, aquest resultat referent a la preferència que mostren els nois de quedar-se amb els seus acollidors actuals, pot ser rellevant per tres motius: en primer lloc en l'estudi es demana l'opinió dels nois sobre un assumpte que els afecta directament en la seva vida; en segon lloc, s'ha pogut saber que els nois estan d'acord amb el fet de romandre acollits pels seus familiars; en tercer lloc, bona part de les recerques revisades ens confirmen aquesta preferència.

6.3.3. *Els sentiments involucrats en la tasca d'acollir tal com són expressats i avaluats pels mateixos acollidors i atribuïts pels professionals*

Pel que fa als **sentiments dels acollidors**, en general, aquests expressen entre gens i pocs sentiments de solitud i de cansament en el desenvolupament de la seva tasca, alhora que pensen que reben un suport moderat i poden compartir poc la seva experiència.

El resultat dels qüestionaris mostren que **els acollidors quasi no expressen sentiments de solitud**. Però en canvi, a la literatura científica (Berrick *et al.*, 1997; CWLA, 2003a, 2003b; Hegar i Scannapieco, 1999; Pinazo i Ferrero, 2003; Starr *et al.*, 1999), s'hi troba aquesta característica, fet que va motivar la inclusió d'aquest ítem en el qüestionari. Per tant, aquests resultats no eren esperats i resulten contradictoris amb estudis previs fets en altres contextos. Alguns elements interessants que cal considerar en l'anàlisi poden ser que, bo i observant-se diferències significatives entre les respostes dels acollidors i dels professionals, aquests darrers tampoc no aprecien que els sentiments de solitud siguin gaire elevats. A més, els acollidors no parlen gaire de la solitud ni en els grups de suport ni en els de discussió, de fet, no utilitzen gairebé aquest terme, qüestions que reafirmen aquest resultat. Més aviat afirmen no *sentir-se sols*, ja que com a mínim *estan* (sembla que l'han usat com a sinònim de *sentir*) amb el nen acollit, i en canvi coneixen moltes persones grans que sí que se senten soles.

Pel que fa al **suport rebut**, els acollidors tant dels grups de suport com de discussió valoren l'ajut que els proporcionen altres familiars, els mateixos nens i altres famílies de l'escola. En paral·lel, els acollidors fan notar la manca de suport econò-

mic i en general de serveis que els ajudin en la comprensió i la canalització dels seus problemes. Aquestes afirmacions s'avenen amb els resultats dels qüestionaris, on els acollidors i també les atribucions que els fan els EAIA, situen el suport rebut de mitjana en el terme *moderat*. Això pot ser el producte de dos contrapesos: a un costat de la balança, s'hi troba l'existència de xarxa familiar i de la comunitat, que enllaça també amb el punt anterior i esdevé un aspecte positiu en el sentit que parlen els autors (Bronfenbrenner, Garbarino, Cyrulnik, Vanistendael, Villalba, Brown). L'altre costat de la balança és marcat per la manca de suport econòmic i dels serveis, reflectida en les respostes dels ítems dels qüestionaris i en els grups de suport i de discussió, d'acord també amb nombroses recerques (Berrick *et al.*, 1994; Ehrle i Geenen, 2002; Fernández del Valle *et al.*, 2002; Gebel, 1996; Iglehart, 1994; Pitcher, 2002).

Ni als grups de suport ni als de discussió, ni als resultats dels qüestionaris, els acollidors **no exposen sentiments de cansament** en el desenvolupament de la seva tasca; una situació similar a la plantejada amb la solitud. El que sí que fan és reflexionar sobre el rol de *cuidador permanent* que tenen assignat i assumit al llarg de la vida, en sintonia amb el revisat en algunes recerques (Villalba, 2002a), i, de fet, trobem alguns avis que encara no han acabat de tenir cura dels seus fills quan ja s'han encarregat dels néts, alhora que atenen també els seus pares, ja grans, i que pateixen pels problemes del pare o la mare dels nens. Pensem que compartint aquesta visió se'ls podrà proporcionar un suport més adient a la seva situació.

Pel que fa a la possibilitat de **compartir l'experiència** amb els altres, ja s'ha comentat que un dels marcs en el qual es donava l'observació eren els grups de suport, per tant, els participants en aquests grups agraeixen la iniciativa, ja que hi havia la necessitat d'un espai on compartir sentiments i experiències, i en proposen la continuïtat. La conveniència d'aquests grups com a serveis de suport a aquestes famílies, és confirmada també per nombroses experiències (EAIA Sant Andreu i SSAP Franja Besòs, 2003; ICIP, 2003; Jonhson; 2003; Montserrat, 2007b; Pitcher, 2001; Villalba, 2002b; Watson, 2002). En aquest sentit, als EUA, els acollidors estan força organitzats en associacions, amb les seves pàgines *web* i reunions regulars de grups de suport o d'ajuda mútua.

Referent al programa de grups de suport desenvolupat, s'ha analitzat si ha tingut alguna influència en les respostes en els qüestionaris dels acollidors d'un any a l'altre. Malgrat que no ha estat un objectiu el fet d'explorar sistemàticament aquest impacte, aquesta influència sembla força evident en dos aspectes: (i) en l'increment de positivitat que han manifestat els acollidors pel que fa a la percepció de poder compartir més l'experiència, i (ii) en l'augment de reivindicació dels seus drets, vist a la pregunta oberta sobre propostes de canvis. Tanmateix l'inici dels grups de suport d'acollidors va merèixer un disseny i una avaluació del programa específics (Montserrat, 2007b).

6.3.4. *Les expectatives de futur pel que fa a l'acolliment*

Els subjectes de les tres mostres dels qüestionaris coincideixen a afirmar que **les possibilitats de fracàs de l'acolliment són entre cap i molt poques**. Aquest resultat coincideix majoritàriament amb les recerques revisades, tant pel que fa a les

característiques d'estabilitat d'aquests acolliments (Beeman i Boisen, 1999; Benedict *et al.*, 1996; Berrick *et al.*, 1994; Centro Nazionale di Documentazione, 2002; Chipungu i Everett, 1998; Dubowitz *et al.*, 1993; Iglehart, 1994; Kosenen, 1993; Le Prohn, 1994; Needell i Courtney, 1997; Rowe *et al.*, 1984; Scannapieco, 1999; Webster *et al.*, 2000; Wulczyn i Goerge, 1992) com pel que fa a les referents a la seva llarga durada o permanència (Berrick *et al.*, 1994; Centro Nazionale di Documentazione, 2002; Dubowitz *et al.*, 1993; Fernández del Valle *et al.*, 2002; Scannapieco, 1999; Thornton, 1991; Villalba, 2002a; Wulczyn i Goerge, 1992). Els acollidors manifesten la seva voluntat de tenir-los tot el temps que es necessiti (Berrick *et al.*, 1994; Dubowitz *et al.*, 1993; Gebel, 1996; Thornton, 1991) i pensen, tal com també s'apuntava en els grups de suport i de discussió, que les possibilitats de retorn amb els progenitors són més baixes si el nen està amb la família extensa.

Això ens condueix precisament a un dels debats vinculats a aquests acolliments. D'una banda, trobem autors que afirmen que l'estabilitat que proporcionen els acolliments en família extensa és un dels arguments més forts i més convincents dels beneficis d'aquests acolliments, atès l'impacte positiu que té en el benestar infantil. Skuse i Ward (2003; citats a Colton *et al.*, 2004b) aporten la percepció negativa que tenen els nens quan se'ls canvia d'acolliment, com afecta tota la seva vida personal i familiar, escolar, amb canvi de metge, com perden moltes de les seves possessions i com fins i tot pot incidir en una pèrdua d'identitat. Per tant, en cas que no puguin tornar amb els progenitors, aquest tipus d'acolliment aporta estabilitat i resolució a llarg termini, aspecte que els resultats de la present recerca també apunten.

Però, d'altra banda, trobem que els acolliments són *per definició* temporals i han de procurar el retorn amb el pare i/o la mare. Sembla que els acollidors i els professionals estan d'acord amb els elements nuclears que apareixen a la discussió plantejada en l'apartat 2.4.3, on es debat sobre (i) si es donen menys retorns comparat amb les altres formes d'acolliment, o sobre (ii) si el seu procés de retorn és més lent però potser més segur, en els casos que es dona.

En aquest debat podem destacar les observacions següents:

- a) una part dels progenitors presenten nivells alts d'acord o de connivència amb l'acolliment, que fa que no reivindiquin el retorn del nen amb ells;
- b) els serveis de protecció infantil no tenen la pressió per disposar de la plaça per a un altre nen, o la pressió perquè no esdevinguin llargs, tal com succeeix amb els recursos residencial i d'acolliment en família aliena;
- c) tant acollidors com nois, com professionals, valoren positivament aquesta alternativa per al benestar dels nois i, per tant, han de mostrar-se molt segurs a l'hora d'impulsar el retorn amb els progenitors.

De totes maneres cal dir que a Espanya tampoc no podem confirmar aquest extrem, és a dir, no coneixem (en dades generals) si el nombre de retorns dels nens amb els seus progenitors és diferent en els tres recursos substitutoris de protecció infantil. Per tant, aquesta qüestió queda pendent per a la recerca científica futura.

En la majoria dels grups de suport, continuant amb el tema de les **expectatives de futur**, els avis se centren sobretot en un tema cabdal: *què passarà amb els nens quan ells ja no hi siguin?* Parlen obertament sobre els anys de vida que els queden i alguns tenen clar que han de parlar el tema amb els altres germans dels pares per

veure si voldran fer-se càrrec dels nens. Els preocupa què farà l'Administració, si respectarà la decisió de la família, ja que tenen molt present que el nen està tutelat. També tenen clar que els coincideix el seu envelliment amb l'adolescència dels nois i això els genera certs sentiments d'inseguretat, i es pregunten si podran respondre a les seves necessitats. Autors com Broad (2001a), Farmer (2001), Kelley *et al.* (2000), Pitcher (2002), Shlonsky i Berrick (2001) i Stogdon (2001) es fan ressò d'aquest debat i s'ha vist en els resultats com efectivament el binomi vellesa-adolescència aporta diferències en alguns àmbits.

L'altre tema també el protagonitzen sobretot els avis quan reflexionen sobre les possibilitats de repetir la història dels fills en els néts (una frase il·lustrativa és la del grup de suport SMO: *els fa estar en un estat d'alarma constant*). El fet de parlar i reflexionar sobre aquest tema està en consonància amb el que s'afirmava en el capítol primer: el concepte de la transmissió intergeneracional del maltractament s'ha de tenir en compte, precisament per poder activar estratègies per minimitzar-lo, i constitueix un aspecte àmpliament debatut pels autors (Belsky i Kadushin, 1980; citats per Pecora *et al.*, 1999; Cyrulnik, 2002; 2005; Hegar i Scannapieco, 1999; Hunt, 2003; Jackson, 1999; Rutter, 2000; Vanistendael i Lecomte, 2002).

Els acollidors es fan ressò de la por que els progenitors s'emportin els nens a viure amb ells sense tenir les condicions per atendre'ls correctament, que l'EIAA *no coneixi realment l'estat dels pares* (grup de suport EG) i prengui una decisió de retorn del nen amb els progenitors que ells considerarien equivocada; ells expressen el desig d'aquest retorn, però amb condicions òptimes per als nens. Autors com Pitcher (2002) han observat també aquest temor dels acollidors vers les decisions dels serveis, i possiblement aquesta visió seria compartida pels educadors dels CRAE i les famílies d'acollida alienes, entroncant de ple amb el debat de la coparticipació dels diferents agents implicats en les decisions dels serveis (aspecte tractat al capítol 2).

6.3.5. *Les satisfaccions amb l'acolliment expressades pels diferents agents implicats, i en cinc àmbits de la vida dels nois*¹²

Pel que fa al primer aspecte, els acollidors i els nois estan entre bastant i molt **satisfets amb l'acolliment** i els EIAA els atribueixen també un alt grau de satisfacció. Si es contrasta amb resultats d'altres recerques (Rowe *et al.*, 1984), aquestes mostren que els acolliments en família extensa són més propensos a promoure satisfacció i a generar compromís (Altshuler, 1998; Berrick *et al.*, 1999; Dubowitz *et al.*, 1993; Flynn, 2001; Needell i Courtney, 1997; Pitcher, 2002; Thornton, 1991; Wulczyn i Goerge, 1992). Villalba (2002a) aporta com les famílies acollidores expressen que fer-se càrrec dels néts dona sentit a la seva vida, frase repetida també a les reunions dels grups de suport. Un grup (SMA) afegeix que, en el cas dels avis, l'activitat com a acollidors té un sentit reparador, els ajuda, per exemple, *a recupear-se de la mort del fill*, qüestió que aborden també autors com Broad (2001a) o, des d'una altra vessant, Cyrulnik (2005). Els acollidors pensen que, atès que no serveix

---

12. Veure més detalls a Montserrat i Casas, 2007a.

l'ajut que poden donar al pare o a la mare, sí que serveix el que dediquen als néts/nebots i la satisfacció de poder-los ajudar; el sentiment positiu que tenen quan els nens els agraeixen la tasca que fan, o *la importància de donar valor al que es té, sense comparar-se amb les situacions dels altres* (segons una frase del grup de suport d'SMA). D'altra banda, també expressen com els produeix insatisfacció el poc reconeixement que l'Administració té vers ells.

Pel que fa al segon aspecte, **les satisfaccions que expressen els nois amb la vida se situa entre bastants i molt altes**, i també és així en **la majoria dels àmbits**, excepte en l'àmbit escolar, que, en general, es valoren més moderades. D'una banda, són resultats que es mouen entre les mitjanes normatives poblacionals a les quals es refereix Cummins (1997). De l'altra banda, són congruents amb la posició de Veenhoven (1994), que manté que, malgrat els possibles biaixos de desitjabilitat normativa i social, quan es contesta sobre la satisfacció, és possible que les persones estiguin majoritàriament satisfetes amb la vida globalment, encara que informin d'una satisfacció baixa en certs moments i aspectes.

Aquests resultats d'alta satisfacció global dels nois amb les seves vides són concordants amb altres estudis, tant fets amb adults (Diener, 1984/1994) com amb mostres d'infants i adolescents (Huebner, 1997; 2004). Per tant, no sembla que responguin diferent a altres nois de la població en general. De totes maneres, aquests resultats només són orientatius, ja que no s'ha passat cap de les escales estandaritzades, però poden donar peu a iniciar línies de recerca en aquest sentit.

Els nois que han respost el qüestionari se senten majoritàriament satisfets amb els seus acol·lidors, la seva salut, els seus amics i el temps lliure. D'altra banda, mostren un nivell de satisfacció menys alt amb l'escola, i aquesta dada també l'hem trobada en altres estudis fets a Catalunya (Casas, Alsinet i Rosich, 2000; Casas, Alsinet, Rosich, Huebner i Laughlin, 2001; Casas, Figuer, González i Coenders, 2004), en què la satisfacció amb la família i els amics presentava mitjanes força superiors a la satisfacció amb l'escola. Per tant, tot i trobar-se en una situació d'acolliment, segueixen un patró similar a les mostres recollides de la població en general. Presumiblement, malgrat ser nois tutelats administrativament, senten que formen part d'una xarxa familiar i d'amistats (han mostrat satisfacció alta en aquests dos àmbits, però prèviament ja havien avaluat com a normal la seva situació a casa i amb els amics).

En aquest sentit, Garbarino i Eckenrode (1997/1999) sostenen la importància que té per als nens el fet de comptar amb algú del seu propi sistema social que els accepti i que els ofereixi un model positiu. Com mostren diversos autors (González, 2004; Casas *et al.*, 2004), la satisfacció amb aquests àmbits pot repercutir en la satisfacció vital. També Valois *et al.* (2002) mostren que els adolescents que expressaven menys satisfacció global amb la vida eren els que tenien unes relacions més empobrides amb la seva xarxa social immediata, i tenien també més dificultats per poder decidir sobre aspectes que els afectaven directament. En tot cas, per continuar en aquesta línia d'investigació i contextualitzar objectivament aquesta dada, caldria utilitzar els mateixos instruments que aquests autors i administrar-los també a nois que es trobin en acolliment residencial i en família aliena.

Finalment, aquesta satisfacció alta expressada pels nois, juntament amb l'avaluació de la seva situació com a normal per part dels subjectes de les tres mostres, apunten possiblement cap a la direcció de ser un col·lectiu de nois que es percep

poc estigmatitzat, potser en part per no haver estat separat del seu medi familiar; aquesta precisament era la variable que generava més percepció d'estigmatització en l'estudi citat de Casas, Cornejo *et al.* (2000) que d'entre els diferents recursos de serveis socials dirigits a les famílies, els acolliments en família aliena i residencial eren els que generaven percepcions més negatives dels professionals i les famílies. La situació d'inclusió a la seva xarxa familiar i comunitària actua potser com a factor resiliència i els protegeix tant de la situació de maltractament viscuda com de la *inclusió* al sistema de protecció infantil.

6.3.6. *Les necessitats, les aspiracions i les expectatives de millora pel que fa a aquests acolliments*

El contingut de les reunions dels grups de suport, dels grups de discussió i de les preguntes obertes del qüestionari han proporcionat una informació extensa sobre el tema que encapçala aquest apartat. Totes les dades recollides reflecteixen en part temes que es troben estudiats per altres autors, però apareixen també propostes originals i noves, molt circumscrites a les coordenades de la realitat catalana i espanyola. En tot cas, **les necessitats i les expectatives de millora constitueixen una àrea cabdal per als acollidors** i, en aquest sentit, a Barcelona, a la primavera del 2005, els acollidors en família extensa van iniciar el camí per constituir-se en associació, com a plataforma reivindicativa de diversos aspectes davant les administracions.

Pel que fa al contrast amb altres estudis del tema de les necessitats i les expectatives de millora d'aquests acolliments, Fernández del Valle *et al.* (2002) troben que en la majoria dels casos les famílies estudiades al Principat d'Astúries no se sentien informades sobre el procés de l'acolliment ni dels ajuts i trobaven a faltar el suport tant econòmic com psicosocial, educatiu i d'assessorament legal. Tot això resumeix força bé el que han trobat en aquest sentit diversos autors i com s'ha exposat a l'apartat 2.4.4 (Berrick *et al.*, 1994; Centro Nazionale di Documentazione, 2002; Ehrle i Geen, 2002; Gebel, 1996; Iglehart, 1994; Pitcher, 2002). Els acollidors dels grups de suport i de discussió es queixen de la manca de participació tant seva com dels nens en les decisions que els afecten, que fa que se sentin menys satisfets amb els serveis (com a l'estudi sobre l'estigma de Casas, Cornejo *et al.* 2000), i també la manca de formació proporcionada a les famílies i als professionals (Villalba, 2002a). Autors com Amorós (2005) estan treballant també en la línia de dissenyar programes de formació continuada a les famílies extenses distribuïts en mòduls.

Un resultat interessant que cal destacar pel que fa a les propostes de canvis per a millorar els acolliments actuals és la diferència de criteri dels subjectes de les dues mostres en ponderar diferent algunes propostes. Mentre que la majoria dels professionals (91,4%) reclamen en primera instància millores econòmiques per a sostenir el acolliments, els acollidors diversifiquen les seves opcions i, tot i que el 63,2% també ho demana, la resta es fixen: en millores a favor dels drets dels acollidors, en canvis en el règim de visites dels progenitors, en els drets dels nens, en poder rebre més suport psicològic i educatiu, en ajut als majors de 18 anys, en poder rebre més informació, en obtenir més recursos per als nens i per als seus pares. En segona opció, acollidors i EAIA coincideixen més a diversificar les seves respostes.

L'altre resultat que hem de destacar és el que comentàvem en el punt 6.3.3 pel que fa a l'augment considerable de propostes que els acollidors fan referides als seus drets en el 2005, influït possiblement per la participació de part dels acollidors als grups de suport.

Atès que el tema de les propostes que acollidors i professionals fan sobre millores per a aquests acolliments és extens, i tenint en compte les implicacions pràctiques que suggereixen aquestes propostes, s'ha dedicat el capítol setè a la seva exposició.

6.3.7. L'opinió dels professionals referent al seguiment d'aquests acolliments

La majoria de les respostes dels **professionals dels EAIA coincideixen en la necessitat de fer un seguiment a aquestes famílies** i d'aplicar instruments específics per a aquests acolliments, coincidint amb la majoria de les propostes que s'han descrit a l'apartat anterior. Aquest resultat està en consonància amb nombroses recerques revisades i exposades a l'apartat 2.4.4, i confirma el fet que una part d'aquests acolliments necessiten aquest seguiment, bo i establint uns criteris clars.

Hem vist com bastants autors coincideixen també amb el tema de poder oferir als professionals una formació específica sobre acolliments que proporcioni elements per a: l'avaluació dels casos; el suport psicològic, educatiu i social que requereixen, i el seu seguiment. Aquestes qüestions també es consideren en el capítol següent.

En resum, les dades obtingues semblen prou vàlides i fiables, i tot indica que els instruments i les tècniques emprades ens han permès força assolir un coneixement i una comprensió del fenomen dels acolliments en família extensa d'acord amb els objectius perseguits. Els resultats s'han pogut contrastar amb bona part de la literatura científica existent sobre el tema, i el que és més important, la seva discussió permet reflexionar sobre les seves implicacions pràctiques. Ara bé, les limitacions de la present recerca vénen sobretot de no haver disposat d'instruments estandaritzats i de no poder comparar els resultats obtinguts amb els d'altres formes d'acolliment –residencial i en família aliena– a Catalunya i a Espanya en general, a fi i efecte d'emmarcar i contextualitzar millor aquests resultats.

7. Propostes

Els estudis revisats preveuen que els sistemes de protecció infantil continuïn regulant o formalitzant les decisions dels parents com a acollidors. La motivació dels parents per acollir acostuma a ser personal i familiar (no és un lloc de treball, no és sols un acte solidari amb el món), però els serveis no es poden confiar sobre la base només d'aquesta motivació, i menys amb els canvis demogràfics accelerats que reflecteixen variacions importants en el comportament de les famílies. Per tal que aquests acolliments continuïn donant resposta als nens que la necessitin i s'asseguri la seva qualitat, s'ha de millorar l'atenció pública que reben dels serveis.

D'altra banda, les exigències de la societat faran cada vegada més difícil l'existència d'acolliments *de fet* (no regulats). Avui en dia es necessiten contínuament les autoritzacions dels pares o tutors per a qualsevol activitat escolar, de temps lliure, sanitària, administrativa, en una època en què s'ha incrementat considerablement el control social i l'enregistrament informatitzat de dades i d'informació personal. Una part de les famílies requerirà una resposta administrativa-legal del sistema de protecció infantil perquè es dóna una situació de *desemparament* o d'*impossibilitat* per part dels progenitors; per tant, s'ha d'evitar de no dificultar-los el camí per arribar-hi. En aquest sentit, els acollidors, a les reunions dels grups de suport, es fan ressò de les dificultats i la manca d'informació que pateixen per arribar a formalitzar l'acolliment.

Dels resultats obtinguts a les reunions dels grups de suport, als grups de discussió i mitjançant els qüestionaris, ressaltem una sèrie de propostes fetes pels acollidors i els professionals dels EAIA, que considerem molt interessants per les seves possibilitats d'aplicació, englobades en tres grans apartats:

- Propostes sobre **aspectes legals i administratius**:
  - Lliurar, l'Administració, informació per escrit dels procediments, els drets i deures dels acollidors, de la DGAIA (o l'organisme competent a cada CA), dels nens i dels progenitors, tant des d'abans d'estar regularitzats com en el moment de la constitució de l'acolliment, així com en la fase de permanència. Informació també des dels serveis comunitaris sobre què fer quan les famílies es troben en aquesta situació de dificultat.
  - Revisar la limitació de drets dels acollidors com a *guardadors*, pel que fa a necessitar autoritzacions contínues que no caldrien per a qüestions que es con-

sideren responsables i capaços de resoldre: per a una operació quirúrgica del nen, per quan surt de Catalunya de cap de setmana o vacances, o per visitar altres familiars. A part de la revisió o l'anul·lació d'algunes d'aquestes autoritzacions en la majoria dels casos, els acollidors reivindiquen que la DGAIA els proporcionï, en el moment de la constitució de l'acolliment, un document per escrit amb aquest tipus de concrecions.

- Constituir acolliments de caire permanent¹³ (de llarga durada), si escau, per tal de no fer la renovació de tutela cada any, i més quan els progenitors ja són morts. A part, considerar la possibilitat que les guardes judicials o les tuteles ordinàries tinguin la possibilitat d'assignació econòmica, i poder així derivar acolliments que ja no revesteixen risc per al noi.
- Crear un altre document o dotar-se'n, a part de la resolució de tutela, on no s'expliquin els antecedents ni la situació familiar, només que hi consti que els acollidors són els guardadors legals del nen, a fi i efecte de fer-lo operatiu per a gestions administratives: matriculacions a escola, activitats de lleure, tràmits a la Seguretat Social... i d'aquesta manera no es desvelen innecessàriament els aspectes que pertanyen a la vida privada i íntima dels nens.

Altres temes que amplien aquest conjunt de propostes són, sobretot per part dels acollidors: la creació de jutges especialitzats en infància; l'agilització dels tràmits d'adopció en els casos que és aconsellable, i la revisió d'aspectes lligats a les incapacitacions, als temes patrimonials i d'herència.

– Propostes sobre **aspectes econòmics:**

- Elaborar criteris clars i universals de concessió dels ajuts econòmics que provenen de l'Administració competent en protecció infantil, que reflecteixin les despeses de caràcter bàsic que generen els nois, independentment de quina sigui la comunitat autònoma que tingui tutelat el nen. Per a alguns casos, concessió d'ajuts extraordinaris i ajuts per a estudis quan compleixen la majoria d'edat.
- Facilitar l'accés de les famílies acollidores als ajuts d'àmbit comunitari, sobretot remarquen els de tipus escolar, extraescolar i psicològic per als nens i d'habitatge per al nucli acollidor.
- Revisar els aspectes econòmics que tenen a veure amb la possibilitat que l'acollit desgravi a Hisenda i poder obtenir el carnet de família nombrosa, si escau.

– Propostes sobre **aspectes tècnics:**

- Considerar els drets dels nens en les decisions que els afecten, sobretot pel que fa a prendre part en la decisió de l'acolliment i del règim de visites amb els seus progenitors.
- Organitzar millor el control o la supervisió de les visites dels pares amb els nens quan calgui i en espais adequats per als infants i per als adolescents.

---

13. A les Bases per a un Projecte de Llei d'infància de Catalunya (Generalitat de Catalunya, 2006) es proposa la incorporació d'aquesta modalitat d'acolliment, que es caracteritzarà per atribuir als acollidors algunes de les facultats de la tutela, i no tan sols la guarda i la custòdia del nen/a, amb l'objectiu de facilitar el desenvolupament de les seves responsabilitats, tenint en compte l'interès superior de l'infant.

Tenir en compte de no fer-los perdre les seves activitats escolars i extraescolars.

- Facilitar l'assessorament i la formació als acollidors, sobretot en la fase inicial del procés d'acolliment, però que pot ser continuada.
- Proporcionar suport psicoeducatiu als acollidors i els nens que ho requereixin, establint a càrrec de quin servei va, les condicions i la durada.
- Crear i mantenir grups de suport i d'ajuda mútua per als acollidors. Els acollidors que van participar dels grups de suport, van mostrar una alta satisfacció d'haver-hi participat, argumentant que: s'aprèn, poden compartir i rebre suport emocional, té conseqüències positives per als acollidors i els nens acollits, i facilita la reivindicació dels drets dels acollidors. Els professionals dels EAIA de Barcelona també van valorar-ho de forma positiva.

Fins aquí, doncs, hem exposat les propostes dels acollidors i els professionals extretes a partir dels resultats de la recerca.

Sobre les propostes de tipus tècnic, volem afegir algunes consideracions elaborades a partir tant dels resultats del present estudi com de les aportacions de les recerques revisades. Els resultats extrets dels grups de suport i de discussió ens suggereixen que els acollidors tenen unes necessitats que s'han de tenir en compte tant en els plans de formació que reclamen com en el suport que se'ls pugui oferir al llarg de l'acolliment:

- Unes necessitats que es deriven de l'exercici del seu rol parental. En els grups de suport, els acollidors han ocupat sessions parlant de les pautes educatives que cal portar a terme amb els nens a casa, o de l'accés als recursos socials de la xarxa, o dels processos de desenvolupament personal i de maduració dels acollits. Aquestes necessitats són comunes a molts pares i mares.
- Unes necessitats que es deriven pròpiament de la seva condició d'acollidors. Els acollidors, en els grups de suport, es feien preguntes com: *què fer quan em diu mama, com explicar-li la malaltia mental dels seus pares, com afrontar les visites a la presó, com canalitzar les interferències educatives dels progenitors, com prevenir la victimització de l'acollit o com superar amb èxit la fase inicial de l'acolliment*, totes les quals són exemples de frases que il·lustren les necessitats formatives dels acollidors.

Ara bé, el conjunt heterogeni que formen els acollidors en família extensa ens fa pensar que el suport variarà substancialment d'una família a una altra:

- Algunes famílies no necessitaran suport, bé perquè fa temps que acullen, bé perquè tenen capacitats i recursos propis per fer front a l'acolliment.
- Altres en necessitaran en algun moment de l'acolliment. Això pot ser en la fase inicial de l'acolliment, o bé en l'adolescència del noi, o bé en el cas que romanguin en una situació de dificultat especial: la separació dels acollidors, la mort d'un familiar proper, la pèrdua del treball, etc.
- Altres el necessitaran de forma continuada; amb un pla que respongui a les seves necessitats, ja siguin aquestes de tipus educatiu, psicològic o social.

- Pel que fa als nens, alguns necessitaran el suport necessari en qüestions vinculades directament amb la seva situació d'acolliment, com pot ser l'aspecte explorat a la present recerca, d'ajudar-los a entendre la situació dels seus progenitors i com explicar-ho als amics.

Com ja hem vist, diversos autors coincideixen en el tema de poder oferir als professionals una formació específica sobre acolliments que proporcioni elements tant per a l'avaluació dels casos com per al suport psicològic, educatiu i social que requereixen els acollidors i els nens. Fins ara, la formació específica sobre els acolliments no es dirigeix als EAIA en la mesura que els acolliments familiars –en família aliena– són competència de l'ICAA i no de la DGAIA, però ja hem vist com els acolliments en família extensa ocupen una part important de la tasca dels EAIA.

També hem llegit com alguns autors apuntaven la necessitat que els professionals adquireixin unes competències especials en trobar-se davant d'algunes relacions intrafamiliars de gran tensió, o competències que contribueixin al procés d'avaluació dels casos, tant per validar situacions en què els estàndards de vida són diferents, per exemple, que els de les famílies alienes com per tenir elements en les situacions que malgrat que hi ha la petició de la família extensa d'acollir el nen, es desestima per ser-li perjudicial. Qüestions, totes, que s'han de poder analitzar en el procés d'avaluació del nen i la seva família.

Cal que els professionals puguin donar resposta a aquestes necessitats i expectatives que mostren acollidors i nens. Depenent de la situació, la resposta pot tenir un contingut més educatiu, o psicològic o social, traient profit de la configuració interdisciplinària dels EAIA. Tant si la intervenció és amb els acollidors com amb els nens, tant si és directa com indirecta, tant si és individual o si afavoreix els grups de suport, ha de garantir i promoure el benestar dels infants i els adolescents que són acollits i avançar en la participació més activa de les decisions per acollidors i nois.

8. Conclusions

La recerca presentada sobre els acolliments d'infants i adolescents en família extensa ha perseguit aprofundir en el coneixement i la comprensió d'aquest fenomen d'acord amb els set objectius que es van plantejar. Aquesta tasca s'ha fet recollint els punts de vista de tres grans conjunts d'agents socials implicats: els acollidors, els infants i els adolescents acollits i els professionals dels EAIA, que són els equips interdisciplinaris responsables d'atendre'ls a Catalunya. Tanmateix, en ser una de les primeres recerques a Catalunya sobre aquesta temàtica, hem pretès també contribuir a la reflexió sobre aquests acolliments com a recurs dins dels sistemes de protecció infantil, atès que aquí han crescut de la mateixa manera que en altres països occidentals. L'abast d'aquest fenomen fa necessaris nous debats, obre nous reptes de recerca i ens mena a construir propostes dirigides a l'àmbit dels serveis de benestar en general, i de la protecció infantil en particular.

En aquest darrer capítol (i) destaquem alguns resultats que ens il·lustren la contextualització del fenomen dels acolliments en família extensa, (ii) ressaltem la consistència d'alguns resultats de la recerca presentada aquí, tot i aportant els que ens indiquen els punts forts i els febles d'aquests acolliments, (iii) fem referència a les implicacions pràctiques, sense aprofundir, atès que aquest aspecte ja s'ha desenvolupat, sobretot en el capítol setè, i (iv) finalment, reflexionem sobre les implicacions per a futures recerques.

Sobre la contextualització del fenomen

Les dades exposades ens indiquen que a Catalunya els acolliments en família extensa s'han incrementat un 45% entre el 1998 i el 2005, any que ja ocupaven el 37,1% del total de les situacions amb mesura administrativa (pràcticament tot tutel·les), sense que aquest increment hagi anat acompanyat ni de més recerca ni de més programes adreçats a aquesta població ni de més recursos per a l'avaluació dels resultats assolits. Al desembre del 2004, en els EAIA de Barcelona, d'entre tots els casos amb mesura administrativa, un 39,4% corresponien a nens en acolliment en família extensa, un 28,3% a nens en acolliment en centre residencial i un 9,1% a nens en acolliment en família aliena. Pensem que tant la dada referent a l'alt nombre d'a-

colliments fets per parents com la referent a l'increment que ha sofert en tan poc temps, han justificat amb escreix l'estudi a fons d'aquest fenomen.

Hem pogut estudiar com les situacions de negligència referides als progenitors són les més freqüents en aquest tipus d'acolliments i molt sovint els familiars més propers al nen (un 73,5% són avis, un 18% són oncles), és a dir, membres de la família extensa, intenten pal·liar la situació amb decisions que abans no sortien de l'àmbit familiar. Actualment, la presa de decisions és, en alguns casos, delegada als serveis pels mateixos familiars (el 70% de les famílies estudiades va prendre aquesta iniciativa), en sentir-se sobrepassats pels problemes derivats de la drogoaddicció que pateixen els pares, o de la malaltia mental, per citar els dos factors més presents en la situació dels progenitors del nostre estudi. Ara sovint és la família la primera interessada que es regularitzi l'acolliment i se li proporcioni suport legal, social o psicoeducatiu, tal com s'ha constatat amb l'observació dels grups de suport d'acollidors i de discussió.

Tanmateix, segons els estudis revisats, els factors que han contribuït a l'augment d'aquest fenomen en la majoria dels països occidentals són múltiples.

D'una banda, hi trobem la idoneïtat de l'acolliment en família extensa com a recurs alternatiu quan el nen no pot seguir vivint amb els seus pares. Aquesta rau en el fet que acostuma a ser l'entorn més proper al nen. Diversos estudis ens mostren la importància que té per al nen la seva família, l'escola i els amics, és a dir, la xarxa de relacions amb les persones i les institucions que li són properes. En aquest sentit, és interessant que el concepte de família extensa pugui abastar la màxima *extensió* possible, com s'ha vist en algunes definicions. En el repàs de les tendències actuals dins dels sistemes de protecció infantil, hem constatat com es consideren les teories més basades en l'enfocament ecològic i la participació dels infants en les decisions que els afecten; aquestes tendències són alhora un reflex dels paradigmes de normalització i dels drets.

D'altra banda, trobem també explicacions en les dades que es refereixen als altres dos recursos alternatius, i que tradicionalment havien ocupat el centre de les opcions de protecció infantil (amb una distribució molt desigual en els diferents països). A Catalunya s'ha vist com el nombre de nens en acolliment en centres residencials (que anys enrere eren els més nombrosos) ha seguit una progressió inversa als acolliments en família extensa, i els acolliments en família aliena no han complert les expectatives de creixement que s'hi havien dipositat des que van posar-se en funcionament a la primèria dels 90. Els macrocentres, allunyats del paradigma de la normalització, han anat desapareixent progressivament, i els centres més idonis tant per la seva ubicació i com pel seu nombre reduït de places requereixen unes condicions econòmiques superiors a les dels altres recursos de protecció. El nombre de famílies alienes en actiu en els països on aquest recurs alternatiu estava més desenvolupat (EUA, Regne Unit, Països Baixos, Països Escandinaus...), ha sofert una davallada en la darrera dècada, a la qual han contribuït, en part, les tendències demogràfiques que indiquen canvis en els patrons d'ocupació i en la composició familiar exposades també en el present treball.

Sobre els resultats

Destaquem de la present recerca tant el disseny mixt qualitatiu-quantitatiu pel que fa a les tècniques i els instruments emprats com el fet que la recollida de dades s'hagi plantejat comptant amb la participació dels principals agents socials implicats. Considerem que aquesta amplitud i pluralitat de perspectives en el disseny de la recerca, l'han enriquida notòriament, i és en aquest sentit que creiem convenient seguir comptant amb aquests elements en futures recerques. Pel que fa al disseny mixt, l'ús del qüestionari ha permès apropar-nos a un coneixement sistemàtic del fenomen, i l'observació participant dels grups de suport d'acollidors durant un any i el desenvolupament dels grups de discussió, han facilitat una comprensió del tema en profunditat.

Ressaltem especialment un resultat obtingut de la recollida de dades mitjançant el qüestionari repetida al cap d'un any: l'estabilitat en les respostes dels agents socials implicats. Aquesta qüestió apunta cap a conclusions a dues bandes: (i) els subjectes de les tres mostres, incloent-hi els dels nois, no canvien les seves avaluacions i percepcions, cosa que suggereix una congruència en les respostes en relació amb els temes i els conceptes que se'ls pregunta, contràriament al que es pot pensar dels nens o dels mateixos usuaris dels serveis de benestar; (ii) aquesta estabilitat de les respostes també suggereix una bona fiabilitat temporal dels ítems considerats en els qüestionaris.

Altrament, destaquem que els resultats de la recerca assoleixen també consistència pel fet d'haver plantejat a la ciutat de Barcelona un estudi poblacional en disposar d'un nombre de famílies prou ampli. Les característiques de les tres mostres exposades en els capítols tercer i quart, ens mostren una bona representativitat, tant pel que fa a la població d'acollidors com de nens i nenes acollits en família extensa, com també dels professionals dels EAIA. Referent a la mostra dels professionals, destaquem la dada referent als 7,1 anys de mitjana treballats a l'EAIA, que aporta, de forma considerable, solidesa a les seves respostes.

Els resultats de la recerca exposats recullen dades de diferents informants, i es fonamenten des de la perspectiva dels estudis de la qualitat de vida. La seva anàlisi ens suggereix que la coincidència força generalitzada en les avaluacions i les aspiracions sobre els àmbits explorats pels tres conjunts d'agents socials implicats, ens perfila punts forts i febles d'aquests acolliments que cal tenir en compte per les seves implicacions pràctiques i per a futures recerques, els quals destaquem especialment.

Pel que fa als aspectes positius, contrastant amb les recerques revisades al capítol segon, observem que les dades obtingudes mostren força confluència en molts dels aspectes que els estudis sobre els acolliments en família extensa assenyalen com a favorables per al benestar infantil:

- Les avaluacions i les percepcions positives de les relacions entre acollidors i nois.
- Les avaluacions sobre la situació dels nois i noies acollits, que, en general, no reflecteixen gaires dificultats en els àmbits explorats.
- Les expectatives de baixa probabilitat de fracàs en l'acolliment.
- Les satisfaccions altes que expressen nois i acollidors amb l'acolliment, avaluacions que també fan els professionals del EAIA.

- La satisfacció bastant alta amb la vida per àmbits i considerada globalment que expressen els nois acollits semblant a les respostes normatives que s'observen en la població adolescent catalana.
- El fet d'estar d'acord amb la mesura d'acolliment que han expressat els nois de forma majoritària.
- Les aspiracions i les propostes de millora que apunten acollidors i professionals, de forma constructiva i força coincident, sobre aspectes legals, tècnics i econòmics, les quals hem vist exposades amb detall en el capítol setè.

Malgrat que els professionals puntuen més baix que els subjectes de les altres dues mostres, s'ha observat que en conjunt també tendeixen a emetre valoracions positives en tots aquests aspectes enumerats. Fent referència a l'estudi de Casas, Cornejo *et al.* (2000) sobre les percepcions d'estigmatització, aquestes avaluacions i percepcions de signe positiu de nois, acollidors i professionals actuen possiblement de reforç, retroalimentant favorablement el funcionament d'aquests acolliments, fet que aportem com un factor positiu més. Les percepcions dels acollidors sobre pocs sentiments de solitud i de poc cansament en el desenvolupament de la seva tasca impregna també d'optimisme el fenomen.

També cal destacar la possible influència ja discutida en el capítol sisè que el programa de grups de suport d'acollidors pot haver tingut en les respostes dels qüestionaris dels acollidors d'un any a l'altre, atès que una part d'ells (35,4%) participaven en aquests grups. Aquesta influència sembla força evident en dues qüestions: s'observa (i) un increment de positivitat manifestada pels acollidors en el 2005 pel que fa a la percepció de poder compartir més l'experiència, així com (ii) un augment en la reivindicació dels seus drets.

D'altra banda, les característiques d'estabilitat i permanència que presenten aquests acolliments, i el fet que la meitat estiguin acollits durant el primer any de vida (per tant, pateixen menys el trauma de la separació dels seus pares), aporta als nois un major sentit de pertinença familiar i d'inclusió en la xarxa comunitària. Els acollidors, en els grups de suport, reflecteixen la idea *d'acollir-los el temps que sigui necessari*, sabent que poden ser molts anys, fins i tot més enllà de la majoria d'edat, evitant en bona part que es produeixi el sentit de provisionalitat i d'espera que sovint tenen els nois que entren al sistema de protecció infantil.

Moltes de les respostes, tot i que amb prudència, mostren un balanç positiu d'aquests acolliments, si més no la coincidència dels agents implicats així ho suggereix; sense oblidar les limitacions que s'han analitzat i que estan presents en aquests tipus de recerques.

Però també els resultats ens mostren alguns punts febles d'aquests acolliments. Si bé és evident que amb aquest estudi no podem mesurar, ni de bon tros, l'impacte que tenen aquests punts sobre el benestar dels nens, sí que ens suggereixen elements d'anàlisi per als acolliments que fracassen. En el nostre estudi, aquesta vessant no s'ha abordat directament, ja que s'ha treballat sobre els acolliments que estan en actiu, sense poder estudiar els que van fracassar en el passat. Així doncs, només de forma indirecta, identificant les coincidències dels subjectes de les tres mostres sobre els punts febles, podem obtenir-ne una guia. De fet, ni tan sols coneixem el nombre de fracassos en els acolliments en família extensa a Espanya, xifra

bàsica per saber de què estem parlant. En els estudis fets en altres països hem cop-sat com els percentatges de fracassos en aquests acolliments són inferiors als dels acolliments en família aliena i en centre residencial; però això no treu que calgui estudiar-los per poder emprendre accions preventives.

Els nostres resultats mostren que les puntuacions més baixes es concentren en els casos que l'acolliment és:

- amb adolescents
- amb acollidors més grans de 66 anys
- en nuclis d'acollidors monoparentals
- en els acolliments que no s'han iniciat durant el primer any de vida del nen

Lògicament, amb la combinació d'aquests factors, podria considerar-se que augmenten les probabilitats de tenir dificultats, com, per exemple, en el cas del binomi adolescència del noi i vellesa de l'acollidor, qüestió que preocupa als acollidors, tal com s'ha constatat en els grups de suport.

Un altre punt feble són les relacions amb els progenitors que ressalten, o bé per la seva absència (mort o desaparició dels pares), o bé per la seva conflictivitat, provoquen desgast en els acollidors i qüestionen els drets dels nens, tot i que també n'hi ha de clarament positives. Malgrat que dibuixa un panorama divers, constitueix, segons els acollidors i els professionals, un dels àmbits que reclama millores en la direcció de (i) l'assoliment d'acords consensuats entre les parts implicades, (ii) el respecte per les opinions dels nois en temes que els afecten directament, i (iii) el control d'algunes visites pels professionals.

D'altra banda, la cobertura legal que es proporciona des de l'Administració competent en protecció infantil no s'acaba d'adaptar bé a les necessitats d'aquests acolliments, i el suport econòmic, psicosocial i educatiu que reben els afectats és força insuficient en general, cosa que pot provocar també més vulnerabilitat.

Per tant, algunes característiques de l'acolliment i dels subjectes que el protagonitzen, les relacions dels progenitors amb els nois i amb els acollidors, i el tipus de suport rebut dels serveis, constitueixen variables que cal tenir en compte en les expectatives d'èxit o fracàs d'aquests acolliments.

Sobre les implicacions pràctiques

Els resultats que s'han presentat, tenen més o menys rellevància segons les implicacions pràctiques que generin, i està en el nostre ànim que el coneixement d'aquest fenomen contribueixi al disseny i la posada en marxa de programes que continguin paràmetres que s'adaptin a la seva realitat. Un exemple que s'ha pogut observar, ha estat el desenvolupament amb èxit del projecte dels grups de suport dels acollidors, i les satisfaccions que els acollidors i professionals han expressat amb aquest programa, que ha continuat funcionant més enllà del març del 2005. La seva observació ha constituït una font important d'informació qualitativa.

En el capítol setè consta una relació detallada de les propostes concretes que cal desenvolupar amb referència tant als acollidors i els nens com als professionals, en l'àmbit legal, econòmic i tècnic, extretes a partir dels resultats de la recerca. Les mi-

llores pel que fa a la cobertura legal d'aquests acolliments consideren aspectes de reequilibri de la balança de drets i deures de totes les parts implicades i d'informació per escrit. Les millores econòmiques aposten per la universalitat de l'ajut com a criteri. Finalment, pel que fa a les propostes de suport de tipus social, psicològic i educatiu, cal una dosi de flexibilitat, atès que el conjunt d'acollidors i nens és ben heterogeni i aprofundeix en els aspectes de formació específica per als acollidors i per als professionals.

Sobre les implicacions en la recerca

El present treball ens obre la porta a nous reptes pel que fa a la recerca en aquest camp. Lligat amb el que dèiem a la introducció, la investigació en l'àmbit dels recursos de protecció infantil no és gaire extensa a Espanya, tot i que són de destacar els estudis sobre acolliments en família aliena i en centres residencials que s'han dut a terme en les darreres dècades.

En primer lloc, caldria fer un estudi descriptiu, poblacional, d'àmbit espanyol, sobre els tres tipus d'acolliment per poder conèixer la situació de cada un, en la seva dimensió actual. No hauríem de continuar en la situació que ni tan sols es disposi de la xifra anual sobre els nens i nenes que es troben en acolliment en família extensa. Amb vista a millorar i dissenyar els recursos de protecció infantil vers els nous reptes que planteja el segle XXI, s'haurien de poder conèixer dades descriptives com: d'on procedeixen els nens que entren a cada un dels tres recursos; la seva edat d'entrada; on van quan surten de cada un; la seva edat de sortida, i dades sobre les percepcions, les avaluacions, les aspiracions i les satisfaccions dels nois, dels acollidors o dels educadors, i també dels professionals dels equips de protecció infantil sobre els àmbits explorats en el present estudi o en altres que es proposin.

Tanmateix, cal iniciar recerques que analitzin els èxits i els fracassos i una aproximació a les variables que hi intervenen en els tres recursos, sense témer el que ens podem trobar.

També hem apuntat la limitació de no haver disposat d'instruments estandarditzats que podrien facilitar la comparació amb d'altres estudis. En un futur es podria proporcionar als nois que es troben en acolliment escales sobre benestar psicològic ja utilitzades en població adolescent.

L'altre repte interessant seria el de poder aplicar els paràmetres de l'estudi presentats aquí a les altres dues formes d'acolliment (en família aliena i en centre residencial) a Catalunya, per poder-les contextualitzar més àmpliament i comparar-ne els presents resultats. Finalment potser l'aspiració més ambiciosa pel que fa a la recerca, seria poder iniciar algun estudi longitudinal amb la mostra d'aquest estudi.

Acabem amb una idea que exposen les autores Hegar i Scannapieco (1999): els acolliments duts a terme per parents, com la resta de formes familiars, requereixen un major suport i acceptació socials; si aquests acolliments poguessin comptar amb millor suport legal, econòmic, psicosocial i educatiu dels serveis d'atenció a la infància, estaríem adaptant una tradició antiga a les necessitats modernes.

Referències bibliogràfiques

- Ajuntament de Barcelona. (2004). Informe dels Serveis Personals sobre Memòria Tècnica dels EAIA. Any 2003 (no publicat).
- ALSINET, C. (2000). *El benestar en la infància*. Lleida: Pagès editors.
- ALTSHULER, S. J. (1998). «Child Well-Being in Kinship Foster Care: Similar To, or Different From, Non-Related Foster Care». *Children and Youth Services Review*, 20(5), 369-388.
- AMORÓS, P., PALACIOS, J., FUENTES, N., LEÓN, E., i MESAS, A. (2003). *Famílies cangur. Una experiència de protecció a la infància*. Barcelona: Fundació «la Caixa».
- AMORÓS, P. (2005). «Aportacions de famílies cangur: intervenció». Dins del *Simposi internacional Famílies Cangur, un programa d'acolliment familiar*. Barcelona: Fundació «la Caixa».
- BARTH, R. P. (1999). «After safety, what is the goal of child welfare services: permanency, family continuity or social benefit?». *International Journal of Social Welfare*, 8, 244-252.
- BARUDY, J. (1998). *El dolor invisible de la infancia. Una lectura ecosistèmica del maltrato infantil*. Barcelona: Paidós.
- BEEEMAN, S., i BOISEN, L. (1999). «Child welfare professionals' attitudes towards kinship foster care». *Child Welfare*, 78(3), 315-357.
- BEEEMAN, S., KIM, H., i BULLERDICK, S. (2000). «Factors Affecting Placement of Children in Kinship and No kinship Foster Care». *Children and Youth Services Review*, 22(1), 37-54.
- BENEDICT, M., ZURAVIN S., i STALLINGS, R. (1996). «Adult functioning of children who lived in kin versus non-kin family foster homes». *Child Welfare*, 75(5), 529-549.
- BERGERHED, E. «Kinship and Network Care in Sweden». Dins H. THELEN (ed.), (1995). *Foster Children in a changing world*. Documentation of the 1994 European IFCO conference. Berlin. Arbeitskreis Zur Forderung Von Pflgekindern EV.
- BERRICK, J. D., BARTH, R., i GILBERT, N. (ed.). (1997). *Child Welfare Research Review. Volume Two*. New York: Columbia University Press.
- BERRICK, J. D., BARTH, R. i NEEDELL, B. (1994). «A comparisons of kinship foster homes and foster family homes: implications for kinship foster care as family preservations». *Children and Youth Services Review*, 16(1-2), 33-63.
- BERRICK, J. D., NEEDELL, B., i BARTH, R. P. (1999). «Kin as a family and child welfare

- resource. The child welfare worker's perspective». Dins R. HEGAR i M. SCANNAPIECO (eds.). *Kinship Foster Care: Policy, Practice and Research*. New York: Oxford University Press.
- BERRIDGE, D. (1997). *Foster Care: a research review*. London: The Stationery Office.
- BROAD, B. (ed.) 2001a. *Kinship Care: the placement choice for children and young people*. Dorset (UK): Russell House Publishing.
- BROAD, B. (2001b). «Kinship care. Supporting children placements with extended family and friends». *Adoption and Fostering*, 25(2), 33-41.
- BRONFENBRENNER, U. (1979/1987). *La ecología del desarrollo humano*. Barcelona: Paidós.
- BROOKS, D., i BARTH, R. (1998). «Characteristics and outcomes of drug-exposed and non-drug-exposed children in kinship and non-relative foster care». *Children and Youth Services Review*, 20(6), 475-501.
- BROWN, S., COHON, D., i WHEELER, R. (2002). «African American extended families and kinship care: how relevant is the foster care model for kinship care?». *Children and Youth Services Review*, 24(1-2), 53-77.
- BURDNELL, D. «Kinship care in Family-Serving Agencies». Dins R. HEGAR i M. SCANNAPIECO (ed.), (1999). *Kinship Foster Care: Policy, Practice and Research*. New York: Oxford University Press.
- CARNOY, M. (2001). *El trabajo flexible en la era de la información*. Madrid: Alianza.
- CASAS, F. (1989). *Técnicas de investigación social: los indicadores sociales y psicosociales. Teoría y práctica*. Barcelona: PPU.
- CASAS, F. (1994a). «Participació dels infants a la societat». *Revista de Treball Social*, 134, 112-114.
- CASAS, F. (1994b). «Prevenió i qualitat de vida dels infants». *Fòrum. Revista d'informació i investigació social*, 0, 40-47.
- CASAS, F. (1996). *Bienestar Social. Una introducció psicosociològica*. Barcelona: PPU.
- CASAS, F. (1998). *Infancia: Perspectivas psicosociales*. Barcelona: Paidós.
- CASAS, F., ALSINET, C., i ROSICH, M. (2000). «El bienestar psicológico de los preadolescentes». *Anuario de Psicología*, 2,31, 73-86.
- CASAS, F., ALSINET, C., ROSICH, M., HUEBNER, E. S., i LAUGHLIN, J. E. (2001). «Cross-cultural investigation of the multidimensional life satisfaction scale with Spanish adolescents». Dins F. CASAS i C. SAURINA, (2001). *Proceedings of the Third Conference of the International Society for Quality of Life Studies*, Girona 20-22 juliol 2000. Col·lecció Diversitas 27: Universitat de Girona, 359-366.
- CASAS, F., CORNEJO, J. M., COLTON, M., i SCHOLTE, E. (2000). «Perceptions of stigmatization and satisfaction with services received, among users of social welfare services for the child and family in 3 European regions». *Social Indicators Research*, 51, 287-309.
- CASAS, F., FIGUER, C., GONZÁLEZ, M., i ALSINET, C. (2002). «¿Qué coincidencias y discrepancias tienen los jóvenes y sus padres ante los medios?». *Comunicar*, 18, 47-52.
- CASAS, F., FIGUER, C., GONZÁLEZ, M., i COENDERS, G. (2004). «Satisfaction with life domains and salient values for future among children and their parents in 5 different countries». Dins W. GLATZER; S. VON BELOW i M. STOFFREGEN, *Challenges for quality of life in the contemporary world*, 24.
- CASAS, F., GONZÁLEZ, M., CALAFAT, C., i FORNELLS, M. (2000). *Riesgo y protección*

- en la población infantil: factores influyentes según los profesionales de la Comunidad de Madrid.* Cuadernos Técnicos de Servicios Sociales. Madrid: Consejería de Servicios Sociales, Comunidad de Madrid.
- CASAS, F., GONZÁLEZ, M., FIGUER, C., i COENDERS, G. (2004). «Subjective well-being, values and goal achievement: the case of planned versus by chance searches on the Internet». *Social Indicators Research*, 66, 123-141.
- CASAS, F., i MONTSERRAT, C. (2002). «Interdisciplinary teams and decisions making in child protection systems: the experience of Catalonia». *International Journal of child & Family Welfare*, 4, 146-158.
- CASAS, F., i SAPORITI, A. (coord.). (2005). *Tres miradas a los derechos de la infancia. Estudio comparativo entre Cataluña (España) y Molise (Italia)*. Madrid: Plataforma de Organizaciones de Infancia.
- CASTELLS, M. (2003). *L'era de la informació: economia, societat i cultura. Volum I. La societat xarxa*. Barcelona: UOC.
- Centro Nazionale di Documentazione e Analisi per l'Infanzia e l'Adolescenza. (2002). *I bambini e gli adolescenti in affidamento familiare. Rassegna tematica e riscontri empirici*. Firenze: Istituto degli Innocenti. Document electrònic. www.minori.it.
- Centro Nazionale di Documentazione e Analisi per l'Infanzia e l'Adolescenza. (2004). *I bambini e gli adolescenti negli istituti per minori. Indagine nazionale sugli istituti per minori al 30 giugno 2003*. Document electrònic. www.minori.it.
- Child Welfare League of America. *Kinship care: (1994). A natural Bridge*. Washington: CWLA.
- Child Welfare League of America. (2003a). *Kinship Care in Child Welfare*. Document electrònic: <http://www.cwla.org/programs/kinship/default.htm>.
- Child Welfare League of America. (2003b). *NCCAN Kinship care: Innovative approaches to kinship care of children in the child welfare system 1.03*. Document electrònic: <http://www.cwla.org/programs/kinship/default.htm>.
- CHIPUNGU, S., i EVERETT, (2002). J. *Children Placed in Foster Care with Relatives: A Multi-State Study*. US. Department of Health and Human Services, 1998.
- CIIMU. *La infància i les famílies als inicis del segle XXI*. Publicació electrònica: <http://www.ciimu.org>.
- COLTON, M., i WILLIAMS, M. (1997). «The nature of foster care: international trends». *Adoption and fostering*, 21(1), 44-49.
- COLTON, M., PITHOUSE, A., ROBERTS, S., i WARD, H. (2004a). «Foster Care Services for Children in Wales. Dins National Assembly for Wales», *Review of the Purpose and Future Shape of Fostering and Residential Care Services for Children in Wales. Stage two report*. Publicació electrònica. <http://www.childrenfirst.wales.gov.uk/content/placement/foster-res-care-review-stage-2-e.pdf>.
- COLTON, M., PITHOUSE, A., ROBERTS, S., i WARD, H. (2004b). «The fostering literature. Dins National Assembly for Wales», *Review of the purpose and future shape of fostering and residential care services for children and young people in Wales. What works in practice: a review of research evidence*. Cardiff: National Assembly for Wales. Publicació electrònica. <http://www.childrenfirst.wales.gov.uk/content/placement/foster-res-care-review-e.pdf>.
- CUMMINS, R. A. (1997). *Comprehensive Quality of Life Scale – School version. Manual: Fifth Edition, School of Psychology*. Deakin University of Melbourne. Document electrònic: http://www.deakin.edu.au/acqol/instruments/ComQoL_S5.pdf.

- CUMMINS, R. A. (2000). «Personal income and subjective well-being: a review». *Journal of Happiness Studies*, 1, 133-158.
- CUSÓ, M., i ALONSO, J. M. (1996). «Els equips d'atenció a la infància i adolescència: 10 anys». *Revista de Treball Social*, 144, 47-58.
- CYRULNIK, B. (2002). *Los patitos feos. La resiliencia: una infancia infeliz no determina la vida*. Barcelona: Gedisa.
- CYRULNIK, B. (2005). *El amor que nos cura*. Barcelona: Gedisa.
- DIENER, E. (1984). «Subjective well-being». *Psychological Bulletin*, 95:3, 542-575. (Trad.: El bienestar subjetivo. *Revista de Intervención Psicosocial*, III,8: 1994, 67-113).
- DUBOWITZ, H., FEIGELMAN, S., i ZURAVIN, S. (1993). «A profile of kinship care». *Child Welfare*, 72(2), 153-169.
- EAIA Sant Andreu i SSAP Franja Besòs. (2003). Projecte Avis-néts.com. Barcelona: Ajuntament de Barcelona (sense publicar).
- EAIA Supracomarcals de la Garrotxa i UdG-IRQV. (2001). *EAIA Supracomarcals de la Garrotxa: 10 anys d'un model d'intervenció*. Girona: Consorci de Benestar Social de la Garrotxa.
- EHRLE, J., i GEEN, R. (2002). «Kin and non-kin foster care-findings from a National Survey». *Children and Youth Services Review*, 24(1-2), 15-35.
- Eurostat. (2002). *Statistics in focus. Population and social condition*. Document electrònic: <http://eurostat.cec.eu.int>.
- FARMER, E. (2001). «Children reunited with their parents: A review of research findings». Dins B. BROAD (ed.), *Kinship Care: the placement choice for children and young people*. Dorset (UK): Russell House Publishing.
- FERNÁNDEZ, J. (2005). *Els Infants com a ciutadans*. Tesi doctoral. Universitat de Barcelona.
- FERNÁNDEZ DEL VALLE, J., i BRAVO, A. (2003). *Situación actual del acogimiento familiar de menores en España*. Oviedo: Universidad de Oviedo. Departamento de Psicología.
- FERNÁNDEZ DEL VALLE, J., ÁLVAREZ, E., i BRAVO, A. (2003). «Evaluación de resultados a largo plazo en acogimiento residencial de protección a la infancia». *Infancia y Aprendizaje*, 26(2), 235-249.
- FERNÁNDEZ DEL VALLE, J., ÁLVAREZ-BAZ, E., i BRAVO, A. (2002). «Acogimiento en familia extensa. Perfil descriptivo y evaluación de necesidades de una muestra del Principado de Asturias». *Bienestar y protección infantil*, 1(1), 33-55.
- FLAQUER, L. (2001). «La individualització de la vida privada en el món actual». *Anàlisi* 26, 10.
- FLAQUER, L. (coord.). (2002). *Informe sobre la situació de la família a Catalunya. Un intent de diagnòstic*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Benestar Social.
- FLYNN, R. (2001). «Training Materials for Kinship Foster Care». Dins B. BROAD (ed.), *Kinship Care: the placement choice for children and young people*. Dorset (U. K): Russell House Publishing.
- FURNHAM, A., i CHENG, H. (2000). «Lay theories of happiness». *Journal of happiness studies*, 1, 227-246.
- GAO. *Foster Care: Kinship Care Quality and Permanency Issues*. US: GAO
- GARBARINO, J., i ECKENRODE, J. (eds.). (1997/1999). *Porqué las familias abusan de sus hijos*. Barcelona: Granica.

- GARELLI, F. (2000). *L'esperienza delle famiglie e i servizi*. Roma: Carocci.
- GEBEL, T. J. (1996). «Kinship care and non-relative family foster care: A comparison of caregiver attributes and attitudes». *Child Welfare*, 76(1), 15-18.
- GEEN, R., i BERRICK, J. D. (2002). «Kinship care: An evolving service delivery option». *Children and Youth Services Review*, 24(1-2), 1-14.
- GEEN, R., BESS, R., i LEOS-URBEL, J. (2002). «The evolution of federal and state policies for assessing and supporting kinship caregivers». *Children and Youth Services Review*, 24(1-2), 37-52.
- Generalitat de Catalunya. Document marc: (1996). Directrius tècniques per als Equips d'Atenció a la Infància i Adolescència (EAIA) en relació amb l'atenció individualitzada. Barcelona: Direcció General d'Atenció a la Infància (no publicat).
- Generalitat de Catalunya. Conselleria de Benestar i Família. DGAIA. (2005). *Dades estadístiques*. Publicació electrònica: <http://www.gencat.net/benestar/dgaia/es-tai.htm>.
- Generalitat de Catalunya. (2006). *Bases per a un Projecte de llei d'infància de Catalunya. Primera aproximació a les línies directrius*. Document electrònic: <http://www.gencat.net/benestar/actualitatweb/lleinf/llei.pdf>.
- GLEESON, J. P. (1999). «Kinship care as a Child Welfare Service. Emerging policy issues and trends». Dins R. HEGAR i M. SCANNAPIECO (eds.), *Kinship Foster Care: Policy, Practice and Research*. New Cork: Oxford University Press.
- Gobierno de Navarra. (2005). *Memoria de la Dirección General de Familia. Año 2004*. Departamento de Bienestar Social, Deporte y Juventud. Document electrònic: <http://www.cfnavarra.es/BienestarSocial/Familia/MemoriaFamilia2004.pdf>.
- GÓMEZ, M. (2000). *Els serveis socials i la seva avaluació*. Barcelona: Edicions Universitat de Barcelona.
- GONZÁLEZ, M. (2002). *Risc i protecció social en el maltractament infantil: la perspectiva dels models organitzadors*. Girona: UdG Institut de Recerca sobre Qualitat de Vida.
- GONZÁLEZ, M. (2004). *El benestar psicològic en l'adolescència: la perspectiva de les ciències de la complexitat*. Tesi Doctoral. Departament de Psicologia. Universitat de Girona.
- GROGAN-KAYLOR, A. (2000). «Who goes into kinship care? The relationship of child and family characteristics to placement into kinship foster care». *Social Work Research*, 24(3), 132-141.
- HEGAR, R. L. (1999a). The cultural roots of kinship care. Dins R. HEGAR i M. SCANNAPIECO (eds.), *Kinship Foster Care: Policy, Practice and Research*. New York: Oxford University Press.
- HEGAR, R. L. (1999b). «Kinship foster care. The new child placement paradigm». Dins R. HEGAR i M. SCANNAPIECO (eds.), *Kinship Foster Care: Policy, Practice and Research*. New York: Oxford University Press.
- HEGAR, R. L., i SCANNAPIECO, M. (eds.) (1999). *Kinship Foster Care: Policy, Practice and Research*. New York. Oxford University Press.
- HEPTINSTALL, E., BHOPAL, K., i BRANNEN, J. (2001). «Adjusting to a foster family». *Adoption and Fostering*, 25(4), 6-15.
- HUEBNER, E. S. (1997). *Brief Life Satisfaction Scale*. Document electrònic: <http://www.cla.sc.edu/PSYC/pdfdocs/huebslssbrief.doc>.
- HUEBNER, E. S. (2004). «Research on assessment of life satisfaction of children and adolescents». *Social Indicators Research*, 66, 3-33.

- HUEBNER, E. S., i ALDERMAN, G. L. (1993). «Convergent and discriminant validation of a children's life satisfaction scale: its relationship to self-and teacher-reported psychological problems and school functioning». *Social Indicators Research*, 30, 71-82.
- HUNT, J. (2001). «Kinship Care, Child Protection and the Courts». Dins B. BROAD (ed.), *Kinship Care: the placement choice for children and young people*. Dorset (UK): Russell House Publishing.
- HUNT, J. (2003). *Family and Friends Carers. Scoping paper prepared for the Department of Health*. London: DoH. Publicació electrònica: www.doh.gov.uk/carers/familyandfriends.htm.
- ICIP. (2003). *The KinNET project: An Intergenerational Model of Support for Grandparents and Other Relatives Raising Children*. Newsletter April 2003. Publicació electrònica: <http://www.centreforip.org.uk>.
- IGLEHART, A. P. (1994). «Kinship foster care: Placement, service and outcome issues». *Children and Youth Services Review*, 16(1/2), 107-121.
- INCE, L. (2001). «Promoting Kinship Foster Care: Preserving Family Networks for Black Children of African Origins». Dins B. BROAD (ed.), *Kinship Care: the placement choice for children and young people*. Dorset (UK): Russell House Publishing.
- INGLEHART, R. (1990/1991). «El cambio cultural en las sociedades industriales avanzadas». Madrid: Siglo XXI-CIS.
- INGLÉS, A. (2000). *El maltractament d'infants a Catalunya. Quants, com i perquè*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia. Col. Justícia i Societat, 22.
- IONESCU, S. (2004). «Evolution et tendances actuelles dans l'étude de la résilience». Conferència pronunciada a la Universitat de Lleida el 2/7/2004 al Seminari de la XCIII (no publicada).
- JACKSON, S. M. (1999). «Paradigm Shift. Training staff to provide services to the kinship triad». Dins R. HEGAR i M. SCANNAPIECO (eds.), *Kinship Foster Care: Policy, Practice and Research*. New York: Oxford University Press.
- JONHSON, C. D. (2003). *Starting Points for grandparents raising grandchildren*. Illinois: Department on Aging. Document electrònic: <http://www.state.il.us/aging/1intergen/grg.htm>.
- Junta de Andalucía. (2006). *Estudio de la Infancia y Adolescencia en Andalucía*. Presentat el 27-2-2006 a Málaga per la Consejera para la Igualdad y Bienestar Social, Sra. Micaela Navarro.
- KELLEY, S. J., WHITLEY, D., SIPE, T. A., i YORKER, B. C. (2000). «Psychological Distress in Grandmother Kinship Care Providers: the role of resources, social support and physical health». *Child Abuse and Neglect* 24(3), 311-21.
- KUFELDT, K., ARMSTRONG, J., i DOROSH, M. (1995). «How children view their own and their foster families: a research study». *Child Welfare*, 74, 695-715.
- LANGSTED, O. (2000). «La calidad desde la perspectiva de niños y niñas». *In-fan-cia: Educar de 0 a 6 años*, 63, 25-33.
- LANSDOWN, G. (2001). *Promoting children's participation in democratic decision-making*. Florence: UNICEF Innocenti Research Centre.
- LAWS, S. (2001). «Looking after children within the extended family: Carers' views». Dins B. BROAD (ed.), *Kinship Care: the placement choice for children and young people*. Dorset (UK): Russell House Publishing.

- LÁZARO, A. (1994). «Intervención educativa en centros residenciales». Dins A. BALCELLS i C. ALSINET (eds.), *Infancia y adolescencia en riesgo social*. Lleida: Milenio, 2000.
- LE PROHN, N. «The role of the kinship foster parent: A comparison of the role conceptions of relative and non-relative foster parents». *Children and Youth Services Review*, 16(1/2), 65-84.
- LINK, M. K. (1996). «Permanency Outcomes in kinship care: a study of children placed in kinship care in Erie County, NY». *Child Welfare*, 75, 509-509.
- MANCIAUX, M., VANISTENDAEL, S., LECOMTE, J., i CYRULNIK, B. (2003). «La resiliencia: estado de la cuestión». Dins de M. MANCIAUX (comp.), *La resiliencia: resistir y rehacerse* (p. 17-27). Barcelona: Gedisa.
- MARRIAGE, K., i CUMMINS, R. A. (2004). Subjective quality of life and self-esteem in children: the role of primary and secondary control in coping with everyday stress. *Social indicators research*, 66, 107-122.
- MCFADDEN, J. Kinship Care in the USA. (1998). *Adoption and Fostering*, 22(3), 7-15.
- Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales. (2003). *Situación general de las medidas de protección a la infancia*. Dirección General de las familias y la infancia. Publicació electrònica: <http://www.mtas.es/SGAS/FamiliaInfanc.htm>.
- MOIX, M. (1986). *Bienestar social* (2a. ed.). Madrid: Trivium.
- MONTSERRAT, C. (2006a). «Acogimiento en familia extensa: un estudio desde la perspectiva de los acogedores, de los niños y niñas acogidos y de los profesionales que intervienen». *Intervención Psicosocial*, 15 (2), 203-221.
- MONTSERRAT, C. (2006b). *C. Benestar i acolliment d'infants en família extensa: percepcions, avaluacions i aspiracions dels principals agents implicats*. Tesis Doctoral. Departament de Psicologia. Universitat de Girona. <http://www.thesisenxarxa.net/TDX-1102106-105230/>.
- MONTSERRAT, C., i CASAS, F. (2007a). «Kinship foster care from the perspective of quality of life: Research on the satisfaction of the stakeholders». *Applied Research in Quality of Life*. Published online: 15 February 2007, from <http://www.springerlink.com/content>.
- MONTSERRAT, C. (2007b). «Els acolliments d'infants en família extensa. Disseny i avaluació d'un programa de grups de suport d'acollidors». *Revista de Treball Social RTS*, 180, (en premsa).
- NAVARRO, V., i QUIROGA, A. (2001). *Políticas públicas para el Bienestar de las familias en España*. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra. Document electrònic http://www.upf.es/idec/progpps/files_en_espana.doc.
- NAVARRO, V. (2002). «La Familia en España». *El País* 21/1/2002.
- NEDELL, B., i COURTNEY, M. E. (1997). «Outcomes of Kinship care: Lessons from California». Dins JD. BERRICK i R. BARTH (eds.), *Child Welfare Research Review. Volume Two*. NY: Columbia University Press.
- NEWTON, R., LITROWNIK, A., i LANDSVERK, J. (2000). «Children and youth in foster care: disentangling the relationship between problem behaviors and number of placements», *Child Abuse and Neglect*, 24(10), 1363-1374.
- O'BRIEN'S, V. (2001). «Contributions from an Irish Study: Understanding and managing relative care». Dins B. BROAD (ed.), *Kinship Care: the placement choice for children and young people*. Dorset (UK): Russell House Publishing.

- OCHAITA, E., ESPINOSA, M. A., i GREDIAGA, M. C. (1994). «¿Cómo entienden los niños el derecho a la igualdad?» *Infancia y sociedad*, 27/28, 61-76.
- PANCHÓN, C. (1998). *Manual de pedagogía de la inadaptación social*. Barcelona: Dulac edicions.
- PECORA, P. J., LE PROHN, N. S., i NASUTI, J. J. (1999). «Role perceptions of kinship and other foster parents in family foster care». Dins R. HEGAR i M. SCANNAPIECO (eds.), *Kinship Foster Care: Policy, Practice and Research*. New York: Oxford University Press.
- PETRUS, A., PANCHÓN, C., i GALLEGRO, S. (2002). «La infància en situació de risc». Dins de C. GOMÉZ-GRANELL, M. GARCIA-MILÀ, A. RIPOL-MILLET i C. PANCHÓN (coord.), *La infància i les famílies als inicis del segle XXI*. Volum 5 (p 15-217). Barcelona: CIIM.
- PINAZO, S., i FERRERO, C. (2003). «Impacto psicosocial del acogimiento familiar en familia extensa: el caso de las abuelas y los abuelos acogedores». *Rev. Mult. Gerontol*, 13(2), 89-101.
- PITCHER, D. (2001). «Assessing Grandparent Careers: A framework». Dins B. BROAD (ed.), *Kinship Care: the placement choice for children and young people*. Dorset (U. K): Russell House Publishing.
- PITCHER, D. (2002). «Placement with grandparents. The issues for grandparents who care for their grandchildren». *Adoption and Fostering*, 26(1), 6-14.
- QVORTRUP, J. (1992). «El niño como sujeto y objeto: ideas sobre el programa de infancia en el Centro Europeo de Viena». *Infancia y sociedad*, 15, 169-186.
- RIFKIN, J. (2004). «La visión europea del futuro eclipsa el sueño americano». *El País*, 6/9/2004.
- RIPOL-MILLET, A. (1997). Noves famílies, nova infància. *Revista de Treball Social*, 148, 119-133.
- ROWE, J., CAIN, H., HUNDLEBY, M., i KEANE, A. (1984). *Long term fostering and the Children Act: a study of foster parents who went on to adopt*. London: BAAF.
- RUTTER, M. (1990). «Psychological resilience and protective mechanisms». Dins J. ROLF (comp.), *Risks and protective factors in the development of psychopathology*. New York: Cambridge University Press.
- RUTTER, M. (2000). «Children in Substitute Care: Some Conceptual Considerations and Research Implications». *Children and Youth Services Review*, 22 (9/10), 685-703.
- SALAZAR, C. (2004). «Repensar la consanguinidad.» Dins D. MARRE i J. BESTARD (eds.), *La adopció i el acogimiento. Presente y perspectivas* (pp. 313-335). Barcelona: Publicacions i Edicions Universitat de Barcelona.
- SCANNAPIECO, M. (1999). «Kinship care in the public welfare system. A systematic review of the research». Dins R. HEGAR i M. SCANNAPIECO (eds.), *Kinship Foster Care: Policy, Practice and Research*. New York: Oxford University Press.
- SHLONSKY, A., i BERRICK, J. (2001). «Assessing and Promoting Quality in Kin and Nonkin Foster Care». *Social Service Review*, 3, 6-83.
- SHORE, N., SIM, K. E., LE PROHN, N. S., i KELLER, T. E. (2002). «Foster parent and teacher assessments of youth in kinship and non-kinship foster care placements: are behaviors perceived differently across settings?» *Children and Youth Services Review*, 24(1-2), 109-134.
- SINCLAIR, I., WILSON, K., i GIBBS, I. (2001). «A life more ordinary: what children want from foster placements». *Adoption and Fostering*, 25(4), 17-26.

- SOLOMON J. C., i MARX, J. (1995). «To Grandmothers House we go. Health and School adjustment of children raised solely by grandparents». *The Gerontologist*, 35, 386-394.
- STARR, R., DUBOWITZ, H., HARRINGTON, D., i FEIGELMAN, S. (1999). «Behavior problems of teens in kinship care. Cross-informant reports». Dins R. HEGAR i M. SCANNAPIECO (eds.), *Kinship Foster Care: Policy, Practice and Research*. New Cork: Oxford University Press.
- STOGDON, J. (2001). «Comparing American and United Kingdom Kinship Care: A Practitioner's View». Dins B. BROAD (ed.), *Kinship Care: the placement choice for children and young people*. Dorset (UK): Russell House Publishing.
- STOLKE, V. (2004). «A modo de conclusiones». Dins D. MARRE i J. BESTARD (eds.), *La adopció y el acogimiento. Presente y perspectivas*. Barcelona: Publicacions i Edicions Universitat de Barcelona.
- SYKES, J., SINCLAIR, I., GIBBS, I., i WILSON, K. (2001). «Kinship and stranger foster carers: How do they compare?». *Adoption and Fostering*, 26(2), 38-48.
- TAKAS, M., i HEGAR, R. (1999). «The case for kinship adoption laws». Dins R. HEGAR i M. SCANNAPIECO (eds.), *Kinship Foster Care: Policy, Practice and Research*. New Cork: Oxford University Press.
- TERLING-WATT, T. (2001). «Permanency in Kinship Care: An Exploration of Disruption Rates and Factors Associated with Placement Disruption». *Children and Youth Services Review* 23(2), 111-126.
- TESTA, M., i SHOOK SLACK, K. (2002). «The gift of kinship foster care». *Children and Youth Services Review*, 24(1-2), 79-108.
- TESTA, M. F. (1997). Kinship Foster Care in Illinois. Dins R. BARTH; JD BERRICK i N. GILBERT (eds.), *Child Welfare Research Review Vol 2* (p. 101-129). NY: Columbia University Press.
- THORNTON, J. L. (1991). «Permanency planning for children in kinship foster homes». *Child Welfare*, 70, 593-601.
- TONIZZO, F., i MICUCCI, D. (2002). «Avere due famiglie: l'affidamento familiare nella prassi. Dins Centro Nazionale di Documentazione e Analisi per l'Infanzia e l'Adolescenza», *I bambini e gli adolescenti in affidamento familiare. Rassegna tematica e riscontri empirici*. Firenze: Istituto degli Innocenti. Document electrònic. www.minori.it.
- TONUCCI, F. (1996). *La ciudad de los niños*. Buenos Aires: Losada – Unicef Argentina.
- Triseliotis, J., Sellick, C. i Short, R. (1995). *Foster Care: Theory and Practice*. London: Batsford.
- UNICEF – ISS. (2004). *Kinship care: an issue for international standards*. Publicació electrònica: www.unicef.org.
- US Department of Health and Human Services. (June 2000). *Report to the Congress on Kinship Foster Care*. US Department of Health and Human Services.
- VALOIS, R. F., ZULLING, K. J., HUEBNER E. S., KAMMERMANN, S. K., i DRANE J. W. (2002). «Association between life satisfaction and sexual risk-taking behaviors among adolescents». *Journal of child and family studies*, 11(4), 427-440.
- VAN GILS, J. (1995). *Les Enfants et leur famille: qu'en pensent-ils?: étude qualitative comparative sur la manière dont est perçue la famille par des enfants âgés de 7 à 12 ans, en Belgique, en France, aux Pays-Bas au Portugal et en Espagne*. En collaboration avec Arc en Ciel, FUNCOE (Fundación Cooperación y Educación), Fundação Maria Ulrico. Meise: Centre d'études Kind en Samenleving.

- VAN WEL, F., LINSSEN, H., i ABMA, R. (2000). «The parental bond and the well-being of adolescents and young adults». *Journal of Youth and Adolescence*, 29(3), 307-318.
- VANISTENDAEL, S., i LECOMTE, J. (1994). *La felicidad es posible. Despertar en niños maltratados la confianza en sí mismos: construir la resiliencia*. Barcelona: Gedisa, 2002.
- VEENHOVEN, R. (1994). «El estudio de la satisfacción con la vida». *Revista Intervención Psicosocial*, III(9), 87-116.
- VERHELLEN, E. (1992). «Los derechos del niño en Europa». *Infancia y sociedad*, 15, 37-60.
- VILLAGRASA, C., VIZCARRO, C., i RAVETLLAT, I. (2002). «Infancia i legislació». Dins de C. GOMÉZ-GRANELL, M. GARCIA-MILÀ, A. RIPOL-MILLET i C. PANCHÓN (coords.), *La infància i les famílies als inicis del segle XXI*. Volum 5 (p. 221-379). Barcelona: CILMU.
- VILLALBA, C. (2002a). *Abuelas cuidadoras*. Valencia: Tirant Lo Blanc.
- VILLALBA, C. (2002b). «Análisis de las redes de apoyo social de un grupo de abuelas con roles parentales sustitutos». *Revista de Trabajo Social Portularia*, 2.
- VINNERLJUNG, B., SALLNÄS, M., i WESTERMARK, P. K. (2001). *Breakdowns in placements of teenagers in care – about young people in foster – and residential care*. Document electrònic: <http://www.sos.se/FULLTEXT/112/2001-112-3/summary.htm>.
- WATSON, T. L. (2002). *Support group training Manual for kinship caregivers and grandparents raising grandchildren*. Governor's Advisory Council on Aging. Phoenix. Document electrònic: <http://www.de.state.az.us/gaca/grand.asp>.
- WARD, H., i SKUSE, T. (2001). «Performance Targets and Stability of Placements for Children Long Looked After Away from Home». *Children and Society*, 15(5), 333-346.
- WEBSTER, D., BARTH, R., i NEEDELL, B. (2000). «Placement Stability for Children in Out of Home Care; a longitudinal analysis». *Child Welfare*, 79(5), 615-632.
- WERNER, E., i SMITH, R. (1982). *Vulnerable but Invincible: A longitudinal study of resilient children and youth*. Nueva York: McGraw-Hill.
- WINTERSBERGER, H. (1992). «La infancia y el cambio. Condiciones de la infancia en la Europa actual». *Infancia y Sociedad*, 15, 143-168.
- WULCZYN, F. H., i GOERGE, R. M. (1992). «Foster Care in New York and Illinois: the challenge of rapid change». *Social Service Review*, 66, 278-294.
- ZURAVIN, S. J., BENEDICT, M., i STALLINGS, R. (1999). «The adult functioning of former kinship and non relative foster care children». Dins R. HEGAR i M. SCANNAPIECO (eds.), *Kinship Foster Care: Policy, Practice and Research*. New York. Oxford University Press.

Webs consultades

www.aarp.org/grandparents
www.bcn.es
www.census.gov
www.ciimu.org
www.childhouse.oui.no
www.childrenfirst.wales.gov.uk
www.childwelfare.com
www.crin.org
www.cwla.org/programs/kinship
www.derechosinfancia.org.mx/Temas/temas_participacion.htm
www.epp.eurostat.cec.eu.int/portal/page
www.eurochild.gla.uk
www.fapmi.es
www.gencat.net/benestar/dgaia/
www.grandparenting.org
www.grandparentisplus.org.uk
www.gu.org
www.idescat.net/
www.ispcan.org
www.minori.it
www.mtas.es/
www.msu.edu/kinship
www.parentsagain.eurobel.co.uk
www.savethechildren.es
www.state.il.us/aging
www.unicef.org
www.urban.org
www.urbaninstitute.org
www.welfareinfo.org/cwkinshipcare

Índex de sigles

- CAU: centre d'acolliment i urgències
- CIIMU: consorci institut d'infància i món urbà
- CRAE: centre residencial d'acció educativa
- CSMIJ: centre de salut mental infantil i juvenil
  - CV: districte de Ciutat Vella
- DGAIA: Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència
  - EAIA: equip d'atenció a la infància i l'adolescència
    - EG: districtes d'Eixample-Gràcia
    - HG: districte d'Horta-Guinardó
- IDESCAT: institut d'estadística de catalunya.
  - ICAA: Institut Català de l'Acolliment i l'Adopció
  - IRQV: Institut de Recerca sobre Qualitat de Vida
    - SLC: districtes de Sarrià-Les Corts
    - SMA: districte de Sant Martí
    - SMO: districte de Sants-Montjuïc
  - SSAP: serveis socials d'atenció primària

